

T.C
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

**GERİ DÖNMİYEN TÜKETİCİ KREDİLERİ VE
EKONOMİDE HÂSIL OLAN ETKİLERİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Nazan BULUR

DANIŞMAN
Prof. Dr. İbrahim KANYILMAZ

BURSA 2007

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

.....*Natışot*..... Anabilim/Anasanat Dalı,
..... Bilim Dalı'nda .....numaralı
.....*Nazım BİLİCİ*.....'nın hazırladığı "*Çanakkale Döneminin*
Tüketici Kredileri ve Ekonomik Temelleri"
konulu ..... (Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik Tezi/Çalışması) ile
ilgili tez savunma sınavı, *04.04/2007* günü *09:00* - *16:00* saatleri arasında yapılmış, sorulan
sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının .....(başarılı/başarısız)
olduğuna .....(oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. İsmayil Konyuluoğlu
İsmayil Konyuluoğlu
Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Prof. Dr. Zeynep DİNCEL
Zeynep Dinçel
Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Prof. Dr. Lale Karabıyık
Lale Karabıyık
Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

04.04.2007

ÖZET

Yazar : Nazan BULUR
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Anabilim Dalı : İktisadi İdari Bilimler Fakültesi
Bilim Dalı : İktisat
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : X + 264
Mezuniyet Tarihi : ..../...../ 2007
Tez Danışmanı : Prof. Dr. İbrahim KANYILMAZ

GERİ DÖNMEYEN TÜKETİCİ KREDİLERİ VE EKONOMİDE HÂSIL OLAN ETKİLERİ

Bu çalışmanın amacı, tüketici kredilerini tanımlamak; bu kredilerin geri dönüşünde yaşanacak birtakım olumsuzlukların ekonomide yaratacağı etkiler hakkında bilgi vermektir.

Araştırmada öncelikle bireysel krediler içerisinde tüketici kredileri ve kredi kartı kavramına değinilmektedir. Bunun için ülkemizde bankacılık sisteminde yaşanan değişimler ve tüketici kredilerinin gelişimi incelenmiştir. Çalışmanın bir sonraki safhasın tüketici kredileri ve kredi kartlarının ekonomi üzerindeki etkilerine ayrılmıştır.

Çalışmanın sonunda, kredi riski ve problemlili kredi kavramı ele alınarak tüketici kredilerinin geri dönüşünde yaşanacak sorunların ekonomik etkileri incelenmiştir. Özellikle son yıllarda tüketici kredileri içinde kredi kartlarının payının hızla arttığı gerçeğinden hareketle, geri dönmeyen tüketici kredilerinin ekonomik sorunlardaki payının ne olduğu sorusuna yanıt aranmıştır. Amaç, tüketici kredilerinin tahsis ve kullanım aşamasında yaşanabilecek bir takım ekonomik problemlerden söz ederek ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde bu enstrümanların daha dikkatli kullanımını sağlamaktır.

Anahtar Sözcükler

Tüketici Kredisi   Kredi Kartı   Ekonomi   Kriz

Geri Dönmeyen Tüketici Kredileri

ABSTRACT

Author : Nazan BULUR
University : Uludag University
Faculty : Business Administration and Economic Sciences
Department : Economics
Type of Thesis : Post Graduate Thesis
Number of Pages : X + 264
Date of Graduation : .... /.... / 2007
Thesis Advisor : Prof. Dr. İbrahim KANYILMAZ

UNPAID CONSUMER LOANS AND ITS IMPACT ON ECONOMY

This thesis aims to define consumer loans and to provide information on the possible negative effects of unpaid loans on the economy.

This research focuses primarily on consumer loans and the concept of credit cards within personal loans. For this reason, the changes occurring in the banking sector and the development of consumer loans in Turkey have been examined. The next stage of this study deals with the effects of consumer loans and credit cards on the economy.

At the end of the study, the economic impact of problems occurring on pay-back of consumer loans are examined considering the credit risk and the concept of problematic loans. Considering the sudden increase in the share of credit cards within consumer loans especially in recent years, an answer to what extent the unpaid consumer loans have impact on economic problems is explored. The aim is to ensure caution in use of these instruments in developing countries such as Turkey, by means of explaining problems encountered during allocation and use of consumer loans.

Key Words

Consumer   Credit   Economy   Crisis
Loan   Card
Unpaid Consumer Loans

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KREDİ KAVRAMI VE TÜRLERİ.....	4
1.1. Kurumsal Krediler	4
1.2. Bireysel Krediler.....	13

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜKETİCİ KREDİLERİ VE KREDİ KARTLARI	16
2.1. Tüketici Kredileri.....	16
2.1.1. Tüketici Kredilerinin Tanımı	16
2.1.2. Tüketici Kredilerini Doğuran Felsefe ve Ekonomi Düşüncesi.....	17
2.1.3. Tüketici Kredilerinin Tarih İçinde Gelişimi.....	19
2.1.4. Tüketici Kredilerinin Özellikleri ve Ortaya Çıkış Nedenleri	25
2.1.5. Tüketici Kredilerinin Kullanılma Nedenleri	28
2.1.6. Tüketici Kredilerinin Sınıflandırılması.....	29
2.1.7. Tüketici Kredilerinin Organizasyon Yapısı.....	35
2.1.8. Tüketici Kredilerinin Uygulama Ortamı ve Organları	37
2.1.9. Bankalar Açısından Tüketici Kredileri.....	44
2.1.10. Yurtdışında Tüketici Kredileri Uygulaması.....	46

2.1.10.1. Amerika'da	46
2.1.10.2. İngiltere'de.....	48
2.1.11. Türkiye Tüketici Kredisi Uygulamasına Geçiş	49
2.1.12. Tüketici Kredilerinin Olumlu ve Olumsuz Yönleri.....	53
2.2. Kredi Kartları	55
2.2.1. Kredi Kartlarının Tanımı.....	55
2.2.2. Kredi Kartının Tarihsel Gelişimi	56
2.2.3. Kredi Kartı Türleri.....	61
2.2.3.1. Banka Kredi Kartları	61
2.2.3.2. Perakendeci Kartları	62
2.2.4. Kredi Kartı Sistemleri	64
2.2.4.1. İki Taraflı Sistem	65
2.2.4.2. Üç Taraflı Sistem	66
2.2.4.3. Karma sistem.....	69
2.2.5. Kredi Kartı Uygulamasının İşleyişi	69
2.2.6. Uluslararası Kredi Kartları ve Dünyada Kredi Kartı Uygulaması	71
2.2.7. Kredi Kartlarının Türkiyedeki Gelişimi.....	74
2.2.8. Kredi Kartlarının Olumlu ve Olumsuz Yönleri	79
2.2.8.1. Kartı Taşıyan Yönünden	79
2.2.8.2. Üye İşyeri Yönünden.....	83
2.2.8.3. Kredi Kartı Kuruluşu Yönünden	84
2.2.9. Tüketici Kredileri ve Kredi Kartları Arasındaki İlişki	87

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜKETİCİ KREDİLERİ VE KREDİ KARTLARININ.....	95
---	----

EKONOMİK ETKİLERİ	95
3.1. Tüketici Kredilerinin Ekonomik Etkileri	95
3.1.1. Ekonomiyi Canlandırma Açısından:	95
3.1.2. Enflasyon Açısından	96
3.1.3. Kapasite Kullanımı ve Maliyetler Açısından	97
3.1.4. Tüketici Kredilerinin Bankalar Üzerine Etkisi	97
3.2. Kredi Kartlarının Ekonomik Etkileri	101
3.2.1. Kredi Kartlarının Parasal Etkileri	104
3.2.1.1. Paranın Tedavül Hızına Etkisi	106
3.2.1.2. Para Arzına Etkisi	107
3.2.1.3. Para Talebine (Likidite Tercihine) Etkisi	110
3.2.2. Kredi Kartlarının Milli Gelire Etkisi.....	112
3.2.3. Kredi Kartlarının İstihdama Etkisi.....	115
3.2.4. Kredi Kartlarının Enflasyona Etkisi	116
3.2.5. Kredi Kartlarının Faiz Oranlarına Etkisi	118
3.2.6. Kredi Kartlarının Kamu Gelirlerine Etkisi	119
3.2.7. Kredi Kartlarının Kayıtdışı Ekonomiye Etkisi	120
3.2.8. Kredi Kartlarının Ödemeler Bilançosuna Etkisi.....	121
3.2.9. Kredi Kartlarının Ticarete Etkisi	122
3.2.10. Kredi Kartlarının Diğer Etkileri.....	123

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BANKACILIKTA KREDİ RİSKİ VE PROBLEMLİ KREDİ KAVRAMI VE EKONOMİYE ETKİLERİ	125
4.1. Kredi Riski Kavramı	125

4.1.1. Kredi Riskinin Nedenleri.....	127
4.1.2. Kredi Riskinin Ekonomik Etkileri	127
4.2. Problemlı Kredi Kavramı	130
4.2.1. Problemlı Kredileri Yaratan Etkenler.....	132
4.2.2. Problemlı Kredilerin Bankalara ve Ekonomiye Getirdiği Sorunlar	133
4.2.2.1. Bankacılık Sektörü Üzerindeki Etkileri	133
4.2.2.2. Genel Olarak Ekonomiye Etkileri.....	135
4.2.2.3. Problemlı Kredilerde Risk Azaltıcı Önlemler.....	139
4.3. Problemlı Tüketici Kredileri	140
4.3.1. Problemlı Tüketici Kredilerinin Ekonomiye Etkileri.....	140
4.3.2. Tüketici Kredileri ve Kredi Kartlarında Risk Kavramı.....	142
4.3.2.1. Geciken Gün Sayısı	145
4.3.2.2. Minimum Ödeme Tutarı	145
4.3.3. Tüketicilerin Kredi Değerliğinin Araştırılması:	145
4.3.4. Veri Bankaları.....	146
4.4. Türkiye’de Problemlı Tüketici Kredileri.....	149
4.4.1. Türk Bankacılık Sisteminin Kredi Politikaları ve Kredilerin Yapısının Değerlendirilmesi	149
4.4.2. Kasım 2000 – Şubat 2001 Krizleri ve Bankacılık Sektörüne Etkileri	155
4.4.3. Problemlı Kredilerin Sınıflandırılması ve Karşılık Ayrılması Uygulaması	164
4.4.3.1. Karşılıklar Kararnamesi.....	167
4.4.3.1.1. Krediler ve Diğer Alacaklar Kavramı.....	167
4.4.3.1.2. Krediler ve Diğer Alacakların Gruplandırılması	168
4.4.4. Türkiye’de Tüketici Kredilerinde Görülen Aksaklıklar	175

4.4.4.1. Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu.....	181
4.4.4.2. Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanununun Değerlendirilmesi...	204
4.4.5. Tüketici Kredilerinde Riskin Azaltılması Yöntemleri.....	206
4.4.5.1. Tüketici Kredilerinin Teminatlandırılması.....	206
4.4.5.2. Sigorta Sisteminin Geliştirilmesi.....	206
4.4.5.3. Tüketici Kredisi Maliyetlerinin Aşağıya Çekilmesi.....	207
4.4.5.4. Tüketicinin Korunması ile Riskin Azaltılması.....	207
4.4.5.5. Bilgi Bankası Merkezlerinin Kurulması.....	208
SONUÇ	219
KAYNAKÇA.....	224
EKLER.....	228
ÖZGEÇMİŞ.....	264

KISALTMALAR

a.g.e. : Adı geçen eser.

a.s. : Aynı sayfa.

a.y. : Aynı yer.

bkz. : Bakınız.

ev. : Çeviren.

s. : sayfa

vb. : ve benzeri

GİRİŞ

Bu çalışmada geri dönmeyen tüketici kredilerinin ekonomik etkileri ortaya koymaya çalışılmıştır. Tüketici kredileri ve özellikle kredi kartları günlük yaşamda çeşitli kolaylıklar sağlamasına rağmen, geri dönmemesi halinde bir takım sorunlara neden olabilmektedir.

Tahlil Açısı

Geri dönmeyen krediler içerisinde tüketici kredilerindeki son yıllarda hâsıl olan artış dikkat çekici boyutlara ulaşmıştır. Özellikle tüketici kredileri içerisinde ele alınan kredi kartlarının kullanımı, gelişen teknoloji ve değişen ekonomik koşullar nedeniyle büyük artış göstermiş ve bu artış verilen kredinin geri dönüşünde bir takım sorunlar yaşanmasını da beraberinde getirmiştir. İktisadi faaliyet içerisinde kredilerin payı büyük önem taşımaktadır. Geri dönmeyen kredilerin artışı ekonomide arzu edilen bir durum değildir. Bu sebeple tüketici kredilerinin özellikle de kredi kartlarının incelenmesi iktisadi tahlilde büyük önem arz etmektedir.

Bireysel krediler, tüketici kredileri ve kredi kartları olmak üzere iki şekilde ele alınabilir. Özellikle kredilerin geri dönüşünde yaşanacak birtakım aksaklıklar bankacılık sisteminde ve dolayısıyla ekonomik yapıda olumsuzluklara neden olmaktadır. Bireysel krediler ise gelişen bankacılık sisteminde krediler içerisinde önemli bir paya sahiptir. Bu yüzden geri dönmeyen kredilerin ekonomide yarattığı etkileri daha iyi tespit edebilmek için bireysel kredilerin incelenmesi faydalı olacaktır. Özellikle gelişen teknoloji sonucunda kullanımında sağlanan kolaylıklar ve dönen kredi olma niteliği yüzünden kredi kartlarının bireysel krediler içerisindeki payı hızla artmaktadır. Bu nedenle bireysel kredilerin geri dönüşünde yaşanan olumsuzlukların büyük bir bölümünü de kredi kartları oluşturmaktadır. Kredi kartı kullanımında görülen artış, geri dönmeyen kredilerin incelenmesi açısından önem arz etmektedir.

Tahlil Sahası

Tez, geri dönmeyen tüketici kredileri ve kredi kartlarıyla ilgilidir. Kredi kartları, tüketici kredilerinin en önemli araçlarından biridir. Tüketici kredilerinin geri dönüşünde sorun, teminatsız kredi olarak kabul edilen kredi kartları ve eğitim, tatil vb. diğer kredilerde yaşanmaktadır. Bu sebeple konut, taşıt gibi teminatından ötürü garantili olarak nitelenen tüketici kredileri tahlil sahamızın dışında kalmaktadır.

Kredilerin geri dönmemesinin nedenleri ve sonucunda ekonomide hâsıl olan etkilerinin tespitinin son derece önemli bir mesele olduğu aşikârdır. Bu mesele tez içerisinde incelenmeye tabi tutulurken ilk olarak kredi kavramı içerisinde tüketici kredileri ve kredi kartları ele alınacak, ekonomik etkileri incelenecek sonra da kredilerin geri dönmemesinin ekonomide yarattığı etkiler ayrıntılı olarak irdelenecektir. Daha sonrasında bankacılıkta kredi riski ve problemlili kredi kavramına değinilerek, ekonomik etkilerinden bahsedilecek ve problemlili tüketici kredilerinin ekonomide yol açtığı etkilere geniş şekilde değinilecektir. Özellikle ülkemiz gibi marjinal tüketim meyli yüksek gelişmekte olan ülkelerde gerek tüketici bilincinin yeterince oluşmaması, gerekse ağır ekonomik koşullar yüzünden kredi kartları amacına uygun olarak kullanılmamaktadır. Kredilendirmeden çok nakit çekimlerde kullanılması ve fertlerin gelirinin üzerinde birden fazla kredi kartıyla harcama yapması kullanılan kredinin geri dönüşünde sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır.

Tahlil Metodu

Tezin tahlil metodu, bölümler arasında değişiklik arz eder.

Birinci kısmın ilk bölümünde kredi kavramı, önemi ve çeşitlerine değinilmiştir. Bu sebeple tahlil mikro değil, makro seviyededir.

İkinci bölümde ise tüketici kredileri ve kredi kartları kavramına değinilerek mikro tahlile konu olmuştur. Bununla beraber tüketici kredilerini doğuran felsefe ve ekonomi düşüncesi, tarih içinde gelişimi, yurtdışında tüketici kredisi uygulaması gibi başlıklarda inceleme makro seviyede tutulmuştur.

Tezde genel olarak mikro ve makro seviyede yapılan tahlillerde dedüktif method kullanılmıştır. Dedüktif methotta takip edilen yol genellemelerden hareketle özel hallere ulaşmaktır.

Üçüncü bölümde tahlil mikrodan makroya doğrudur. Dördüncü bölümde ayrıca dedüktif metoda ek olarak tamamlanması açısından istatistikî tahlil araçlarından mümkün olduğunca faydalanılmıştır.

Tahlil Planı

İlk bölümde kredi kavramı ele alınacak, kurumsal ve bireysel kredi kavramı incelenecektir.

İkinci bölüm tüketici kredileri ve kredi kartlarına ayrılacaktır. Tüketici kredisi kavramından sonra yurtdışındaki tüketici kredilerine değinilecek ve Türkiye’de tüketici kredileri uygulamasından söz edilecek ve tüketici kredilerinin olumlu ve olumsuz yönleri ele alınacaktır. Aynı değerlendirme planı daha sonra kredi kartlarında da izlenecektir.

Üçüncü bölüm ise tüketici kredileri ve kredi kartlarının ekonomide yaratacağı etkilere değinilecektir.

Dördüncü ve son bölüm ise kredi riski ve problemlili kredi kavramına ayrılacak ve problemlili tüketici kredilerinin ekonomide yaratacağı etkiler incelenecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1) KREDİ KAVRAMI VE TÜRLERİ

Kredi dilimizde malî itibar, güven, kredili alış-veriş anlamlarında kullanılmaktadır. Genel olarak kredi, belli bir süre sonra ödenmek vaadiyle mal, hizmet veya satın alma gücü sağlanması şeklinde tanımlanabilir. Başka bir anlatımla kredi, bir mevcudun belli bir süre sonra geri alınmak kaydıyla verilmesi veya verilmiş bir varlığın ödenmesine kefil alınmasıdır.¹

4389 sayılı BKA'nın 11'inci maddesinde; "Bir bankanın vereceği nakdî krediler ile teminat mektupları, kefaletler, aval, ciro ve kabuller gibi gayrinakdî krediler, satın alacağı tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette vereceği ödünçler, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, vadesi geçmiş nakdî krediler ile gayrinakdî kredilerin nakde tahvil olan bedelleri, ortaklık payları izlendikleri hesaba bakılmaksızın kredi sayılır" denilmektedir.

Ticari bankaların müşterilerine kullandırdığı krediler iki temel grupta incelenmektedir: Kurumsal krediler ve bireysel krediler. Aşağıda her iki grupta yer alan kredi şekilleri kısaca açıklanmaktadır.

1.1. Kurumsal Krediler

Kurumsal krediler, daha çok gerçek veya tüzel kişilerin ticari işletmelerinin kısa vadeli işletme sermayesiyle işletmenin tesis ve mevcut tesislerinin modernizasyonu için kullandığı nakit krediler ile bir taahhüt ya da ihale için kullandıkları gayrinakdî kredilerdir.²

Çeşitli işletmeler zaman zaman kredi kullanır. Hatta büyük kamu kuruluşlarının bile banka kredileri ile finansman yoluna gitmelerine sıkça rastlanır. İşletmeler farklı nedenlerle kredi kullanırlar:

---

¹ Mehmet Takan. **Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim**, Nobel Yayınları, Ankara, 2002, s.191.

² Takan, a.g.e. s.209.

- Mevsimlik çalışma sermayesi ihtiyacı,
- Köprü finansmanı,
- Uzun vadeli çalışma sermayesi ihtiyacı,
- Duran varlıkların finansmanı,
- Duran varlıkların yenilenmesi,
- Ödeme koşullarındaki değişmelerin finansmanı,
- Olağanüstü harcamaların finansmanı,
- Zarar eden işletmelerin kaynak ihtiyacı vb.

Kredi kullanımı için başka sayısız neden vardır. Her ne kadar, birbirlerinden farklı da olsalar, kredi çeşitleri vadelerine, teminatlandırılmalarına ve diğer özelliklerine göre farklı gruplara ayrılabilirler. Kısa ve uzun vadeli kredi, yenilenen ya da süresi uzatılabilen kredi (revolving credit), durumuna ya da nakdî-gayri nakdî olarak kullanılabilirler.

İşletmelerin kısa vadeli işletme sermayesi ihtiyaçlarını karşılamak için, genellikle ticari bankalarca açık kredi, kefalet karşılığı, senet karşılığı, nakit karşılığı kredi türleri kullanılır. İşletmelerin dış ticaret işlemlerinin finansmanı için yine daha çok ticari bankalarca, ihracat ve ithalat kredileri kullanılmaktadır.

İşletmelerin bir taahhüt ya da bir borcu için bankalar garanti verebilir. Bu tür krediler gayrinakdî krediler olarak adlandırılır. Gayrinakdî kredinin özelliği, bu tür kredilerde nakit bir işlem söz konusu değildir. Ancak, garanti verilen işletme taahhüdünü yerine getirmezse, nakit işlem söz konusudur. Yani, işletme taahhüdünü yerine getirmediği takdirde banka garanti verdiği tutarı karşı tarafa ödemektedir. Verilen gayrinakdî kredi bundan sonra nakit krediye dönüşmektedir.

Kredilerin önemli bir bölümü dönem sermayesinin finansmanına yöneliktir. Yani bir yıldan daha kısa sürelidir. Bu tür kredilerin yarısı mevsim

özelliğine haiz sektörlerde faaliyet gösteren veya projelere bağlı çalışan firmalar tarafından kullanılmaktadır. Finansal yapısı zayıf veya kârlılığı yetersiz küçük şirketlere kısa vadeli krediler teminatlı olarak kullanılır.

Öte yandan mevsimlik üretim yapan işletmelerin dönem sermayesinin finansmanı için açık kredi limiti tahsis ederek, belli bir tutara kadar müşterinin borçlanmasına olanak sağlarlar. Bu tutar genellikle firmanın yıl içinde finansman ihtiyacının ulaştığı en yüksek düzeydir. Açık kredi limiti firmaya bir defada borçlanmak yerine ihtiyaç anında borçlanmak ve nakit fazlalığı dönemlerinde bu krediyi tamamen veya kısmen kapatmak faiz yükünü minimum kılma fırsatı verir. Faiz sadece borçlanılan tutar ve borçlanma süresi için ödenir.

Bu tür kredilerde genellikle müşteriden yıl içinde belli bir dönemde (30-90 gün arası) krediyi tamamen kapatma şartı aranır. Zira bu tür krediler firmanın sürekli çalışma sermayesinin finansmanında kullanılamazlar. Firmanın sürekli finansman açığı varsa başka krediler kullanılır. Mevsimlik açık kredi limiti rotatiftir. Geri ödenen tutarlar daha sonra tekrar borçlanılabilir. Genellikle bankalar bu tür limit tahsis ettikleri müşteri portföylerini farklı mevsimlik özellik gösteren sektörlerden seçerler. Ayrıca açık kredi limiti tahsis edilen müşterilerinin mali durumlarının bozulduğu anlarda bu limiti azaltabilir ya da tamamen kapatabilirler.

Diğer kısa vadeli krediler genellikle belli bir proje bazında kullanılır. Örneğin halka arza aracılık eden bir yatırım bankası veya aracı kurumun işin başlangıcından kâğıtların yatırımcıya satılması arasında geçen süre içinde finansman ihtiyacı olabilir. Bu durumda kredi söz konusu pay senetleriyle teminatlandırılır. Aynı şekilde inşaat şirketleri de yapım sırasında finansman ihtiyaçlarını bu tür kredilerle karşılarlar.

Orta ve uzun vadeli krediler işletmelerin, makine ve teçhizatla, mevcut makinelerin modernizasyonu, kapasitelerini artırılması amacıyla kullanılan kredilerdir. Orta ve uzun vadeli krediler kalkınma ve yatırım bankalarınca kullanılmakla birlikte, ülkemizde ticari bankalarca da orta ve uzun vadeli krediler kullanılmaktadır.

İşletmeler uzun vadeli kredileri genellikle eşit taksitler halinde geri öderler. Bu tür krediler sabit varlık alımı veya işletme sermayesinin süreklilik gösteren kısmının finansmanında kullanılır. Borçlanma amacına göre vadeli krediler teminatlı veya teminatsız olabilirler. Genelde kredilerin vadesi iki ile beş yıl arasında değişmektedir.³

Rotatif krediler kısa vadeli açık kredi limitine benzer. Müşteri belli bir üst sınıra kadar kredi kullanabilir. Vade genelde standarttır, ancak müşteri durumuna uyarlanır. Bu süre de müşteri limiti dâhilinde kalmak şartı ile istediği gibi borçlanır, borcunu kapatarak tekrar kredi talep eder.

Uzun vadeli krediler ülkemizde yaygın kullanılsa bile, batıda rotatif krediler, bankaların kredi portföyünde artan bir öneme sahiptirler.⁴ Büyük bankaların ticari ve endüstriyel kredilerinin önemli bir kısmı bu tür kredilerdir. Batılı ülkelerde bankalar bu tip kredi kullandırmayı, sağladığı daha yüksek getiri yüzünden tercih etmekteydiler. Fakat kısa vadeliyle karşılaştırıldığında bankaların daha uzun dönemde riske girmelerine yol açarlar

Uzun vadeli krediler şirketler içinde daha çekicidirler. Batılı ülkelerde bile, firmalarda menkul kıymet tutarı ihracından daha çok uzun vadeli kredi kullanma, diğer finansman alternatiflerine göre daha ucuz, daha süratli ve daha kolay kullandırılır.⁵

Batılı ülkelerde bankaların uzun vadeli kredi kullandırmaya yönelmesinin bir başka nedeni ise kısa süreli kredi piyasasının menkul kıymet ihracıyla rekabet etmek için çok dar kâr payıyla çalışmasıdır.

Kredi kurumları başka bir bankanın açtığı krediye katılmak veya kendi açtıkları kredinin bir kısmına başka bankaları ortak etmek isterler. Bu tür katılımların temeli “orantılı” (prata) veya “son giren ilk çıkar yöntemi” (lifo)

---

³ Niyazi Berk. **Bankacılıkta Pazara Yönelik Kredi Yönetimi**, Beta Yayınları, İstanbul, 2001, s.9.

⁴ Berk, a.g.e. , s.9.

⁵ Berk, a.g.e. , s.9.

olarak belirlenir. Orantılı katılımlarda, bankalar krediye belli bir oranda katılarak pozisyon alırlar. Son giren ilk çıkar yönteminde ise katılan bankalar arasında bir takım öncelik farkları vardır. Krediye katılım sıralarına göre kredi kurumları sıralanır.

Büyük tutarlı kredilerde bankalar birleşerek bir sendikasyon oluştururlar. Her sendikasyon anlaşması katılan tüm bankaları, katılım oranlarını ve sunulan teminatı açıkça gösterir. Her banka katılım oranında kredi anlaşması imzalar. Ayrıca bir başka anlaşma krediye öncülük eden bankayı yönetici banka (managing banka) ve diğer bankaları da katılan bankalar (co-agent) olarak tanımlar ve yönetici bankanın görev ve sorumluluklarını belirler. Bu kadar ayrıntılı evraklar hazırlanmasının nedeni tüm katılan bankaların borçlu ile yönetici banka aracılığı olmadan ilişkilerini yürütebilmesini sağlamaktır. Anlaşma ayrıca katılan bankaların yönetici bankanın olası bir başarısızlığına karşı güvencede olmalarını sağlar.

Ticari bankalar tarafından müşterilere sunulan krediler değişik açılardan sınıflandırılabilir. Sözcüsel niteliklerine göre nakdî ve gayrînakdi, güvence esasına göre teminatlı ve teminatsız, süre açısından kısa, orta, uzun vadeli, kullanım amacına göre, tüketim, yatırım ve işletme kredileri ayrımı yapılabilir. Ayrıca kullanan sektörlerle ve kullandıkları alanlara göre de sınıflandırmak mümkündür. Ticari bankalar tarafından kullanılan krediler aşağıda özetlenmiştir.

Güvenilir müşterilere sunulan kısa süreli kredilerin önemli bir bölümü açık kredi şeklinde kullanılmaktadır. Sadece müşteri imajı karşılığında sunulan krediler cari hesap şeklinde çalışmaktadır. Uygulamada daha çok ihracat hazırlık, akreditif teminatı ve kasa kolaylığı şeklinde kullanılmaktadır. Teminatsız olmaları nedeniyle riskli diye düşünülür, ancak sadece seçkin müşterilere sunulduğundan risk başlangıçta elimine edilmektedir. Bu amaçla müşterinin uzun bir ticari geçmişe sahip olması kamuoyundaki itibarının üstün, rekabet yeteneği ve likiditesinin yüksek, işinde deneyimli olması v.b. konular özenle değerlendirilir.

— Ticari bankalarda kredilerin büyük bir bölümü cari hesap üzerinden yürütülmektedir. Cari hesap kredilerinde bankalar müşterilerine belirli bir limite kadar ihtiyaçlarına göre kredi kullanma olanağı sunarlar. Uygulamada daha çok çalışma sermayesi ihtiyacının giderilmesinde kullanılan cari hesap kredisi, açılan diğer kredilerin de bu hesaba aktarılarak, buradan kullandırılmasına olanak vermektedir. Sürekli izlenen, firma ve kısa süreli karakterli olan cari hesap;

- İşletme malzemesi,
- Geçici likitide dar boğazının finansmanı,
- Köprü (ara) kredisi ve
- Sezon kredisi

gibi kredilerin sunulmasına elverişlidir. Cari hesap kredilerinde faizin yanısıra, kredi komisyonu, hazırlık komisyonu, hesabı taşıma komisyonu, hâsılat tutarı üzerinden komisyon v.b. giderler de söz konusu olabilir. Ayrıca komisyonun müşteri talebi ve kredi değerliğine göre değişebileceği de belirtilmelidir.

— Uygulamada senet kırdırılması olarak bilinen iskonto işlemi, bankalarca süresi henüz dolmamış poliçe, bono gibi kıymetli evrakın vadesine kadarki faiz ve komisyonların düşülmesinden sonra bedelinin müşteriye peşin olarak ödenmesidir. Bu amaçla iskontoya alınacak senetlerin Merkez Bankası'nın reeskont politikasına uygun olması ve ayrıca senetlerin şekil şartları bakımından herhangi bir eksikliğinin olmaması gerekir. Müşteriye iskonto kredisinin sunulabilmesi için ayrıca para ve sermaye piyasasındaki faiz oranları, senedin kalitesi ve tutarı, müşterinin banka açısından önemi, yerel rekabet durumu ve bankanın likidite yapısı gibi noktaların da dikkate alınması gerekir.

— Ticari bankalar bazı kredileri müşteri ile kredi değerliliğine güven duyulan kefil ya da kefiller olmak üzere, en az iki imza karşılığında kullandırır. Borçlu cari hesap şeklinde çalışan bu kredi, çoğu banka tarafından bazı temel şubeler hariç genel müdürlüğün iznine tabidir. Burada müşterinin ve kefilin

itibarı, ticari deneyim ve karakterler ve iş konusunun niteliği gibi faktörler özenle incelenir.

— Ticari banka kredilerinde dönen varlıkların da teminat olarak gösterilmesi mümkündür. Bu amaçla alacak senetleri, ticari mal ve menkul kıymetler sıkça kullanılmaktadır.

Ticari senetlerin rehni karşılığında borçla cari hesap şeklinde açılan senetler karşılığı kredinin geniş bir uygulaması bulunmaktadır. Bu amaçla vadesi en çok 181 gün olan bonolar yaygın olarak kullanılır. Ayrıca kabul edilmiş poliçeler de teminata alınabilir. Çekler ise görüldüklerinde ödenmeleri gerektiğinden teminata kabul edilmez. Hatır ya da finansman senetlerinin de teminata alınmayacağı belirtilmelidir.

Zaman içinde değeri düşmeyen fiyatı istikrarlı ve kolayca paraya dönüştürülebilen malların rehni karşılığında da kredi kullanılmaktadır. Muhtemel değer düşmesine karşılık % 20–30 banka lehine marj uygulanır. Ticari mal karşılığı kredi bir defada avans şeklinde veya taksitlerle ödenebilir.

Ticari bankalar menkul kıymet piyasasında alım-satımı kabul gören veya borsaya kote edilmiş pay senetleri ve tahvil karşılığında da kredi kullanılmaktadır. Devlet tahvillerinde % 10 pay senetlerinde ise % 25–50 marj uygulanır. Rehin alınacak pay senetleri ve tahvillerin

- İtfa edilmemiş olması,
- Üzerine mahkemece ödeme yasağı konulmuş olması,
- Vadesi gelmemiş faiz ve temettü kuponlarının yer alması,
- Nama yazılı olanların ait oldukları kuruluşların

Defterine kaydedilmiş olması gerekir. Bu tür kredilerde müşteriden faizin yanısıra muhafaza ve kontrol komisyonu ile kupon tahsil komisyonu da alınır.

— Ticari bankalar uluslararası ticaretin finansmanında kullanılmak üzere müşterilerine akreditifin finansmanı, ihracat kredileri, döviz ve prefinansman kredilerini sunarlar.

Yurtdışından mal ithal eden müşterilerinin akreditif avans ödemesini üstlenirler. Böylece akreditifin açılışı ile malın yurda gelmesine kadar geçen süredeki finansman ihtiyacını karşılarlar. Aynı şekilde yurtdışına yapılacak ihracatın üretimini gerçekleştirmek için müşterilerine borçlu cari hesap şeklinde çalışan ticari senetler karşılığı ve vesaik karşılığı kredi sunarlar.

Ticari bankalar özellikle döviz kazandırıcı projelere döviz bazında parasal kredi kullanırlar. TCMB tarafından konvertibil olarak kabul edilen dövizlerin sunumu, müşteri tercihi ve banka kaynaklarına bağlıdır. Kredinin maliyeti, Libor+spread+yönetici banka komisyonundan oluşmaktadır.

Öte yandan dış ticaretin finansmanında kullanılan prefinansman kredisi firmanın ya da onun adına bankanın bulduğu döviz kredilerinin vadeleri onunda, döviz olarak geri ödenmesi için bankanın verdiği dış garantiye dayanır. Söz konusu kredi ticari bankalara Libor+spread+açılış komisyonu+dış satım komisyonu ve ilk üç aylık komisyon benzeri gelirler sağlamaktadır. Dış satımın iki aya kadar finansmanı, TL kredilerine göre maliyetin düşük olması, vadesinden önce kapatılması halinde faizsiz döviz kullanımı ihracat bedelleri ile kapatılma olanağı ve sağladığı döviz girdisine oranla maliyetin düşük olması vb. nedenlerle firmalar tarafından tercih edilmektedir.

— Dış ticaretin önem kazanması ile birlikte finansman sorununun çözümüne yardımcı olması amacı ile ABD’de Eximbank kredileri fikri ortaya atılmış ve 1945 yılından beri ABD Eximbank fonksiyonel olarak faaliyet göstermektedir.⁶ Eximbank’ın sunduğu hizmetler, direkt krediler, iskontolu krediler ve garantiler olarak sıralanabilir.

Büyük ölçekli ihracatı desteklemek amacı ile yurtdışındaki ithalatçıya kullanılan krediler direkt kredi olarak adlandırılmaktadır. Genellikle uçak, gemi alımı, nükleer enerji santrali yapımı ve kurulması uzun zaman alan büyük sanayi tesislerinin finansmanda direkt krediler kullanılır. Küçük ve orta boy

---

⁶ Berk, a.g.e. , s.12.

firmaların ihracatının özendirilmesi amacı ile bir yıldan kısa vadeli iskontolu krediler kullanılır.⁷ Öte yandan ticari bankaların riskli olmaları nedeniyle kredilendirmedikleri müşterilerin uygun gördükleri lehine Eximbank garanti vererek ithalatçının kredi almasını sağlar.

1987 yılından beri Türk Eximbank da dış ticaretin finansmanında önemli bir görevi yerine getirmektedir.

Batı'daki birçok Eximbank'tan farklı olarak Türk Eximbank kredi sigorta hizmetlerini bir organizasyonda birleştirerek ihracatçıya hizmeti bir bütün olarak sunmaktadır. Türk Eximbank kredi, garanti ve sigorta programları ile müşterilerin uluslararası pazardaki rekabet gücünü artırmakta ve risksiz bir ortamda rahatça karar almasını sağlamaktadır.

Türk Eximbank'ın çalışma programında yer alan konular aşağıdaki başlıklar altında sıralanabilir.

- Sevk öncesi (TL ve döviz) ihracat kredisi,
- Performans döviz ve TL kredisi,
- Kısa vadeli ihracat alacakları iskontosu,
- İslam Kalkınma Bankası orta vadeli ticaretin finansman fonu,
- İhracata yönelik ithalatın finansmanı,
- Yurtdışı mağazalar yatırım ve turizm pazarlama kredileri, gemi yapımı ve ihracına yönelik teminat mektubu,
- Proje kredi sigortası,

İhracatı desteklemeyi amaçlayan Eximbank ticari bankaların sunduğu finansal hizmetlerin tamamlayıcısı rolü ile onlarla uyum içinde çalışmakta bölgesel ticaretin ve Türkî Cumhuriyetlerle ilişkilerinin gelişmesine ve küçük orta boy işletmelerin rekabet gücünün artmasına önemli katkı sağlamaktadır.

Teminat mektupları ya da garantilerle ticari bankalar, güvenilirliklerini (itibarlarını) kullanarak da müşterilerinin yükümlülük üstlenmelerini böylece

---

⁷ Berk, a.g.e. , s.12.

işlerin yürümesini sağlarlar. Muhtemel borçlar (krediler) olarak tanımlanan teminat mektupları, banka müşterilerin yurtiçi ve yurtdışındaki taahhütlerinde ortaya çıkan finansman ihtiyacının karşılanmasında önemli bir destektir.

Teminat mektubu verilmeden önce müşteri hakkında bir inceleme yapılır ve müşteri ile kontrgaranti sözleşmesi düzenlenir bununla mektubun ödenmeme riskine karşı ödeme güvenceye alınır. Teminat mektubu bankadan herhangi bir nakit çıkışına yol açmadığından işleme faiz yürütülmez. Bunun yerine üçer aylık dönemler halinde tahsil edilen komisyon ve diğer giderler alınır.

Parasal ödeme gerekmeden banka belirli bir limite kadar, müşterisi tarafından üzerine çekilen poliçelere kabul edildiğine ilişkin açıklama yazarak itibarını lehdarın emrine sunar (kabul kredisi). Söz konusu krediyi açarken banka kabul ettiği senetlerin vadelerinde ödeneceğini bekler. İç ilişkiye göre poliçenin ödeme yükümlülüğü müşteriye, üçüncü kişiler karşısında ise sorumluluk bankaya aittir. Ticari bankalar açısından sadece muhtemel bir borç sözkonusudur. Diğer bir ifade ile bilanço dışı (off-balance sheet) bir işlemdir. Banka kabulünü taşıyan bir senet geçerli bir kıymetli evrak sayıldığı için, diğer finansal kurumlar tarafından kolaylıkla iskonto edilir. Kabul kredisinde fiilen bir ödeme yapılmadığından bankalar müşteriden faiz değil, üstlenilen risk nedeniyle kabul komisyonu talep ederler. İşlemin uygulama alanı ise daha çok kısa süreli dış ticaret işlemleridir. Özellikle sürümü ağır mallara hareket kazandırılarak dış satımcı ya da alıcıdan biri finanse edilir.

Kabul kredisi dış ticarete paranın vadesinde transferini garantileyen bir gayri nakdi kredidir. Akreditifli, vesaik karşılığı ve mal karşılığı olmak üzere üç ayrı uygulama biçimi sözkonusudur. Tutarı, türü vadesi belirlenen kredi için ayrıca bir marjın uygulanması da gerekir.

1.2. Bireysel Krediler

Herhangi bir hizmetten yararlanılması ya da varlığın satın alınmasında, ticari amaçlar dışında tüketime yönelik olarak, belirlenmiş koşullarda ödenmek üzere kullanılan krediler geniş anlamda bireysel kredi olarak adlandırılır.

Bilindiği gibi bankacılık sisteminin genel işleyişi, toplanan mevduatın ve banka özkaynaklarının belirli bir gelir sağlayan alanlara plase edilmesi esasına dayanır. Bankalar bu yolla kullandırılan kredilerden de kâr edebilirler. Tüketicilere kullandırılan krediler son yıllarda toplam banka kredileri portföyünün önemli bir payına ulaşmıştır. Böylece ticari bankalar, riskin dağıtılması prensibine uygun olarak kaynaklarını yaygın bir şekilde dağıtırlar. Bu kaynak tahsisi işleminden bankalar aynı zamanda kâr ederler.

Öte yandan tüketici kredileri ile ticari krediler arasındaki bazı farkların vurgulanması gerekir: Tüketici kredilerini temel amacı, bir mal ya da hizmetin satışını özendirmek veya bir ihtiyacı karşılamaktır. Oysa ticari kredilerin temel amacı kârlılıktır. Tüketici kredileri genellikle aylık taksitlerle geri ödenmekte; buna karşı borçlu cari hesap veya avans şeklinde kullandırılan ticari kredilerin geri ödenmesi de buna göre değişmektedir. Ayrıca kredilerin teminatlandırılması açısından da farklılık görülmektedir. Ticari kredilerde teminat olarak, işletme rehni, teminat mektubu, ticari senetler şirket varlıkları ya da şirket ortaklarının özel varlıkları kullanılırken tüketici kredilerinde borçlunun potansiyel geliri ve satın alınan mal teminat oluşturmaktadır.

Özellikle I. Dünya Savaşı sonrasında ABD’nde artan konut gereksinmesini karşılamak amacıyla başlayan tüketici kredileri 1950’li yıllarda orta gelir grubundaki artışla birlikte otomobil ve dayanıklı tüketim maddelerinin finansmanında kullanılmıştır. 1960’lı yıllarda ise bankalar tüketiciye vadeli satış yapan firmaların finansmanını gerçekleştirmek üzere işbirliğine gitmişlerdir. Son yıllarda ise kredi kurumları yine aynı amaçla ancak kredileri doğrudan tüketiciye vererek tüketici pazarının özelliğinde değişme görülmüştür.

Batılı ülkelerdeki bu gelişme karşısında ülkemizde tüketici kredilerine benzer bir uygulama T.C. Ziraat Bankası tarafından çiftçilere zirai donatım kredilerini kullandırılmasıdır. Gerçek anlamda tüketici kredilerinin kullandırılması ise 1988 yılında mevduat faiz oranlarının serbest bırakılmasından sonra başlamıştır. Ayrıca bazı bankalar günümüzde satın alınacak mal ile ilgili

sınırlama gözetilmeden, müşterilerinin ihtiyacına uygun olarak nakit ödeme yapmaktadır.⁸

---

⁸ Berk, a.g.e. , s.15.

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜKETİCİ KREDİLERİ VE KREDİ KARTLARI

Bireysel Krediler, tüketici kredileri ve kredi kartları olarak ikiye ayrılabilir.

2.1. Tüketici Kredileri

2.1.1. Tüketici Kredilerinin Tanımı

Tüketici kredisi, tüketicilerin, taşınmaz dışında genel olarak dayanıklı tüketim malları satın almak, kendileri ve aile bireyleri için harcama yapmak olanağını sağlamak amacıyla açılan bir kredi türüdür.⁹

Genel anlamda tüketici kredileri, herhangi bir hizmetin ya da malın satın alınmasına bağlı olarak veya olmayarak ticari amaçlar dışında bireylere sonradan belirli koşullarda geri ödenmek üzere verilen krediler olarak adlandırılabilir. Diğer bir anlatımla, tüketici kredileri ticari olmayan amaçlara yönelik olarak kişilere mal ya da hizmet alımı için sunulan krediler şeklinde tanımlanabilir.¹⁰

Bir başka ifadeyle; “Tüketici kredileri, geleceğe ait talepleri, geleceğe ait üretimi, dolayısıyla geleceğe ait yatırımlar ile bunlara göre oluşacak istihdamı ve gelir düzeylerini öne alan, hem sosyal hem ekonomik amaçlı bir kredi türüdür” denilebilir.¹¹

Tüketici kredileri, Tüketicilerin ticari amaç taşımayan varlık ve hizmet alımlarına yönelik fatura ibraz edilmeksizin belirli bir vade, faiz ve ödeme koşulu taşıyan kredilerdir. Genel olarak standart eşit vadeler ve taksitler uygulanırken, sözleşme ile koşullar farklılaştırılabilmekte, sabit yerine değişken faiz oranı da uygulanabilmektedir. Genelde 3–12 aylık vadeler yaygın olarak kullanılırken, yoğun rekabet nedeniyle 36 aya varan vadeler de uygulanmaktadır.

---

⁹ **Tüketici Kredileri ve Batı ülkelerindeki Uygulamalar**, İTO Yayınları, İstanbul, 1992, s.4.

¹⁰ Takan, a.g.e. , s.232.

¹¹ Hayri Sevimay, “Tüketici Kredileri Sistemi” , **Maliye Yazıları Dergisi**, (1990), s.23.

Tüketici kredileri kişilere “tüketim işlemini” kolaylaştırmak amacıyla kullanılan bir kredi türüdür. Bu kredi türü, gelecekte ödeme vaadiyle kişisel veya ailenin tüketim için bazı mal veya hizmetlerin alımıyla ilgili olarak kullanılmaktadır.

Kurumsal krediler genelde, borcu geri ödemeye yarayacak gelir getireceği düşünülen, duran varlıkların satın alınmasında kullanılır. Tüketici kredileri ise, genel olarak tüketicinin maaş ya da ücretinden kesilerek geri ödenir ve geri ödeme işlemi satın alınan mal veya hizmetlerin kullanımıyla ilişkili değildir.

Tüketici kredileri, banka tarafından müşteriye bir defada kullanılmak üzere, belirlenen limitte kullanma yetkisi verilen, geri ödemelerin bankaca müşteriye bildirilen geri ödeme planı çerçevesinde taksitlerle yapılacağı kredi türüdür.

Tüketici kredileri, kısa ve orta vadeli kredileri kapsamaktadır. Bu krediler, şahsi tüketim için gerekli olan tüm mal ve hizmetlerin satın alınması ya da bu amaçlara yönelik yapılan borçlanmaların karşılanması için kişilere sağlanan kısa ve orta vadeli kredileri kapsamaktadır.

Tüketici kredisi, mal ya da hizmetlerin alımında alıcılara sağlanan bir avans fonu veya mal ya da hizmetler avansının daha ileri bir tarihte ödeme taahhüdüyle değiş tokuşu durumlarında kullanılır.

Tüketici kredilerinin tanımı için üzerinde durulması gerekli en önemli kıstas, “borçlanılan tutarın kademeli olarak ödenmesi”dir.

Tüketici kredileri, özel kişilerin yaptıkları dayanıklı tüketim malı alımlarının da kademeli olarak yani, belli taksitlerle ödenebilecek şekilde finansa edilmektedir.

2.1.2. Tüketici Kredilerini Doğuran Felsefe ve Ekonomi Düşüncesi

Bireyler yaşamları boyunca ihtiyaçlarını karşılamak için tüketmek zorundadırlar. Mevcut birikimi veya geliri elvermediği için, insanı tüketimden

alıkoymak mümkün değildir. Bu durum, üretimin amacına da ters düşmek manasına gelir.

Yaşam hakkının doğal bir sonucu olan tüketmek, insanın doğasında vazgeçilmez ve temel bir istek konumundadır. Üretimi çeşitendirip büyüten de, bu isteğin karşılanabilme kapasitesidir.

Tüketici kredilerini doğuran, geliştiren, bir sistem olarak ekonomi yaşamının içine yerleştiren temel felsefeyi bu düşünce oluşturmaktadır.

Tüketici kredilerinin bir sistem olarak doğumunu sağlayan ekonomi görüşü ise; tüketime, üretimin ana amacı ve itici gücü olmasına dayanmaktadır. Tüketime engellenmesi, sonunda üretimin ve üretim öğelerinin engellenmesine, bireylerin yokluğa ve işsizliğe sürüklenmesine neden olmaktadır.¹²

Tüketime tamamen engellenmesi mümkün olmadığından, tüketime sınırlar getirilmesi veya engeller konulması tercih edilebilir. Düşündürücü olan da, ekonominin yapısını ve modelini belirleyen bu sınırlamalar ve engellemeler ile bu amaçlara kavuşmak için kullanılan enstürmanlardır.

Oysa değinildiği gibi, üretimin ve ürünlerin ana amacı, tüketilmek ve kullanılmaktır. Zenginliğin ve refahın çağdaş ölçüleri de üretim, tüketim ve kullanımdır. Bunun için, tüketime ve kullanımın önüne engeller çıkartmak yerine, varolan engelleri kaldırmaya çalışılmalıdır.

Tüketime getirilen engeller, ekonomik yapı içinde üretime, gelire, istihdama, yatırıma, kapasite kullanımına, maliyete ve sonunda refaha aynı ölçüde "küçültücü" olumsuz etkiler yapmaktadır. Maliyetler ve işsizlik artarken üretim, gelir, istihdam düzeyi, kaynak ve kapasite kullanımı ile dış ticaret hacmi düşmekte; yatırımlar durmakta; ekonomi için son derecede önemli olan toplumsal refahın bozulmasına neden olmaktadır.

---

¹² Sevimay, a.g.m. s.26.

Tüketime ve kullanıma getirilen çoğaltıcı yöndeki kolaylıklar ise, önceleri ekonomi yapısı içinde üretimi, geliri, istihdamı, yatırımı, kapasite kullanımını, dış ticaret hacmini, refahı ve zenginliği artırmakta; işsizlik ile maliyetleri düşürmektedir. Fakat tüketimin üretim ve kapasite olanaklarını aşması halinde de, dış ticaret mekanizmasının işleyişini sağlayan araçların yetmezliği ölçüsünde, ekonomide dengesizlikler baş göstermekte, dengesizlik duruma göre bunalım halini alabilmektedir.

Kısacası, ekonomik yapının arz ile talep arasındaki dengeyi sağlayabilecek, toplumsal barışa olumsuz etkiler yapmayacak hatta tersine olumlu katkılarda bulunabilecek bir enstrümana gereksinimi vardır. Bu enstrüman, dış ticareti de gözeterik üretim-tüketim-fiyat dengelerini korumalı; üretimin büyümesine ve tür zenginliğini sürdürmesine de hizmet etmelidir.

İşte bu enstrüman, tüketici kredileridir. Tüketici kredileri sistemini doğuran, onu ekonominin dengeli büyümesinde, yönetiminde ve denetiminde etkin bir araç haline getiren ekonomi düşüncesi de bu şekilde özetlenebilir.

2.1.3. Tüketici Kredilerinin Tarih İçinde Gelişimi

Tüketici kredilerinin tarihi M.Ö. 35 yılına kadar götürülebilmektedir. Mezopotamya'da bu yıllarda, mali işlerle uğraşanlar tüketim gereksinimlerinin karşılanması için de ödünçlemeler yapıyorlardı. Ne var ki, kredi işleriyle bankaların uğraşmaya başlamalarından sonra da, bankaların tüketim kredileri açmaya başlamaları ve tüketici kredisi veren bankaların kurulması için ikibin yıla yakın bir süre beklemek gerekmiştir. Bu sürecin sonlarına doğru, özellikle XIX. yüzyılda, taksitli satışlarla birlikte tüketicinin korunması ve kişisel gereksinimlerin kredilenmesi düşünceleri doğup gelişmiş, İkinci Dünya Savaşından önce bazı Avrupa ülkelerinde ve Amerika Birleşik Devletleri'nde tüketim, bankalar tarafından doğrudan doğruya kredi konusu edilmeye başlamıştır. Savaşın doğurduğu sorunlardan kaynaklanan insancıl düşünceler, batı ülkelerinde tüketici kredilerinin yerleşmesini sağladı. 1950'lerden sonra Batı ülkelerindeki hızlı kalkınma ile birlikte, ekonomi yönetimi anlayışındaki olumlu

değişimler, tüketici kredilerinin ekonomik yapı içinde etkin bir sistem olarak gelişmesini gerçekleştirdi.

XIX. yüzyılın ortalarında Singer gibi dayanıklı tüketim malı üreten firmalar, pazarlarını genişletmek amacıyla, ailelere ve zanaatkârlara taksitle satış yapmaya başlamışlardı. Kısa zaman içinde, taksitli satışlar, dayanıklı tüketim malı üreten firmalar arasında rekabet konusu olmuştu. Firmalar, taksitli satışlarla, müşterilerine gelecekteki gelirlerini şimdiden kullandırarak üretimlerini, kapasite kullanımlarını, yatırımlarını ve gelirlerini artırıyorlardı. Buna karşılık, tüketiciler ve kullanıcılar da, gelecekteki gelirlerini tahsis ederek şimdiden gereksinimlerini gideriyorlardı. Ama taksitli satışların bir banka veya diğer bir kredi kuruluşu tarafından finanse edilmesi, ulusal ekonomi yöneticilerince düzenlenmesi henüz söz konusu değildi. Yalnız, ekonomide gelecekteki gelirlerin önceden harcanarak gereksinim giderme ve büyüme olayı başlamıştı; taksitli satışlar hızla yayılıyordu.

Tüketici kredilerinin geçmişi Amerika'da 80 yıl kadar geriye gitmektedir. Büyük ticari bir banka olan National City Bank of New York, ABD'De, ilk defa 1928 yılında tüketici kredisi vermeye başlamış ve bu hizmetin yayılmasında öncülük etmiştir. Ancak, uygulamadaki çeşitli zorluklar aşıldığı halde bu tür kredi ticari lobilerin karşı tutumları yüzünden uzun süre Amerikan bankalarının sunduğu hizmetlerin dışında kalmıştır.

Ticari bankacılıkta tüketici kredisi uygulaması resmi olarak ilk defa Virginia'da Arthur J. Morris adındaki avukatın "Fidelity Loan and Trust Company" adlı şirketi organize ederek 5 Nisan 1910'da hizmete açması ile başlamıştır. Kısa bir süre sonra, yoğun bir taleple karşılaşan Morris, başlangıçta bu talepleri geri çevirmiş; ancak daha sonra kişinin borçlanmasına ve geri ödemesine uygun bir bankacılık tekniği geliştirme yoluna gitmiştir.

Bu ilk tüketici kredisi veren kuruluş, kişilere, yıllık % 6 faizle 1 yıl vadeli ve miktarı en az 50 \$ olan ve yasal üst limit ile sınırlı kredi imkânı tanımıştı. Kişinin kredinin miktarına eşit değerinde hazırlanan "Taksitli Yatırım Sertifikası"nı imzalamasıyla tamamlanan bu kredi işleminde geri ödeme koşulları da önceden

belirlenmekteydi. Kişi her hafta kredinin elli ikide birini veya her ay on ikide birini ödeme olanağına sahipti. Bankanın taksitli yatırım sertifikası yanında, teminat olarak iki kefil şartı da bulunmaktaydı.¹³

Söz konusu kuruluş mevduat hesabı ve çek hesabı açmamakta, bir yıl vadeli, haftalık veya aylık ödemeli ve vade sonunda müşteriye iade edilen sertifikalar ihraç etmekteydi. Morris uygulaması, 1921 yılında, Amerika'nın çeşitli eyaletlerine yayılmış ve geniş çapta hizmet vermeye başlamıştı.

Klasik bankalar, bu gelişmeyi şüpheyle izlemiş, verilen kredilerin teminatlı olmadığını düşünmüşlerdi. Ancak, 1927 yılında başka bir Virginia bankası merkezinde böyle bir bölüm oluşturmuş, daha sonra, 1928'de, National City Bank of New York Morris Plan'ından modellenen ve Wall Street'i ürküten bireysel kredi uygulamasına başlamıştı.

Değişen ekonomik koşullar yanında değişen sosyal koşullara da cevap verme ihtiyacının doğması sonucu, bankacılık görüşü değişmiş ve ticari bankacılıkta tüketim bankacılığının yeri, önemi ve gerekliliği anlaşılmıştır. Ancak, bu olumlu gelişmeye ve yavaş yavaş başlayan uygulamalara rağmen bankalar 1950'lere kadar bu alana yeterince çabuk ve etkin geçiş yapmamışlardır. Değişen ekonomik ve sosyal koşullar ve bu alana etkin geçişi engelleyen faktörler aşağıda incelenmiştir.

ABD'de 1900'lü yılların başlarında bankalara tatminkâr kârlar getiren ticari kredilere olan talebin yeterli düzeyde olması nedeniyle, küçük tutarlı kredi başvurularının çoğu reddedilmiş, teknolojinin bankacılığa henüz girmediği bu tarihlerde küçük tutarlı hesaplar külfet olarak görüldüğünden belirli bir miktardan az olan mevduat da büyük bankalar tarafından kabul edilmemiştir. I. Dünya Savaşı'ndan öncesine kadar ABD'de orta gelir grubunun ihtiyaçları önemsenmemiş, bu gruptaki büyümenin finans dünyasındaki itici gücü fark edilmemiştir. 1919'dan sonra kişilerin yeni kurulmaya başlayan oto-finansman

---

¹³Asuman Bebitoğlu. ,**Tüketici Kredileri**, T. İş Bankası Yayınları, 1999, s.2.

şirketleri aracılığıyla otomobil alabilmeleri, 1930'ların başında buzdolabının taksitli satışlarla pazarlanması orta gelir grubunun finansman ihtiyacını ortaya çıkararak finans sektörünü uyarmıştır.

Öte yandan, 1929 Ekim'inde hisse senedi piyasasındaki çöküşün ardından yaşanan büyük bunalım işini kaybetme veya gelirinde azalma korkusu içine olan halkın tüketim harcamalarını en düşük düzeye indirmiş, 1931'den itibaren peşin alımlara son veren halk, zorunlu ihtiyaçlar dışındaki harcamalarını kesmiştir. Bunun dolaylı sonucu olarak firmaların ticari kredi talepleri düşmüş, üretim artışı, yeni yatırımlar gibi nedenlerle paraya olan ihtiyaç en az düzeye inmiş ve kredi arzı bolluğu New York'da ticari kredilere uygulanan temel faiz oranının % 1 1/2'ye kadar düşürmüştür.

Tüketici kredisi en eski borçlanma türlerinden biri olmakla birlikte, ABD'de ve Avrupa'da bugünkü uygulamaya yakın bir hale gelmesi 19. yüzyıl sonlarına rastlamaktadır. Tüketici kredileri 20. yüzyılın başından itibaren özellikle ABD'de geniş yaygınlık ve çeşitlilik kazanmıştır. Örnek vermek gerekirse İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'deki otomobil satışlarının % 70'e yakın bir bölümü tüketici kredileri ile finanse edilmiş, toplam tüketici kredilerinin % 40'a yakın bir bölümü otomobil alımları için verilmiştir. Bu artışta, tüketici kredilerine talebin konjonktürel dalgalanmalara duyarlılığının, ticari ve sınaî kredilerin aynı dalgalanmalardan etkilenme oranından daha düşük olması da önemli bir etken teşkil etmiştir.¹⁴

Bu özellikleri nedeniyle toplam talebin daralmasına bağlı olarak yatırım hacminin düştüğü dönemlerde tüketici kredileri, gerek üretken sektörlerde gerekse finansal kesimde faaliyet hacminin belli bir düzeyin altına düşmesini engelleyici rol oynamış ve talep daralmasından bunalan sektörler için bir can simidi olmuştur.

---

¹⁴ Mehmet Küçük. **Tüketici Kredileri**, TBB Yayınları, Ankara,1998, s.25.

İngiltere'deki uygulamada ise bazı düzenlemelerle bir mevzuata bağlanmış olan tüketici kredileri 1950'li yıllarda hükümetin, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik güçlükler karşısında, tüketici kredileri aracılığıyla harcamaları önemli ölçüde etkileme olanağının bulunduğunu fark etmesiyle 1952 yılında değiştirilmiştir. İlk kez uygulanan bu yöntemle;

- Malın satın alınışı sırasında peşin ödenmesi gereken miktar ile
- Kredinin ödenme süresi için konulan azami süre yeniden düzenlenmiştir.

Doğal olarak bu değişiklikler çoğu kez kredi ile yapılan tüketimi yavaşlatmak ya da teşvik etmek için kullanılmaktadır. Konjonktürün bu yoldan kontrolünün eldeki diğer araçlarla birlikte idari bir kararla kullanılabilmesi ve talep üzerinde çok çabuk etki yapması gibi avantajları mevcuttur.

İngiltere'de 1952–1960 yılları arasında tüketici kredilerinin tabi olduğu hükümler bu amaçla ikinci defa değiştirilmiştir. Sık değiştirilen hükümlerin fazlasıyla karışıklığa neden olduğunun belirlenmesinden sonra İngiliz hükümeti 1960 yılında ilgili mevzuatın istikrarının korunması kararını almıştır. Bu karara rağmen söz konusu mevzuat 1965 yılında ödemeler dengesinde meydana gelen kriz nedeniyle tekrar düzenlenmiştir. İşçi hükümetinin tüketimi kısmak amacıyla aldığı kararlar arasında tüketici kredilerini koşullarını da değiştirdiği görülmüştür. Örneğin otomobil alımında peşin olarak ödenmesi gereken miktar 1965 yılında otomobil bedelinin % 25'i, 1966 yılında % 40'ı, 1967 yılında % 30'u ve % 25'i olarak belirlenmiştir.

Bankaların tüketici kredileri piyasasında etkin olarak görev almaya başlamalarının ardından, şiddetlenen rekabetin de etkisiyle hem sundukları ürünlerde hem de koşullarda çeşitlenmeler ve değişmeler meydana gelmiştir. Önceleri, belirli bir malın satın alınması için sağlanan kredilerde teminat alımı ve taksit ödemeleri belirli kurallar çerçevesinde yapılırken tüketici piyasasındaki değişmeler sonucunda, geri ödemelerde kişilerin gelirleri belirleyici faktör olarak ele alınmaya başlanmış; buna göre, sınırsız kredi kullanımı yöntemi

geliştirilmiştir. Böylelikle, kredi miktarları artarken geri ödeme süreleri uzamıştır. Kişisel kredilerle birlikte, kredi kartı kullanımları, overdraft (açık itibar, hesabı aşan miktarlarda para çekme olanağı) kolaylıkları ve kredi ile kiralama teknikleri yeni bireysel kredi türü olarak ortaya çıkmıştır.

Batı Almanya'da 1951 yılı sonunda uzmanlaşmış ve uzmanlaşmamış tüm mali kurumlar tarafından verilen tüketici kredileri 622,5 milyon mark iken, 1954 sonunda 1,7 milyar marka, 1964 yılı sonunda 7,8 milyar marka, 1968 yılı sonunda 14,6 milyar marka ulaşmış; perakende satışların yüzde 8'ini aşmış bulunuyordu.¹⁵ Batı ülkelerinde 1960 yılına kadar normal büyüme hızı gösteren tüketici kredileri, 1961'den itibaren büyüme hızlarını artırmış, gerek genel kredi hacmindeki gerek perakende satışlardaki paylarını çoğaltmıştır.

Tablo 1. Bazı Ülkelerde Tüketici Kredilerinin Gelişimi (1961–1988)

Ülke	Birim Para	Milyar Milli Para							
		1961	1965	1970	1980	1985	1987	1988	1989
Belçika	FB	15,0	21,9	35,2	115,6	128,3	164,3	180,4	205,3
Fransa	F	4,3	7,5	12,5	41,6	57,8			
İngiltere	£	?	2,4	2,6	11,5	26,1	32,2	42,5	
ABD	\$	56,1	89,9	143,1	374,0	657,0	701,0		
Hollanda	g						13,1	13,6	13,5
Tüketici Kredileri Gelişimi (1980 = 100)									
Belçika		13	20	30	100	111	142	156	176
Fransa		10	18	30	100	139			
İngiltere		?	21	23	100	227	318	370	
ABD		15	24	38	100	175	193	187	

Kaynak: Sevimay, a.g.m. , s.30.

¹⁵ Sevimay, a.g.m. , s.30.

Tüketici kredileri, bir yandan tutar olarak yıldan yıla büyürken, öbür yandan kredi konusu yapılan mallar ve hizmetler de tür yönünden zenginleşmiş, insan yaşamının her alanına yayılmıştı. 1970'li yıllara gelindiğinde Avustralya, Kanada, Amerika Birleşik Devletleri, bazı Güney Amerika Devletleri (demir perde gerisi ayırık), bütün özgür Avrupa devletlerinde tüketici kredileri, yerine oturmuş bir sistem olarak uygulanmıştır.

2.1.4. Tüketici Kredilerinin Özellikleri ve Ortaya Çıkış Nedenleri

Tüketici kredileri, kişilere, satın aldıkları mal ve hizmetlerin bedelini, gelecekteki gelirleri ile ödemek olanağını sağlamaktadır. Başka bir deyişle, tüketici kredileri, kişisel harcamaların yükünü daha geniş bir zaman boyutuna yaymakta, ertelemektedir. Tüketici kredisi ile kişi, mal ve hizmet satın alarak gereksinimi derhal karşıladığı halde, bedelini daha ileri bir tarihte ödeyebilme olanağını elde etmektedir.

Ticaret bankaları tüketicileri doğrudan veya dolaylı bir şekilde finanse edebilirler. Bankalar, tüketicilere kredili satış yapan firmaları kredilendirme yoluyla dolaylı bir şekilde tüketicileri finanse edebildikleri gibi, tüketicileri doğrudan da kredilendirebilirler. Ancak bankaların tüketicileri doğrudan kredilendirmeleri dünyada da oldukça yeni bir gelişmedir. Nitekim AB'de dahi özellikle 1930'lardan sonra konut ipoteği karşılığı uzun süreli tüketici kredileri, ticaret bankalarının kredi portföyleri içerisinde gittikçe artan bir önem taşımağa başlamıştır. Kuşkusuz kredi alanların kişisel gelirlerinin yükselmesi ve anılan kredilerin taksitler halinde geriye ödenmesi de bu gelişmede rol oynamıştır.

Tüketici Kredilerinin diğer kredilerden ayıran özellikler:

Öncelikle tüketici kredileri, ticari amaçlar dışında kullanılmak üzere alan bir gerçek kişi için sözkonusu iken ticari ve sınaî krediler ise gerçek veya tüzel

kişi olmasına bakılmaksızın, ticari ya da sınaî bir faaliyet için kullanılan kredilerdir.¹⁶

Tüketici kredileri tüketime yönelik bir ihtiyacı karşılama amacı ile kullanılırken, diğer kredilerde amaç ilerde bir kâr sağlamaya yani ticari faaliyete yöneliktir.

Tüketici kredilerinde tüketicileri korumaya yönelik bir yasal çerçeve varken, diğer kredilerde ticari hayatın düzenlenmesine ilişkin düzenlemeler vardır.

Tüketici kredilerinde vadeler; 3 aya kadar kısa, 3 ay – 5 yıl arası orta, 5 yıldan fazlası ise uzun vadedir. Hâlbuki diğer kredilerde 1 yıla kadar kısa vade, 1–5 yıl arası orta vade, 5 yılın üzeri ise uzun vadedir.

Tüketici kredileri genellikle aylık taksitler halinde ödenirken, diğer krediler genellikle borçlu cari hesap veya avans kredisi şeklinde kullanılmakta ve ödemelerde buna göre olmaktadır.

Tüketici kredilerinin teminatları ile diğer kredilerin teminatları da farklılık gösterebilmektedir. Tüketici kredilerinde teminatlar kişinin gelecekteki geliri, satın aldığı malın kendisi olabilirken diğer kredilerde ticari işletme rehni, teminat mektubu, ticari senetlerin iskontosu gibi kendine has teminatlar vardır.

Tüketici kredileri ülkeden ülkeye hatta kredi kurumları arasında farklılık göstermesine karşılık genelde;

— Doğrudan nakit şeklinde verilen ve

— Mal ve hizmet satın alımının finansman ihtiyacını karşılamak amacıyla verilen, krediler olarak ayrıma tabi tutulabilir.

Kredi kurumları kendilerine kredi için başvuran müşterilerine doğrudan doğruya kredi açabildikleri gibi, tüketicilere mal veya hizmet sağlayan satıcıların müşterilerinin borç senetlerini satın alabilirler. Buna dolaylı finansman (indirect

---

¹⁶ Küçük, a.g.e. , s.26.

financing) veya satın alınmış krediler (purchased loans) denilmektedir. Dolaylı finansman zaman zaman taksitli satış finansmanı diye de adlandırılmaktadır.

Tüketici kredilerinde ikinci ayırım teminatlı veya teminatsız kredilerdir. Gerek satıcılar tarafından açılan krediler gerekse kredi kurumları tarafından verilen krediler teminatlıdır. Teminat bazen tüketim harcamasına konu olan malın kendisi iken bazen tüketiciye ait değerli bir mal olabilmektedir. Bazen de bir kefil kredinin teminatını oluşturabilmektedir.

Tüketici kredilerindeki bir başka ayırım da kısa vadeli, orta vadeli ve uzun vadeli kredilerdir. Kısa vadeli krediler üç ay veya daha az bir zaman için verilen krediler, orta vadeli krediler üç ay ile beş yıl arasında vadeli olanlar, uzun vadeli krediler beş yıl ile yirmi yıl arasında kullanılan kredilerdir. Ancak daha çok orta vadeli olanlar tüketici kredileri olarak bilinirler.

Bir başka ayırım ise tüketici kredisinin kullanıldığı alana yönelik olarak mal alımında kullanılan krediler ile hizmet alımında kullanılan kredilerdir. Tüketici krediyi elektrikli ve elektronik eşyalar, mobilya, otomobil gibi mal alımları için kullanabildiği gibi çocuklarının eğitim harcamaları, sigorta prim ödemeleri, hastane masrafları, tatil ve düğün giderleri gibi hizmet alımları içinde kullanabilmektedirler. Özellikle sabit gelirli kişilerin bir defada ödeyemeyecekleri bu hizmetlerden faydalalanabilmeleri için tüketici kredileri büyük bir olanak olarak ortaya çıkmaktadır.

Tüketici kredilerinin ortaya çıkış nedenleri ise:

Tüketici kredilerinin amacı, düzenli ve yeterli geliri olan gerçek kişilerin mal ve hizmet alımları sırasında ortaya çıkan finansman ihtiyaçlarının piyasa şartlarına göre daha ucuza sağlanmasıdır.

Bankalar açısından emniyetli, seyyal ve verimli bir kredi olmasının yanısıra, yatırımın tabana yayılması yönüyle de tercih edilen bir kredi türüdür.

Tüketici kredileri, bankalar için ticari kredilerden daha çok tercih edilir. Çünkü burada pazarın büyüklüğü ve boyutlarının önemli bir faktör olmasının yanında, pazarın karakteri de bankaların ilgilendiği diğer bir husustur. Ayrıca,

tüketici kredilerine olan talep, iş dünyasındaki dalgalanmalara karşı, ticari kredilerin etkilendiği ölçülerde hassas değildir. Bunun için bankalara daha istikrarlı bir piyasa olarak görünmekte dolayısıyla kaynaklar bu alana yönlendirilmektedir.

Tüketici kredilerinin özellikleri dışında bu krediye olan ihtiyaç genelde aşağıdaki konularla ilgili olarak ortaya çıkmaktadır.¹⁷

Cari tüketim harcamalarında: Bu konuyla ilgili olarak gelişmiş mali piyasalarda tüketici kredileri oldukça geniş çaplı olarak uygulanmaktadır.

Dayanıklı tüketim malı alımlarında: Gelişmiş mali piyasalarda bankalar dayanıklı tüketim malı alımı kredilerini düzenli sabit geliri olan tüketiciye vermektedir. Türkiye’de bu tür krediler bayiler veya şirketleri kanalıyla gerçekleştirilmektedir.

Otomobil alımlarında: Yine aynı şekilde gelişmiş mali piyasalarda bankalar otomobil alımı için kredi vermektedir.

Konut alımlarında: Gelişmiş mali piyasalarda konut alımları için tasarruf sandıkları, ipotek karşılığı kredi veren çeşitli finans kurumları bulunmaktadır. Ülkemizde konut konusunda OYAK ve Sosyal Sigortalar Kurumu kredi vermektedir. Bu tür kredilerde, çoğunlukla inşaatçılara ödemeler inşaat tesliminden önce taktirle, avans şeklinde yapılmaktadır.

2.1.5. Tüketici Kredilerinin Kullanılma Nedenleri

Tüketici kredileri, tüketicinin mevcut geliri ile satın alamayacağı veya satın almak için beklemek zorunda kalacağı mal ve hizmetlere hemen sahip olmasını sağlar. Kişilerin kendi tasarruflarının izin verdiği ölçünün üzerinde mali güce ulaşarak daha fazla dayanıklı tüketim malına sahip olması olanağı yaratır. Harcama ile gelir arasındaki farkın tüketici kredisi ile kapatılması sağlanır.

---

¹⁷ Takan, a.g.e. , s.234.

Tüketicilerin genellikle yukarıda sayılan nedenlerden dolayı tüketici kredisi kullandıkları belirtilmektedir.¹⁸

2.1.6. Tüketici Kredilerinin Sınıflandırılması

Tüketici kredisi işlemleri, “satıcı” ile “tüketici” arasında kurulacak ikili bir ilişki çerçevesinde gerçekleştirilebileceği gibi, bir “finans kuruluşu” (banka), “tüketici” ve “satıcı” (üretici) arasında oluşturulacak üçlü bir ilişki çerçevesinde de ortaya çıkabilir.¹⁹

a) “İkili ilişki”de, “satıcı” veya “üretici”, kredili satış yapmak suretiyle “tüketicinin” mal ya da hizmet edinmesini finanse eder. Bu modelde, “tüketici”, borcu karşılığında “satıcı” ya “borç senedi” veya senetleri verir, tüketici genel olarak düzenli zaman aralıklarıyla düzenlenmiş olan bu senetleri de, vadeleri geldikçe ödemek suretiyle, bugünkü sınırlı kaynaklarıyla, olanaklarının üzerinde mal veya hizmetten yararlanmış olur.

b) Tüketici kredisi işlemlerinin ikinci ve daha yaygın görünümünde ise, bir “kredi kuruluşu” (banka) tüketiciye kredi açmak (borç vermek) suretiyle, onun peşin para ile mal edinmesi ya da hizmetlerden yararlanması olanağını sağlar. “Tüketici kredisi sözleşmesi”, “kredi kuruluşu” ile “tüketici” arasında yapılır. Tüketici kredisi, tüketiciye bir “tedarik kredisi”nin verilmesi şeklinde olabileceği gibi; bir “serbest kredi”nin sağlanması suretiyle de olabilir. “Tedarik kredisi”nde, “tüketici”, aldığı krediyi belirli bir malın edinilmesi ya da belirli bir hizmetten yararlanmak amacıyla kullanmakla yükümlüdür.” Serbest ödünç”te ise “tüketici” (ödünç) alan aldığı ödünçü dilediği şekilde kullanabilir.

“Üçlü tüketici kredisi işlemleri”nde, tüketiciye verilen kredinin güvence altına alınması amacıyla tüketici tarafından ya da tüketici yararına verilecek teminatlara ilişkin işlemler de (rehin, ipotek, kefalet vb. güvenceler), duruma göre, “kredi kuruluşu” ile “tüketici” arasında, duruma göre de, “kredi kuruluşu” ile

---

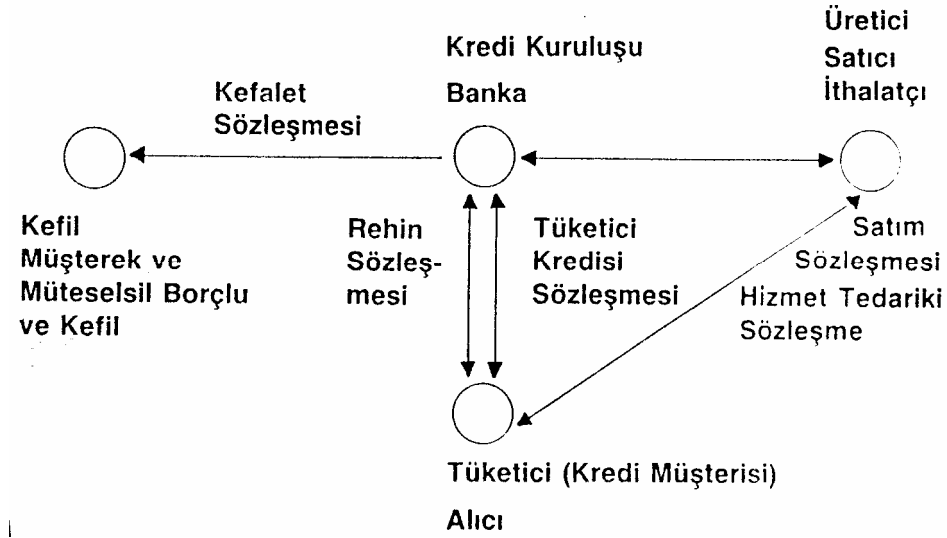
¹⁸ Küçük, a.g.e. , s.33.

¹⁹ İTO, a.g.e. , s.4.

“güvence veren” (rehin borçlusunu, ipotek verme, kefil, müşterek ve müteselsil borçlu ve kefil vb.) arasında yapılır.

Aşağıdaki şemada, “üçlü tüketici kredisi modeli”ndeki ilişkiler gösterilmiştir.

Şekil 1.Üçlü Tüketici Kredisi Modeli

Kaynak: İTO, a.g.e. , s.5

Tüketici kredileri başlıca üç kategoriye ayrılabilir: Taksitle geri ödemeli krediler, tek ödemeli krediler, rotatif limitli krediler. Bunlardan taksitle geri ödemeli krediler en büyük kategoriyi oluşturmaktadır. Tek ödemeli kredilerin toplam tüketici kredisi portföyü içindeki payı önemli değildir. Daha çok ticari kredilere benzeyen bu tip krediler çoğu bankanın ticari kredi bölümünde işlem görmektedir. Kredi kartları ve çekli cari hesap kredilerini içeren rotatif limitli krediler, gittikçe daha çok önem kazanmakta ve portföy içinde daha büyük paya sahip olmaktadır.²⁰

²⁰ Bebitoğlu, a.g.e, s.4.

A. Taksitle Geri Ödemeli Krediler

Taksitle geri ödemeli kredilerin en belirgin özelliği sağlanan kredinin anapara ve faiz geri ödemelerinin kredi vadesi boyunca sabit zaman dilimleri içinde gerçekleştirilmesidir. Tüketici belirli bir miktardaki parayı ödünç almakta ve vade sonuna kadar aylık sabit taksitlerle anaparayı faizle birlikte geri ödemektedir. Taksitle geri ödemeli kredilerin muhasebe işlemi yapılırken müşteriye verilen nakit kredi faizi ile birlikte muhasebeleştirilmekte; vadeler, beş yıl veya daha fazla olabilmektedir.

Taksitle geri ödemeli kredilerin büyük bir çoğunluğuna sabit faiz oranı uygulanmakta; belirlenen faiz oranı kredinin vadesi doluncaya kadar sabit tutulmaktadır. Ancak, son zamanlarda yüksek ve değişken faiz oranlarının hakim olduğu piyasa koşulları, banka yöneticilerini değişken oranlı sabit faiz uygulamaya zorlamaktadır. Batı'da çok büyük tüketici kredisi portföyü olan bazı bankalarda verilen kredilerin vadesi bitmeden yükselen piyasa faiz oranları, faiz marjlarında önemli daralmalara hatta negatif faiz marjlarına yol açmıştı. ABD'de yapılan bir araştırma birçok bankanın bu tür kredilerde değişken faiz uygulamasına yöneldiğini ortaya koymuştur. Küçük ve orta büyüklükteki bankalar değişken faizli kredi uygulamasında o kadar aktif olmamalarına rağmen, genel eğilim değişken faiz oranları yönündedir.

Taksitle geri ödemeli kredilerde yönetimin amacı büyük bir portföy oluşturarak önemli bir getiri sağlamak ve iyi bir müşteri grubunu bankaya çekmektir. Bu tür kredilerde tek bir kredinin getirisi küçüktür, ancak büyük ve sağlıklı bir portföy oluşturulduğunda, sağlanacak toplam getiri bankanın en önemli gelir kalemlerinden biri olabilmektedir. Bugün ABD'de bankaların taksitle geri ödemeli kredilerden elde ettikleri gelir, toplam gelirler içinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu yüzden bankalar arasında nitelikli, düşük riskli krediler için doğan rekabet korkunç boyutlara ulaşmıştır. Bu rekabet sadece bankalar arasında değil, bankalar ile küçük tutarlı kredi veren kurumlar, sınaî kredi kurumları, kredi sandıkları, tasarruf ve borç dernekleri, emlak ve kredi kurumları gibi diğer finansman kurumları arasında sürmektedir. ABD'de finans sektörü,

riski daha düşük olan bu kredi türüne, artan nüfus ve gelir düzeyi paralelinde piyasa potansiyelinin genişlemesinin de etkisiyle büyük önem vermektedir.

Teminatlı ve teminatsız olarak iki gruba ayrılan taksitle geri ödemeli krediler aşağıda incelenmiştir.

1. Teminatsız Taksitle Geri Ödemeli Krediler

Teminatsız taksitle geri ödemeli krediler genellikle teminatlı kredilerden daha küçük meblağlarda olmakta ve daha kısa vadeli olarak verilmekte, bu yüzden genellikle tüketicilerin küçük meblağlı ve nispeten kısa vadeli finansman gereksinimlerini karşılamaya yönelik bulunmaktadır. Bu tip kredilerde, kredinin geri ödenmemesi halinde bankanın borçlunun varlığı üzerinde bir alacak hakkı söz konusu değildir. Amerika Birleşik devletleri ve diğer sanayileşmiş ülkelerde tüketici kredilerinin son yıllardaki gelişimi izlendiğinde teminatsız taksitle geri ödemeli kredilerin toplam taksitle geri ödemeli krediler içindeki payının giderek azaldığı görülmektedir. Bu durum iki faktörden kaynaklanmaktadır. Birincisi küçük meblağlı kredilerden elde edilecek kâr sınırlıdır. Ayrıca taksitle geri ödemeli kredilerde idari giderlerin çoğunun sabit olmasına karşılık, küçük meblağlı kredilerde çoğu zaman tüketiciye uygulanan faizlerden sağlanan gelir söz konusu giderleri karşılamamaktadır. İkinci olarak, birçok banka ve kredi kurumunun yöneticileri, geçmiş deneyimlerine dayanarak, küçük meblağlı tüketici kredilerinin, rotatif limitli kredi yolu ile kullandırılmasının maliyeti düşürmesi nedeniyle daha etkin olduğu yönünde görüş birliği içinde bulunmaktadır. Rotatif limitli kredi müşteriye kredi limitine kadar meblağın tamamını veya bir kısmını kullanma olanağı sağlamaktadır. Bu yüzden, bu gruptaki küçük meblağlı krediler rotatif limitli kredi yapısında daha etkin kullandırılabilir.

2. Teminatlı Taksitle Geri Ödemeli Krediler

Teminatlı tüketici kredilerinde, banka kredinin geri ödenmemesi riskine karşılık borçlunun nakde çevrilebilecek bir veya birden fazla varlığı üzerinde teminat tesis etmektedir. Genellikle otomobil alımlarında söz konusu olan bu tür

krediler, fiyatı yüksek dayanıklı tüketim mallarında da yaygın kullanım alanı bulmaktadır. Teminatlı taksitle geri ödemeli krediler dolaysız ve dolaylı olarak verilebilmektedir.

a. Dolaysız Teminatlı Krediler

Dolaysız teminatlı kredi, borçlu ile banka arasında gerçekleşen iki taraflı bir işlemdir. Bu tür krediler maddi teminat karşılığında verilen ve tüketici kredilerinin en hızlı artan çeşididir. Böyle kredilerde en büyük kategoriyi otomobil alımları için kullanılan krediler oluşturmaktadır. Müşteri borcunu ödemediği takdirde, banka borcun teminatına başvurabilmektedir. Maddi teminat kolay satılabilir nitelikte ise ve verilen kredi miktarının teminatın değerine oranı önemli bir koruma sağlıyorsa bankanın riski az olacaktır. Dolaysız kredilerini önemli tutarlara yükseltmek isteyen bir bankanın reklâm, halkla ilişkiler, hızlı hizmet ve bütün bunların ötesinde nitelikli kredi uzmanları ve iyi eğitim görmüş personel gibi birçok alanda önemli adımlar atması gerekmektedir.

b. Dolaylı Teminatlı Krediler

Dolaylı teminatlı kredi uygulaması müşterilere mal satan ve banka veya diğer kredi kurumları aracılığıyla alımın finansmanını düzenleyen firmalar tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu grupta da en büyük kategoriyi otomobil alımları için kullanılan krediler oluşturmaktadır.

Kredili satış yapan firma, müşterinin doldurduğu başvuru formunu, gerekli işlemin yapılması için bankaya iletmektedir. Banka başvuruyu onaylayınca, bunu firmaya bildirmekte, firma da gerekli belgeleri hazırlayarak bankaya iletmekte, söz konusu alacak bankaya devredilmiş olmaktadır.

Firma, krediyi müşteriye üzerinde anlaştıkları faiz oranından vermekte, banka ise daha sonra firmaya kendi aralarında önceden belirlenmiş bir oran uygulayarak ödemede bulunmaktadır. Bu oran, kredinin vadesine ve kredi ile satın alınacak malın yeni veya kullanılmış olmasına bağlıdır. Firma genellikle müşteriye banka ile anlaşmaya vardığı faiz oranından daha yüksek bir oran

uygulamaktadır. Bu tip dolaylı kredilendirmeye “iskontolandırma” da denmektedir. Burada, firmanın avantajlı müşteriye uyguladığı faiz oranı ile bankanın kendisine uyguladığı oran arasındaki farktır.

Banka genelde firmanın faiz farkından doğan gelirin bir kısmını tutmakta ve kredinin aylık taksitlerle geri ödenmesi tamamlanana kadar firmanın elde edeceği bu geliri rezerv hesapta firmaya alacak kaydetmektedir. Uygulamada faiz geliri borç bakiyesinin belirli bir oranına erişinceye kadar rezervde tutulmakta, belirlenen orana ulaşıldıktan sonra ise firmaya bırakılmaktadır. Firmanın rezervinde tutulacak faiz gelirini belirleyen ve % 3 ile % 5 arasında değişen bu oran firmanın banka ile olan anlaşmasına ve aralarındaki geçmiş ilişkiye bağlıdır. Eğer banka ile firma arasında geniş bir kredi ilişkisi varsa, banka rezervde daha küçük bir oran tutabilmektedir. Firma garantileri, koşulsuz garanti ile sınırlı garanti yoktur. Bu şekilde verilen kredi dolaysız krediye benzemektedir. Bu iki uç arasındaki kalan sınırlı garantide firma, riski banka ile paylaşmaktadır.

B. Kredi Kartları ve Rotatif Limitli Krediler

İşlem maliyetinin düşüklüğü nedeniyle rotatif kredi limiti yolu ile tüketiciye kullandırılan kredinin maliyeti daha azdır. Bu tip kredilerin standardizasyona olanak tanınması bankanın rotatif limitli kredi işlemlerinin tek bir bölümde toplanmasını ve böylece idari ve işlem maliyetlerinin düşmesini ve gelirlerin artmasını sağlamaktadır. Maliyet avantajları sürekli kendi kendine yenilenen borçlanma anlaşmalarından da doğmaktadır. Çünkü kullandığı krediyi geri ödemede anlaşma koşullarını yerine getiren tüketicinin daha sonraki kredi talepleri tekrar işleme tabi tutulmamakta, limit boşaldıkça yeniden kullanım imkânı doğmaktadır. Öte yandan, banka limit aşımını kontrol edebilmesine rağmen, tüketicinin ilk başvurusundan sonraki kredi talepleri tek tek onaylanmadığından bu tür kredi daha fazla risklidir. Batı’da bankalar artık teminatsız taksitle geri ödemeli tüketici kredilerine konu olan küçük meblağlı kredi taleplerini maliyet avantajlarını dikkate alarak rotatif limitli kredi şeklinde karşılamaktadırlar.

Rotatif kredilerin en yaygın kullanım alanı bulan türleri kredi kartları ve çekli cari hesap kredileridir.

C. Tek Ödemeli Krediler

Bazen perakendeci bankaların müşterileri kısa bir dönem için ve daha sonra bir kerede ödemek üzere büyük meblağlarda kredi talep etmektedirler. Genellikle ticari alanda kullanıldığından bu tür kredi talepleri birçok bankada ticari krediler bölümünde işlem görmektedir.

Tek ödemeli kredinin farklı özelliği fonların kısa bir dönem için gerekli olması ve kredinin geri ödenmesini sağlayacak bir fon kaynağının bulunmasıdır. Genel bir örnek olarak mevduat sertifikası karşılığında verilen kredi gösterilebilir. Sertifikanın vadesi dolduğunda krediyi ödemek için gerekli fon hesapta bulunmaktadır.

Tek ödemeli kredilerin tüketici kredisi portföyündeki payı büyük değildir. Banka müşterilerinin özel ihtiyaçlarının temini için verilen bu tür kredilerin geri ödenmesini sağlayacak fonlar konusunda banka yönetiminin özel dikkat göstermesi gerekmektedir.

2.1.7. Tüketici Kredilerinin Organizasyon Yapısı

Tüketici kredisi uygulamasında örgütsel yapı bankanın büyüklüğüne ve az veya çok şubeli olmasına göre değişmektedir. Büyük bankalar içi örgütsel yapıdaki kilit faktör dolaylı kredi, dolaysız kredi ve kredi kartı işlemlerinin ayrılmasıdır. Küçük ve az şubeli bir bankada ise tüketici ve ticari kredi işlemleri aynı birim tarafından yürütülmektedir. Kredi kartı alanında ise söz konusu bankaların çoğu bu hizmeti doğrudan sunacak kadar yeterli büyüklüğe ulaşmamaktadırlar. Kredi kartı hizmetleri muhabir banka ile yapılan anlaşma çerçevesinde sağlanmaktadır. Burada küçük banka muhabir bankanın temsilcisi konumundadır. Büyük bankalarda tüketici kredisi ile ticari krediler birbirinden ayrılmakta, hatta işlem hacmine göre dolaysız ve dolaylı krediler ile kredi kartları şeklinde daha ileri bir iş bölümüne gidilebilmektedir.

Dolaylı tüketici kredileri genellikle bu hizmetin özel yapısından dolayı merkezileştirilmektedir. Bu tür krediler uzman personel gerektirmektedir. Dolaylı tüketici kredilerinde etkin portföy yönetimi için büyük sayıda personele ihtiyaç vardır. Dolayısıyla karlı olabilmesi için kredi hacminin idari giderleri karşılamaya yetecek büyüklükte olması gerekmektedir. Bu yüzden, ABD’de dolaylı kredilerin büyük çoğunluğu orta ve büyük hacimli bankalar tarafından verilmektedir.²¹

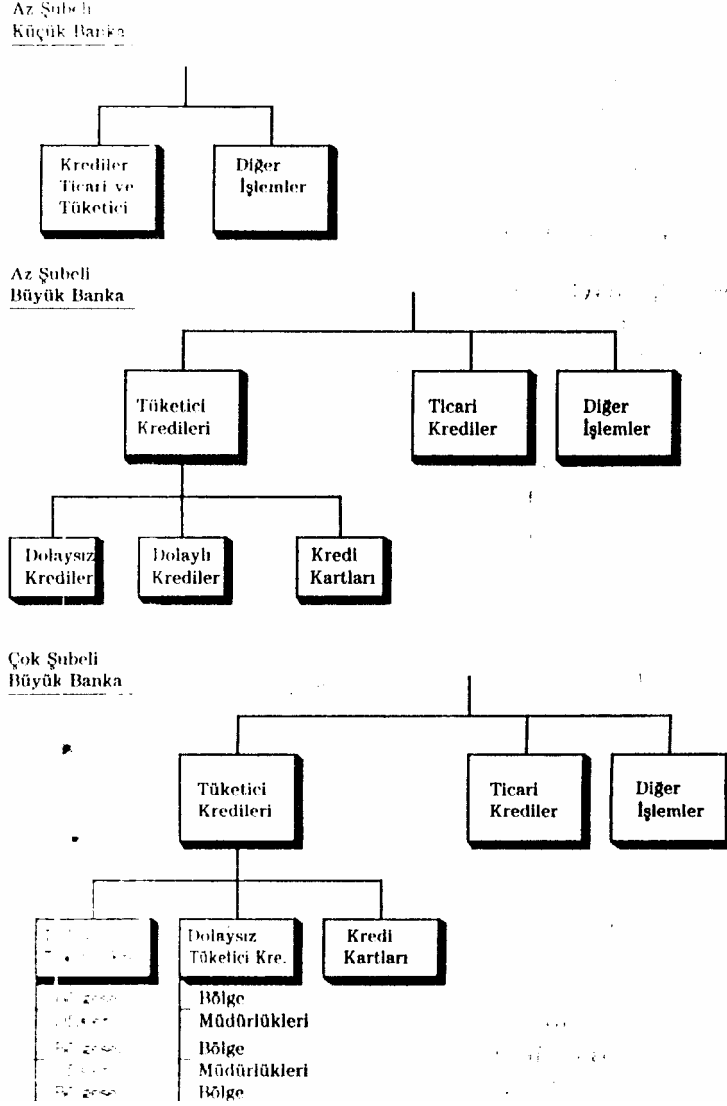
Şube sayısı az olmakla beraber iş hacmi büyük bankalarda tüketici kredileri, dolaylı krediler, dolaysız krediler ve kredi kartı işlemleri bölümlerinden oluşan ayrı bir birim içinde verilebilmektedir. İş hacmine göre, her birim kredi analizi ve muhasebe kaydı gibi işlemlerden sorumlu olmaktadır. Eğer tüketici kredisi hacmi bu bölünmeye yeterli değilse, her bölümün kredi kontrolü ve idari işlemleri merkezileştirilebilmektedir.

Büyük ve çok şubeli bir bankada, yine dolaylı kredi, dolaysız kredi ve kredi kartı bölümleri tüketici kredisi birimi içinde ayrı ayrı örgütlenmektedir. Fakat burada dolaylı ve dolaysız kredi işlemleri bölgesel olarak yürütülmektedir. Sistemin bütünü içinde kredinin onaylanması, limit tahsisi ve tahsilât gibi kredi kartı ile ilgili işlemler merkezileştirilmektedir. Dolaylı kredi işlemleri bölgelerde, şubelerden ayrı olarak kurulan ve ihtisaslaşmış bölgesel merkezlerden yürütülmektedir. Çeşitli bölgelerdeki işyerleriyle ilişkiler ve verilen krediler açısından bölgesel merkezler bu örgütsel yapıda kredi yönetiminde büyük etkinlik sağlamaktadır. Bu yapı, aynı zamanda sistem içinde şubelerde ihtiyaç duyulan uzman personelin sayısını azaltmaktadır. Dolaysız kredi işlemleri ise nihai olarak tüketici kredisi birimi içindeki dolaysız tüketici kredisi bölümüne bağlı olan şubeler ve bölge müdürlükleri tarafından yürütülmektedir.

---

²¹ Bebitoğlu, a.g.e, s.10.

Şekil 2. Tüketici Kredisi Uygulamasının Organizasyon Yapısı

Kaynak: Bebitoğlu, a.g.e. , s.11.

2.1.8. Tüketici Kredilerinin Uygulama Ortamı ve Organları

Tüketici kredilerinin yapısı, amacı ve işlevleri ile ekonomide etkin bir enstrüman olarak kullanılması ve kendisinin sistem olarak uygulanabilmesi uygun bir ekonomik ve sosyal ortamın varlığını gerektirmektedir. Öncelikle, ekonomik yapıda, üretim düzeyinin iç ve dış talebe yetecek arzı yaratması, arz-talep dengesizliğini giderecek bir dış ticaret rejiminin varlığı gerekmektedir. Mevcut satın alma gücünün tüketime yönelik talebin bir bölümünün

karşılayamaması ve bu konudaki yetersizliğin dış talebe karşın sanayide atıl kapasitelere neden olacak büyüklüğe erişmiş olması da söz konusu ortamın özellikleri arasında yer almaktadır. Tüketicilerin ise, gelecekteki gelirlerinin düzenli olması, tüketim kredisi taksitlerini ödeyecek güçte olması ve kişilerde borç ödeme alışkanlığının iyice yerleşmiş bulunması önemlidir. Perakende satıcılarla mali kurumların ve ekonomi yönetiminin ise tüketici kredileri sistemini uygulayabilecek bilgi, beceri ve organizasyon düzeyine kavuşmuş bulunması kesinlikle gereklidir.²²

Yukarıda sayılan koşullardan herhangi birinin eksikliği, sistemin uygulanmasını engelleyebilir. Örneğin, genelde üretim düzeyi ve kapasitesi yeterli değilse ve yetersizliği giderecek bir dış ticaret rejimi ile birlikte döviz rezervi ve girdileri yoksa zaten talebi uyarmamaya yönelik politikaların izlenmesi zorunlu olacağından; tüketici kredileri sisteminin uygulanması hem olanaksız hem gereksizdir. Keza ulusal gelirin bölüşümü sağlıklı değilse, gelecekteki gelirler düzensiz ve kesik olup tasarrufa yetersizce; diğer koşullar tümüyle var olsa bile sistem kısa bir zaman içinde tıkanacak ve kendisinden beklenen işlevleri yapamayacaktır. Örnekleri daha da çoğaltmak mümkündür.

Ancak, yukarıda sayılan koşulların tümüyle var olması da yeterli değildir: Sistemin, ekonomik ve sosyal yapıya göre, Devlet ya da Yasama Gücü tarafından organizasyonu gereklidir.

Tüketici kredilerinin, insancıl ve sosyal yönü dışında, ekonominin yönetiminde ve denetiminde, arz ve talep arasında denge sağlanmasında, fiyat istikrarının korunmasında, ekonomik yapının büyütülmesinde ve geliştirilmesinde etkin bir enstrüman olarak kullanılması gibi nedenler; onun kendisine, ekonomiden sorumlu resmi bir otorite bulmasını kaçınılmaz kılmıştır. Resmi Otorite'yi, genel olarak ekonominin düzenli işleyişinden, büyümesinden ve gelişmesinden sorumlu makam ve bu makamın örgütü olarak tanımlamak uygun olur.

---

²² Sevimay, a.g.e. , s.37.

Bunu biraz açalım ve önce şöyle bir varsayımda bulunalım: Tüketici kredileri sisteminin uygulandığı herhangi bir ülkede, belli bir günde, dayanıklı mallar tüketici kredilerinde ortalama vade iki yıl, taksit adedi 24 ay ve yıllık faiz oranı yüzde 8 olsun. Böyle bir tüketici kredisi ortamında, dayanıklı tüketim mallarına yönelik iç talep sahipleri “peşin ödeme yaparak dayanıklı tüketim malı almak isteyenler ile mevcut birikimleri ve gelecekteki gelirleri mal bedelini 24 ayda eşit taksitlerle ödeyebilecek kişilerin toplamı” kadar olabilecektir. 24 aylık vade ve yüzde 8 faiz fiyatı da Resmi Otorite tarafından aslında dış talep, gelir, üretim ve kapasite kullanım durumları gözetilerek belirlenmiştir. Böyle bir tüketici kredisi koşulları altında, talepte bulunmayan kişi ve aile sayısı ise, kredi konusu olan dayanıklı tüketim malına gereksinim duyduğu halde, mevcut birikimleri ve gelecekteki gelirleri, peşinat ile 24 eşit taksitte geri kalan borç tutarını ve faizlerini ödemeye yetmeyecek olanlar kadardır.

Ortamı belirledikten sonra, peşinat etkenini şimdilik gözetmeksizin, iki zıt oluşum tasarlayalım. Resim Otorite'nin düzenlemeleri ve sistemin işleyişi, oluşumlardan her birine göre şöyle olacaktır:

A. Oluşumu: “İÇ TALEBİN AZALMASI, İÇ PAZARA ARZIN ÇOĞALMASI” Sonucunu Doğuran Değişimler

Diyelim ki, ücretlerle birlikte diğer gelirler ve dış talep düşsün. Tüketici kredileri faizi, vadesi, taksit adedi ve her bir taksit tutarı değişmediği sürece; dayanıklı tüketim mallarına talep azalacak, özellikle gelirler düştüğünden yüzde 8 faizle ve 24 ay vadeyle dayanıklı tüketim malı talep edenlerin sayısında düşme olacaktır. İlk dönemde üretimi kısmak mümkün olmadığından, önce stoklar artacak, sonra üretim mevcut talebe göre düşürülecek; bunların sonucu olarak da endüstride atıl kapasiteler oluşarak maliyetler yükselecek ve bu, fiyatları olumsuz etkileyecektir. Bu olumsuzluklar, iç taleple birlikte yatırımlarda yeni daralmalara neden olacaktır. Oysaki bu dönemde dış talep azaldığından, sanayinin iç pazara arzının arttırılması gerekmektedir. Bütün bu değişimler dayanıklı tüketim malları iç pazarında dengesizlik yaratacaktır.

Böyle bir durumda, Resmi Otorite ekonomik dengeyi bozmamak ve olumsuz değişimlerin büyümeyi engellemesini, önlemek (kararda gecikmiş ise dengeyi yeniden sağlamak) için; dayanıklı tüketim malları kredilerinin vadelerini, taksit adetlerini ve plasmanlarını artırır; her bir taksit tutarını ve yıllık faiz fiyatını düşürür. Diyelim ki Resim Otorite vadeyi üç yıla, taksit adedini 36'ya, tüketim kredileri plasmanlarını A.X'e yükseltti; her bir taksit tutarını T/36'ya ve faiz fiyatını da yıllık yüzde 7'ye indirdi. Tüketim kredileri koşullarındaki böyle bir değişim, dayanıklı tüketim malları iç talebini artıracaktır. Bir önceki dayanıklı mallar tüketici kredileri koşullarına göre artan iç talep "gelirleri yıllık yüzde 8 faiz vermeye elverişli olanlar ile en çok yüzde 7 yıllık faiz vermeye elverişli tüketici sayıları arasındaki fark" ile "gelecekteki gelirleri 24 ay vade ve 24 eşit taksitlerle dayanıklı tüketim malı satın almaya yeterli olan tüketici sayısı ile 36 ay vade ve 36 ay taksitle dayanıklı tüketim malı satın almaya yeterli tüketici sayısı arasındaki fark"ın toplamı kadar olacaktır. Değişen tüketici kredisi koşulları, yukarıda sözü edilen her iki farkın toplamı kadar tüketicinin tüketim eğilimlerini uyaracak ve ek iç talep yaratacaktır. Yaratılan ek iç talep vade, taksit, faiz ve plasman araçları yeterli ölçülerde kullanıldığında; azalan dış talep ile gelirlerin düşmesinin caydırdığı talep toplamı kadar olacaktır.

Eğer Resmi Otorite, gelirlerdeki ve dış talepteki düşmeleri önceden belirleyebilmiş, dayanıklı tüketim malları kredilerinin araçlarında gerekli değişimleri zamanında ve yeterli ölçülerde yapmış ise; dayanıklı tüketim malları pazarında bunalım ve dengesizlikler söz konusu olmayacaktır. Esasen Resmi Otorite'nin görevi de ekonomideki değişimleri yakından izlemek, bu değişimlere göre gerekli olan önlemleri zamanında almaktır. Eğer Resmi otorite önlem almakta gecikmiş ise, dengenin yeniden sağlanması için, dayanıklı mallar tüketici kredilerinin yukarıda sözü edilen araçlarını biraz daha üst düzeylerde kullanacaktır.

Kuşkusuz, faiz fiyatlarının yüzde 1 oranında düşürülmesinin doğuracağı ek iç talep ile vadelerin ve taksit adetlerinin 12 ay uzatılmasının yaratacağı ek iç talep toplamı; ulusal gelirin büyüklüğüne, dağılım biçimine, nüfusa ve tüketim

alışkanlıkları ile tasarruf eğilimlerine göre ülkeden ülkeye değişim gösterecektir. Resmi Otorite ülkenin ekonomisini, ekonomiye etkin olan değişkenleri, bu arada gelir, gelir dağılımı, nüfus, tasarruf ve tüketim eğilimi gibi faktörleri göz önünde bulundurarak, tüketici kredilerinin sözü edilen araçlarını gerçeğe ve amaca uygun biçimde kullanacaktır.

Yukarıda, iç talebin azalması ve iç pazara arzın çoğalması gibi ekonomideki bir değişim, “ücretlerin, diğer gelirlerin ve dış talebin azalması” gibi etkenlerle örneklenmiş bulunuyor. Bunların dışında pek çok etken ve değişken ayrı ayrı veya birlikte oluşturdukları örgütlerle, iç talebin azalmasını ve iç pazara arzın çoğalmasını sağlayabilirdi. Dengenin ve ekonomik gelişmenin sürdürülmesinin sağlanması açısından, tüketici kredileri sistemi uygulamasında, değişimi sağlayan etkenlerin farklılığı önem kazanmamaktadır. Bunlar; faiz, vade, taksit adedi, tutarı ve yatırım araçlarının uygun ölçeklerde kullanılması; taksit adedinin artırılması, tüketim kredileri plasmanlarının çoğaltılması, taksit tutarlarının düşürülmesi olarak sayılabilir.²³

Yukarıdaki örnek, dayanıklı tüketim malları iç talebinin azalmasına ve iç arzın çoğalmasına yönelik olarak sunulmuştur. Sistem açısından, dayanıksız tüketim mallarına iç talebin azalması ve iç arzın çoğalması durumunda da, çözüm yönünden bir farklılık söz konusu değildir.

B. Oluşumu: “İÇ VE DIŞ TALEBİN ARZA GÖRE ARTMASI” Sonucunu Doğuran Değişimler

Diyelim ki, (A) oluşumuna göre yapılan faiz, vade, taksit adedi, plasman ve taksit tutarı düzenlemelerinden belli bir süre geçtikten sonra, sanayi tüm kapasitede çalışırken, arzın ve dış talebin sabit kaldığı bir ortamda, ücretlerde ve diğer gelirlerde yükselme olsun. Böyle bir durumda, önce iç talep, sonra da doğal olarak fiyatlar artacak ve ekonomide baş gösteren dengesizlik başka aksaklıklara neden olacaktır.

---

²³ Sevimay, a.g.e. , s.40.

Örneklenen değişimde talep artışı şöyle açıklanabilir: Ücretlerin ve gelirlerin artmasıyla peşin ödeme yaparak talepte bulunanların sayıları çoğalmıştır. En önemlisi, gelecekteki gelirleri önceki gelir düzeyine göre yüzde 7 yıllık faiz ve 36 taksit ödeyerek talepte bulunmaya müsait olmayan pek çok tüketici, bu kez yeni gelir düzeyine göre pazara talep sahibi olarak girmiş bulunmaktadır.

Böyle bir konumda, ortamı önceden belirleyen Resmi Otorite, arz-talep ve fiyat dengesini sağlamak için, üretime girmek üzere olan yatırımları ve kapasitelerini de gözeterek, vadeyi, taksit adedini, gerekli olduğunda tüketim kredileri plasmanlarını azaltacak; buna karşın, faiz ve taksit tutarlarını yükseltecek ve böylece iç talebi iç arza uygun düzeye getirerek dengeyi sağlayacaktır.

Resmi Otorite, vadeyi 2,5 yıla, taksit adedini 30'a indirdiğinde ve faizi yıllık yüzde 7,5'e çıkarttığında, tüketim eğiliminde, dolayısıyla iç talepte aşığıdaki azalmalar görülecektir. Gelecekteki gelirleri 31 ve daha fazla aylık taksit ödeyerek talepte bulunmaya ancak elveren tüketici dilimi ile yıllık gelirleri yüzde 7'den fazla faiz ödemeye müsait olmayan tüketici dilimi talepte bulunmaktan cayacaklardır. Caydırılan talep hacmi ise, yeni gelir düzeyine göre, "36 aylık vade ve 36 eşit taksitle talepte bulunabilecek tüketici sayısı ile ancak 30 ay vade ve 30 eşit taksitle talepte bulunabilecek tüketici sayısı arasındaki fark kadar bir dilim" ile "taksitlerle birlikte yıllık yüzde 7 faiz ödeyebilecek tüketici sayısı ile yüzde 7,5 faiz ödeyebilecek tüketici sayısı arasındaki fark kadar ikinci bir dilim" in toplamından ibaret olacaktır. Dengenin sağlanmasına bu iki dilimin toplamı kadar talep azalması yetmediğinde, tüketici kredileri plasmanlarının azaltılması iç talebi istenilen düzeye indirecektir.

(A) oluşumuyla ilgili olarak söylendiği gibi, bu tür arz talep dengesizliği de pek çok değişkenlerin tek başına veya birlikte etkileriyle doğabilir. Dengenin sağlanmasında izlenecek yol yine aynıdır: tüketici kredileri sisteminin araçlarının ulusal ekonominin yapısının (üretim, gelir, gelir dağılımı biçimi, nüfus, alışkanlıklar, tüketim ve tasarruf eğilimleri, arz açığı) gözetilerek kullanılmasıdır.

Böylece, tüketici kredileri ve araçları, Resmi Otorite'nin, dolayısıyla ekonomi yöneticisinin elinde arz-talep dengesini sağlayan, fiyat istikrarını koruyan, gelişmeyi ve büyümeyi sürdüren bir enstrüman niteliğine kavuşmaktadır.

C. Oluşumu: SİSTEMDE ÇARPAN VE HIZLANDIRAN ETKİLERİ

Vade, taksit sayısı, taksit tutarı, yıllık faiz fiyatı ve plasman araçlarının arzı aşan bir talep yaratacak yönde kullanılması sonunda; önce atıl kapasiteler dolmakta, sonra yeni ve tamamlayıcı yatırımlar başlamakta; ardından üretimde, gelirden, istihdamda, tasarrufta, arz-talep hacminde genişlemeler olmakta; sistemle birlikte bu olgular da sürmektedir.

Esasen tüketici kredileri sistemi, arz-talep dengesini sağlama, fiyat istikrarını koruma işlevlerini yaparken; ekonomi yönetimine, arz yetersizliği halinde yatırım kararı verilmesi gerektiğini, talebin yeteri kadar çoğalmaması ve uyarılamaması hallerinde de yeni yatırımlara gidilmemesi gerektiğini daha önceden belirtmektedir.

D. PEŞİNAT ARACI

Vade, taksit adedi, taksit tutarı, faiz fiyatı ve tüketim kredileri plasmanları gibi araçların dışında Resmi Otorite, ekonomide dengeyi sağlamak amacıyla peşinat aracını da kullanma olanağına sahiptir. Resmi Otorite, gereğine göre, bu araçların tümünü birden veya birkaçını birlikte kullanabilir.

Peşinatın azaltılması talep üzerinde çoğaltan, yükseltilmesi azaltan etkisi yapar. Peşinat aracı talep üzerindeki etkisi bakımından, faiz fiyatına ve taksit tutarına benzer bir fonksiyona sahiptir.

Ancak, bazı ülkelerdeki düzenlemelerde “en az ve en çok peşinat” belirlenmiş bulunduğundan, peşinat aracı, Resmi Otorite yönünden, diğer araçlar kadar geniş esneklik gösterememektedir.

Yukarıdaki (A) ve (B) oluşumlarında, peşinat aracı, talebi artırmak veya azaltmak yönünden, diğer araçlardan ayrı bir biçimde kullanıldığından değil,

ancak açıklamaları kolaylaştırmak ve talepteki değişimi hesaplarını basite indirgemek amacıyla ayrı bir başlık altında incelenmiştir.

(A) oluşumunda, peşinat % 20'den %15'e indirildiğinde, % 20 peşinatla tüketim kredilerinden yararlanamayan, fakat gelirleri %15 peşinatı ödemeye elverişli tüketiciler de pazara girerler ve bunların sayısı kadar ek talep doğar. (B) oluşumunda ise, peşinat yüzde 15'ten yüzde 22'ye çıkartıldığında, daha önceleri birikim ve gelirdüzeylerine göre yüzde 15 peşinatla talepte bulunabilenlerden gelir düzeyleri ve birikimleri yüzde 22 peşinat ödemeye elvermeyenler pazardan çekilirler; talepte bunların sayısı kadar ek bir daralma gerçekleşir. Peşinat aracı kanalıyla yaratılan talep artışını veya azalışını (A ve B) oluşumlarında diğer araçların gerçekleştirdiği talep artışları veya azalışları ile birlikte gözetmek gerekir.

2.1.9. Bankalar Açısından Tüketiciler

Ticari bankaların işlemlerinde temel oluşturan önemli bir unsur, bankanın topladığı kaynakları ve diğer fonların getirisi olan çeşitli alanlara plase edebilmesidir. Tüketicilere verilen krediler, ticari bankaların portföylerinde önemli bir yer teşkil etmektedir. Bankaların topluma karşı sorumlulukları açısından konuya bakıldığında atıl fonların bireylerin ihtiyaçlarını karşılamaları amacıyla kullanılmaları söz konusudur. Böylece bankaların verdiği tüketici kredileriyle, toplumsal refahın artması yönünde katkı sağlamaktadır. Örneğin, ABD'nde bireylerin mali sektöre sağladığı kaynaklar, 1988 sonu itibariyle yaklaşık 6 milyar dolardır ve bunun yaklaşık üçte birlik bölümünü birey borç olarak kullanmaktadır.²⁴

Yeterli tüketim olmadan üretimin teşvik edilmeyeceği düşünöldüğünde bireylerin tüketim malı satın almak için yaptıkları harcamaların finansmanı önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle, toplumun önemli bir bölümünü oluşturan dar ve sabit gelimli bireylerin tüketim konusunda

---

²⁴ Takan, a.g.e. , s.241.

desteklenmeleri gerekmektedir. Bu açıdan bankalar, ekonominin üretim, dağıtım ve tüketim çemberi içinde tüketicilere direkt finansman sağlayabilecek kurumlardır.

Tüketici kredisi olmayan piyasalarda alıcılar, genelde üreticiler ya da malların pazarlamasını yapan perakendeciler tarafından finanse edilmektedir. Bu durumda üretici pazarlamacıya, pazarlamacı da tüketiciye vade kolaylığı olan bir taksitli satış imkânı sağlamaktadır. Böylece üretici, firmasının kaynaklarından bir süre fedakârlık etmekte ve eksilen bu kaynağını bir finansman kurumundan alacağı kredilerle telafi etmeye çalışmaktadır. Başka bir anlatımla banka, üreticiyle kredi ilişkisine girmekte ve tüketiciye dolaylı yoldan finansman kolaylığı sağlamaktadır. Yani şekilde pazarlamacı da kendi kaynaklarıyla tüketiciyi dolaylı olarak finanse etmektedir.

Tüketici kredilerine olan talebin konjonktürel dalgalanmalara duyarlılığının ticari ve sanayi kredilerinden daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Böylece toplam talebin daralmasıyla birlikte, yatırım hacminin düştüğü dönemlerde tüketici kredileri üretken sektörlerde ve finansal sektörde faaliyetlerin belli bir hacmin altına düşmesini engellemektedir. Günümüzde bankaların ihtisaslaştığı alanlardan biri, tüketici kredileri olmuştur. Bu nedenle bankalar, sundukları kredilerde çeşitlendirmeye gitmişler ve belli sektörlerdeki durgunluk nedeniyle o sektör mallarına ve dolayısıyla o malların finansman talebinin düşmesi karşısında başka mallar için tüketici kredisi sunmaya başlamışlardır.

Tüketici kredilerinde, krediyi sağlayan finansal kurumun kar marjı çok yüksek olmamakla birlikte, daha yüksek kar elde etmenin yolu, rasyonel işletme politikaları uygulayarak ortalama maliyetleri düşük tutmaktır. Tüketici kredilerinde, perakendeci hizmet olmaları niteliğinden dolayı birim maliyetler toptancı bankacılık hizmetlerinden daha fazladır. Bankalar her müşteriyle ayrı ayrı ilgilenmek, başvuru değerlendirmelerini yapmak ve tahsilât aşamasında ortaya çıkabilecek gecikmelerden dolayı yasal yola başvurmayla ilgili harcamaları göze almak durumundadır.

Gelişmiş ülkelerde, faiz oranlarının dalgalanması ve finansal piyasaların serbestleştirilmesine paralel olarak "değişken faizli tüketici kredileri" yeni bir teknik olarak geliştirilmiştir. Bu tür kredilerde faiz oranları başlangıçta sabit faizli kredilere uygulananların biraz altında tutulmakta, daha sonra faiz oranları belirli zaman aralıklarında yeniden ayarlanmaktadır. Krediyi kullananlar açısından çekici tarafı, başlangıç faiz oranının düşük olması ve gelecekte faizlerin düşeceği beklentisidir. Krediyi veren kurum açısından ise önemli olan değişken faizle birlikte riskin bir kısmının tüketiciye aktarılabilmesidir.

2.1.10. Yurtdışında Tüketici Kredileri Uygulaması

2.1.10.1. Amerika'da

Tüketici kredileri ile ilgili düzenlemeler, 1960'lı yıllardan itibaren tüketici kredilerinin hızla yaygınlaşması üzerine ortaya çıkan problemlere çözüm bulmak amacıyla uygulamaya konmuştur. Düzenlemeler; tüketici kredileri ile ilgili kanunlar, açıklayıcı kanunlar ve medeni kanun ile tüketici kredilerinin kullanılmasında, toplanması ve raporlanması alanındaki ihmellere karşı koruyucu önlemlerden oluşan kanunlar olmak üzere temelde üç grupta toplanmaktadır. Tüketici kredileri ile ilgili kanunlarda, temel olarak düzenlemeler yapma yetkisi Federal Reserve Governörler kurulu'ndadır.

Mevduat toplayan kurumlar için Tüketici Kanunlarının uygulanmasında, öncelikle sorumluluk federal denetim biriminde bulunmaktadır. Perakende satış yapan mağazalara ile finans şirketleri dışındaki kredi açıcı kurumlar için Federal ticaret komisyonu, Tüketici Kredileri Kanunlarının uygulanmasında birincil sorumluluğa sahiptir. Komisyonun fonksiyonu tüketici şikâyetlerini değerlendirerek yerine getirmektedir.²⁵

Amerika'da konuyla ilgili temel Kanunlar aşağıda verilmiştir.

— Kredi Vermede Doğruluk Yasası

---

²⁵ Sedat Yetim. **Kredi Kartları ve Tüketici Kredileri**, SPK Yayınları, Ankara, 1997, s.71.

Federal Reserve'in Z Düzenlemesi

— Tüketici Kiralama Yasası

Federal Reserve'in M Düzenlemesi

— Gayrimenkul Ödeme Prosedürleri Kanunu

Ev ve Şehir Geliştirme İdaresinin X Düzenlemesi

— Eşit Fırsat Kanunu

Federal Reserve'in B Düzenlemesi

— Ev İpoteği Açıklama Kanunu

Federal Reserve'in C Düzenlemesi

— Adil Konut Kanunu

— Adil Kredi Raporlama Kanunu

— Adil Borç Tahsil Uygulamaları Kanunu

— Finansal Gizlilik Hakkı Kanunu

— Federal Ticaret Komisyonu Geliştirme Kanunu

Federal Reserve sistemi, Bankalararası Çek Takas Merkezi ve EFTS Hizmetleri aracılığıyla ödemelerin transferi ile ilgilidir. Fed'in ödemelere sistemine aktif katılımı piyasada tarafların istikrarlı davranışlarının devamını sağlamaktadır. Ayrıca, bankalar ve diğer mevduat kurumları, federal düzeyde ve genel olarak sayısız düzenleme ve denetlemeye tabidirler. Finansal kurumların özel faaliyetleri aynı zamanda Federal Ticaret Komisyonu, Menkul Kıymetler komisyonu, hazine Departmanı'nın gözetimindedir. Federal Reserve Guvernörler Kurulu 1978 Elektronik Transfer kanunu'nun yürürlüğe girmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Kâğıda dayalı ödeme işlemleri; sahtekârlık durumlarında ve çekte tahrifat ve çek ödemesini durdurma hakkı konularında sorumlulukları belirleyerek tüketicinin korunmasını düzenleyen Ticaret Kanunu'na tabidir. Federal Reserve Kanunu, Federal Reserve Guvernörler kurulu'nun düzenlemesi için yetki

içermektedir. Buna göre, J Düzenlemesi; Federal reserve Sisteminin bankalararası çek takas kuralları ve EFTS konusunda hükümler koymuştur. Ayrıca, modern ödeme sistemlerinde tüketicinin korunması için Elektronik Fon Transfer Kanunu ve Federal Reserve'in E Düzenlemeleri Bulunmaktadır.

2.1.10.2. İngiltere'de

İngiltere'de 1974 yılında Tüketici Kredisi Kanunu çıkarılmıştır. Kanun; denetim, tüketicinin bilgilendirilmesi ve korunması konusunda ayrıntılı hükümleri içermektedir. Yasanın en önemli özelliği, finans kurumlarının kredi açabilmeleri için lisans sistemini getirmesidir. Lisans verme bankaları iki yönden etkilemektedir. Eğer tüketici kredisi vermek ve kanun'da sayılan diğer kredi verme işlemleriyle uğraşmak istiyorlarsa bankalar da lisans almak zorundadırlar. Ayrıca, bazı düzenlenmiş anlaşmalarla tüketici kredisi veren diğer mali kurumları bankalar finanse edecekleri zaman onların lisans sahibi olması gerekmektedir.

Merkez Bankası aktif bir biçimde ödeme takas hizmetleri birliğinin tam üyesi olarak, sistemde yer almaktadır. Aynı zamanda banka olarak, takasa girmektedir. Banka'nın ana politika konusu, tüm takas faaliyetlerinin istikrarını ve gerçekleşmesini ve etkinliği temin etmektir. Ödeme sistemide kamu ağırlıklı başka bir düzenleyici kurum yoktur. Ayrıca, 1987'deki bankalar kanunu'na göre, Merkez bankası İngiltere'de faaliyet gösteren ve mevduat kabul eden kurumların denetiminden sorumludur. Mevduat Koruma Kanunu, mevduat sahipleri tarafından yapılan ödemelerde, ihmal durumlarında düzenlemeler öngörmektedir. 1986 Yapı Kurumları kanunu, hâlihazırda, geniş yelpazede ödeme hizmetleri sunmasına izin vererek aynı zamanda bu kurumların Yapı Kurumları Komisyonu tarafından denetlenmesi konularında hükümleri içermektedir. Ayrıca 1973 Ticaret kanunu ve Yasak Ticari uygulamalar Kanunu; kartel anlaşmaları, rekabet dışı yasak uygulamalar konusunda ve EFTS ile ilgili hükümler ihtiva etmektedir.

2.1.11. Türkiye Tüketici Kredisi Uygulamasına Geçiş

Türkiye'nin 1980'lerden sonra yaşadığı birtakım gelişmeler tüketici kredilerinin günlük yaşama gelişini hazırlamıştır. Bunlar:²⁶

- Türkiye'nin serbest piyasa ekonomisine geçişi
- Bankacılık ve Kambiyo mevzuatındaki serbestlik
- Tasarruf eğiliminin artması
- Bankacılık sektöründe teknolojinin gelişmesi

T.C. Merkez Bankasının 17 Ekim 1988 tarihinde aldığı karar sonucu, tüketici kredilerin doğuşu için ilk adım atılmıştır. Mevduat faizleri üzerindeki merkez bankası denetimi kaldırılarak, bankaların vadeli mevduata uygulayacakları faiz oranlarının kendileri tarafından belirlenmesi sağlanmıştır. Alınan karar etkisini hemen göstermiş ve bir yıl vadeli mevduata verilen faiz oranı, yıllık % 85'e ve bazı banalarda mevduat miktarına da bağlı olarak % 90'lara kadar yükselmiştir. Enflasyon oranının üzerinde belirlenen faiz oranları bankalara mevduat akmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda 9 aylık dönemde; mevduattaki artış yıllık %102 olarak gerçekleşirken, kredilerdeki artış % 49'da kalmıştır.

Mevduat faiz oranlarındaki yükselmeye bağlı olarak, kredi faiz oranları da yükselmiştir. Kredi kullananlar bu yüksek faiz oranları karşısında kredi kullanmaktan vazgeçmişler, finans açıklarını ise, kendi özkaynakları ile telafi etme yoluna gitmişlerdir. Döviz kurlarındaki artışın, enflasyon oranının altında gerçekleşmesi ve dış kaynaklı döviz kredisinin bulunabilir hale gelmesi, Türk parasına olan talebi arttırmıştır. Artan Mevduat ve dış kredi imkânlarının çoğalması, özellikle çok şubeli bankalarda fon fazlası yaratmıştır. Krediye dönüştürülemeyen fazla fon için, yeni bir yatırım alanı bulunması zorunluluğunu gündeme getirmiştir. Bu şartlar altında tüketici kredileri doğmuş ve ekonominin

---

²⁶ Niyazi Akyün. Dünyada ve Türkiye'de Tüketici Kredileri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Y.Lisans Tezi, İstanbul, 1995.

finansman enstrümanları arasına katılmıştır. Tüketicilerin bu konuda herhangi bir talepleri olmaksızın, bankaların fon fazlaları yüzünden, 1989 yılında çok şubeli bankalarca uygulamaya konulan tüketici kredileri ile dar ve orta gelirli kişilerin kredi kullanmalarını sağlamak ve bankaların atıl fonlar nedeniyle uğradıkları zararları azaltmak amaçlanmıştır. Bankalar böylelikle şimdiye kadar üretim finanse ederken, bundan sonra tüketimi de kredilendirmeye başlamışlardır.

Uygulama ilk olarak bireysel kredi adı altında, Yapı Kredi Bankası tarafından başlatılmıştır. Gelen yoğun taleplerden sonra, birçok banka tüketici kredisi kullandırmaya başlamış ve yeni kredi türleri ile uygulama alanı genişletilmiştir. Buraya kadar anlattıklarımızı toparlayacak olursak, 1988 yılı Eylül ayında mevduat faiz oranlarının serbest bırakılması, bankalarda büyük fonların oluşmasına neden olmuş ve bu fonlar kısa sürede plase edilememiştir.

Yüksek faiz politikaları nedeni ile kredibilitesi yüksek olan firmalar özkaynağa yönelmiş bu yüzden kredi talebi azalmıştır. Kredi talepleri; daha çok kredi riski yüksek olan küçük firmalardan gelmiştir. Bankalar tüketici kredileri yolu ile sadece yüksek maliyetli fon fazlasını bir an önce plase etmeyi amaçlamamışlar; bunun yanında riski dağıtmak, kredi verimini, yani karlılığını arttırmak, reklâmlar ve hizmetin yaygınlaştırılması yoluyla müşteri sayısını arttırmayı da amaçlamışlardır. Bankalar; taksitli satışlar uygulamasındaki aracılara ortadan kaldırmayı hedeflemişlerdir. Çünkü tüketici kredisi uygulaması ile tüketiciye direkt kredi verilebilecek ve böylece tüketici daha kolay, hesaplı koşullarla mal sahibi olabilecektir. Bankalar, mevduat piyasasındaki paylarını korumak istemişlerdir. Ayrıca Türk bankacılık siteminin A.T.'ye girme hazırlıkları da tüketici kredisinin kullandırılmasında etkili olduğu söylenebilir.

Günümüzde tüketici kredileri, bazı bankalarda satın alınacak malla ilgili sınırlamalar olmadan, kişinin herhangi bir ihtiyacını karşılamak için doğrudan nakit kredi olarak verilmektedir. Öte yandan, mal ve hizmet finansmanı konusunda belli bazı bankalar, ilk aşamada ağırlıkla otomobil finansmanına yönelik kredi uygulamalarına başlamışlardır. Daha sonraları tüketici kredisi

pazarına giren bankalar, tüketiciyi belirli sektör mallarının finansmanına yöneltmişlerdir. Bunların arasında buzdolabı, çamaşır, bulaşık, dikiş makineleri, televizyon, video, halı, mobilya, mefruşat gibi dayanıklı tüketim malları: eğitim, sağlık, dinlence türünde hizmetler, konut alımı veya konut tadilat işleri sayılabilir. Daha sonraki aşamalarda özellikle bazı gazetelerin pazarlama şirketleriyle anlaşma yaparak, sözkonusu firmaların düzenleyeceği satış kampanyalarındaki alıcıların banka tüketici kredileriyle finanse edilmesine yönelinmiştir.

Tüketici kredileri, genelde 3–24 ay vadeli olarak kullanılmaktadır. Azalan bakiyeler dikkate alınarak hesaplanan faiz oranları, Kasım 1989 itibariyle bankalara göre aylık yüzde 5,75–7,5 arasında değişmektedir. Kredi miktarları 500.000 TL ile 15.000.000 TL arasında değişmekte, bu miktar otomobil kredilerinde 25.000.000 TL'na ulaşmaktadır. Otomobil kredilerinde 24 aya kadar vade yapılabilmektedir. Müşterileri geri ödemeyi taksitler halinde yaptıklarından, kredi miktarının tespit edilmesinde zaruri giderler çıkarıldıktan sonra kalan net gelirin taksit tutarlarını karşılaması koşulu aranmaktadır.²⁷

Tüketici kredilerinde, bankaların yöneldiği hedef kitle orta ve üst düzeyde gelir elde eden ücretli, emekli ve serbest meslek sahipleridir. Bankalar, satın alınacak mal ve hizmetlerin karşılığında verecekleri krediyi doğrudan nakit olarak müşterilerine ödeyebildikleri gibi, satıcı firmayla anlaşma sağlandığı takdirde fatura karşılığı firmaya da ödeme yapabilmektedirler.

1989 yılı sonu itibariyle Türkiye'de tüketici kredisi kullananların sayısı 200.000 iken 1992 sonu itibariyle 1.857.228'e çıkmıştır. Neredeyse 10 kata varan bir artışın 3 yıl gibi kısa bir sürede yaşanması düşündürücüdür. Tablo 2'de Türk Bankacılık Sisteminde verilen tüketici kredilerinin gelişimi dönemler itibariyle gösterilmiştir.

---

²⁷ Pelin Alpergin. **Bireysel Bankacılık**, T.B.B. Yayınları, Ankara, 1990, s.18.

Tablo 2’de görüldüğü gibi 4 yıldan daha az bir sürede kullanılan tüketici kredisi toplam 14 milyar liraya yakın bir meblağdır. Bunu kullanan ise 2 milyona yakın insandır.²⁸ Dolayısıyla böylesi yoğun bir talep karşısında bankalar tüketici kredilerine verdikleri önemi arttırmışlardır. Tüm banka kredileri içinde tüketici kredilerinin payı da bu doğrultuda artmıştır.

Tablo 2. Türkiye’de Yıllık Dönemler İtibariyle Verilen Kümülatif Tüketici Kredileri

	Kullanılan Tüketici Kredisi (Milyar TL)	Kullanılan Kişi Sayısı
31.12.1989	0.5	195.312
31.12.1990	4.2	1.132.954
31.12.1991	7.9	1.603.981
31.12.1992	16.7	2.097.624
31.12.1993	51.5	3.252.946
31.12.1996	260.1	5.372.160
31.12.1997	565.3	1.230.240
31.12.1998	1.119.6	1.865.630
31.12.1999	1.185.8	1.471.113
31.12.2000	5.354.9	2.774.453
31.12.2001	1.050.1	863.920
31.12.2002	3.024.5	1.269.030
31.12.2003	9.801.4	2.270.620
31.12.2004	20.341.6	3.384.157
31.12.2005	32.212.5	7.052.339

Kaynak: TBB

---

²⁸ Arzu İmren. **Tüketici Kredileri Türkiye’deki ve Dünyadaki Örnekler**, Era Yayınları, İstanbul, 1994, s.73.

2.1.12. Tüketici Kredilerinin Olumlu ve Olumsuz Yönleri

Tüketici kredilerinin tamamen olumlu olduğu veya bunun tam tersinin geçerli olduğu genellikle kabul görmemektedir. Ancak belirli bir denge kurulmak suretiyle vazgeçilemeyecek bir olgu olduğu savunulmaktadır.²⁹

Kredi kurumlarının tüketici kredisi uygulamaları, bu kurumların dışında üreticilere ve alıcılara da çeşitli olanaklar sağlar. Tüketici ihtiyaçlarını nakit ödemek zorunda kalmaksızın alma olanağına kavuşurken, üretici malını peşin olarak satabilmektedir. Kredi kurumları ise riski yaymayı bu tür kredi vermek yoluyla gerçekleştirebilmekte ve sektörel dalgalanmalardan etkilenmeyecek sağlam ve yaygın bir kredi potansiyeline kavuşmaktadır.

Tüketici kredilerinin olumlu görülen yönlerinden biri de malların kitle üretimini teşvik ederek geniş bir kitlenin birçok mala sahip olmasına ve bu kitlenin refah ve yaşam standartlarının yükselmesine imkân tanınmasıdır.

Tüketicinin refahını artırması ve satıcı firmalar açısından özellikle dayanıklı tüketim mallarına olan talebi arttırarak satışları yukarı çekmesi nedeniyle tüketici kredilerinin yararlı olduğu savunulmaktadır.

Bilindiği gibi tüketici kredileri yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu yayılmada konjonktürel dalgalanmalar da tüketici kredilerine olan talebin, sınaî ve ticari kredilere olan talepten daha az etkilenmesinin önemli rolü vardır. Bir diğer deyişle, ekonomideki gelişmeler sınaî ve ticari kredilere olan talebi, tüketici kredilerine olan talepten daha fazla etkilemektedir. Tüketici kredilerinin bu özelliği toplam talebin daralmasına bağlı olarak yatırım hacminin düştüğü dönemlerde gerek üretken sektörlerde, gerekse finansal kesimde faaliyet hacminin belli bir düzeyin altına düşmesine engel olmuş, talep daralmasından bunalan sektörler için önemli bir kurtarıcı nitelik arz etmiştir.

---

²⁹ Küçük, a.g.e. , s.34.

Tüketici kredileri aynı zamanda kredi kurumlarının ellerindeki (bazı dönemlerde atıl, bazı dönemlerde ise ekonomik durumunda etkisiyle satamadıkları) onların değerlendirilmelerini sağlamaktadır.

Gelişmiş ekonomilerde tüketici kredilerinin miktarı, süresi ve faiz oranlarının değiştirilmesi suretiyle tüketimi artırmak ya da tüketimi kıstak yönünde kullandıkları da görülmektedir.

Tüketici kredisinin yaygınlaşmasıyla üretici ve satıcının alıcıyı finanse etmesi yükü ortadan kalkmaktadır. Alıcıyı finanse etmek için kullanılan kaynak işletme içinde kalacağından bu tutar işletme sermayesinin, hatta yatırımların gelişmesini sağlayabilecektir. Alıcıların daha doğrusu nihai noktada tüketicilerin finansmanı için harcanan kaynaklar gelişmeyi önleyebilmekte bunun yanında da enflasyonlu ortamlarda işletmelerin daralması sonucu doğurmaktadır. İşte tüketici kredileri bunun ortadan kalkmasını sağlayabilmektedir.

Tüketici kredileri, ayrıca tüketiciye peşin para ile dilediği malı en iyi avantajla satın alabilme olanağı da yaratmış olmaktadır.

Kredi kurumları açısından sektörel dalgalanmalardan çok kısa sürede etkilenmeyecek yaygın bir kredi potansiyeli yaratan tüketici kredileri ile aynı zamanda müşteri sayısının artmasına da katkı sağlamaktadır.

Tüketici kredilerinin kullanımında kredinin sağladığı satınalma kolaylığının kişileri aşırı tüketime iteceği ve bununla kişisel tasarrufları azaltacağı ve gelecekteki tasarrufların bugünden harcanması sonucunda bireylerin gelecekteki likiditesini ve diğer mali aktiflere yatırım yapma yeteneğini azaltacağı şeklinde sakıncaların bulunduğu öne sürülmektedir.

Tüketici kredilerinin aşırı kullanımı sonucunda toplam tasarrufların harcanabilir gelire oranının yükseleceği ve kişisel borç yükünün artacağı, ulusal kaynakların baskı altına alınarak tüketici kredilerinin enflasyona yol açacağı, tüketim mallarına olan talebin ithalat artışına neden olacağı kaynakların ihracata yönelmesini engelleyerek ödemeler dengesini ters yönde etkileyeceği de savunulmuştur. Buna ek olarak tasarruflara gidecek potansiyel fonların sermaye

birikimini engelleyeceği ve bunun ekonomik büyümeyi azaltacağı endişesi de dile getirilmiştir. Ancak, Batı Avrupa ülkeleri ve ABD’de uzun süredir uygulaması görülen ve yaygın olarak kullanılan tüketici kredilerinin enflasyonist etkisi olduğu konusundaki iddialar kanıtlanamamıştır. Ayrıca bu kredilerin boyutunun artmasının kişisel tasarruf oranını düşürdüğüne dair bir eğilim de görülmemiştir.

Bu tür kredilerin hacmi, genellikle gayrimenkul ve endüstri alanlarına verilenlerden daha küçük olduğundan, tüketici kredilerinin sınıfl kredilerinden daha fazla enflasyonist olduğu kanıtlanamıştır. Alınmasındaki kolaylık nedeniyle, bunun kişisel borç yükünü artırarak, bu kredilerin geri ödenmemesi tehlikesinden söz etmek de mümkündür.

Tüketici kredilerini meydana getirebileceği olumsuz etkileri kontrol altında tutmak için, ülkeler birtakım önlemler alma yoluna gitmektedirler. Taksitli satış şeklindeki kredilerde ön ödeme, taksit miktarları ve kredinin vadesi konularında düzenlemeler yapılmaktadır. Finansal kurumlar tüketici kredilerinin arzını bu kredilerin getirisini, geri ödenmemesinden doğan kayıpları ve kendi fon kaynaklarını dikkate alarak belirlemektedirler. Tüketici kredileriyle ilgili dünya uygulamalarından biri de, örneğin ABD’de olduğu gibi kredi faiz oranlarına ve tavan getirilmiş olmasıdır. Bu durum, kredi veren finansal kurumun getirisinde önemli kısıtlamalara yol açmaktadır.

2.2. Kredi Kartları

2.2.1. Kredi Kartlarının Tanımı

Mülkiyeti bir banka ya da finansal bir kuruma ait olmak üzere bankanın müşterilerine belirli bir kredi limiti dâhilinde yurtiçi ve yurtdışı üye işyerlerinden mal ve hizmet satın alma ile nakit ödeme birimleri veya otomatik para ödeme makinelerinden nakit çekimlerde kullanılması için verilen kart, kredi kartı olarak adlandırılmaktadır.³⁰

---

³⁰ Eyüp Yılmaz. **Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri**, Türkmen Yayınları, İstanbul, 2000, s.10.

Kredi kartları genel olarak, hamiline belirli bazı işlemlerde peşin para verme zorunluluğu olmaksızın mal ya da hizmet satın alma imkânı sağlayan kartlar şeklinde tanımlanabilir. Diğer bir anlatımla kredi kartları, ödeme kolaylığı ve döner kredi kullanma imkânı sağlayan kartlar biçiminde tanımlanabilir.³¹

Bu arada ödeme kolaylığı ile kastedilen, kişilerin yanlarında nakit taşımalarına gerek kalmaksızın alışverişlerde anında ödeme yapabilmeleri ve böylece kullandıkları mal ile hizmetlerin bedellerinin ödenmesini bir süre geciktirebilmeleridir.

Döner kredi kullanma imkânının yanısıra, kart hamillerine alışverişlerinin geri ödeme süresini isterlerse uzatıp zamana yayarak kredi kullanma hakkı tanımaları söz konusudur. Böylece, alıcılar borçlarını ödemede hem zaman hem de miktar açısından bir esnekliğe kavuşmuş olmaktadır.

Kredi kartı, kart sahibine peşin para ödemedi bir mal satmayı veya bir hizmetten yararlanmayı sağlayan bir belge olarak tanımlanabilir. Kart sahibinin adını, imzasını, kart numarasını taşır. Ayrıca geçerlilik süresi de üzerinde belirtilmiştir. Özetle kredi kartı belirli yerlerde alıcının kredi belgesi yerine geçen, ona peşin parasız ticaret sağlayan bir araçtır.

2.2.2. Kredi Kartının Tarihsel Gelişimi

Kart hamiline nakit ödeme yapmadan anlaşmalı üye işyerlerinden mal ve hizmet satın alma imkânı veren kredi kartının ilk uygulanmasına 19. yüzyılın sonlarında Amerika Birleşik devletleri'nde başlanmıştır.³²

Dünyada ilk kez turizm amaçlı olarak 1854 yılında Hotel Credit Letter Company adlı bir kuruluş kredi kartı çıkarmıştır.

Modern anlamda kredi kartı ilk kez Birleşik Devletler'de yirminci yüzyılın başında çıkarılmıştır. 1914 yılında General Petroleum Corporation of California çalışanlarına ve seçkin müşterilerine kart vermiştir. 1915 yılında birkaç otel,

---

³¹ Takan, a.g.e. , s.242.

³² Yılmaz, a.g.e. , s.4.

mağaza, telgraf şirketi ve demiryolları bozuk para ve jeton basarak müşterilerine bir aylık bir kredi imkânı verdiler. Tanınan bu kredi için herhangi bir karşılık alınmıyordu. Karşılıklı anlaşmalar bu kuruluşlar arasında yapıldı. Petrol şirketleri işlem hacimlerini artırmak için kredi kartı çıkarmaya teşebbüs ettiler. Western Union Bank'ın, çıkardığı bu kredi kartları belirli ölçüde kredi sağlama fonksiyonuna da sahip idi. Bunu takiben bazı büyük mağazalar ve benzin şirketleri müşterilerine tüm istasyonlardan petrol alma olanağı veren kartlar vermişlerdir. Belirtilen kart uygulamaları bugünkü anlamda bir kredi kartı niteliği arz etmemektedir. Bahsi geçen kartlar belirli bir bölge, belirli bir sektör ya da sadece belirli bir işlev ile sınırlı kalmıştır.

1929 Büyük Dünya Bunalımı ile kredi kartlarına olan talep daralmış, İkinci Dünya Savaşı yıllarında ise A.B.D.'deki kullanımı yasalar tarafından kısıtlanmıştır. Kredi kartları Pazarı, savaş sonrasında yeniden canlanmaya başlamış, 1950'de Diners Club tarafından verilen "seyahat ve eğlence kartı" ile kredi kartları ay sonunda ödemeyi sağlayan geciktirilmiş bir ödeme aracı haline dönüşmüştür.

Günümüz terminolojisinde kullandığımız kredi kartının ortaya çıkışı çok ilginç bir olay ile başlamıştır.

1950 yılında A.B.D.'de Frank Mc Namara isimli bir avukat önemli bir müşterisini bir lokantaya yemeğe davet eder. Hesap geldiğinde yanında para olmadığını fark eden McNamara hayatının en utanç verici anlarından birini yaşar ve davetlisi olan müşterisine mahcup olmamak için kartvizitinin arkasını imzalamak suretiyle yemek bedelini öder. Bunun üzerine insanların böyle durumlarda yanlarında para olmadan ödeme yapabilecekleri bir ödeme aracı üzerine kafa yormaya başlar. Plastik bir kart ve kâğıt üzerine atılacak bir imza ile bunun mümkün olduğunu gören Mc Namara, Diners Club Kredi Kartını kurar. McNamara Diners Club Kredi Kartını birkaç arkadaşı ile birlikte seyahat ve yemeklerde hesabın ödenebilmesini sağlamak amacıyla çıkarmıştır. Kartın sloganı ise "dine and sign" (ye ve imzala) olup, diners kelimesinin de buradan ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

İlk çıkarıldığı zamanlarda sadece A.B.D.'de lokantalarda geçerli olan Dinners Club Kredi kartı zaman içerisinde evrensel bir kart halini almış ve A.B.D. sınırlarını da aşarak Avrupa'ya taşınmıştır.

Diners Club kredi kartının piyasada kabul görmesi ve yoğun şekilde kullanılması üzerine A.B.D.'de bankalar da bu alanda faaliyet göstermeye başlamışlardır. 1958 yılında Bank of America; "Bank Americard" ve American Express Company ise "American Express" adları altında ilk uluslararası kartları çıkarmışlardır.

Kredi kartının A.B.D.'de hızlı ve kapsamlı bir şekilde yaygınlaşmasına karşın Avrupa'da 1960'lı yıllarda A.B.D'deki kadar yoğun bir kullanım oranı gerçekleşmemiştir. Bunun nedeni ise diğer bir ödeme aracı olan çek sisteminin A.B.D.'de farklı bir şekilde uygulamaya tabi olmasıdır. Hatta kredi kartının A.B.D.'de doğmasının temel nedeni olarak çek sisteminin bu ülkede farklı bir yapıya sahip olmasına bağlayabiliriz. A.B.D.'de kredi kartının hızla yaygınlaşması çek sistemindeki farklılık ile açıklanmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde bankaların faaliyet alanı sadece belirli bir eyalet ile sınırlı olduğu için, müşterinin bir bankadan almış olduğu çekin başka bir yerde kabul görmesi güçtür. Bir diğer deyişle, çeki keşide eden hesabının bulunduğu bankanın merkezinden uzaklaştıkça, çekin ödeme aracı olarak benimsenmesi giderek olanaksızlaşmaktadır. A.B.D.'de çek sisteminin diğer bir farkı da çek keşide eden bir kişinin muhatap nezdinde çekin karşılığını bulunmasının zorunlu olmamasıdır. Çek ödeme için ibraz edildiği andan itibaren çek bedeli müşterisinin hesabına borç kaydedilir ve tutara faiz işletilmeye başlatır. Kıta Avrupası'ndaki çek sistemi ülkemizde uygulanan sistem ile aynı olduğundan uzun yıllar çeki alternatif başka bir ödeme aracına ihtiyaç olmamıştır.

Avrupa'da kredi kartı sistemi A.B.D.'de olduğu gibi hızlı bir gelişme göstermemiş, Fransa'da 1960'lı yıllarda "Card Blanche" çıkarılmış, uygulama ise 1970'lerden sonra yaygınlaştırılmıştır. Kredi kartı öncülerinden Bank of

Amerika 1965 yılında mavi/beyaz/altın sarısı renklerden oluşan “Bank Americard”ı çıkarmaları için bankalara lisans vermeye başlamıştır.

16 Ağustos 1966’da California’da bir grup banka ICA (International Card Association) adı altında bir araya gelmişler ve 1969’da Master Charge adını kullanmaya başlayarak iç içe geçiş iki yuvarlağa logo olarak benimsemişlerdir. Bugünkü MasterCard adına 1979 yılında geçilmiştir.

MasterCard kredi kartı sisteminin Avrupa’daki örgütü Europay International S.A.’dir. Europay 1992 yılında Eurocard International ve Eurocheque International’ın birleşmesiyle kurulmuştur. Daha önce MasterCard ve EuroCard olarak çıkarılan kredi kartları bugün ülkemizde MasterCard olarak anılmaktadır.

Kredi kartı sisteminde meydana gelen uluslararası büyüme sonucunda, 1874 yılında International Bank Americard “BANCO” kurulmuştur. Bank Americard’ın adı 1977 yılında VISA olarak değiştirilmiş daha sonra National Americard Incorporated “VISA USA” olmuş, BANCO VISA ise “VISA INTERNATIONAL”a dönüşmüştür.

1970’li yılların sonlarında tüm dünyada kredi kartı yaygın bir ödeme aracı olarak kabul görmüştür. Diğer Avrupa ülkelerinin aksine Almanya’da kredi kartı konusunda çekingen davranılmış, bazı kurum ve kuruluşlar kredi kartının aleyhinde görüş açıklamışlardır. Almanya’da kredi kartının geç kabul edilmesinin sebebi geniş ölçüde kabul gören bir araç olarak garantili çeklerin tercih edilmesidir.

İngiltere’de ilk kredi kartını bu ülke bankalarından olan Barclays Bank ihraç etmiştir. Günümüz dünyasında kredi kartı öylesine yaygın bir kullanıma ulaşmıştır ki, kart sayısı 1 Milyar adedi aşmıştır. Dünya çapında çok sayıda kredi kartı kurumu faaliyet göstermektedir. Kredi kartları uluslararası düzeyde en yaygın kullanılan kart kuruluşları VISA, MASTERCARD, AMEX, JCB ve DINERS CLUB’tır.

Kredi kartlarının dünyadaki bu gelişmesine karşılık ülkemizde bu konuda çok geç kalınmamıştır. Türkiye’de ilk kredi kartı 1968 yılında çıkarılmıştır. İlgili yılda Koç grubuna bağlı Setur A.Ş. Diners Club’tan kart çıkarma yetkisi alarak kredi kartı ihracına (issuing) başlamıştır.

Burada şunu ifade edelim ki, ülkemizde bireysel kredi alanında ilk ortaya çıkan ürün kredi kartı olmuştur. A.B.D. ve Avrupa’da öncelikle bireysel krediler uygulaması başlamış, bunu takiben plastik kart uygulamaları geliştirilmiştir. Türkiye’de bireysel bankacılık hizmetlerinin başlangıcı kredi kartı ve ATM’ler (Automated Teller machines) ile gündeme gelmiştir.

Diners Club’tan sonra Türk Ekspres Havacılık ve Turizm Limited Şirketi “American Express” kartları ile piyasaya girmiş, söz konusu iki kart 1975 yılına değin rakipsiz olarak faaliyetlerini sürdürmüştür. 1975 yılına gelindiğinde İnterbank grubuna bağlı olarak EuroCard, MasterCard ve Access kredi kartlarının piyasaya girdiği görülmektedir. Bu üçlü grubun mümessiliği daha sonra “Anadolu Kredi Kartları Turizm A.Ş.”ye devrilmiştir. Piyasada gördüğü ilgi ve karlılık nedeniyle 1980’den başlayarak bankalar da kredi kartı uygulamasına geçmişlerdir. Gerek MasterCard/EuroCard gerekse Visa kredi kartlarının çok şubeli bankalar tarafından hem çıkarılması hem de anlaşmalı işyerlerinde kabul edilmesi sonucunda, kredi kartı sistemi ülkemizde hızlı bir gelişme göstermiştir. Ülkemizde kredi kartlarının gelişmesi bir ödeme aracı olmasından çok yüksek enflasyon nedeniyle faizsiz ucuz bir kredi niteliği fonksiyonu görmesine bağlanabilir.

Kredi kartı işlemleri Türkiye’de ilk başladığında kredi kartının imprinter adı verilen makinede bir operasyona tabi tutulması, çıkan slibin imzalanması ve telefonla karşılık alınması suretiyle yapılmıştır. Daha sonra üye işyerleri topladıkları slipleri anlaşmalı oldukları bankalara ibraz ederek mal bedelleini almakta, üye işyerinin bankası ise ilk zamanlarda bir takas merkezinin bulunmaması nedeniyle kartı veren bankaya sliplerini vererek tahsilâtını yapmaktaydı. Daha sonraki dönemde yoğun teknolojinin kullanıldığı P.O.S.

(Point Of Sale) ya da EFTPOS adı verilen ve işyerlerindeki satış noktalarına kurulan cihazlarla kredi kartı işlemleri yapılmıştır.

2.2.3. Kredi Kartı Türleri

Kullanımdaki kart türleri amaçlarına göre üç grupta sınıflandırılabilir.³³

Birinci grupta; alışveriş kolaylığı sağlamanın yanında nakit avans çekme özelliği olan ve kredi kullanma imkânı da sağlayan kredi kartları (credit cards) yer almaktadır. Kredi özelliği taşımayan kartlara ödeme (borçlandırma) kartları (charge cards) adı verilir. Yine alışveriş kolaylığı ve hesaba doğrudan borç geçirilmesini sağlayan bir diğer kart çeşidi ise hesaba erişim kartları (debit cards) adı altında toplanmaktadır. Debit kartlar ile charge kartlar arasındaki fark; debit kartlarının bankada bir hesap bulunması ve hesapta bulunan mevcut bir paranın kullanılabilmesi zorunluluğuna karşılık, charge kartlarında bankada bir hesabın açılmasına gerek kalmadan ve ancak hesap özeti geldiğinde borcun zamanında ödenmesi söz konusu olmakta, borcun kredilendirilmesi ise mümkün olmamaktadır. Bu çalışmada sadece kredi kartları incelenmektedir. Kredi kartları genel anlamı ile “banka kredi kartları” ve “perakendeci kartları” diye iki grupta toplanabilir.

2.2.3.1. Banka Kredi Kartları

Kart sahibine önceden belirlenmiş limitler dâhilinde kısa vadeli kredi kullanma olanağı sağlar. Banka kredi kartları, kart sahibine sağladığı kredi limiti ve kart sahibinin iş durumuna göre çeşitlendirilmiştir. Dünyada ve Türkiye’de en çok kullanılan kredi kartı olan Visa’dan bir örnek verilirse; “Classic Card”, kredi sınırının kişilerin aylık getirileriyle orantılı olarak belirlenmesi suretiyle çıkarılmaktadır. Kredi limiti daha geniş olanlara “Gold” veya “Premier Card” adı verilmektedir. Ayrıca, Premier kart gibi geniş kredi limiti bulunan “Bussiness Card” yüksek kredili şirketlerin bankalardaki firma hesabına çıkarılmakta ve şirketin yetkili kıldığı kişiler tarafından kullanılmaktadır. Kart kuruluşları değişik

---

³³ Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması, Türkiye İş Bankası Yayınları, 1993, s.6.

ürünler sunmak yolu ile bir yandan gelir sahiplerine verilen kredi kartından oluşacak batık krediyi minimize etmeyi amaçlamış; diğer yandan da değişik gelir gruplarına hitap ederken elde edeceği kredi kartı satışı ve kullanım hacmini en üst düzeye çıkarmayı planlamışlardır.

Bankalar kredi kartlarını iki şekilde sunabilirler; bunlardan birincisi, imzaladıkları lisans sözleşmesi uyarınca kredi kartı sistemini oluşturan kurumdan, bulunduğu ülkede bu kartı çıkarıp pazarlama yetkisi alabilirler. Bu durumda, bankalar hem kendilerince hem de diğer bankalarca çıkarılan aynı kartla yapılan alışverişlerin satış belgesini üye işyerlerine ödemek zorundadır. Bir süre sonra bankaların birbirlerine ödemeleri bir takas bürosu aracılığıyla yapılıp hesaplar kapatılır.

Bankalar kendi kredi kartlarını da müşterilerin sunabilirler. Yalnız burada bir önceki şekilden farklı olarak banka aynı anda hem işyeri anlaşmalarını yaparak yayılmayı sağlamak, hem de bu işyerlerinde alışveriş yapacak yeterli sayıda müşteriyi kart sahibi yapmak zorundadır. Bu büyük bir sermaye yatırımı gerektirmektedir.

Bankalar lisans anlaşmalı olarak çıkarttıkları kartların pazarlama, işlem yapma ve tanıma konularında anlaşmalı olduğu kuruluştan büyük oranda yardım görürler. Kredi kartı sistemini oluşturan bu kuruluşlar zaman zaman düzenledikleri eğitim programları ile de bu maliyetli işte üyelerine yardım etmektedirler. Bazen de kurdukları ülke yönetim birimleri (country manager) vasıtası ile tanıtmaya bizzat katılmaktadırlar.

2.2.3.2. Perakendeci Kartları

Perakende satış yapan mağazalar veya mağazlar gurubu tarafından müşterilerine kredili alışveriş yapma olanağı sunan ve iki taraflı sistem şeklinde işleyen kredi kartlarıdır. Bu tür kartlar, bir mağazalar zinciri oluşturmuş

perakendeciler için müşterilerine zincirin diğer halkalarından da hitap edebilme ve kredili satışların da tek bir merkezde toplanması imkânı sağlar.³⁴

Bu tür kart uygulamalarında bankalar veya diğer mali kuruluşlar organizasyon ve idare konularındaki katkıda bulunabilmektedirler.

Perakendeci satıcılar, çeşitli şekillerde kredi imkânları sağlarlar. Bazıları fatura tarihinden sonra iki-üç hafta içinde ödenmesi gereken aylık veya opsiyon hesaplar şeklindedir. Bazıları da, kart hamillerinin aylık ödemelerinin 20–30 katı bir limite sahip hesaplardır. Ancak, mağazaların kredi limitleri, faizler ve ödemeler ile ilgili kuralları büyük farklılıklar östermektedir. Bu tip kart ihraç eden mağazaların iyi bir örneği İngiltere’de Marks&Spencer Mağazasıdır. Bu mağaza 1978 Mayıs ayında, ülke çapında bir kredi kartı uygulaması başlatmış ve o yıl içerisinde yarım milyondan fazla mağaza kartı ihraç etmiştir.

Ülkemizde “Shell” kartı bu tip perakendeci kartlarına örnek olarak gösterilebilir. Bu tür kart uygulamalarında, bankalar veya diğer mali kuruluşlar organizasyon ve idare konularında katkıda bulunabilirler. Giderlerin ve kazancın paylaşıldığı bu tip perakendeci kartlarına Pamukbank’ın ortaklaşa çıkardığı Migros kartı örnek olarak verilebilir.

1980 yılında yapılan bir istatistikte dünyadaki kredi ve ödeme kartı türlerinin dağılımı hesaplanmıştır.

---

³⁴ Takan, a.g.e. , s.246.

Tablo 3. Dünyadaki ve Ödeme Kartı Türlerinin Dağılımı

	Kart Türü	Toplama Oranı (%)
Banka Kredi Kartları	Visa	13,5
	Mastercard	11,2
	American Express	1,6
	Diners Club, Carte Blanche, Eurocard	0,7
Perakendeci Kartları	Mağaza	46,8
	Petrol	20,5
	Diğer	5,7
Toplam		100,0

Kaynak: Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması, T.İş Bankası Yayınları, 1993, s.8.

2.2.4. Kredi Kartı Sistemleri

Kredi kartı çıkarmanın amacı kart ihraç eden kuruma gelir sağlamak, piyasada saygınlık elde etmek ve müşterilerin diğer bankacılık işlemlerine aracı olabilmek için rakiplere göre daha avantajlı bir konumda olabilmektir. Kredi kartları; bankalar, kredi kartı kurumları ve bazı kuruluşlar tarafından çıkarılmaktadır. Kredi kartı çıkaran kurumların verdikleri kartların tamamı evrensel nitelikli değildir. Bazı kartlar sadece kartı veren kuruluşun işyerlerinde kullanılmakta (mağaza kredi kartları), bazıları hem kartı çıkaran işyerinin mağaza ve şubelerinde hem de bu işyeri ile anlaşmalı diğer işyerlerinde kullanılabilen, bazıları ise sadece yurtiçinde kullanılabilir. Öncelikle, kredi kartının kullanılabilmesi için harcama yapılacak işyerlerinin olması gerekir.

Bir işyerinin de kart kabul edebilmesi için herhangi bir banka ya da kuruluştan yetki alması gerekmektedir. Bu da üye işyeri sözleşmeleri ile yapılmaktadır.³⁵

Kredi kartı işlemi yapan kuruluşlar başlıca iki yönlü işlem gerçekleştirmektedirler. Bunlardan birincisi müşteriler adına kredi kartı basarak kullanım alanlarına sunmak, ikincisi ise kendi kuruluşu ya da diğer kart çıkaran kuruluşlarca çıkarılan bu kartların kullanılabilmesi için kredi kartlarıyla mal ve hizmet satın alınabilecek potansiyel firmalarla anlaşmalar yaparak kredi kartı işlemlerini kabul etmektir. Kredi kartı terminolojisinde kredi kartı çıkarma işlemleri issuing, kart kabul etme işlemleri ise acquiring olarak adlandırılmaktadır. Buna bağlı olarak kart çıkaran banka ya da kuruluşa issuer, kart kabul eden banka ya da kuruluşa ise acquirer adı verilmektedir. Bir kuruluş sadece issuer olabileceği gibi, sadece acquirer de olabilir. Genellikle bankalar hem issuer hem de acquirer olarak kart hizmetlerini vermektedirler.

Kredi kartı sistemine katılan tarafların sayısına göre kredi kartı sistemleri üçe ayrılmaktadır. Bunlar iki taraflı sistem, üç taraflı sistem ve karma sistemlerdir.

2.2.4.1. İki Taraflı Sistem

Kredi kartı çıkaran kuruluşun sadece kendi müşterilerine kart vererek yalnızca kendi işyerlerinde nakit ödemedi mal ve hizmet alma olanağı sunan sistem iki taraflı sistem olarak anılmaktadır. Mağaza kartlarında sistem bu şekilde işlemektedir. Örneğin Marks&Spencer işyerlerinde sadece kendi verdiği kredi kartlarını kabul etmekte diğer kuruluşların çıkarttığı kartları reddetmektedir.

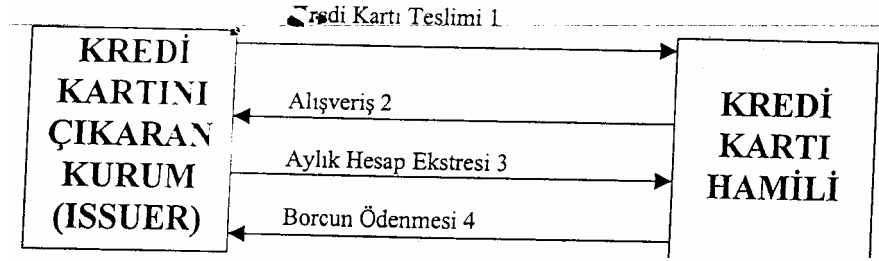
Bu sistemde, mal veya hizmet sunan bir ticari işletme ve kart hamili olmak üzere iki taraf vardır. Hamil, ticari işletme tarafından çıkarılan kredi kartını bu işletmeye bağlı işyerlerinde yaptığı alışverişlerde ibraz ederek, nakit ödemeksizin harcama yapabilmektedir. Kredi kartının bu şekilde

---

³⁵ Yılmaz, a.g.e. , s.17.

kullanılmasından sonra, kart çıkaran kuruluş müşteriye bir hesap belgesi (ekstre) göndererek borcunu ödemesini istemekte, kart hamili ise bu tutarı sözleşmede öngörüldüğü şekilde toplu veya taksitle ödemektedir. İki taraflı sistemde, kart hamilinin kredi kartıyla harcama yapabileceği işyerlerinin sayısı sınırlıdır. Kart hamili kredi kartını sadece kartı çıkaran kuruluşa ait işyerlerinde kullanma hakkına sahiptir.

Şekil 3. İki Taraflı Sistemin İşleyişi

Kaynak: Yılmaz, a.g.e. , s.18

Görüldüğü gibi, iki taraflı sistemde biri mal satan ve aynı zamanda müşterilerine kredili satış yapma olanağı sağlamak üzere kart veren ticari işletme, diğeri de müşteri olmak üzere sadece iki taraf vardır. Öğretide basit kart, tacir kartı, satıcı kredi kartı (seller credit card), işletmeye özgü kart diye de nitelendirilen bu kartın gerçek anlamda bir kredi kartı sistemi oluşturmadığı açıktır. Çünkü ticari işletme bu kartı çıkarmaya gerek olmaksızın da müşterilerine taksitle mal satabilir.

2.2.4.2. Üç Taraflı Sistem

Bu sistemde, ikili sistemden farklı olarak başka bir taraf daha bulunmaktadır. Üç taraflı sistemde ticari işletme kart ihraç etmemektedir. Onun yerine bu konuda uzmanlaşmış kredi kartı çıkaran kart kuruluşları ya da bankalar bu işlevi yerine getirmektedirler. Bu şekilde çıkarılan bir kart sisteme

dahil olan ve bu sistemin logo ya da amblemini taşıyan tüm işyerlerinde kart hamillerince kolaylıkla kullanılabilir. ³⁶

Bu tür bir kredi kartı sisteminde kartı çıkaran kurum, müşteri tarafından yapılan harcama bedelerini üye işyerine ödeme garantisi vererek iki taraflı sistemdeki ödeme riskini üzerine almaktadır. Kart hamili ise, bir dönem içerisinde yaptığı alışveriş ve harcama tutarlarının toplamını kartı veren bankaya ödemekle mükelleftir.

Üç taraflı sistem pratikte yerini başka bir tarafın da sisteme katıldığı genişletilmiş üç taraflı sisteme bırakmıştır. Avrupa ve ülkemizde bankalar, bizzat bağımsız kredi kartı çıkarmak yerine, uluslararası markalı kredi kartı şirketleriyle lisans anlaşmaları imzalamak suretiyle, bu kuruluşlarca çıkarılmış bulunan kartları müşterilerine pazarlamaktadırlar. Genişletilmiş üç taraflı kredi kartı sistemi aslında beş taraflı bir sistem görünümündedir. Çünkü sistemin işleyişinde temel olarak beş taraf söz konusudur.

Bunlar:

- Lisans veren kredi kartı kuruluşu (VISA, Master Card gibi),
- Lisans alan ve kart pazarlamasını yapan banka (Halkbank, Pamukbank gibi),
- Yetkili bir bankadan kredi kartını alan kart hamili,
- İşyeri ile üye işyeri sözleşmesi imzalamış bulunan başka bir banka (Yapı Kredi, Akbank gibi).
- Üye işyeri sözleşmesinin bir banka ile imzalayan ve başkaca bir bankanın verdiği kart hamilinin kartını kendi işyerinde kabul eden üye işyeri (örneğin Metro gibi).

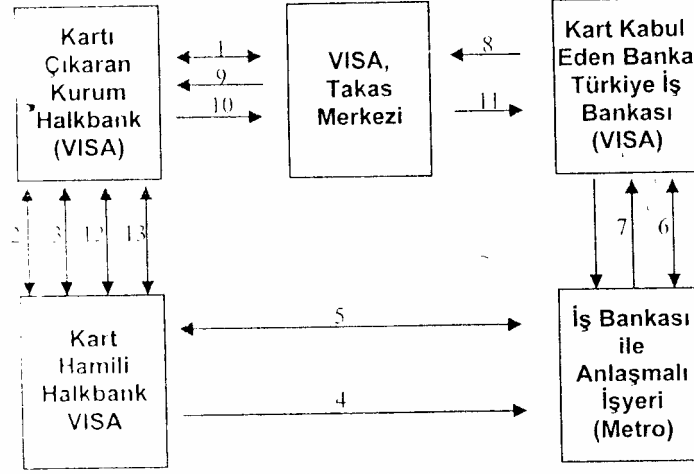
Yukarıda tarafları belirtilen ve uyulamada da bizzat yaşanan ve genişletilmiş üç taraflı sistem olarak adlandırılan sistemi bir şekil ile açıklamak

---

³⁶ Takan, a.g.e. , s.249.

sistemin kavranması açısından daha uygun olacaktır. Şekil 4’de genişletilmiş üç taraflı sistemin işleyişi görülmektedir.

Şekil 4.Kredi Kartlarında Genişletilmiş Üç Taraflı Sistemin İşleyişi

Kaynak: Takan, a.g.e. , s.250.

(1) Halkbank’ın VISA kart kuruluşu ile lisans anlaşması yaparak kredi kartı verme yetkisini alması.

(2) Halkbank’ın kart hamili ile bir sözleşme yapması. Diğer yandan Türkiye İş Bankası’nın işyeri ile üye işyeri sözleşmesi yaparak bu işyerinde VISA kredi kartlarının kabul edilmesine ilişkin sözleşme yapması ve ilgili işyerine imprinter ya da POS cihazı bağlaması.

(3) Halkbank’ın kart hamiline kartını teslim etmesi.

(4) Kredi kartı hamilinin Metro’den alışveriş yapması,

(5) Ödeme yapmak amacıyla kredi kartının ibraz edilmesi,

(6) Harcama belgesinin işyerince anlaşmalı bankaya ibraz edilmesi.

(7) Türkiye İş Bankası’nın harcama bedelini işyerine ödemesi.

(8) Yapılan harcama belgesinin Türkiye İş Bankası tarafından takas merkezine bildirilmesi.

(9) Takas merkezinin bu harcamayı kart hamilinin bankasına bildirmesi.

(10) Halkbank tarafından takas merkezine yapılan ödeme.

(11) Takas merkezinin söz konusu bedeli işyerinin bankasına ödemesi.

(12) Kartı çıkaran Halkbank'ın kart hamiline hesap bildirim cetvelini göndermesi.

(13) Kart hamilinin borcuna son ödeme tarihinde ödemesi.

2.2.4.3. Karma sistem

Kredi kartı uygulamasında yukarıda açıklanan iki sistemi de içerisinde bulunduran kart sistemleri de bulunmaktadır. Bu sistemde mal ve hizmet sunan bazı şirketlerin kendi aralarında anlaşmak suretiyle ortak kredi kartı çıkardıkları da görülmektedir. Çıkarılan kartların sadece bu kartı ihraç eden kuruluşa değil, anlaşmaya taraf olan diğer işletmelerde de kullanılması sistemi iki taraflı olmaktan çıkarmakta ve bu sisteme karma bir görüntü vermektedir.³⁷

Öğretide genişletilmiş iki taraflı sistem diye de adlandırılan karma sistemde kredi kartı hamili, kartını kendisine veren işletmenin yanısıra diğer bazı işletmelerde de kullanabilir. Bunun en klasik örneğini Universal Air Travel Plan (UATP) tarafından çıkarılan Air Travel Card oluşturur. Bu kuruluşa dünyadaki tüm havayolu şirketleri dâhil olmuşlardır. Sözü edilen işbirliği sayesinde kart hamileri diledikleri havayolu şirketinden peşin para ödemeksizin bilet alma olanağına kavuşmuşlardır. Burada her şirket diğerininkine benzeyen bir havayolu ile ulaşım kartı çıkarmaktadır. Karma sisteme dayalı kredi kartları ya aynı bölgede ya da aynı branşta kullanılabilen kartlardır.

2.2.5. Kredi Kartı Uygulamasının İşleyişi

Kredi kartı ile mal alan bir müşteri, satım sözleşmesinden sonra, borcunu para olarak ödemez. Onun yerine belirli bir kredi kurumu tarafından verilmiş olan kredi kartını işletmeye ibraz eder ve malı satan işyeri kartı olarak, öncelikle bu kartın bazı geçerlilik koşullarını taşıyıp taşımadığını araştırır. İşyeri kendisine

---

³⁷ Yılmaz, a.g.e. ,s.22.

daha önceden kredi kartı kuruluşu tarafından gönderilmiş olan listelere (stop-list) bakarak, müşterinin kartının ödeme yapılmasına yasaklanıp yasaklanmadığını inceler. Bunun dışında, yapılan satım sözleşmesinin belirli bir tutarı aşması durumunda, işyeri kredi kartını çıkaran kurumu telefonla arayarak müşterinin bu harcama tutarını onaylayıp onaylamadığını sorar: bir başka deyişle yetkilendirme ister.³⁸

Bu işlemlerden sonra, işyeri kredi kartını müşterinin imzalamak zorunda olduğu satış belgesiyle birlikte “imprinter” adı verilen bir aletin içine yerleştirir. İmprinter, kredi kartının üzerinde basılı olan kart hamilinin adı ve soyadı, kart numarası ve kartın geçerlilik süresine ek olarak işletmenin ticaret ünvanı adresi ve telefonu gibi çeşitli bilgileri satış belgesinin üzerine aktarır. Genelde birden fazla nüsha şeklinde basılan satış belgesinin müşteri tarafından imzalanmasından sonra, bu belgenin bir nüshası müşteriye verilir.

Nakit tahsil etmeksizin mal satan işyeri daha önceden imzaladığı sözleşmede öngörülen belirli dönemlerde topladığı tüm satış belgelerinin birer suretini kredi kartını çıkaran kuruma vererek, aslında müşterinin ödemekle yükümlü olduğu parayı, kredi kartını çıkaran kurumu, belgelerin toplamından belirli bir miktar iskontoyu indirdikten sonra öder.

Bir ay içerisinde yapılmış olan bütün alışverişlerin fişlerinin toplanmasından sonra, kredi kartını ihraç etmiş olan kuruluş kart hamiline bir hesap özeti göndererek, belirli bir süre içinde ödemeyi yapmasını ister. Faturalama işlemleri farklı kart grupları hamilleri için ay içine yayılmıştır. Bazı ülkelerdeki uygulamalara göre kart hamilleri asgari, 25 azami 55 gün ve ortalama olarak 40 gün süresince serbest (faizsiz) kredi kullanabilmektedir. Bu serbest kredi süresi seyahat ve dinlence kartları için sadece belirli bir gecikme süresiyken, banka kredi kartları, sahiplerine ödemeyi daha ileri tarihlere atma seçeneğini tanır. Kart hamili kendisine tanınan kredi limitini aşmaksızın o ay içinde harcama yapabilir. Krediyeye aylık faiz uygulanır. Çünkü kart hamili

---

³⁸ Alpergin, a.g.e. , s.25.

kendisine gönderilen hesap özetiyle bir ay önce yaptığı harcamalarını öderken bir yandan da yenilerini yapmaktadır. Alınan faizler kredi kartı şirketinin bir başka gelir kaynağı olmakla beraber gelirler içindeki oranı faiz hadleri ile birlikte değişmektedir. Ancak kredi kartı kuruluşları, ödemelerini geciktirmeksizin aybaşında hemen yapan ve faiz gelirinin yükselmesine engel olan müşterilere ilgi duymamaktadırlar. Bu tür müşterilerin artması nedeniyle, birçok kart şirketi, banka kredi kartları hamilerinden yıllık ücret talep etmeye başlamıştır.

Yapılan tüm alışverişlerin ay sonunda banka transferiyle kapanmasından dolayı kredi kartları kimi zaman ödeme araçlarından sayılmamaktadır. Ancak kredi kartlarının ödemeler sistemi üzerinde önemli etkileri vardır.

Kredi kartları normal ödemeler sistemine bağlı olarak alternatif bir dolaşım sağlarlar. Kredi kartı operatörü sadece aylık bir tek toplam ile ilgilenecek her biri tek tek kapatılması gereken banka transferlerinden tasarruf eder. Bu sistem sayılamayacak kaçak çok sayıda kâğıdın dolaşım problemine de çözüm getirmektedir. Kredi kartı işlemlerindeki otomasyon sayesinde ödemeler sisteminde entegrasyona gidilmesi olasıdır. Bazı kredi kartı sistemlerinde işlemler tümüyle otomatik hale gelmiştir.

Kredi kartları, elektronik fon transferleri konusunda öncü olarak görülmektedir. Dış ülkelerde birçok kredi kartı otomatik vezne makinalarında (ATMs) ve satış noktası terminallerinde kullanılmaktadır. Ülkemizde de bu tür kart örneklerine rastlanmaktadır.

2.2.6. Uluslararası Kredi Kartları ve Dünyada Kredi Kartı Uygulaması

Dünyada ilk kredi kartı 1914 yılında ABD’de çıkarılmış, ancak bir ödeme aracı olarak İkinci Dünya Savaşına kadar kullanım olanağı bulamamıştır. Son yıllarda ise artan kredi kartı sayısı ve işlem hacmi bu ödeme isteminin diğerleri arasında pay sahibi olmasını sağlamıştır.³⁹

Uluslararası nitelikte faaliyet gösteren dört büyük kart kuruluşu şunlardır:

---

³⁹ Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması, a.g.e. , s.11.

- Visa
- Mastercard/Eurocard^(*)
- American Express
- Diners Club

Bu kuruluşlar, sahip oldukları gelişmiş bilgisayar sistemleriyle üyeleri arasındaki yetkilendirme, takas ve mutabakat işlemlerini de yerine getirmekte, üye finansal kuruluşlarda eğitim seminerleri vermektedirler. Potansiyel gördükleri ülkelerde ise ülke yönetim birimleri (Country Manager) kurmak suretiyle bu kartların pazarlanmasında da bizzat aktif rol almaktadırlar.

Bu kredi kartı kuruluşlarının organizasyonlarına baktığımız da, yönetimin önce bölgelere ayrıldığını görmekteyiz. Örneğin, Visa'da bu bölgelerin sınırı genelde kıta büyüklüğünde olmaktadır. Bölgeler daha sonra ülke gruplarının oluşturduğu alt bölgelere ayrılmaktadır. Türkiye-Visa, Asya-Pasifik bölgesi içinde bulunan 10 alt bölgenin birisinde yer almaktadır.

Visa'da yönetim tüm üye ülkelere ait olup bu ülkelerdeki temsilciler, kullandıkları kart sayısı, kredi kartı işlem hacmi gibi bir takım kriterlere göre belirlenen oranda oy hakkına sahip olmaktadır. Böylece, üye ülkenin kuruluşu, kendi ülkesinde istenen değişiklikleri yönetime kabul ettirerek değişikliği sağlamakta; Visa da eksikliklerini gidermek suretiyle daha fazla yaygınlaşma imkânı bulmaktadır. Visa üyelerini BIN (Bank Identification Number) sayıları ile tanımlamaktadır. Mastercard da PREFIX adıyla aynı sıfatla üyelerini kodlamaktadır.

1989 Ağustos ayında yapılan bir çalışmaya göre bu tarih itibarıyla, belli başlı kartlar olarak 190 milyon adet Visa, 140 milyon adet Mastercard/Eurocard, 30 milyon adet American Express ve 5,7 milyon adet de Diners Club kredi kartı satılmış, bu kartları ödeme aracı olarak kabul eden ticari kuruluş sayısı ise 17,5

---

^(*) Bu kuruluş 1992 yılından itibaren Europay adı altında faaliyet göstermektedir. Şirket merkezi olarak da Belçika seçilmiştir.

milyona ulaşmıştır. Bu kartların Avrupa’da ve dünyada ulaştığı hacim ve kartı kabul eden ticari kuruluş sayısı ise şöyledir.

Tablo. 4. Uluslararası Kredi Kartlarının Dağılımı

Kart Sayısı (Bin adet)	Visa	Mastercard/ Eurocard	American Express	Diners Club
Avrupa’da	39.000	20.000	5.000	1.800
Dünya’da	190.000	140.000	30.000	5.700
Kartı Kabul Eden Ticari Kuruluş Sayısı (Bin adet)				
Avrupa’da	2.000	1.600	500	470
Dünya’da	7.000	7.200	2.100	1.200

Kaynak: Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması, T.İş Bankası Yayınları, 1993, s.12.

Bu arada, Türkiye genelinde 1992 yılında % 70’in üzerinde kullanım oranına ulaşan Visa’ya 1989 yılı itibariyle tüm dünyada 21.653 banka ve mali kuruluş üye bulunmakta idi.

Gelişmiş 11 ülke için yapılan bir başka çalışmada, kullarındaki kart sayısı 1988 yılı sonu itibariyle tesbit edilmiş; ayrıca, 1988 yılı tamamında bu kartların kullanımında ulaşılan işlem sayısı ve kart ödemelerinin toplam ödemelerden elde ettiği pay hesaplanmıştır.

Tablo: 5.Gelişmiş Ülkelerdeki Kullanımdaki Kart Sayısı ve Ödemeleri

	Kart sayısı (Bin adet)	Kart işlem Sayısı (Bin Adet)	Kartlı Ödemelerin Toplam Ödemelere Oranı (%)
Belçika	1.000	40.600	5.49
Fransa	34.400	...	...
Almanya	2.000	38.000	0.60
İtalya	2.400	12.500	0.91
Hollanda	...	...	0.50
İsveç	4.000	15.000	2.07
İsviçre	2.200	9.200	3.00
İngiltere	34.500	592.00	11.00
Kanada	25.000	676.000	23.50
Japonya	...	211.900	5.80
ABD	841.000	9.100.000	15.30

Kaynak: Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması, T.İşBankası Yayınları,1993,s.12.

2.2.7. Kredi Kartlarının Türkiye’deki Gelişimi

Kredi kartlarının dünyadaki bu gelişmesine karşılık ülkemizde de bu konuda çok geç kalınmamıştır. Türkiye’de ilk kredi kartı 1968 yılında

çıkarılmıştır. İlgili yılda Koç grubuna bağlı Setur A.Ş. Dinners Club'tan kart çıkarma yetkisi alarak kredi kartı ihracına başlamıştır.⁴⁰

Burada şunu ifade edelim ki ülkemizde bireysel kredi alanında ilk ortaya çıkan ürün kredi kartı olmuştur. A.B.D ve Avrupa'da öncelikle bireysel krediler uygulaması başlamış, bunu takiben plastik kart uygulamaları geliştirilmiştir. Türkiye'de bireysel bankacılık hizmetlerinin başlangıcı kredi kartı ve ATM'ler (Automated Teller Machines) ile gündeme gelmiştir.

Diners Club'tan sonra Türk Ekspres Havacılık ve Turizm Limited Şirketi "American Express" kartları ile piyasaya girmiş, söz konusu iki kart 1975 yılına değin rakipsiz olarak faaliyetlerini sürdürmüştür. 1975 yılına gelindiğinde İnterbank grubuna bağlı olarak EuroCard, MasterCard ve Access kredi kartlarının piyasaya girdiği görülmektedir. Bu üçlü grubun müttesliliği daha sonra "Anadolu Kredi Kartları Turizm A.Ş."ye devredilmiştir. Piyasada gördüğü ilgi ve karlılık nedeniyle 1980'den başlayarak bankalar da kredi kartı uygulamasına geçmişlerdir. Gerek MasterCard/EuroCard gerekse Visa kredi kartlarının çok şubeli bankalar tarafından hem çıkarılması hem de anlaşmalı işyerlerinde kabul edilmesi sonucunda kredi kartı sistemi ülkemizde hızlı bir gelişme göstermiştir. Ülkemizde kredi kartlarının gelişmesi bir ödeme aracı olmasından çok yüksek enflasyon nedeniyle faizsiz ucuz bir kredi niteliği fonksiyonu görmesine bağlanabilir.

Genel olarak bakıldığında bankalarımızın lisans sözleşmeleriyle dünya çapında üne sahip kredi ve ödeme kartlarını çıkardıkları gözlenmektedir. (Visa, Diners club, Mastercard/Eurocard, American Express gibi).⁴¹

Bankaların dışında bazı mağazalar müşterilerine kendi çıkarttıkları kredi kartlarını kullanma imkânını sağlamaktadır.

---

⁴⁰ Yılmaz, a.g.e. , s.7.

⁴¹ Alpergin, a.g.e. , s.32.

Kredi kartlarıyla ilgili yasal düzenlemelerin olmaması nedeniyle bankalar kredi kartı sözleşmelerinde kendi iç düzenlemelerini uygulamaktadır. Bu nedenle müşteri ile banka arasında yapılan sözleşme tarafları bağlayıcı nitelikte olmaktadır. Her bankanın kredi kartı sözleşmesi de ayrıdır. Bu sözleşmelerde hesap özeti düzenlemeleri, faiz tahakkuku, azami harcama limitleri, kartın geçerlilik süresi, kartın mülkiyeti sözleşmenin feshi ve iptali üyelerin sorumluluğu, bankanın sorumluluğu üyelik ve giriş aidatı hamilin değişiklikleri bankaya bildirme zorunluluğu ve uyuşmazlıklarda yetki merciinin neresi olduğu gibi konularda ayrıntılı açıklamalar yer almaktadır.

Kredi kartı uygulamalarında bankalar tarafından gerçek veya tüzel kişilere vadesiz bir tasarruf mevduatı hesabı açılmaktadır. Bazı bankalar, kredi kartı ile yapılan harcama ve ödemeleri takip edebilmek amacıyla normal tasarruf mevduatı yanında bir de kredi kartı mevduat hesabı açmaktadır. Kredi kartı hesabı ile müşterinin bankadaki diğer hesapları arasında yapılan virman mahsupları yoluyla kredi kartı kullanılarak yapılan ödeme ve harcamalar bu hesaptan geçirilmektedir. Buna ek olarak kart verilirken hamilerden kart başına belirli bir ücret de alınmaktadır.

Kredi kartı sözleşmelerinde kart sahibinin gelir düzeyine ve ödeme gücüne göre banka tarafından bir harcama limiti ve ayrıca üye işyerlerinde sunulan mal ve hizmetin cinsine göre bir defada yapılabilecek harcama limiti belirlenmektedir.

Kredi kullanma imkânını tanıyan kredi kartlarını veren bankalar müşterilerine tanıdıkları toplam harcama limitleri içerisinde yapılan harcamalara ait hesap özetlerini kart hamiline ayda bir defa göndermekte ve genelde kart hamilinin ekstrede belirtilen son ödeme tarihinde borcunun en az yüzde 25'inin ödenmesi istenmekte geri kalan yüzde 75'i kadarını ise müşteriye kredi olarak açmaktadır. Buradaki hesap borçlu bir cari hesap niteliğindedir. Ancak banka ile müşteri arasında bir kredi sözleşmesi değil, kredi kartı sözleşmesi vardır.

Yurtdışında döviz üzerinden harcama yapma olanağı veren "uluslararası" kredi kartları ile anlaşmalı bankalardan belli bir tutara kadar karşılıksız nakit de

çekilebilmektedir. Ülkemizde bankalar, bu tür kredi kartı alanlara bankada döviz tevdiat hesabı açma zorunluluğu getirmektedir. Ancak istisnai durumlarda bankalara itibarlı müşterilerini döviz tevdiat hesabı olmasa da kredi kartı verebilmektedir. Bankalarca yurtiçinde yerleşik kişilere vadesi azami 1 yıl olmak kaydıyla döviz kredisi açılabilen ve bankanın muhasebe kayıtlarında döviz olarak takip edilmektedir. Bankalar yurtdışında yerleşik kişilere döviz kredisi açabildiklerinden bu kişilere dövizli kredi kartı da verebilirler. Yurtdışında döviz üzerinden harcama yapan ya da nakit çeken kart hamili bu tutarları bankaya döviz olarak geri ödemek durumundadır.

Kredi kartı işlemleri Türkiye’de ilk başladığında kredi kartının imprinter adı verilen makinede bir operasyona tabi tutulması çıkan sliptin imzalanması ve telefonla karşılık alınması suretiyle yapılmıştır. Daha sonra üye işyerleri topladıkları slipleri anlaşmalı oldukları bankalara ibraz ederek mal bedellerini almakta, üye işyerinin bankası ise ilk zamanlarda bir takas merkezinin bulunmaması nedeniyle kartı veren bankaya sliplerini vererek tahsilâtını yapmaktaydı. Daha sonraki dönemde yoğun teknolojinin kullanıldığı P.O.S. (Point Of Sale) ya da EFTPOS adı verilen ve işyerlerindeki satış noktalarına kurulan cihazlarla kredi kartı işlemleri yapılmıştır.⁴²

Türkiye’de kredi kartlarının yaygın kullanımı özellikle bankaların kart vermeye başlaması 1988–1989 yıllarının ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye’de kredi kartı uygulamasına bankaların geç girmesinin nedeni tüm bankaların bu işe sıcak bakmamaları olmuştur.⁴³

Türkiye’deki bankacılığın kabuk değiştirmesi, bankacılıkta yeni ürünler geliştirme düşüncesi, bankaların ellerindeki büyük fonlar, büyük şirketlere plase etmenin yanında tüketici kredisine de sıcak bakmaları gibi nedenler kredi kartı uygulamasının yaygınlaşmasına yol açmıştır. Kredi kartı da tüketici kredilerinin

---

⁴² Yılmaz, a.g.e. ,s.8.

⁴³ Ayşe Akgülten. Tüketici Kredileri, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Y. Lisans Tezi, İstanbul, 1992, s.140.

yaygınlaştırılmasında bir araç olarak görülmüştür. Aslında kredi kartıyla harcama yapmak bir nevi kısa vadeli kredi kullanmaktır. Büyük bankaların da kredi kartına girmeleri son birkaç yıl içinde gerçekleşmiştir. Türkiye’de Batı ülkelerine göre kredi kartı kullanımı oranı düşüktür.

Dünya’da nakit kullanma alışkanlığının terk edilmesindeki ilk adım çek hesabına geçilmesi ve ardından kredi kartlarının kullanımı şeklinde olmuştur. Türkiye’de çek hesabı aşaması atlanarak direkt kredi kartı uygulaması gündeme gelmiştir.

Yurtdışında geçerli kredi kartlarının bankalar tarafından ihraç edilebilme imkânı ülke ekonomisinin liberalleştirilmesi çerçevesinde mevcut kambiyo mezuatında kolaylıklar sağlanmasıyla, her Türk vatandaşına bankalar nezdinde kaynağı sorulmadan Döviz Tevdiat Hesabı açılabilmesi sayesinde mümkün olmuştur. TL’sinin konvertibl hale getirilmesi sonucu ise hem yurtdışı hem de yurt içinde geçerli kartların ihracı mümkün hale gelmiştir. Son yıllarda kredi kartı sayısında görülen bu yüksek oranlı artışla yurtdışında geçerli kredi kartlarının payı oldukça büyüktür.

Bankalararası Kart Merkezi A.Ş. kuruluncaya kadar bankalar birbirlerinden olan kart alacaklarını slipleri bir diğerine vererek yaparken ilgili kuruluşun kurulmasıyla birlikte takas merkezi oluşturulmuştur. B.K.M. A.Ş. 1990 yılında 13 kamu ve özel Türk bankasının ortaklığı ile kurulmuştur.⁴⁴

Harcamalar ancak bu tarihten itibaren kayda geçirilebilmiş ve kredi kartı kullanım hacmi ve alanları güvenli ve detaylı olarak hesaplanmaya ve Türkiye geneli hakkında istatistikler düzenlenmeye başlanmıştır. 1987–1992 yılları arasında pazarlanan kart sayısı (1987–1989 yıllarına ait veriler tahmini olmak üzere) şu şekilde bir gelişme göstermiştir.

---

⁴⁴ Yılmaz, a.g.e. ,s.4.

Tablo. 6. Türkiye’de Pazarlanan Kredi Kartı Sayısı (1987–1992)

	Kredi Kartı Sayısı (Adet)	Artış Hızı (%)
1987	27.000	...
1988	50.000	85
1989	245.000	300
1990	671.000	174
1991	766.000	14
1992	1.009.000	32

Kaynak: BKM

2.2.8. Kredi Kartlarının Olumlu ve Olumsuz Yönleri

2.2.8.1. Kartı Taşıyan Yönünden

Özellikle gelişmiş ülkelerde kredi kartı sahibi olmak başlı başına kişi açısından saygınlık kaynağıdır. Gelişmiş ülkelerde bankalar her kredi kartı talep eden müşteriye kredi kartı vermemektedirler. Kart taşımak özellikle batı toplumlarında kart hamili açısından bir güven unsuru sayılmaktadır. Kredi kartı taşıyan kart sahibi yanında para olmadığı için ödeme güçlüğü çeken bir kişi olarak değil de kredibilitesi olan bir şahıs olarak görülmektedir. Ancak ülkemizde bu durumun günümüze değin pek de böyle olmadığına da belirtmek gerekir.

Kredi kartının en önemli özelliği ve yararı, kart taşıyanına “peşin para ödememe” olanağı sağlamasıdır. Kredi kartı, taşımanın kolay olması, kart taşıyanını para taşıma zorunluluğundan ve para taşımanın getirdiği olası tehlikelerden kurtarmaktadır. Gerçekten kart taşıyanı yanında hiç ya da yeterli parası bulunmasa bile sisteme katılan işletmelerden kartını göstererek sözleşmede belirtilen sınıra değin mal ve hizmet satın alabilmektedir. Ayrıca,

sisteme üye bankaların hizmet veren otomatik vezne makinelerinden günlük para çekme sınırına değin para çekilebilecektir.⁴⁵

Ülke dışına çıkıldığında ise, kart her yerde kabul gören bir ülke parası işlevine sahip olduğundan taşıyan yurtdışına döviz çıkarma, orada bunu bozdurma işlemi ile uğraşmamaktadır. Bunun yanısıra parasını yitiren ya da çaldıran bir kişinin çok aykırı durumlar dışında buna yeniden kavuşması olanaksız olduğu, ancak, kartın yitirilmesi ya da çalınması durumunda alınabilecek zamanında ve basit önlemlerle zarar tehlikesi ortadan kalkmakta, paylaşılmakta ya da buna üye işyeri ve bazen de banka katlanmaktadır.

Kart sahibi alışverişi yaptığı tarihten kendisine tanınan belirli bir tarihe kadar faizsiz kredi kullanabilmektedir. Bu tarih genelde ayın belirlenmiş bir günü olmakta ve süre ekstere tarihinden çalışmaya başlamaktadır. Böylece, kabaca yapılan bir hesapla kart sahibinin 40 güne kadar varan bir süre ile serbest kredi kullanma imkânının olduğu görülmektedir.⁴⁶

Kredi kartı, bir diğer ödeme aracı olan çeke göre daha basit ve kolay bir kullanım olanağı vermektedir. Kredi kartı ile yapılan ödeme çek ile yapılan ödeme sistemine göre daha güvenli, pratik ve hızlıdır

Uluslararası nitelikli kredi kartları rahatlıkla ülke dışında da kullanılabilirler. Kredi kartı bu açıdan bakıldığında nakitten daha avantajlı bir konuma gelmektedir. Yurtdışına yerel para ya da ilgili ülke parası götürme paranın bilmediğiniz bir ülkede ilgili ülke parasına çevrilmesi, yabancı döviz alırken zarara uğrama tedirginliği kredi kartında bulunmamaktadır. Ülke dışına çıkarken yanınıza hiç nakit almazsanız dahi kredi kartı gittiğiniz yabancı ülkede gerek alışverişlerde gerekse nakit çekimlerde büyük kolaylık sunar. Sisteme üye bankaların ATM'leri 24 saat hizmet verir.

---

⁴⁵ Mehmet Baydemir. **Her Yönüyle Kredi Kartları**, MS Destek, SMMM Yayınları, İstanbul, 2004, s.40.

⁴⁶ Yılmaz, a.g.e. , s.27.

Kredi kartının taşıyan yönünden bir diğer yararı, kartı çıkaran kuruluşun taşıyanlara sunduğu özel hizmetlerden yararlanma olanağıdır. Bunlarla süreli ve ücretsiz yayın edinme, hava limanlarında özel hizmet, üye işyerlerinde sunulan hizmetlerden indirimli yararlanma, bankaların harcama tutarına bağlı olarak belirlenen puanlara göre verdikleri ödül ya da armağanlar, kolay ve ucuz otel ve araba kiralaması, ücretsiz iletişim araçlarından yararlanma örnek olarak gösterilebilir. Kredi kartı taşıyanı ayrıca, kart ile yaptığı harcamalara oranında “puan” toplamakta ve ücretsiz armağanlar kazanmaktadır. Ancak kart taşıyanı kredi kartını veren bankanın POS aygıtında kullanılması durumunda puanaldığından kredi kartı ile POS aygıtının uygunluğuna dikkat etmelidir.

Günümüzde birçok banka kredi kartı taşıyanları için yaşam, kaza, sağlık gibi sigorta hizmetleri sunmaktadır. Genellikle tüm bankalar kart taşıyanlarına yitik çalıntı kart sigortası yapmaktadır. Yitik çalıntı bildiriminin kredi kartları merkezine yapıldığı andan başlayarak sigorta kapsamına alınan harcamalara için süre kısıtlaması bulunmamaktadır. Ancak, sigorta sorumluluğu belirlenen limitler kapsamında olup, limit üstü harcamalarda yine kart taşıyanı sorumlu olmaktadır.⁴⁷

Kredi kartının ilk olumsuz yönü, kişinin harcama eğilimini arttırmaktadır. Bunun sonucu olarak yalnızca aydan aya alışveriş ya da ikramiye dönemlerinde alışveriş yapabilen bir kişi kredi kartının sağladığı kolaylıkla gereksiniminin üzerinde gelirlerinden bir harcama yapma eğilimi ortaya çıkmaktadır. Kredi kartı ile gereksiz alışveriş yapılması ve ödeme gücünün üzerinde harcama yapılması özellikle dar gelirli tüketiciler için olumsuzluk oluşturmakta ise de, bu olumsuzluk kredi kartının limiti ile sınırlıdır.

Ayrıca, kart taşıyanı malın en niteliklisini ve dolayısıyla pahalısını satın almasına neden olacaktır. Nitekim kart kabul eden kuruluşlar bankaya ödediği komisyonu çıkarabilmek için pazar koşulları elverdiği oranda fiyatlara zam yapmakta ya da bu komisyonu tüketiciye yansıtmaktadır. Kredi kartı

---

⁴⁷ Baydemir, a.g.e. , s.44.

uygulamasının yaygın olmadığı ilk zamanlarda bu olumsuzluk daha fazla görülse de günümüzde kredi kartıyla satışlarda en azından alıcının pazarlık gücü olmayacaktır. Mal ve hizmet sunan işyerlerinin en önemli alıcısı çevresini kredi kartlı alıcılar oluşturmaktadır.

Kredi kartı almak belirli bir yıllık ödentiği ve daha sonra da yenileme ücretini gerektirdiğinden taşıyanın bunlara katlanması gerekmektedir. Ancak, kredi kartının bir saygınlık aracı olduğu ve karta sahip bulunmanın bir bedeli olduğu gözden uzak tutulmamalıdır. Bilindiği gibi, bugün kart pazarındaki yarışma nedeniyle kredi kartı kuruluşları anılan ücretleri düşük tuttuğundan kredi kartı taşıyanları için maliyeti düşürmüştür.

Kredi kartı taşıyanının asıl katlanması gerektiği maliyet, satış belgelerinin zamanında ödenmemesi dolayısıyla ortaya çıkan yüksek faiz giderleridir. Taşıyan kredi kartıyla bir ay boyunca alışveriş yapıp hesap kesim tarihinden belirli bir süre (7–10 gün) sonra kredi kartı kuruluşuna yaptığı harcama tutarını ödemekle yükümlüdür. Alışverişi peşin para yerine kredi kartıyla yapmak ve alınan malın bedelini 7–40 gün sonra ödemek hiç de azımsanacak bir olanak değildir. Kredi kartı taşıyanı borcun tamamını son ödeme tarihinde öderse hiçbir gider, faiz ya da komisyon ödemek zorunda kalmaz. Ancak, taşıyanın zamanında ödemeyi yapmamasıyla katlanmak durumunda kaldığı yüksek faizden daha doğal bir şey olamaz.

Kredi kartlarının mal ve hizmet fiyatlarını artırdığı ve bu nedenle müşterilerin cebinden daha fazla para çıktığı iddia edilmektedir. Kart kabul eden kuruluş bankaya ödediği komisyonu çıkarabilmek için fiyatlara zam yapmakta bu da nihai tüketiciye yansımaktadır. Kredi kartları bu açıdan bakıldığında müşterinin aleyhine bir görüntü vermektedir.

Kredi kartı ile ilgili mevzuatın yetersiz olması nedeniyle kredi kartıyla ilgili hukuki ilişkiler kart veren kuruluşlar lehine sonuçlar vermekte, bu kuruluşlar ilişkileri düzenleyen sözleşmeleri kendi lehlerine düzenlemekte ve müşterilere imzalatılmaktadırlar. Ayrıca, kart hamilleri kredi kartının kaybolması, çalınması

ve sahtesinin üretilmesi olayına karşı hassas davranmalı ve bu durumlarda zarara uğramamak için çalıştıkları bankayı derhal haberdar etmelidirler.

2.2.8.2. Üye İşyeri Yönünden

Üye işyerinin sisteme katılmakla sağlamayı umduğu en önemli yarar iş hacminin genişlemesidir. Böylece yalnızca cebinde peşin parası olan alıcı değil aynı zamanda hiç ya da yeterli parası olmayan ya da bulunmasına karşın kredi kartıyla alışveriş yapmak isteyenleri işletmeyi yeğ tutacağını bilmektedir. Ayrıca, alıcı söz konusu işletmeye bağlandığından her türlü küçük alışverişleri de aynı işletmelerden kredi kartı kullanmaksızın yapabilecektir.

Bilindiği gibi çalışan kesimin büyük bir bölümü alışverişini aylığını ya da ücreti aldığı zaman yapmaktadır. Kredi kartı, görece olarak daha dar gelirli kişilerin diledikleri zaman mal satın almalarını olanaklı kılarak, işletmelerin pazar koşullarının getireceği sınırlamalardan kurtulup satış düzeylerinin kararlılığını sağlayabilmektedir.

Kredi kartı taşıyanların peşin parayla alışveriş yapanlara oranla daha fazla harcama yaptıkları ortaya konmuştur. Bu da mal ve hizmetlere olan talebin artmasına ve artan talebin de üye işyerlerine kaydığını söyleyebiliriz. Üye işyerinin yabancı alıcıları da kredi kartıyla satış yapması nedeniyle de iş hacminde artış olmaktadır.

Üye işyeri sattığı mal ve hizmet karşılığında çok kısa bir süre içinde nakit paraya kavuşabilmektedir. Satıcı, kart taşıyanına gönderdiği anda kartı çıkaran kuruluş komisyonunu düşükten sonra parasını alır. Buna karşılık, kuruluş kart taşıyanın ödeme yeteneğindeki eksikliğe ilişkin rizikoyu bizzat taşır. Dolayısıyla, taşıyandan ödemeyi sağlayamadığı gerekçesiyle üye işyerine başvurarak geri ödeme isteminde bulunamaz.

Üç yanlı sistemde kredi kartı taşıyanının ödeme güçlüğü içinde olup olmamasıyla, henüz kartı çıkaran kuruluşa ödeme yapıp yapmaması ya da kredi değerliliğiyle üye işyeri ilgilenmez. O yalnızca kartın geçerli olmasıyla ilgilenir ve başka risk taşımaz. Öte yandan, iki yanlı sistemde taşıyanın ödeme

yeteneğindeki eksiklikten tümüyle satış yapan işletme rizikoyu üzerine almaktadır.

Sisteme katılan üye işyerinin ilk yükümlülüğü kredi kartı kuruluşuna her işlem nedeni ile belli bir komisyon ödeme zorunluluğudur. Komisyon, sabit bir oran olmasına karşın harcama tutarı üzerinde alındığı için önemli tutarlara ulaşabilecektir. Her ne kadar anılan yükümlülük üye işyerlerinin kazancının azalmasına neden olsa da sonuçta işletmenin işlem hacmini artırdığı kesindir. Belki ödenen komisyon küçük işletmeler açısından sorun yaratabilir.

Kredi kartı pazarında çok sayıda kredi kartı kuruluşu etkinlik göstermektedir. Kredi kartı kuruluşlarının üye işyerlerine yalnızca kendi kredi kartlarını kabul etmeye zorlayan koşullarda sözleşme imzalattıkları görülmektedir. Ancak söz konusu uygulama işletmelerin iş hacimlerinin düşmesi nedeniyle kazancı azalacağından sonuçta pazar daralacaktır.

Üye işyeri kendisinden yaptığı alışveriş bedelini kredi kartı ile ödemek isteyen bir alıcının kartını öncelikle geçerlilik koşulları açısından inceleyip sonra bu kartın yitik ve çalıntı kart listesinde yer alıp almadığını denetleyip kartını imprinter ya da POS (satış noktası terminali) aygıtına koyarak gerekli bilgiler satış belgelerine aktararak belgeler taşıyana imzalatırılır. Özellikle imprinter aygıt ile yapılan işlemlerde bu kontrol yapılmazsa işyeri sorumlu olmaktadır. Daha sonra satış belgeleri sıraya konularak istenen süre içinde kredi kartı kuruluşuna tahsilât için teslim edilmesi gerekmektedir. Bu ise üye işyeri yönünden zaman ve işgücü yitimine neden olacaktır.

Ayrıca bazı üye işyerleri kart taşıyanının bir iade istemine dayanarak aldığı malın medelini ödememesi rizikosuna katlanmaktadır. Çünkü kredi kartını çıkaran kuruluş ile üye işyeri arasında yapılan sözleşmelerde kuruluş işyerine ödediği bedeli geri alma hakkını saklı tutmaktadır.

2.2.8.3. Kredi Kartı Kuruluşu Yönünden

Kredi kartı sisteminden en büyük yararı sağlayan kredi kartı kuruluşudur. Kredi kartı kuruluşunun ilk amacı kazanç elde etmektir. Kredi kartı sistemini

kurmak ve işletmek çok büyük yatırımlara gereksinim gösterir. Kredi kartı kuruluşu başlangıçta yüksek tutarda yatırım yapmasının yanısıra anılan kuruluş ileriki dönemlerde de kart satış belgesi tanıtıcı amblem ve diğer reklâmlar yitik ya da çalıntı kart listelerinin basımı ile ilgili üye işyerlerine gönderilmesi gibi oldukça önemli harcamaları yapmak zorunluluğundadır.

Kredi kartı kuruluşu bu harcamalarını karşılayabilmek amacıyla çıkardığı her kart karşılığında kart taşıyanlarından “yıllık üyelik ücreti” gibi adlar altında yıllık ödentiler topladığı gibi kendilerine satış belgeleri karşılığında ödeme yaptığı üye işyerlerinden belirli bir komisyon alır. Bunun dışında kredi kartı taşıyanının borcunu son ödeme tarihinde ödememesi durumunda kartı çıkaran kuruluşa ödediği gecikme faizi de kurum gelirini oluşturur.

Kuruluşun harcamaları ile ödenti ve komisyon olarak aldığı tutarlar arasındaki olumlu fark onun kurum kazancını oluşturur. Yapılan araştırmalar üye işyerlerinden sağlanan gelirin kart taşıyanlarından elde edilen gelirden daha fazla olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Kredi kartı kuruluşu kartı taşıyanlara yalnızca mal ve hizmet satın almalarında değil aynı zamanda para çekmede de kartı kullanılmaktadır. Bu durumda kredi kartı kuruluşu taşıyandan faiz de alacaktır. Ayrıca kredi kartı kuruluşunun kredi kartı taşıyanlarının kredi tutarını ödemesindeki gecikmelerden ya da son ödeme tarihinde borcun yatırılmayan bölümü kadar için hesaplanan gecikme faizi de kurum gelirinin bir bölümünü oluşturacaktır.

Diğer gelirler ise;⁴⁸

— Müşteriye ilk kez kart verilirken kart ücreti ayrıca her yenilemede kart yenileme ücreti,

— Başka bankalara ait kart cihazlarında yapılan işlemler üzerinden takas komisyonu,

---

⁴⁸ Yılmaz, a.g.e. , s.34.

— Kendi bankasının kurduğu kredi kartı makineleri için işyerinden üye işyeri komisyonu ya da belli gün sayısında gün hesapta para tutma,

— Son ödeme tarihinde borcun yatırılmayan kısmı kadar hesap kesim tarihi ya da harcama tarihinden itibaren gecikme faizi,

— Geç yatırma ücreti,

— Limit aşım ücreti,

— Nakit çekimlerde nakit avans komisyonu,

— Nakit çekim gününden geri ödeme gününe kadar faiz geliri,

— Kart hamilinin son ödeme tarihinden önce para yatırması ya da hesabında fazladan para bulundurması durumunda vadesiz mevduat getirisi,

— Casino komisyonu adı altında alınan ücret komisyon ve faiz gelirleridir.

Kredi kartı çıkaran bankaların atıl fonlarının önemli bir getiri üzerinden plase edilmesine ilave olarak, az sayıda büyük tutarla yatırım yapmanın riskine karşılık çok sayıda kredi kartı hamiline riskin dağıtılması imkânı hâsıl olmaktadır. Ayrıca ödemelerde temerrüde düşen müşterilerden alınan temerrüt faizi de diğer gelir kalemlerinden birini oluşturmaktadır.

Kredi kartı müşterileri diğer tüm bankacılık işlemlerini de kartı aldığı banka ile yapacağından kart veren bankanın bu işlemlerden de verim elde edeceği muhakkaktır.

Kredi kartı sisteminde kartı çıkaran kuruluş, büyük tutarlı bir başlangıç yatırımına girişmek durumundadır. Ayrıca sisteme katılan üye işyerleri her alanda etkinlik gösteren işletmelerden olması gerekmektedir. Bu durum ise sistemin oturmaması ya da yaygın kullanım görmemesi nedeniyle zarar rizikosu doğurmaktadır.⁴⁹

---

⁴⁹ Baydemir, a.g.e. , s.81.

Kredi kartı kuruluşları, kredi kartlarını yeteri kadar pazarlayamaz ya da varolan kart taşıyanlarının beklendiği kadar harcama yapmamaları durumuna başlangıçta yapılan yatırımların getireceği yük dolayısıyla kendilerinden beklenen olağan banka hizmetlerini görmekte zorluk çekecektir.

Kredi kartı taşıyanlarının borçlarını zamanında ödemeyerek direnmeye düşmesi ya da kovuşturmanın karşılıksız kalması durumunda riziko tamamen kredi kartı kuruluşu üzerinde kalacaktır. Ayrıca, kredi kartı ile harcama eğilimi yüksek olduğundan ekonomik konjonktürdeki olumsuz dalgalanmalarda kredilerin geri dönmeme riski yüksek bulunmaktadır. Diğer bir deyimle kredi kartı harcamalarının dönmeme rizikosuna karşılık olarak kredi kartı kuruluşları dikkatli yatırım politikaları izlemlidir.

Kredi kartı uygulamasında, üye işyerlerinde kullanılan imprinter ya da POS aygıtı gibi satış belgeleri de kartı çıkaran kuruluş tarafından dağıtılmaktadır. Kredi kartı kuruluşunca basılıp dağıtılan satış belgeleri dışında bir belgenin kullanılması durumunda kuruluşun ödeme yükümlülüğü doğmayacaktır. Bu nedenle kredi kartı kuruluşunun anılan belgeleri üye işyerlerine zamanında ve yeterli miktarda ulaştıramaması sistemde tıkanıklıklar yaratacaktır.

2.2.9. Tüketici Kredileri ve Kredi Kartları Arasındaki İlişki

Bireysel bankacılık hizmetlerinden biri olan kredi kartları dünyada ilk defa 1949'da Diners Club tarafından ortaya atılmış ve ABD, İngiltere, İskandinav ülkeleri büyük ilgi görmüştür. Kredi kartı mal sahibine peşin para ödemedi bir malı satın almaya veya bir hizmetten yararlanmayı sağlayan belgedir. Üzerinde kart sahibinin adını, imzasını taşır ve belirli bir geçerlilik süresinde harcama yapma olanağı sağlar. Kart sahibi alışveriş yaptıktan sonra kartını ibraz ederek faturalarda imzasını doğrular. Faturanın bir nüshasını alır diğerini satıcı kartı veren kuruluşu yollar. O kuruluşta borcu öder. Kart sahibi borcu hesabına geçen süreye kadar kredi sağlamış olur. Bu nedenle tüketici kredileri ile kredi kartları

arasında yakın bir ilişki vardır. Hatta kişiler kredi kartlarıyla dolaylı kredi (gayri nakdi kredi) yanında nakdi kredi de kullanabilmektedirler.⁵⁰

Kredi kartı uygulaması neticesinde bir tüketici kredisi oluşup oluşmadığı konusunda çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. Bazı yazarlar kredi kart uygulaması esnasında tüketici kredisi bir yana bir kredi ilişkisinin dahi oluşmadığını savunurlarken bazı yazarlar ise; kredi kartı uygulamasının tüketici kredisi açısından ele alınması gerektiğini ve hatta tüketici kredisinin bir çeşidi olan bağlı kredinin unsurlarını kredi kartı uygulamasında mevcut olduğunu savunmuşlardır.⁵¹

- Kredi kartı sözleşmelerinin belirli bir süre geçerli olmak üzere imzalanmaması,
- Kredi kartının nakit yerine kullanılan bir ödeme aracı olması,
- Kredi kartı aracılığı ile kullandırılan kredilerin tüketici kredisinden farklı olarak döndürülen kredi özelliğinin olması,
- Kredi kartı kurallarının uluslararası kart kuruluşları tarafından belirleniyor olması,
- Kredi kartı aracılığı ile yurtiçinde olduğu gibi yurtdışında da mal ve hizmet karşılığı ya da nakit olarak kredi kullandırılıyor olması,
- Kredi kartının belirli bir malı belirli bir yerden almak amacıyla verilmiyor olması,

Gibi hususlar yüzünden kredi kartının tüketici kredisi sayılmayacağını savunmaktadırlar.⁵²

---

⁵⁰ Aytül Tekay. Kredi Kartları, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Y. Lisans Tezi, Bursa, 1991, s.19.

⁵¹ Oğuzhan Buhur. **Tüketici Kredileri Açısından Kredi Kartı Uygulaması**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2004, s.32.

⁵² Eyüp Yılmaz. "Plastik Kartlar ve Ekonomi" **Activeline Dergisi**, (Haziran 2006).

Öncelikle kredi kartı uygulaması ile tüketici kredisi arasında bir ilişkinin bulunmadığı savunan yazarlar 4077 sayılı TKHK madde 10'da belirtilen tüketici kredisinin unsurlarının kredi kartı uygulamasında oluşmadığını ve AB Konsey Direktifi uyarınca kredi kartlarının tüketici kredisi olarak kabul edilemeyeceğine dayanmaktadırlar.⁵³

Tüketici kredisinin unsurları 4077 sayılı TKHK madde10'da belirtilmiştir. 4077 sayılı TKHK madde 10 uyarınca: "Tüketicilerin banka veya benzeri finans kurumlarına bir mal veya hizmeti satın almak amacıyla tüketici kredisi almak için başvurmaları durumunda banka veya finansman kuruluşları ile tüketiciler arasında yazılı bir sözleşmenin yapılması ve bu sözleşmenin bir nüshasının da tüketiciye verilmesi zorunludur. Taraflar arasında akdedilen sözleşmede öngörülen kredi şartları sözleşme süresi içerisinde tüketici aleyhine değiştirilemez.

Sözleşmede;

- a. Faizin hesaplandığı yıllık oran,
- b. Ödeme tarihleri anapara faiz fon ve diğer masrafların ayrı ayrı belirtildiği ödeme planı,
- c. Tüketici kredisi tutarı,
- d. Faiz ve diğer unsurlarla birlikte toplam borç tutarı,
- e. İstenilecek teminatlar,
- f. Gecikme faizi oranı,
- g. Borçlunun temerrüde düşmesinin hukuki sonuçları,
- h. Kredinin vadesinden önce kapatılmasına ilişkin şartlar,

aranır." denilerek tüketici kredisinde bulunması gereken unsurlar belirlenmiştir. Bu maddede sayılan unsurların bulunmadığı bir sözleşme tüketici kredisi

---

⁵³ Buhur, a.g.e. , s.33.

sözleşmesi olarak kabul edilemez. Kredi kartı uygulaması ile tüketici kredileri arasında herhangi bir ilişkinin bulunmadığını savunan yazarlar kredi kartı uygulamasında taraflar arasındaki hukuki ilişkilerde 4077 sayılı TKH madde 10'da belirtilen ve tüketici kredilerinde tahdidi olarak bulunması zorunlu unsurların bulunmaması sebebi ile kredi kartı uygulaması ile tüketici kredileri arasında bir ilişkinin bulunmadığını savunmaktadırlar.

Zira kart hamilinin kredi kartını kullanması neticesinde düzenlenen harcama belgesinde ve kredi kartı kurumu tarafından kart hamiline gönderilen dönemsel hesap özetinde 4077 sayılı TKHK madde 10'da belirlenen unsurları taşımamaktadır. Harcama belgesinde veya kredi kartı kurumu tarafından kart hamiline gönderilen dönemsel hesap özetlerinde bahsi geçen şekli unsurların bulunmaması, kredi kartı uygulamasının bir tüketici kredisi oluşturmadığı görüşünü savunanların dayandıkları ana sebeptir.

Kredi kartı uygulamasının, bir çeşit tüketici kredisi olduğunu savunanlar ise; kredi kartının ödeme fonksiyonunu yanı sıra kredi fonksiyonunun da bulunduğunu savunmaktadırlar.

Kart hamili kredi kartının kredi fonksiyonunu kullanması sayesinde harcama tutarlarının geri ödeme süresini uzatarak zamana yayarak döner kredi kullanmış olmaktadır. Bu görüşü savunanlar; Bankalar Kanunu'na ilişkin 11 No.lu Tebliğ ile kredi kartı uygulaması neticesinde ortaya nakdi ve gayrinakdi olmak üzere iki çeşit kredinin çıktığını ve ortaya çıkan bu kredilerinde ancak bir çeşit tüketici kredisi olabileceğini savunmaktadırlar. Hatta bazı yazarlar kredi kartı vasıtasıyla kullanılan kredinin tüketici kredisi sayılması halinde oluşan bu kredinin bağlı kredi olduğunu zira kart hamilinin kendisine kredi kartı kurumu tarafından verilen kartı ancak kendisine gösterilen üye işyerlerinde kullanabileceğini söylemektedirler.

Daha basit bir anlatımla; kart hamilinin üye işyerinden satın aldığı mal veya hizmetin ayıplı çıkması halinde kredi kartını veren kurum ile üye işyerinin müştereken ve müteselsilen sorumlu olmalıdır. Bu yüzden kart hamili söz

konusu ayıplı malın değiştirilmesi için üye işyerine başvurabileceği gibi kartı hamiline kredi kartını veren kuruma da başvurabilmelidir.

Yukarıdaki anlatılan tüm bu tartışmalar 14.03.2003 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanarak 14.06.2003 tarihinde ilgili maddeleri yürürlüğe girmiş olan 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair 4822 sayılı kanun ile 10. madde değiştirilmesi ile yeni bir boyut kazanmıştır. Değişik maddeye göre; tüketici kredisinin bir tanımı yapılmış ve tüketici kredisinin unsurları ile verilme koşulları yeniden hüküm altına alınmıştır.

4822 sayılı kanununun 15. maddesi ile değişik 10. madde uyarınca; “tüketici kredisi tüketicilerin bir mal veya hizmet edinmek amacıyla kredi verenden nakit olarak aldıkları kredidir. Tüketici kredisi sözleşmesinin yazılı olarak yapılması ve bu sözleşmenin bir nüshasının tükeciye verilmesi zorunludur. Taraflar arasında akdedilen sözleşmede öngörülen kredi şartları sözleşme süresi içerisinde tüketici aleyhine değiştirilemez.

Sözleşmede;

- a. Tüketici kredisi tutarı,
- b. Faiz ve diğer unsurlarla birlikte toplam borç tutarı,
- c. Faizin hesaplandığı yıllık oran,
- d. Ödeme tarihleri, anapara, faiz fon ve diğer masrafların ayrı ayrı belirtildiği ödeme planı,
- e. İstenecek teminatlar,
- f. Akdi faiz oranının yüzde otuz fazlasını geçmemek üzere gecikme faizi oranı,
- g. Borçlunun temerrüde düşmesinin hukuki sonuçları,
- h. Kredinin vadisnden önce kapatılmasına ilişkin şartlar,

- i. Kredinin yabancı para birimi cinsinden kullandırılması durumunda geri ödemeye ilişkin taksitlerin ve toplam kredi tutarının hesaplanmasında hangi tairhteki kurun dikkate alınacağına ilişkin şartlar

Yer alır.”

4822 sayılı kanunun 16. maddesi ile 4077 sayılı kanuna 10/A maddesi eklenmiştir. Söz konusu 10/A maddesi uyarınca; “Kredi kartı ile mal veya hizmet alımı sonucu nakdi krediye dönüşen veya kredi kartı ile nakit çekim suretiyle kullanılan krediler de 10’uncu madde hükümlerine tabidir. Ancak, bu tür krediler hakkında 10’uncu maddenin ikinci fıkrasının(a), (b), (h) ve (ı) bentleri ile dördüncü fıkra hükmü uygulanmaz.

Kredi veren tarafından tüketiciye gönderilen dönemsel hesap özetleri 10’uncu maddenin ikinci fıkrasının (d) bendinde öngörülen ödeme planı hükmündedir. Dönemsel hesap özetinde yer alan asgari ödeme tutarının vadesinde ödenmemesi halinde; tüketicinin (kart hamili) 10’uncu maddenin(f) bendinde yer alan gecikme faizi dışında herhangi bir isim altında yükümlülük altına sokulamayacağı hüküm altına alınmıştır.

Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanunda yapılan değişiklik ile kredi veren (kredi kartı kurumu) faiz artırımını otuz gün önceden tüketiciye bildirmek zorundadır. Kredi veren tarafından artırılan faiz oranı geriye dönük olarak uygulanamaz. Tüketici bildirim tarihinden itibaren en geç altmış gün içinde tüm borcu ödeyip kredi kullanmaya son verdiği takdirde faiz artışından etkilenmeyecektir.

4822 sayılı kanunun 16. maddesi ile eklenen 10/A. maddesi ile kredi kartı uygulaması neticesinde mal veya hizmet alımı sonucu nakdi krediye dönüşen veya kredi kartı ile nakit çekim suretiyle kullanılan krediler TKHK madde 10 hükümlerine tabi tutulmuş yani tüketici kredisi olarak kabul edilmiştir. TKHK madde 10’da tüketici kredisi sözleşmesinin unsurları arasında sayılan;

- a. Tüketici kredisi tutarı,
- b. Faiz ve diğer unsurlar ile birlikte toplam borç tutarı,

h. Kredinin vadesinden önce kapatılmasına ilişkin şartlar,

ı. Kredinin yabancı para birimi cinsinden kullandırılması durumunda geri ödemeye ilişkin taksitlerin ve toplam kredi tutarının hesaplanmasında hangi tarihteki kurun dikate alınacağına ilişkin şartlar” kredi kartı ile tüketici kredisi kullanılması halinde, tüketici kredisi sözleşmesinin unsurları arasında yer almaz.

Ayrıca kredi kartı kurumu tarafından kart hamiline gönderilen dönemsel hesap özeti TKHK'nın 10. maddesinin 2. fıkrasının (d) bendinde yer alan ödeme planı hükmündedir. Tüm bu yeni düzenlemeler çerçevesinde; pozitif hukukta meydana gelen bu değişiklik ile kredi kartı uygulaması neticesinde, 4822 sayılı kanunun 16. maddesi ile eklenen 10/A. maddesi uyarınca tüketici kredisinin doğacağı kabul edilmektedir. Yeni mevzuat hükümleri ve sistemin genel işleyişine bakılacak olursa; kredi kartı uygulamasının ödeme ve kredi işlevlerinin bulunduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun yapılan değişiklik ile kredi kartı vasıtasıyla kullanılan krediler tüketici kredisi olarak kabul edilmesinin ardından; söz konusu kredi için TKHK'nın 10. maddesi hükümlerinin uygulanması benimsenmiştir. 4822 sayılı kanunla değişik 10. maddenin 5. fıkrası uyarınca: “Kredi verenin tüketici kredisini belirli marka bir mal veya hizmet satın alınması ya da belirli bir satıcı veya sağlayıcı ile yapılacak satış sözleşmesi şartıyla vermesi durumunda satılan malın veya hizmetin hiç ya da zamanında teslim veya ifa edilmemesi halinde kredi veren tüketiciye karşı satıcı veya sağlayıcı ile birlikte müteselsilen sorumlu olur.” Hükmü getirilmiştir. Böylece değişiklikten önceki kanunun 10. maddesinin 3. fıkrasındaki satıcı tarafından satılan malın ayıplı çıkması halinde kredi verenin de satıcı ile birlikte müştereken ve müteselsilen sorumlu olacağı hükmü kaldırılmıştır.

Türkiye’de kredi kartlarının uygulama esasları incelendiğinde bankaların kart sistemine dâhil ettikleri üye işyerleriyle yaptıkları sözleşmelerde kart hamilleri lehine taahhüt niteliğini taşıyan ibareler bulunduğu diğer bir anlatımla bankaların hamillerin kredi kartı kullanarak satın aldıkları mal ve hizmetlerin bedellerini harcama belgelerinin ibrazı halinde üye iş yerlerinde ödeyeceklerini

garanti ettikleri görülür. Burada açıkça kartın kullanımını takiben harcama belgesinin bankaya ibrazı ile kart hamilinin bu tutarı ödemesine kadar geçen süre zarfında ise nakdi kredi niteliği taşıdığı açıktır. Bu açıdan kredi kartları harcama limiti nazım hesaplarda işlenir. Kredi kartları harcama bedelleri ödeninceye kadar banka aktif krediler bölümünde işlenir.⁵⁴

Tüketici kredileri kendine özgü bir sistem isterken, tüketici kredileri içinde kredi kartları daha özel ve güvenli yöntemlerin uygulanmasını gerekli kılmaktadır. Özellikle risk unsurunun diğer tüketici kredilerine göre yüksek oluşu kredi kartının tüketiciye verilmesinden sonra ve kullanma aşamalarında banka tüketici ilişkisinin kesilmiş olması sözü edilen yöntemlerin ayrıntılarını da içermesine zorunluluk getirmektedir. Bu gerekliliklere ve zorunluluklara uyulmadığı kredi kartı için özel örgütlenme ve cihazlanma yoluna gidilmediğinden; daha uygulamaya yeni başlanmışken bazı Türk bankalarının yüzmilyonlarca lira dolandırıldığı bilinmektedir.⁵⁵

---

⁵⁴ Hülya Tulumbacı. Tüketici Kredileri, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Y. Lisans Tezi, İstanbul, 1994, s.80.

⁵⁵ Sevimay, a.g.e. , s.36.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜKETİCİ KREDİLERİ VE KREDİ KARTLARININ

EKONOMİK ETKİLERİ

3.1. Tüketici Kredilerinin Ekonomik Etkileri

Tüketici kredileri hakkında birçok iddialar ortaya atılmıştır. Bu iddialar kişilerin tüketim olanaklarının artacağı, dayanıklı tüketim mallarına olan talep artışının fiyatları yükselteceği, ithalatın artarak istikrarsızlık doğuracağı, enflasyonist baskı yaratacağı ve özellikle düşük gelir gruplarının aşırı borçlanmasına neden olacağıdır.⁵⁶

Ancak, yapılan çalışmalarla tüketici kredilerinin taksitleri nedeniyle mali güçlük içine düşen kişilerin, toplamı tüketici kredisi alanlar içinde çok az bir oranı olduğunu göstermiştir.

Tüketici kredilerinin ekonomi üzerindeki etkilerini bazı başlıklar altında ele alınabilir:

3.1.1. Ekonomiyi Canlandırma Açısından

Tüketici kredileri talebi uyararak piyasayı canlandırmaktadır. Bazı sektörlerle yönelik tüketim malı talebi hızlandırır etkisi sonucu sermaye malı talebini de arttırmaktadır. Bu sermaye malları talebine türevsel yani tüketici talebinden türeme talep de denilmektedir. Böylece ekonominin durgun olduğu zamanlarda tüketici kredileri tüketim malı talebinin artmasına yol açmakla, bu talep artışı da diğer sektörlerle yayılarak istihdam artışına neden olacak zincirleme bir reaksiyonu başlatabilmektedir. Tüketici kredileri ilk aşamada dayanıklı tüketim malları otomotiv gibi belirli alt sektörlerde bir hareketlenme hızlanma yaratmaktaysa da bir zaman aralığı ile diğer sektörlerle de değişik boyutlarda yayılmaktadır.⁵⁷

---

⁵⁶ Tekay, a.g.e. , s.15.

⁵⁷ Akgülten, a.g.e. , s.38.

Kısaca; tüketici kredileri yoluyla efektif talep artmakta bu da üretimi ve dolayısıyla milli geliri arttırmakta ve ekonomik faaliyet hacmini canlı tutmaktadır. Öte yandan tüketici refahı da artmaktadır.

3.1.2. Enflasyon Açısından

Tüketici kredilerinin makro açıdan yöneltileen eleştiri enflasyonist süreci hızlandırması yönünde olmaktadır. Enflasyona neden olan pek çok etki arasında aşırı talep, kamu kesimi finansman açıkları, maliyetlerin yükselmesi, gelir bölüşümü çekişmesi, yurtdışından yansıyan fiyat artışları sayılabilir.

Ekonomide bütün şartlar sabit kalırsa, arz esnekliğinin olmaması durumunda artan talep, enflasyon yaratabilir. Ancak diğer şartlar sabit olmadığı ekonomi sürekli tam istihdam halinde bulunmadığı için enflasyonun tek sebebinin talep artışı olarak nitelendirmek her zaman geçerli bir tanı olmayabilir.

İşletmeler taksitli satışlarla da zaten talebi uyarmaktadırlar. Tüketici kredisi bir anlamda firmalar tarafından taksitli satışlarla verilmektedir. Böylece firmalar bir finans işlevi üstlenmeye zorlanmaktadırlar. Tüketici kredileri taksitli satışların yerini aldığıında enflasyon açısından ek bir etki söz konusu olmamaktadır.

Tüketici kredileri tabii ki enflasyonun nedeni olamaz. Ancak enflasyonist ortamlarda enflasyon hızı giderek arttıkça tüketici kredilerinin de buna bir ölçüde katkısı bulunduğu düşünülebilir. Burada tüketici kredilerini enflasyonun ana nedeni olarak düşünmek ve ortadan kaldırmaya çalışmak değil de enflasyonu önlemeye çalışırken bazı önlemler alınırken tüketici kredilerini de gündeme getirip bu konunun da düzenlenmesine gidilmesi yerinde olur. Örneğin taksitli satışlarda peşinat oranı yükseltilebilir. Bankaların tüketici kredi hacmi dondurulabilir. Kredi hacminin dondurulması piyasadaki para arzını ve kaydı para yaratma olanağını azaltarak enflasyon baskısını hafifletir. Tüketici kredilerini enflasyona karşı alınan bu önlemler içindeki etkisi krediler içindeki göreceli önemlerine göre değişmektedir.

Farklı gelir gruplarından olan kişilerin gereksinmelerini gelecekteki gelirlerinden bir kısmını “Zorunlu Tasarruf” a katlanarak temin etmeleri biçiminde yürüyen kredi düzenine günümüzde artık talebi arttırarak enflasyonu hızlandıran bir etken olarak bakılmamaktadır. Aksine ödeme gücü sınırlı kitlelere belirli imkânlarla satın alma gücünün yaratılması yaratılan bu satın alma gücüyle onların gereksinmelerinin karşılanmasına yardımcı olunması devletin sosyal görevleri arasında sayılmaktadır.

3.1.3. Kapasite Kullanımı ve Maliyetler Açısından

Ekonomide veya belirli alt sektörlerde atıl kapasite bulunması halinde tüketici kredileri kapasite kullanım oranlarını yükselterek maliyetler üzerinde de olumlu etki doğurabilir.

Ekonomide veya belirli alt sektörlerde maliyetler üretimin ilk zamanlarında yüksektir. Üretim firma dengesinin oluşturduğu marjinal maliyetle, fiyatın eşitlendiği noktaya doğru arttırıldığında maliyetler düşüş gösterir ve bu noktada en düşük seviyesine ulaşır. Bu nokta kârı maksimum yapan üretim seviyesidir. Tüketici kredileri talebi uyararak ekonominin veya belirli alt sektörlerdeki atıl kapasitelerini harekete geçirerek üretimi bu noktaya doğru arttırıp maliyetlerin düşmesine neden olarak dengeye doğru bir süreci başlatmış olur.

3.1.4. Tüketici Kredilerinin Bankalar Üzerine Etkisi

Bankalar tüketici kredisinin kârlı olduğunun ve ticari kredileri göre bazı avantaj sağlayan özelliklerinin de bulunduğunu bilincine vardıktan sonra, bu tür kredileri vermeye başladılar. Bu özellikler bankalar için tüketici kredisini cazip hale getirmektedir.

Bankalar bankacılığın temel prensibi olan risk yaymayı bu tür kredi vermeye gerçekleştirebilmekte ve sektörel dalgalanmalardan etkilenmeyecek sağlam ve yaygın bir kredi potansiyeline kavuşmaktadırlar. Ayrıca tüketici kredileri bankalar atıl fonlarını değerlendirme olanağını da sağlamaktadır.

Ticari bankaların işleyişinde temel teşkil eden önemli unsur bankanın topladığı kaynakları ve diğer fonlarını getirisi olan olanlara plase edebilmesidir. Bankaların topluma karşı sorumlulukları açısından konuya baktığımızda atıl fonların toplum bireylerinin ihtiyaçlarını karşılamaları amacıyla kullandırılmaları söz konusudur. Banka kaynaklarının değerlendirilmesi açısından konuya baktığımız zaman da ödünç verilebilir fonların tamamının ticari ve sınaî kesime yönlendirilmesi bankaların yatırım potansiyellerini tam olarak kullanamamalarına ve dolayısıyla atıl fonların birikmesine yol açabilmektedir. Tüketici kredileri, atıl fonların tüketicilere plase edilerek banka kaynaklarının değerlendirilmesini sağlamaktadır.

Bankalar, ekonominin üretim dağıtım, tüketim çemberi içinde tüketicilere direkt finansman sağlayan kurumlardır. Tüketici kredileri özellikle dar ve sabit gelirlere kullandırılarak tüketim artışı yolu ile üretim ve yatırımlar uyarılmalıdır.

Tüketici kredileri bankalarca verilmediği zaman tüketicilere kredi açan pazarlamacı perakendeci ya da üreticiler firmasının kaynaklarından bir süre fedakârlık etmekte ve eksilen bu kaynağını bir finansman kurumundan alacağı kredilerle telafi etmeye çalışmaktadır.

Tüketici kredilerinde talebin konjonktürel dalgalanmalara duyarlılığının ticari ve sanayi kredilerinininkinden daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Böylece toplam talebin daralmasıyla beraber yatırım hacminin düştüğü dönemlerde tüketici kredileri faaliyetlerin belli bir hacmin altına düşmesini engellemektedir. Başka bir anlatımla, durgunluk zamanında konjonktüre karşı duyarlı olan ticari kredi talebi düşer. Tüketici kredisi talebi konjonktüre karşı duyarlılığı az olduğu için her dönemde krediyi talep edecek belli bir tüketici kütlesi mevcuttur. Böylece istikrarlı bir kredi talebi hacmine sahip olunur. Bankalar sağlam ve geniş bir müşteri hacmine sahip olarak uzun dönemler karlılıklarını devam ettirebilir. Ticari kredilere plase edemedikleri fonlarını tüketicilere plase ederek değerlendirebilirler. Günümüzde bankaları ihtisaslaştığı alanlardan biri, tüketici kredileri olmuştur. Bu nedenle bankalar, sundukları kredilerinde çeşitlendirmeye gitmişler ve belli sektörlerdeki durgunluk nedeniyle o sektör mallarına ve

dolayısıyla o malların finansman talebinin düşmesi karşısında başka mallar için tüketici kredisi sunmaya başlamışlardır.

Bankalar, tüketici kredileri ile bankacılığın temel prensibi olan riski yaymayı da gerçekleştirmektedirler. Ticari kredilere göre tüketici kredilerinde kredi küçük hacimli olarak çok sayıda bireye verildiğinden risk yayılmaktadır. Küçük hacimli olarak verilen tüketici kredilerinde kayıplar ticari kredilere göre önemsiz miktarda olmaktadır.

Tüketici kredileri ticari kredilere göre daha standarttır. Kredi değerlemesi daha az teknik bilgi gerektirir. Ve sonuç olarak personel maliyetleri daha düşüktür. Tüketici kredilerini standart özellikler göstermesi etkili bir yönetimi ve bilgisayar maliyetlerinin düşük olmasını sağlar. Hizmetin az personelle verilebilmesi karlılığı arttırdığı gibi analizlerin bilgisayarlarla yapılması da yönetimde etkinliği artırır. Bankalar tüketici kredilerini teminat olarak göstererek varlığa dayalı menkul değer çıkararak kendilerini fonlayabilmekte, tüketici kredilerini paraya çevirebilmektedirler.

Gelişmiş ülkelerde, faiz oranlarının dalgalanması ve finansal piyasaların serbestleştirilmesine paralel olarak değişken faizli tüketici kredileri yeni bir teknik olarak geliştirilmiştir. Bu tür kredilerde faiz oranları başlangıçta sabit faizli kredilere uygulananların biraz altında tutulmakta, daha sonra faiz oranları belirli zaman aralıklarında yeniden ayarlanmaktadır. Çekici tarafı başlangıç faiz oranlarının düşük olması ve gelecekte faizlerin düşeceği beklentisidir. Krediyi değişken faizle birlikte riskin bir kısmının tüketiciye aktarılabilmesidir.

Dolaylı tüketici kredileri verilirken bankalara ilk olarak ticari firmalarla ilişki kurup anlaştıkları için aynı zanda yeni ticari müşteri de kazanabilmektedirler.

Tüketici kredilerine olan talebin hızla artması nedeniyle sistemin kötüye kullanılmasını önlemek amacıyla kredi istihbarat kuruluşları (Credit Reporting Agency adı altında potansiyel kredi kullanıcılarının kredibiliteleri hakkında bilgi toplayıp depolayan ve bunları kredi veren kurumların ortak kullanımına sunan merkezi bir istihbarat birikiminin) kurulması da gereklidir.

Özetle, bankalar tüketici kredisi ile finansman hacimlerini genişletirken bankacılığın temel prensibi olan risk yayma olayını da gerçekleştirirler. Bunun sonucunda tüketici kredilerinin konjontüre dalgalanmalara duyarlılığı ticari, sınıfl kredilere oranla daha düşük olduğundan konjonktürel dalgalanmalardan etkilenmeyen bir kredi yapısına bileşimine kavuşurlar. Ayrıca, hizmetin yaygınlaşması suretiyle bankaların müşteri hacmini genişletmeleri de tüketici kredisinin diğer bir avantajı olmaktadır.

Bütün bu avantajlar maliyetlerin de düşük olması ile beraber karlılık üzerine olumlu bir etki yapmaktadır.

Bu kredilerin aşırı kullanımının insanları gereksiz tüketime iteceği tasarrufları azaltacağı ve gelecekteki tasarrufların bugünden harcanması sonucunu doğruacağı ve böylelikle de reel yatırımlarda düşme görüleceği ileri sürülmektedir.⁵⁸

“Toplam tasarrufların harcanabilir gelire oranının yükselmesi kişisel borç yükünün artması ulusal kaynakların baskı altına alınarak tüketici kredilerinin enflasyon yaratması tüketim mallarına olan talebin ithalat artışına neden olması kaynakların ihracata yönelmesini engelleyerek ödemeler dengesini ters yönde etkilenmesi tüketici kredilerinin aşırı kullanımı sonucunda ortaya çıkmıştır. Ayrıca tasarruflara gidecek potansiyel fonların sermaye birikimini engelleyeceği ve bunun ekonomik büyümeyi azaltacağı endişesi de dayanıklı tüketim malları üreten endüstrilerde istikrarsızlığa yol açacağı da ileri sürülmüştür. ABD ve Batı Avrupa’da yapılan çalışmalar tüketici kredilerinin enflasyonist baskı yaptığı kanıtlanamamıştır.”⁵⁹

Oysa Tüketici kredilerinin tasarrufu azaltıcı etkisi bulunmakla birlikte orta ve ortanın altındaki gelir gruplarının ihtiyaçları olan malı elde etmek için aldıkları tüketici kredisinin zorulu bir tasarruf yarattığı da bir gerçektir. Türkiye’de tüketici

---

⁵⁸ Dilek Orman. Bireysel Bankacılık Risk Yönetiminde Başvuru, Değerlendirme Sistemi Uygulaması, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Y. Lisans Tezi, İstanbul, 2001, s.37.

⁵⁹ Tekay, a.g.e. , s.16.

kredileri üretici firmaların talep daralmasında satışların durmasından yakındıkları bir zamanda piyasadaki genel durgunluğa çare olabilir düşüncesini de getirmiştir.

Öte yandan artan bireysel tüketici kredileri hacminin ekonominin daralma dönemlerinde konjonktürden etkilenmesi neticesinde bu tip kredilerin dalgalanmalara olan esnekliğini yüksek olması nedeniyle önemli tutarda risk teşkil etmesi mümkündür. Bir başka deyişle bu tip işlemlerde kredi değerliliği konusu önem kazanmaktadır.⁶⁰

Özetle, tüketici kredilerinin tüketici açısından firmalar açısından ülke ekonomisi açısından yararlılığı ve bankalar açısından cazibeli yönleri bulunmaktadır. Bu yararları arttırabilmek için konuya ilişkin yasal ve idari düzenlemelerin tüketici kredilerinin sakıncalarını asgariye indirecek şekilde yapılması gerekir.

Bir ülkede tüketici kredisinin bireyler işletmeler ve ülke ekonomisi için fayda ve sakıncalarını iyi ölçerek faydaların ağır basacağı bir tüketici finansman sisteminin geliştirilmesi finans pazarını iyi organize edecek ve denetleyecek önlemler alması ile mümkündür.

3.2. Kredi Kartlarının Ekonomik Etkileri

Ekonomik sistemde kişiler firmalar devlet ve piyasalar arasında çok farklı ve değişik ilişkiler iletişimler etkileşimler ve fon alışverişleri olmaktadır. Ekonomik sistem genel olarak finansal kesim ve finansal olmayan kesim olarak ikiye ayrılmakta ve ekonomik sistemdeki kararlılık bu piyasaların iyi çalışmasına ve bu piyasalarda sağlıklı denge kurulmasına bağlı bulunmaktadır.⁶¹

Finansal kesim, Merkez Bankası, mevduat bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları, sosyal güvenlik kuruluşları, sigorta şirketleri, kredi kooperatifleri gibi temel işlevleri borç alma ve verme olan mali aracı kuruluşları kapsar. Finansal

---

⁶⁰ Orman, a.g.e. , s.38.

⁶¹ Baydemir, a.g.e. , s.83.

olmayan kesim ise kamu yönetimleri, kamu girişimleri, özel girişimler, hane halkı gibi alt kesimlerden oluşur.

Finansal kesim kavramı öğretilerde; mali piyasa, finansal pazarlar, mali sistem ve kredi pazarı gibi deyimlerle anlatılmaktadır. Finansal pazarlar, para ve sermaye yararlanma olanakları sunanlarla, parasal etmen sisteminde bulunanların karşılaştıkları pazarlardır. Bu pazarlarda finansal varlıkların alım satımı yapılır. Finansal pazarlar birikimi özendirip arttırarak sermaye birikimi sağlamanın yanısıra ülke fonlarının etkin kullanımını olanaklı kılar.

Finansal pazarlar, para ve sermaye piyasaları olarak iki ana alt ayrıma ayrılır:

- Para piyasası: Bankalar ve büyük şirketlerin likit fazlası tarafından yönetilen fonları ve pazarlanabilir güvenceleri için oluşmuş pazardır. Para piyasasının temel özelliği, vadesi bir yılı aşmayan kısa süreli fonlardan oluşmasıdır. Para piyasasında talep ve arzı düzenleyen faiz oranıdır. Para piyasasının araçlarını ticari senetler, kaynaklarını ise çeşitli mevduatlar oluşturur. Bu piyasanın kurumları daha çok ticaret bankaları ve devlet kurumlarıdır. İşletmeler genellikle bankalardan sağladıkları kısa süreli kredilerle işletme sermayesi gereksinimlerini karşılarlar. Para piyasası kendi içinde örgütlenmiş para piyasası ve örgütlenmemiş para piyasası olarak ikiye ayrılabilir. Örgütlenmiş para piyasası bankalar sistemidir.
- Sermaye piyasası: Uzun süreli kaynak ve arz isteminin karşılaştığı şirketlerin pay senetleri ve tahvillerinin hazine tahvil ve bonolarının alınıp satıldığı pazardır. Pay senetlerini sermaye piyasasına süren firmalar halka açık anonim ortaklıklardır. Genellikle uzun vadeli fon gereksinimlerinin karşılandığı ve hazine tarafından kontrol edilen pazardır. Vade para piyasasıyla karşılaştırıldığında bir yıldan uzundur. Vadenin uzun olması nedeniyle sermaye piyasasında risk ve buna bağlı olarak da faiz oranları para piyasasına göre daha yüksektir. Sermaye piyasasından sağlanan fonlar daha çok

işletmelerin bina, makine, donanım gibi duran varlıklarının finansmanında kullanılmaktadır. Sermaye piyasasının işlevleri tasarrufları toplayıp bir araya getirme, finanslarına ve riske katlanma olarak sıralanabilir. Sermaye piyasası vurgunculuğa açıktır. Sermaye piyasası kendi içinde örgütlenmiş sermaye piyasası ve örgütlenmemiş sermaye piyasası olarak ikiye ayrılabilir. Ülkemizde sermaye piyasasının güven ve kararlılık içinde çalışmasını tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarının korunmasını düzenlemek ve denetlemek amacıyla 2499 sayılı Sermaye Piyasası Yasası yürürlüğe girmiştir.

Para piyasasında alımı ve atımı yapılan materyal para ya da para benzeri menkul kıymetlerdir.⁶²

Para piyasası, ticari şirketler tarafından mal alım ve satımlarının finansmanı için finansman şirketleri tarafından tüketici kredilerini finanse etmek için bankalar tarafından kısa vadeli nakit eksikliklerini gidermek için hükümetler tarafından ise vergi gelirleri ile vergi giderleri arasındaki açıkları kapatmak için kullanılmaktadır.

Elde atıl para tutmanın pahalı olduğunu ve özellikle enflasyonist ortamlarda erozyona uğrayacağını ayrıca kullanılmayan paranın bir fırsat maliyeti olduğunu hatırlarsak para piyasalarının önemi kolaylıkla anlaşılır.

Kredi kartları paranın alternatifi olması nedeniyle aynı para gibi ekonomi üzerine etkide bulunmaktadır.

Türkiye'nin özellikle 1980'li yılların başından itibaren yoğun şekilde dışa açılması ile birlikte bankacılık kesiminde hızlı gelişmelerin yaşandığı ve kredi kartı sisteminin yaygınlaştığı görülmektedir. Bu değişime paralel olarak özellikle yabancı turistlerin yaptıkları harcamaları kredi kartı ile ödemek istemeleri ve halkımızın da yeniliklere ve çağdaş ödeme sistemlerine eğilimli olmaları bankaların kredi kartını bir ödeme aracı olarak gündeme getirmelerine neden

---

⁶² Yılmaz, a.g.e. , s.43.

olmuştur. Çıkış noktası turizm olan bir ödeme aracın ülke ekonomisine etkisinin olmaması mümkün değildir.

Plastik kartların çekim alternatifi olduğunu düşünürsek bu kartlar yoluyla da kaydi para yaratıldığını iddia edebiliriz. Bu kartlar bazı durumlarda çekten daha fazla kaydi para yaratma potansiyeline sahiptir.

Adı üzerinde kredi niteliği de olan kredi kartlarının bankaların müşterilerine vermiş oldukları tüketici kredilerinden bir farkı bulunmamaktadır. Hatta kullanım açısından tüketici kredilerinden daha kolay ve basittir. Kredi kartlarındaki limit ATM limitleri dâhilinde günün her saatinde kolayca kullanılabilir. Kredi kartlarındaki limit ATM limitleri dâhilinde günün her saatinde kolayca kullanılabilir.

Kredi kartları küreselleşme olgusuna olumlu etki yapan önemli araçlardan birisi konumundadır. Dünyadaki insanların çoğu hem kendi ülkelerinde hem de diğer ülkelerde kart kullanması makro ekonomik etkiler yaratmaktadır.⁶³

3.2.1. Kredi Kartlarının Parasal Etkileri

Para devletçe bastırılan ve ülke içinde mal ve hizmetlerin değişim aracı olarak kullanılan üzerinde nominal değeri yazılı kâğıt ya da madeni nesnedir. Ekonomide madeni banknot para birimlerinin yanısıra vadesiz mevduatlar ve kredi kartları da para unsurları içinde sayılır. Değişim aracı ,değer ölçütü ve değer saklama işlevi vardır. Paranın bu üç geleneksel işlevine üç yenisi eklenmiştir. Bunlar paranın ekonomik etkinlikleri özendirme ya da destekleme, geliri yeniden dağıtma ve egemenlik işlevidir. Vadeli mevduat devlet tahvili gibi değişim araçları da para benzeri olarak değerlendirilir. Paranın değişim işlemindeki başarısı borç ödemelerindeki genel kabul görmesinden kaynaklanmaktadır.

Ülkemizde insanlar çoğunlukla T.C. Merkez Bankası parasıyla ödemede bulunurlar. Gelişmiş ekonomilerde ve gelişen ekonomilerde bir ölçüde işlemlerin

---

⁶³ Baydemir, a.g.e. , s.87.

başlatılması için çek, banka kredi kartı, tüketici kredisi ya da ticari kredi gibi diğer ödeme araçları kullanılır. Son ödemeler bunları izler.

Kredi kartları işyerlerinden mal ve hizmet satın alınmasında kullanılırken aynı nakit gibi kullanılmakta ve kabul görmektedir. Kredi kartı bir bakıma para yerine kullanılan ödeme aracıdır. Bu açıdan bakıldığında kredi kartları hatta plastik kartların tamamı para yerine geçen ödeme araçları konumundadırlar.⁶⁴

Ekonomide parasal göstergelerdeki değişimler piyasalarda faiz, mal ve hizmet fiyatları, döviz kuru ve menkul kıymet borsalarında hisse senedi fiyatları üzerinde değişmelere neden olmaktadır. Bilindiği gibi ekonomide likidite fazlası yani ekonomide gereğinden fazla para bulunması enflasyon ve dış ticaret açığı nedeniyle devalüasyon yani döviz kurlarının Türk Lirası karşısında değer kazanması beklentilerine yol açmakta bu da döviz talebine aşırı talep olmasına sebep olmaktadır. Bu durum bazı ülkelerde mali krizlere de neden olabilmektedir. Buradan da görülüyor ki ekonominin likiditesini ayarlamak ve kontrol etmek son derece önem taşımaktadır. Plastik paraların parasal göstergelere etkisinde bu açıdan bakıldığında yine son derece önem taşıyan bir konu olma özelliği arz etmektedir.

Bir kredi kartıyla ne nakit ne de çek kullanılmaksızın birçok alışveriş gerçekleştirilebilir. Kredi kartlarını kullananlar bunu imzalayıp mağazaya verirler. Böylece bir kez kullanılmış olup başkaca alışverişlerde kullanılmadığı için kredi kartlarını para olarak nitelemek mümkün değildir. Kredi kartları ve başka tüketici kredileri kişinin cebinde parası ve bankada üzerine çek çekebileceği hesabı olmasa bile kısa dönemde değişim aracı görevini yaparlar. Ancak bu durum geçicidir ve kredi hesabı kapatıldığında nihaî değişimi aracı olarak işlevini sürdürmeye devam eder.

Kredi kartları para yerine geçen ödeme aracı konumu dolayısıyla parasal etkileri bulunmaktadır. Kredi kartlarının parasal etkilerini paranın dolanım

---

⁶⁴ Yılmaz, a.g.e. , s.63.

(tedavül) hızına etkisi, para arzına etkisi ve para talebine etkisi olmak üzere sıralanabilir. Bu etkilere bakıldığında kısaca kredi kartları paranın tedavül hızını yavaşlatıcı, para arzını arttırıcı, para talebini azaltıcı yönde etkide bulunmaktadır.⁶⁵ Şimdi bu etkileri inceleyelim:

3.2.1.1. Paranın Tedavül Hızına Etkisi

Para hacminin önemi temsil ettiği satınalma gücünden dolayıdır. Ancak belli bir para stokunun temsil ettiği satınalma gücü miktarına olduğu kadar her bir ünitesinin belli bir süre içinde ortalama olarak kaç defa mal ve hizmet satın alınmasında kullanıldığına da bağlıdır. Para ünitesinin bir sene içinde ortalama olarak el değiştirme sayısına paranın tedavül hızı denir. Paranın tedavül hızı ülkedeki para stokunun satınalma gücünü belirlemek bakımından bizzat para miktarı kadar önemlidir. Gerçekten bir ülkedeki para stokunun bir yıl içindeki satınalma gücü para miktarı (M) ile tedavül hızın (V) çarpımına eşittir. Bir çarpımda ise çarpanlardan her biri sonucu aynı oranda etkilerler.⁶⁶

Paranın tedavül hızı insanların ellerinde atıl para stokları tutmalarıyla ilgilidir. Eğer herkes eline geçen paraları hiç bekletmeden derhal harcarsa paranın tedavül hızı son derece büyük olurdu. Oysa insanlar ellerine geçen paraları derhal harcamazlar ve bunları bazı motiflerle ellerinde tutarlar. Paranın böyle atıl olarak elde tutulması tedavül hızının azalmasına neden olmaktadır. Para elde ne kadar uzun süre tutulursa tedavül hızı da o kadar küçük olur. Yalnız gelişen bankacılık sektörü çeşitli motiflerle ellerinde para tutan kişileri bu alışkanlıklarından vazgeçirmiştir. Gelişen bankacılık sektörü o kadar büyük bir yol kat etti ki kişilerin paralarını istedikleri anda kendilerine sunabilme kolaylığını getirmiştir. Tabii ki bütün bu kolaylıkların baş mimarı plastik kartlardır.

Kartlı sistemde mal ve hizmet alışverişlerinde nakit para kullanılmaması sebebiyle tüketiciler para talebinde bulunmamaktadırlar. Fiziki para ihtiyacı

---

⁶⁵ Baydemir, a.g.e. , s.85.

⁶⁶ Yılmaz, a.g.e. , s.65-66, 73,76.

bulunmayan tüketicilerin paraya ihtiyaç duymaması paranın da kullanılmamasını ve dolaylı olarak paranın tedavül hızının düşük olması sonucunu doğurmaktadır.

3.2.1.2. Para Arzına Etkisi

Kredi kartları yukarıda da belirtildiği gibi para yerine kullanılabilen ödeme araçlarıdır. Kredi kartı sisteminde ne kadar kredi kartı limitini belirli bir dönemde piyasada işlemlerde kullanılabileceğini önceden tam doğru olarak tespit etmek mümkün değildir. Bu nedenle ekonomideki fiziki para stokuna ilave olarak ne kadar para yerine geçen diğer paralar olduğunu bilmeden ekonomiye yön vermek oldukça güçtür.

Para arzının genel olarak artış nedenleri ise şöyle sıralanabilir :

Para talebi gelirlerdeki (ücretler diğer maliyetler karlar veya rantlar) artış veya faizlerdeki düşüş dolayısıyla artabilir. Para arzı krediler dolayısıyla para talebine bağlı olduğundan artabilir.

Kamu harcamaları çeşitli nedenlerle artırılır ve eğer bunu karşılayacak kamu geliri sağlanamazsa açıklar doğar. Bu açıklar ya iç borçlanma ya da MB avansları ile karşılanabilir. Hazine'ye olan avansların para arzı üzerinde yakın bir etkisi vardır. İç borçlanma kısa vadede para arzını azaltabileceği gibi, hazine'nin iç istikraz tahvilinin (veya bonolarının) vadeleri olduğu zaman anapara ve faizlerle birlikte doğan yükümlülük ya yeni vergilerle ya da daha yüksek dozda bir emisyon aracılığıyla karşılanacaktır.

Para arzının temel olarak artış nedeni sadece bütçe açıkları değildir. Özel sektörün kredi talebindeki artış bankaların kredi arzını artırır. Bu da doğal olarak para arzını artırır. Para arzının bu mekanizma ile artışı bankaların topladıkları mevduat hacmine bağlıdır. Mevduatlar yükseldikçe bankalar daha fazla kredi verebilecek ve böylece de para arzı artacaktır. Verilen kredinin bir kısmı mevduat halinde tutulduğundan, bir mevduattan birkaç kredi (her seferde azaldığından) marjinal artışlar ile para arzını arttırmaktadır ve bu ilişkiye mevduat çarpanı denilmektedir. Kredi kartı sisteminde de ekonomik sistemdeki

nakit paralar kişilerin cebi ve ya da işyerlerinin kasaları yerine bankalarda mevduat olarak kalmakta bu da bankaların kredi verilebilecek fonlarını artırarak dolaylı olarak para arzının artmasına neden olmaktadır. Bilindiği gibi ülkemizde birçok firma çalışanların maaşlarını ticari mevduat hesaplarından virman yaparak ödemektedir. Kişiler de bu paranın tamamını çekmek yerine yine kredi kartı borçlarını bu maaş hesaplarını kullanarak ödemekte ve kredi kartı kabul eden işyerleri ise kredi kartı alacaklarını eskiden olduğu gibi nakit olarak değil, ticari hesaplarına alacak kaydı yöntemiyle tahsil etmektedirler. Bu hesaplardan da çoğu zaman para yine çıkmamakta işyerleri mal aldıkları firmaların hesaplarına virman ya da çek keserek işlem yapmaktadırlar. Kısaca fiziki paranın ekonomide dolaşımı plastik kartlar nedeniyle engellenmekte aynı zamanda bir kredi aracı da olan kredi kartları para arzının artmasına etkide bulunmaktadır.

Para politikasını etkin hale getirebilmek için likidite tanımının tüm mevduat benzeri enstrümanları içerecek şekilde ele alınması para talebi ve dolayısıyla dolanım hızı denklemlerinin istikrarını sağlayacaktır. Bu bağlamda ülkemizde yıllık işlem hacmi katrilyonlarla ifade edilen kredi kartlarının da dikkate alınmasında fayda bulunmaktadır.

Günümüzde para tanımları yapılırken ekonomide sirkülasyonda olan ve potansiyel talep yaratan kredi kartlarının da gerçek durumun yansıtılabilmesi yani bazı problemlerin çözümüne katkı sağlanabilmesi için hesaba katılması gerekmektedir. Para arzı hesaplarına hızla gelişen bu ödeme araçlarının katılmaması bu göstergelere bakılarak verilen diğer ekonomik kararların da yanlış olmasına neden olacaktır.

Ekonomik faaliyet ve fiyat artışlarının izlenmesi için kullanılan mevcut para arzı tanımlarının mali sistemin tüm yükümlülüklerini içermediği için iyi bir ölçü olmadığı ve sınırlı kaldığı genel olarak kabul gören bir görüştür. Bu durumun en açık örneğini para arzının kısıtlandığı dönemlerde (kriz dönemleri dışında) ekonomide ödemelerin senetlerle yapıldığını ve insanların para kullanmadan işlerini yürüttüklerini ve bu nedenle piyasada dönen ticari senet

hacminin para arzına dâhil edilmesi gerektiği sık sık savunulmaktadır. Piyasada dolaşan senet hacminin ölçüsü konusunda ise bir senedin geçerliliğinin olması ve devlet tarafından icra ve iflas işlemlerinde kabul edilmesi için bankalar tarafından kayıt edilmesi gerektiği ve bu yolla piyasadaki senet tutarının ölçülebileceği savunulmaktadır.

Yukarıda yapılan yorumu kredi kartları için yaptığımızda bu kartların da kesinlikle para arzı tanımına katılması gerektiği kesindir. Çünkü kredi kartları bankacılık kesiminin diğer sektörler için yükümlülüğüdür. Banka elinde kredi kartı bulunan kart hamilinin yaptığı harcamanın ödenmesini işyerine karşı garanti etmektedir. Kredi kartı da senet, çek ve taksitli satışlar ve tüketici kredileri gibi ödemeyi sonraya (şimdi al sonra öde) erteleyen ve ödemenin bir banka tarafından garanti edildiği ödeme araçlarıdır. Plastik kartlar özellikle Batılı toplumlarda nakit, çek, senet yerine kullanılmaktadır. Yakın gelecekte ise elektronik ticaretin gelişmesiyle kâğıt ve plastik yerine sanal para kullanılacaktır.

Kredi kartları ve tüketici kredileri geniş tanımlı para arzına dahil edilmeli ve politikalar buna göre oluşturulmalıdır. Kredi kartları ile yapılan ödemelerin geniş tanımlı M para arzına ilavesi gerekmektedir.

Kredi kartları Merkez Bankası'nın para arzı yaratma gücünü azaltırken, bankaların para yaratma gücünü artırmaktadır. Buradan da belki şu an değil ama bir on yıl içinde Merkez Bankalarının bankalar üzerinde hâkimiyetinin kalmayacağını söylemek mümkündür. Nakit kartlar diye tanımlanan kredi kartlarının da yaygınlık kazanmasıyla tüketiciler en ufak alışverişlerini bile nakit para olmadan alabilecekler.

Ekonomi literatüründe para olmayıp fakat para gibi kullanılan nesnelere de para denildiği dikkate alındığında kredi kartları da bir değerlendirmeye göre para olarak nitelendirilebilir. Her ülkenin Merkez Bankası (Central Bank) belli bir miktarda piyasaya para arz eder ve bu para arzının miktarını açık piyasa işlemleri ile kontrol eder. Böylece ekonominin yönlendirilmesinde etkili olur. Fakat Dış Ticaret Teorisi ve dengesindeki görünmeyen işlemler kalemlerinin dengenin oluşması veya bozulmasındaki rolü gibi para arzının efektif talebi

daraltıcı veya genişletici etkisine şahıslar ve/veya şirketlerin bankalardan aldığı çekleri keşide ederek veya kambiyo evraklarından senet veya poliçeyi ihtiyaçlarına göre vade ve meblağı serbestçe belirleyip düzenlenmesiyle piyasaya para sürüp efektif talebi tek yönlü olarak sanki bir görünmeyen işlem gibi fiilen olduğundan bir miktar daha fazla bir diğer değişle marjinal olarak genişletirler. Böylece potansiyel talebin para yokluğundan efektif talebe dönüşemeyen bir bölümü bu kaimeler aracılığıyla efektif talebe fiili talebe dönüşür. Fiyatlar genel seviyesi de bu hususlardan etkilenir. Son on yıldan evet potansiyel talebi efektif talebe dönüştüren enstrümanlar (nakit para hariç) sadece kambiyo evrakları (bono-poliçe-çek) iken geçen son on yıl içinde bunlara plastik para- kredi kartı da ilave olmuştur.

Yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı plastik kartları para arzını (M) artırıcı bir etki yaratmakta ve Merkez Bankası bilânçosunu etkilemektedir. Yakın gelecekte akıllı kartların yaygınlaşması. Plastik kartların toplumun tüm bölge ve katmanlarına yaygınlaşması ve özellikle elektronik ticaretin internetten yaygın olarak yapılması durumunda siber ya da görünmeyen para dediğimiz sanal paranın toplumun bütün bölümlerinde kullanılması durumunda siber ya da görünmeyen para dediğimiz sanal paranın toplumun bütün bölümlerinde kullanılması durumunda para politikası yapımcıları zorlanacaklardır. Merkez Bankaları para politikasını yönlendirirken birkaç araçtan yararlanmaktadır. Sözü edilen yeni tekniklerin Merkez Bankasının gündemine girdikten sonra geniş tabanlı para arzına (M) dâhil edilmesi yerinde olacaktır.

3.2.1.3. Para Talebine (Likidite Tercihine) Etkisi

Fertlerin paralarını likit yani her an diledikleri gibi kullanmak üzere el altında tutma yolundaki tercihi "likidite tercihi" denir. Zira parasını hazır tutmak isteyen şahıs ancak kendisine cazip bir prim ödendiği takdirde likiditeyi

tercihten vazgeçebilir. Faiz şu hal ile likiditeyi tercihten vazgeçmenin bir bedeli olduğu kadar parayı likit halde tutmanın da maliyeti demektir.⁶⁷

Plastik kartların kullanılması kişilerin nakit para bulundurma yani likidite tercihini olumsuz yönde etkilemiştir. Likidite tercihi teorisi atıl kaynakların ne kadarının faiz haddi yardımı ile ödünç verilebilir fonlar halinde yatırımlar için kullanılabileceğini gösteren bir kuramdır. Plastik kartlar yoluyla kişiler nakit paralarını bankalardan çekmemekte ya da gelecekte elde edeceklerini bugünden harcamaktadırlar. Kişi dilediği zaman ihtiyacı olan parayı 24 saat hizmet veren ATM'lerden alabilmekte ya da paraya hiç dokunmadan kart sistemleri ile mal ve hizmet alımlarını gerçekleştirebilmektedir.

Piyasada taksitli satışların artmasının kısa vadede nakit talebini düşürdüğü bilinmektedir.

Banka kredi kartlarında da son ödeme tarihlerinin işlem tarihinden itibaren 15 ile 45 gün sonra olması ve faisiz geç ödeme olanağı sağlaması nedeniyle kısa vadeli de olsa peşinatsız taksit olanağı sözkonusudur. Bu anlamda plastik kartların tamamına yakın kısmı ekonomide para talebini son derece azaltan bir rol üstlenmektedirler. Kat hamillerinin son ödeme tarihlerinde kredi kartı borçlarını bankalara nakit olarak değil hesaben yapmaları durumunda para talebi çok düşük seviyelere inecektir.

Plastik kartların yaygınlaşması kişilerin ihtiyaç saiki ile para tutmalarına gerek bırakmamıştır. Para talebini etkileyen faktörlerden birisi olan ihtiyat amaçlı nakit tutma zihniyeti plastik kartlarla azalmıştır. Kişiler bankalardaki paralarına gece gündüz demeden her an ulaşabildiklerinden yanlarında büyük tutarlarda para bulundurmamaktadırlar. Ya da plastik kart sistemi gerek tüketiciler gerekse tüm işyerleri açısından benimsenip yaygınlaştıktan sonra ihtiyaç güdüsü ile para talebi sıfır seviyesine inebilecektir.

---

⁶⁷ Yılmaz, a.g.e. , s.77, 78.

3.2.2. Kredi Kartlarının Milli Gelire Etkisi

Milli gelir bir ülkede bir yıl içerisinde üretilen nihai mal ve hizmetlerin parasal değeri olup, milli gelir seviyesini toplam arz ve toplam talep belirlemektedir. Toplam arz ile toplam talebin eşit oldukları seviye milli gelir düzeyidir.

Milli gelir üretim, gelir ve harcama yöntemleriyle hesaplanabilir. Bir ulusun gelişmesi milli gelirin artmasıyla gerçekleşir.

Kredi kartları tüketim eğilimini artırarak toplumun harcama miktarlarını artırmakta toplam arz aynı seviyede kaldığı için fiyat artışlarına yol açabilmektedir. Ancak üretim imkânlarının elverişli olduğu ekonomilerde fiyat artışı olmaksızın üretim artışına sebep olmakta bu da dolayısıyla gelir düzeyine artırmaktadır.⁶⁸

Efektif talep aynı zamanda bir ekonomide istihdam düzeyine belirler. Efektif talep harcama biçiminde istihdam düzeyi işgücü cinsinden belirlenen milli gelir demektir. O halde bu üç terim herhangi bir anda aynı büyüklüğü vurgulamaktadır. Bir diğer deyişle aşağıdaki özdeşlik söz konusudur.

$$\text{Efektif Talep} = \text{İstihdam Düzeyi} = \text{Milli Gelir}$$

Özdeşlikteki terimleri oluşturan öğeler arasında da aynı özdeşlik ilişkisi vardır. Şöyle ki, bir ekonomide talep denilince hem tüketim hem de yatırım sektörlerindeki istihdam ifade edilmektedir. Ayrıca bir ekonomide harcamaların tüketim, yatırım harcamaları şeklinde ayrıldığı bilinmektedir.

O halde kapalı bir ekonomi varsayımıyla,

$$\text{Efektif Talep} = \text{Tüketim Talebi} + \text{Yatırım Talebi}$$

$$\text{Milli Gelir} = C + I$$

---

⁶⁸ Yılmaz, a.g.e. , s.57–58.

Burada; Tüketim Talebi = C, Yatırım Talebi = I'dır. Kredi kartlarının milli gelir seviyesine olan etkisini tespit edebilmek için yukarıda açıklanan milli geliri yani efektif talebi oluşturan kalemlerden hareket etmek daha doğru olacaktır.

Kredi kartlarının milli gelire etkisi iki açıdan ele alınabilir. Bunlar; kredi kartlarının tüketim talebine ve yatırım talebine etkisidir.

Tüketim talebi açısından bakıldığında kredi kartı işlemlerinin kredi kartı sahiplerinin harcama eğilimlerini artırdığı bir gerçektir. Kredi kartı hamilleri, kartlarıyla almayı hiç palanlamadıkları bir malı alabildikleri gibi; kartlarını kredili kullanmak suretiyle kendilerine ilave bir satın alma potansiyeli oluşturmaktadırlar. Kişiler ellerinde hiç para olmadığı halde daha sonraki aylarda elde edecekleri gelirlerini bugünden tüketerek ekonomide toplam efektif talebin yükselmesine katkıda bulunmaktadırlar.

Kartlı ödeme sistemlerinin tüketim eğilimini artırdığını söylemek mümkündür. Çünkü kart hamilinden nakit çıkışı yoktur. Ancak bu yargıyı genel tüketim eğilimi ile açıklamak daha doğru olacaktır. 1980'li yıllardan sonra gelişen pazar ekonomisi halkın genel kesiminde bir tüketim eğilimi yarattı. Bu durum ekonomik olarak üretim karşılığı olmadan tüketmek yönünde bir eğilim olup, pazarlama tekniklerindeki gelişmelerden kaynaklanmaktadır. Bu genel bir olgu olup sadece kartlı ödeme sistemlerine has bir özellik değildir. Tüketici ve tüketim kampanyaları şahısların gelecekte kazanacağı varsayılan maaş gelir ve diğer parasal kazanımların ipotek altına alınarak harcamaya yönelmesi ancak ekonomi uzmanlarının konusu olabilecek nitelikte genel bir olgudur. Kredi kartı da Türkiye'deki bir genel olgudan etkilenmiştir. Bu başka bir anlam taşımamaktadır. Avrupa'daki "Homo Economicus" Türkiye'deki yerini tam almaya başladığında, bu olgu da değişecek ve tüketiciler gelirleri ile doğru orantılı harcama yaparak geleceklerini ipotek altına alma eğiliminden kaçınacaklardır. Ancak bu olgunun bir yararı da üretimi artırması ve reel olarak milli gelire katkıda bulunmasıdır. Ancak bu olgunun yatırımları durduracak kadar taarruftan kaçışa dönüşmemesi gerekmektedir.

Kredi kartı harcamalarında dikkat edilmesi gereken husus; kullanıcıların ödeme güçlerini aşmamasıdır. Ancak kredi kartının ilk yarattığı psikoloji etki de maalesef parayı ikame etmesi yönü ile bu sınırın aşılması olarak karşımıza çıkmakta bu nedenle tüketim eğilimini artırmaktadır. Fakat bu etki sanıldığı üzere piyasada enflasyonist bir baskı yaratabilecek düzeyde olmamaktadır. Buna karşılık nakit darlığı durumunda piyasayı canlandırıcı etkisi de göz ardı edilmemelidir.

Kredi kartı ile harcama eğiliminin artışı efektif talebi körüklemekte bu da koşulların uyum olması durumunda üretim artışına neden olmakta böylece de ulusal reel gelir artmaktadır.

Özetle; Kredi kartları tüketim eğilimini arttırarak toplumun harcama miktarını arttırmakta toplam arzın aynı düzeyde kalması durumunda fiyat artışlarına yol açabilmektedir. Ancak artan talebe karşılık üretim miktarının arttırılması durumunda milli gelir düzeyi de arttırılmış olmaktadır. Dolayısıyla ticaret de canlanacaktır.

Milli Gelirin yatırım talebi ögesinden bakıldığında da kredi kartlarının olumlu sonuçlar verdiğini görmek mümkündür. Kredi kartına sahip kişiler genellikle fazla paralarını hesaplarında tutmaktadırlar. Banka kartı sahipleri ise, maaşlarının tamamını bankadan çekmeyip ihtiyaç halinde bu paraları şube ya da ATM'lerden çekmektedirler. Ayrıca üye işyerleri kredi kartı ciroların ihtiyaçları oluncaya kadar hesaplarında tutmakta günlük ihtiyaçları dışındaki nakitlerinin kasalarından bulunmasını güvenlik ve verim açılarından tercih etmemektedirler. Günlük ihtiyaçlar dışında kazada bulunan paranın işyerine külfetten başka hiçbir kazancı bulunmamaktadır. Tam tersine bu paranın banka hesabında bulunması durumunda kısa vadeli fon alınabilmekte, para dövize çevrilebilmekte ve repo yapabilme olanağı bulunmaktadır. Hiçbir yerde değerlendirilmemiş olsa dahi işyerinin ticari vadesiz mevduatında ortalama hesap yükselecek yılsonunda az da olsa belirli bir faiz getirisi sağlanabilecektir. Görülüyor ki, kredi kartı tarafları paraları bankada tutmaktadırlar. Bankalar kendilerinde toplanan bu ucuz maliyetli fonları

kolaylıkla plase edebilmektedir. Sözkonusu bu düşük maliyetli fonlar bankanın plasman maliyetini düşürmekte ihtiyacı olan yatırım sahiplerine daha ucuz maliyetli kredi olarak geri dönmektedir. Sonuçta kredi kartları yatırım talebi açısından da ekonomik olarak fevkalade olumlu etkiler yaratmakta milli geliri artırıcı yönde etkilerde bulunmaktadır.

Kredi kartı ile alışveriş yapılması durumunda fiziki paranın tedavülü kısmen ortadan kalkmakta ve ödemeler kaydi olarak gerçekleştiğinden bankadan para çıkmamaktadır. Kartlı alışveriş sebebiyle işyerinin kasasında ya da müşterinin cebinde bulunacak para banka sisteminde kalmaktadır. Bu şekilde bankacılık sisteminde kalan para hem daha az maliyetli hatta maliyetsiz mevduat olmakta bu da ülke için kullanılabilir tasarrufun bankalardan toplanmasına neden olmaktadır.

Özetle; kart taşıyanların fazla paralarını hesaplarında tutarak bankalar kendilerinde toplanan bu ucuz maliyetli fonları yatırımcılara kredi olarak vermektedir. Sonuçta kredi kartları milli geliri arttırıcı yönde etki yapmaktadır.

3.2.3. Kredi Kartlarının İstihdama Etkisi

İstihdam bir ülkede ekonomik etkinliklerde eylemli olarak kullanılan insan gücü anlamına gelir. İstihdam sözlük anlamıyla “hizmette kullanmak kullanılmak” daha kısası “hizmete kabul” demektir. İstihdam sözcüğü ekonomi ve toplumsal siyasa dilinde de çalışma ve gelir sağlama kararında olan kişilerin hizmetlerinden yararlanmak üzere çalıştırılmaları anlamına gelir. İstihdam sözcüğü Türkçe’de “çalıştırma” olarak kullanılır.⁶⁹

Kredi kartları gerek tüketim istemi gerekse yatırım istemi açısından ele alındığında ülkede çalıştırma düzeyinin artmasına katkıda bulunduğu bir gerçektir. Yeni teknoloji yeni iş alanı demektir. Ancak, yeni teknolojiler nitelikli personele iş olanağı yaratırken niteliksiz işçiler sistem dışında kalmaktadır.

---

⁶⁹ Baydemir, a.g.e. , s.87.

Kredi kartı sistemi teknoloji yoğun bir sektör olsa da nitelikli ve teknik personele gereksinim duyulmaktadır. Kart sistemi yalnızca ATM'ler nedeniyle bankada çalışan personel sayısını kısmen azaltmış ancak bankalarda plastik kartlarla ilgili bölümler açılmış ve bu bölümlerde kartların pazarlanması teslimi hesap eksterlerinin, mektupların ve armağanların dağıtımı ile binlerce kişi çalışmaktadır.

Öte yandan, plastik kartların elektronik ticaretin vazgeçilmez aracı olması nedeniyle de çok çeşitli iş olanakları gündeme gelmektedir. İnternete dayalı elektronik ticaret ve elektronik dağıtım sistemleri uluslararası ticareti hızlandırmaktadır. Kredi kartlarının özellikle perakende ticarete kullanılması hem ulusal ve hem de uluslararası ticareti canlandırmaktadır.

3.2.4. Kredi Kartlarının Enflasyona Etkisi

Enflasyon dolaşımdaki paranın çoğalarak değerinin düşmesidir. Paranın satın alma gücünün düşmesi nedeniyle fiyatların yükselmesidir. Deflasyonun tersidir. Günlük deyimde “genel fiyat düzeyindeki yükselme eğilimi” olarak bilinmektedir. Enflasyonun temel özelliği toplam mal ve hizmet sunusunun toplam istemi karşılayamamasıdır. Enflasyon verimliliği ve dış ödemeler dengesini olumsuz etkiler. Para değerini yitirdikçe satın alma gücü de zayıflar. Satın alma gücünün zayıflaması toplumsal huzursuzluklara da yol açar.

Kredi kartı hamilleri mal ve hizmet alımında kredi kartlarını kullanmaları durumunda bu işlemlerden dolayı işyerine ya da bankaya borcu son ödeme tarihinde ödemesi kaydıyla herhangi bir ücret komisyon ya da faiz adı altında herhangi bir ödenti yapmamaktadırlar. Hata yapılan işlemlerin bedelini ortalama bir aya yakın bir süre sonra ödemektedirler. Bu işlem nedeniyle kart kabul eden banka üye işyerinden en az takas komisyonu kadar bir komisyon almakta ve aldığı bu komisyonun takas komisyonu kadar kısmını kredi kartını çıkaran bankaya yani kart sahibinin bankasına ödemektedir. Kart kabul eden banka, sözleşmede anlaşılan komisyonu kesip işlem tutarını işyerine öder. Takas işlemlerinden sonra da bu bedeli kart hamilinin bankasından komisyonu düştüktan sonra tahsil eder. Kısaca açıklanın bu işlemde en avantajlı kart sahibi

olmaktadır. Çünkü bir aylık bir dönem kadar faizsiz kredi kullanmış olmaktadır. Yapılan işlemde en zararlı çıkan işyeridir. Zira bankaya bir komisyon ödemiştir. Özellikle düşük kar marjı ile çalışan işyerleri kartlı işlemlerden zarar etmemek için bunu fiyatlara yansıtma yoluna gitmektedirler. Kart hamilinden bu komisyonu almak ülkemizde petrol istasyonları hariç diğer işyerleri için yasaklanmış bulunmaktadır. Şayet işyerleri sözü edilen komisyonu fiyatlara yansıtırlarsa enflasyonu artırıcı yönde etkiler olabilecektir.⁷⁰

Plastik kartlar ekonomide para arzı arttığında toplam talep artmakta bu da üretim imkânları yetersiz ya da üretim sistemi tam kapasitede çalışıyorsa enflasyonist eğilimler çoğalacaktır.

Kredi kartları borçlanma imkânlarını genişletmek suretiyle toplam talebin artması sonucunu doğurur. Şayet ülkedeki fiyat istikrarsızlığı “üretim yetersizliği – talep fazlalığı” yönü ağır basan ve talep enflasyonu denebilecek bir yapısal özellikte ise kredi kartlarının yaygınlaşması enflasyonu daha da yükseltici etki doğrurabilir. Enflasyonun karakteri maliyet ve ithalat ağırlıklı bir yapıya sahipse bu etki zayıflamış olur. Kredi kartları tüketim kalıplarının zorlanması ve hatta yeni kalıpların ortaya çıkmasına yol açarak “gösteriş etkisi” ve “göstermelik tüketimi” kamçılatabilir. Sosyal yapı ile değişik gelir gruplarının tüketim kalıpları ve alışkanlıkları arasındaki ilişki bu etkinin boyutlarını belirler.

Kredi kartının kullanımı özellikle kartın bilinçsiz kullanımı mal ve hizmetlere olan talebi artırır. Artan sistem yeterli kaynak olması durumunda üretimi artırır. Ancak, üretim olanakları yetersiz ya da üretim istemi tam kapasitede çalışıyorsa enflasyonist eğilimler artacaktır. Enflasyonist ortamlarda artan fiyatları yükselterek enflasyonun daha da artmasına neden olur.⁷¹

Kredi kartı kullanımının enflasyon üzerindeki etkisini iki yönlü olarak düşünmek gerekmektedir. Kredi kartı hamilerine paraya sahip olmaksızın

---

⁷⁰ Yılmaz, a.g.e. , s.80.

⁷¹ Baydemir, a.g.e. , s.88.

tüketim yapabilme olanağı sağlaması nedeniyle talebi artırıcı yönü bulunmaktadır. Ters taraftan bakıldığında ise kredi kartlarının kullanılması ile piyasada nakit sirüklasyonu azalmaktadır. Bu durumda da nakit paranın azalmasının enflasyona etkisi düşünüldüğünde kredi kartlarının enflasyonu azaltıcı etkisi olduğu da söylenebilecektir.

Sonuç olarak, plastik kartların genel olarak fiyatlar genel seviyesini çok az olarak yukarıda belirtilen koşullar altında artırıcı yönde etkilediğini söyleyebiliriz. Ancak “kredi kartları enflasyonu artırır” şeklinde bir saplantıya asla kapılmamak gerekir. Kredi kartlarının olumlu yönleri yanında bu konunun sözünü dahi etmek anlamsızdır.

3.2.5. Kredi Kartlarının Faiz Oranlarına Etkisi

Kredi kartı işlemlerinin piyasa faiz oranları üzerinde doğrudan olumlu ya da olumsuz etki yaptığını söylemek mümkün bulunmamaktadır.⁷²

Kredi kartları borçlanma taleplerinin artması ve tüketim harcamalarının yoğunlaşmasına yol açabilir. Borçlanma taleplerinin artması faiz oranlarının yükselmesi yönünde etki yapar. Ancak kredi kartları banka ve anlaşmalı firmaların rekabeti ve pazar payını artırma gayretleri de faiz oranlarını düşürücü yönde etki yapabilir. Kredi kartlarının faiz oranlarına net etkisi borçlanma talebi artışının faizleri tırmandırma etkisi ile rekabet ve pazar payının faizleri aşağı çekme eğiliminin gücüne ve genel ekonomik konjonktüre bağlıdır.

Daha önce de belirtildiği gibi kredi kartı sistemi ya da plastik kartlar ekonomik yapıda kullanıldıklarında elde tutulan atıl paranın büyük bölümü finansal sisteme yani bankalara girmekte bankada bulunan para ise kişi ya da firmaların kasalarına daha az girmektedir. Plastik kart faaliyetini yapan bankaların temel amacı kart hamillerinin ve üye işyerlerinin vadesiz mevduatını bankada tutabilmektir. Bankalar bu konuda oldukça başarılı bir çalışma içerisindeyler. Son yıllarda tüm bankalar bireysel bankacılık işlemlerine

---

⁷² Yılmaz, a.g.e. , s.83.

özellikle plastik kart çıkarma çalışmalarına katılmaya başlamışlardır. Burada temel amaç düşük maliyetli vadesiz ticari ve tasarruf mevduatına ulaşabilmektir. Bankaların toplam vadesiz mevduatları içerisinde plastik kartlardan kaynaklanan vadesiz mevduatın toplam vadesiz mevduat içerisinde % 30'lar seviyesinde olduğu tahmin edilmektedir. Bu şekilde ortaya çıkan ucuz maliyetli fonlar bankaların plasman maliyetlerini daha aşağı seviyelere düşürmekte dolayısıyla kredi faizlerinin daha aşağı seviyelerde gerçekleşmesine neden olmaktadır.

Özet olarak kredi kartlarının faiz oranlarına direkt etkisi olmamakla birlikte, piyasa faiz oranlarının daha aşağı düzeylerde gerçekleşmesine katkıda bulunduğu söylenebilir.

3.2.6. Kredi Kartlarının Kamu Gelirlerine Etkisi

Kredi kartı ile kart hamillerinin mal ve hizmet almaları durumunda nakit yapılan alışverişlere oranla daha çok faturalı ve perakende satış fişli işlem yapıldığı bir gerçektir. Kredi kartı ile yapılan işlem tutarları üye işyerinin bankadaki hesabına bir onraki işgünü alacak kaydedildiğinden işyerleri herhangi bir vergi denetiminde cezaya tabi olmamak için bunların faturalarını zorunlu olarak kesmemektedirler. Yapılan birçok alışverişte kredi kartı kullanılması durumunda işyerlerinin fatura kesmek zorunda olmaktadır.

Kredi kartı ile bu şekilde vergiye tabi işlemlerin teşvik edilmesi kamu gelirlerinin artmasına da neden olmaktadır. Bu yolla yapılan tüm ekonomik işlemler bankalara kanalize edilmekte kayıt dışı işlemler saf dışı edilmektedir.

Vergi kaçacağını önemli ölçüde önleyen tek aracı yine kredi kartlarıdır. Vatandaşın cebiyle mal ve hizmet sunan müessesenin kontrolü zordur. Ama banka kasasıyla mal ve hizmet sunulan müesseseyi kontrol her an mümkündür. Ekonomik açıdan olayı ele aldığımızda ülkemiz turizminin en önemli ayağı kredi kartlarıdır.

Yurtdışı bir plastik karta sahip turistler de burada alışveriş yaptıklarında işyerleri özellikle büyük tutarlı işlemlerde (halı, mücevherat gibi) sadece kredi kartlı işlem olması nedeniyle fatura kesmek durumunda kalmaktadırlar.

Kredi kartı ile alışveriş durumunda kart hamillerinin borçlarını geç yatırmaları ve kredi kartı limitinden banka şubeleri ya da ATM'lerden makit avans çekilmesi durumunda ayrıca bankanın bu işlemlerle ilgili kendi lehine tahakkuk ettirdiği tüm gelirlerden devlet değişik isimler altında vergi ve fon geliri tahsil etmektedir. Bu açıdan da kartlı sistem kamu gelirlerini arttırıcı etkide bulunmaktadır.

3.2.7. Kredi Kartlarının Kayıtdışı Ekonomiye Etkisi

Kart sistemi kullanılarak yapılan tüm işlemlerin banka sistemi içerisinde kalması kayıt dışı ekonomiyi engellemektedir. Ülkemizde kayıt dışı ekonomi oldukça yüksek tutarlara ulaşmış hatta kayıtlı ekonomi kadar bir büyüklüğün kayıtdışı ekonomide bulunduğu tahmin edilmektedir.

Yukarıda kamu gelirlerine etkisi bölümünde bahsettiğimiz gibi kredi kartları ile yapılan işlemlerin fatura ya da perakende satış fişlerinin kesilme zorunluluğu kayıt dışı ekonomiyi azaltmaktadır. Ayrıca kredi kartı hamilleri ceplerinde para olsa dahi kredi kartı ile alışveriş idah avantajlı olması nedeniyle tercih etmekte hiçbir şekilde fatura ya da fiş vermeyen işportacı vb yerlerden alışveriş yapmamaktadırlar.

Çağdaş Türk Toplumunda, herkesin ve her kesimin vergi mükellefi kılınmasını, kimlik belgesinin vergi kimliği belgesine dönüştürülmesini kredi kartı ile alışveriş özendirilerek bu yolla vergiyi doğuran olayı belgeye bağlanmasını enflasyon muhasebesine geçilmesini ya da topluca ya da aşama aşama gerçekleştirmeye çabalayarak; kayıt dışı ekonomiye dur demeli, kesinlikle baş tacı etmemelidir.

Bugün kredi kartı uygulamasının üye bakımından müessese bakımından ülke ekonomisi bakımından birçok faydası vardır. Ülke bakımından döviz girdisi sağlaması ve vergi kaybını azaltma fonksiyonu ve paranın ekonomik çember

içinde korunması gibi birçok fayda sıralanabilir. Bu bakımdan kredi kartı uygulaması mali mevzuat ile korunmalı ve teşvik edilmelidir.

3.2.8. Kredi Kartlarının Ödemeler Bilânçosuna Etkisi

Ödemeler bilânçosu kişi, şirket kurum ve hükümet kuruluşlarının bir yıl içerisinde dış dünya ile yaptığı iş hacmini gösteren tablodur. Ödemeler bilânçosuna ödemeler dengesi de denilir.

Bir ülkenin bir dönem içinde diğer ülkelere çeşitli nedenlerle yaptığı ödemelerle, dış ülkelere sağladığı gelirleri döviz olarak ya da karşılığı ulusal para türünden gösteren bilânçodur.

Kredi kartı sistemleri dış ülkelere bağlı sistemler olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyada olduğu gibi Türkiye’de kredi kartlarının kullanılmasında, ATM’lerden ve POS makinelerinden yararlanılmaktadır. Ülkemiz henüz ATM’leri ve POS makinelerini üretme aşamasında değildir. Bu nedenle, kredi kartı sisteminin işleyişinde gerekli olan donanım ve programlar dışarıdan alınmaktadır. Kredi kartları bu açıdan ödemeler bilânçosunu olumsuz yönde etki eden bir kalem olmaktadır.⁷³

Kredi kartı ve banka kartlarının kullanımı ülkenin ödemeler dengesine olumlu ya da olumsuz etkide bulunmaktadır. Ülke yurttaşlarının başka ülkelerde kartlarını kullanmaları yurtdışına döviz çıkışı, yabancı turistlerin ülkemizde kartlarını kullanmaları durumunda ise ülkemize döviz girişi olmaktadır.

Kredi kartlarının tüm dünyada kullanımı ile birlikte ülkemize gelen turistlerin nakit para taşımak yerine harcamalarını döviz üzerinden kredi kartıyla yapmaları nedeniyle ülkemize döviz girdisi sağlamaktadır. Böylece döviz girdilerindeki artış ödemeler bilânçosuna olumlu etki yapmaktadır.

Konsolide bir ödemeler dengesi tablosunda cari hesap, sermaye hesabı ve resmi rezervler kalemleri bulunmaktadır. Cari hesabın mal ve hizmetler

---

⁷³ Baydemir, a.g.e. , s.89.

kalemi içerisinde dördüncü kalem olarak turist harcamaları yer almaktadır. Bu harcamaların büyük bölümü plastik kartlarla ilgilidir. Artık günümüz dünyasında insanlar başka ülkelere giderken ceplerinde nakit ya da çek götürmek yerine kullanımı daha kolay çağdaş ödeme araçları olan plastik kartlarını yani plastik paralarını yanlarına almaktadırlar.⁷⁴

Günümüzde dünyasında internette alışveriş imkânları da oldukça genişlemiştir. Şurası muhakkak ki, önümüzdeki birkaç yıl içerisinde plastik kartlar kullanılarak güvenli alışveriş işlemleri çok kolay bir şekilde yapılabilecektir. İnsanlar mağaza mağaza, şehir şehir, hatta ülke ülke dolaşım ihtiyaçlarını karşılamak yerine günün herhangi bir saatinde evnide bilgisayarının başında oturarak alışverişini kolaylıkla yapabileceklerdir. Bu durum uluslararası düzeyde paranın hareket etmesine dolayısıyla da ödemeler dengesine etkide bulunacaktır.

1999 yılı sonu itibarı ile yabancı bankalara ait kredi kartları ve banka kartları ile yapılan işlemler sonucunda, ülkemize toplam 856 milyon ABD doları döviz girdisi sağlanırken, Türk bankalarına ait kartların yurtdışında kullanılması sonucunda da 519 milyon ABD doları döviz çıktısı gerçekleşmiştir. 1999 yılı içerisinde ülkemizde kredi kartlarının kullanımı sonucunda 337 milyon ABD doları net döviz girdisi sağlanmıştır.

3.2.9. Kredi Kartlarının Ticarete Etkisi

Bir ödeme aracı olan kredi kartlarının tüm ticari işlemlere aşırı derecede etkide bulunacağı kaçınılmazdır. Kredi kartlarının özellikle perakende ticarete kullanımı ticari faaliyetleri canlandırmaktadır.

Elektronik ödeme sistemleri elektronik ticareti kökleştiren ve kolaylaştıran bir rol üstlenmektedir. Özellikle kredi kartları bu alanda adeta bir çığır açmıştır. “ATM” (Automatic Teller Machines) gibi elektronik ödeme ve para transfer sistemleri, kredi kartları veya benzeri diğer ödeme araçları, elektronik ticaretin

---

⁷⁴ Yılmaz, a.g.e. , s.89–90.

ayrılmaz bir faktörü haline gelmiştir. Özellikle ATM makineleri sanayileşen tüm ülkelerde ciddi bir nakit aracı konumundadır. Milyonlarca kredi kartı günümüzde ödemeler amacıyla kullanılmaktadır.

İnternete dayalı elektronik ticaret ve elektronik dağıtım sistemleri uluslararası ticareti hızlandırmaktadır. Birçok nedenle elektronik ticaret ve özellikle internet uluslararası ticareti kolaylaştırmaktadır. Örneğin telefon ve faks uluslararası düzeyde ticaret yapan işletmeler arasında daha hızlı bir iletişim imkânı dâhiline sokmuştur. İnternet daha da ileri giderek hızlı ve yeni iletişim sağlamak yoluyla ticareti kolaylaştırmıştır. Elektronik olarak gönderilen ürünler ulaşım masrafını ve zamanını azaltmıştır. Uluslararası ticaretteki mal ve hizmetlerin dijitalleşmesi bundan dolayı daha hızlı bir büyümeye neden olmaktadır.⁷⁵

Ülkemizde toptan ve perakende yıllık iç ve dış ticaret hacmi içerisinde plastik kartların payı günümüzde önemsenmeyecek tutardadır. 1999 yılı içerisinde kredi kartı toplam işyeri ve nakit cirosunda 5,2 katrilyonun üzerinde işlem gerçekleştirilmiştir. Bir önceki yıla göre artış oranı % 108'dir. Ancak kredi kartlarının toplumda her geçen gün hızlanarak artan bir şekilde kullanılması toptan ticarete yeni yeni konu olması ve daha önemlisi elektronik ticaret aracılığı ile iç ve dış ticaret işlemlerinde ödeme aracı olarak kullanılması çok yakın gelecekte bu ödeme aracının ihmal edilmemesi gerektiğini kanıtlamaktadır.

3.2.10. Kredi Kartlarının Diğer Etkileri

Kredi ve banka kartları kullanılarak yapılan mal ve hizmet alışverişlerinde fiziki para kullanılmaması nedeniyle para kişilerin ceplerinde ya da kasalarında değil, bankalar aracılığıyla ekonomi için verimli yatırımlara kanalize olmaktadır.

Bankalar kredi kartı limitleri dâhilinde kart hamillerine kısa vadeli kredi imkânı vererek toplam kredi hacmi içerisinde daha az riskli kredi kartı işlemlerine yer vermekte, çok sayıda kişiye verilen kart bankaların kredi riskini

---

⁷⁵ Yılmaz, a.g.e. , s.92-93.

de azaltmaktadır. Plastik kartlar sayesinde bankalar hem düşük maliyetli kaynak bulmakta, hem de riski binlerce kişiye yayarak mali yapılarının zora girmesine engel olmaktadır. Son dönemde tüm bankaların bu tür kartlı işlemlere başlamalarının temel nedenlerinden biri budur. Bankaların mali yapılarının bozulup iflas etmeleri ülkede mali sistemi yozlaştıracak, bu ise ülke ekonomisine ve mali sisteme güveni zedeleyecektir. Kartlı sistemin bu bakımdan da ülke ekonomisine faydaları bulunmaktadır.

Plastik kartlar çok yakın bir gelecekte elektronik ticaretin vazgeçilmez unsurlarından biri olacaktır. Daha sonra değinileceği gibi banka kartları internette ticarete kullanılacak yegâne ödeme araçlarından birisi olacaktır. Bu nedenle elektronik ticaretin de ekonomik etkileri konusu önem kazanmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BANKACILIKTA KREDİ RİSKİ VE PROBLEMLİ KREDİ KAVRAMI VE EKONOMİYE ETKİLERİ

4.1. Kredi Riski Kavramı

Bankalar açısından risk planlanan ve arzu edilen başarının gerçekleşmemesini ifade eder. Kar maksimizasyonu amacını güden işletmeler olan bankaların bu amaçlarında meydana gelebilecek sapmalar risk unsurunu ortaya çıkarmakta ve rihsin bankacılıkta önlenemeyen ve giderilemeyen bir faktör olarak ele alınmasını zorunlu hale getirmektedir.⁷⁶

Bankaların faaliyetleri esnasında karşı karşıya kaldıkları temel riskler likidite riski, faiz oranı riski, kredi riski ve kur riskidir.

Bir bankanın karşılaşılabileceği en büyük risk aktiflerinin değer kaybetmesiyle özkaynaklarının azalması sermaye yapısının zayıflamasıyla piyasadaki güvenilirliğinin azalması ve büyümesinin sınırlandırılmasıdır.

Çalışmamızla yakından bağlantılı olması nedeniyle bu risklerden kredi riskine değinmekte fayda görmekteyiz. En genel tanımıyla kredi riski; herhangi bir işlemde taraflardan birinin işlemin diğer tarafın aolan yükümlülüklerini yerine getirememesi olasılığını ifade eder.⁷⁷

Kredi riski genel olarak kredi anapara ve faiz ödemelerinin vadesinde veya faiz ödeme döneminde ödenmemesi olasılığıdır.

Ya da; kredi riski borçlunun borcunu zamanında ödeyememe riski olarak tanımlanmaktadır. Yani ödeme yükümlülüğünün yerine getirilmemesi durumudur.⁷⁸

---

⁷⁶ Nazım Demirtaş. **Bankacılıkla Kredi Değerliğinin Tespiti**, BDDK Yayınları, İstanbul, 2000, s.46.

⁷⁷ Sertan Eratay. “Kredi Riskinin Tanımı Ölçümleme Yöntemleri”, **Active Dergisi**, (Ağustos 2003)

⁷⁸ Gülçin Özyurt. “Kredi Türevleri ve Uygulamaları” **Active Dergisi**, (Ağustos 2003)

Diğer bir ifade ile

Bir bankanın kredi müşterisinin (borrower) ya da kendisiyle bir anlaşmaya taraf olanın (counterparty) anlaşma koşullarına uygun biçimde yükümlülüklerini karşılayamama olasılığıdır.⁷⁹

Kredi vermek bankacılığın en temel tarihsel işlevi olmakla birlikte aynı zamanda banka açısından en fazla risk taşıyan faaliyetlerinden birisidir. Borçluların almış oldukları borçların anaparasını ve faizini vadesi geldiği anda ödeyememeleri, bankalar için diğer bir risk oluşturan likidite sorununun yanısıra kar zarar açısından da problem teşkil etmektedir. Gecikme ya da temerrüt riski olarak da anılan kredi riski muhatabın yükümlülüklerini yerine getirmesinin taşıdığı belirsizliktir.

Bankacılık mesleğini başkalarından borç alınan parayla risk alma mesleği olarak tanımlayabiliriz. Başarılı bir bankayla başarısız bir banka arasındaki fark, riskin doğru olarak değerlendirilmesi ve alınan risk telafi ederek makul bir kar yaratacak fiyatlama yapabilme yeteneği ile belirlenir. Müşterinin kredinin koşullarını yerine getirememesi ve ikincil geri ödeme kaynaklarının zararı karşılayamama yetmemesi riskine kredi riski adı verilir.⁸⁰

Kredinin klasik bankacılığın temel fonksiyonlarından biri olması nedeniyle, kredi riski bankacılık literatürü içinde ilk tanımlanan risktir. Banka ne zaman bir kredi verse, borç alanın anapara ve faiz taksitlerini zamanında ödeyememe olasılığı ile karşı karşıyadır. Kredi riski, bu ödemelerin ya hiç ya da zamanında yapılamaması nedeniyle net kar ve hisse piyasa değerinde oluşabilecek potansiyel değişimlerdir.⁸¹

---

⁷⁹ Enver Cebeci. **Bireysel Kredi ve Kredi Kartlarında Risk İzleme ve Değerlendirme**, TBB Yayınları, İstanbul, Mayıs 2004.

⁸⁰ Demirtaş, a.g.e. , s.46.

⁸¹ Eratay, a.g.e. ,s.45.

4.1.1. Kredi Riskinin Nedenleri

Kredi riski, genel ekonomik koşullardan kaynaklanabileceği gibi kredi borçlusuna özgü nedenlerden de ortaya çıkabilmektedir.⁸²

Bankacılık sektöründeki kredi riskinin nedenlerini;

- Yetersiz Kredi Standartları
- Zayıf Portföy Risk Yönetimi
- Müşteri Kredibilitesinin Bozulması
- Ekonomik Gelişim ve Değişimler

Olarak sınıflandırabiliriz.⁸³

4.1.2. Kredi Riskinin Ekonomik Etkileri

Bankacılığın doğasında olan önemli risk kredi riskidir. Banka tarafından kullanılan krediler borçlunun geri ödemelerini hiç yapmaması ya da zamanında yapmaması riskini taşır. Aktif-pasif yönetimi ile kredi riski arasında etkileşim karşılıklıdır. Kredi riskinin aktif pasif yönetiminde yarattığı en büyük etki, oluşan sorunlu kredilerin aktifleri dondurmasıdır. Bir diğer etki kısa vadeli alacakların uzun vadeliye dönüşmesidir. Böyle bir durumda ise beklenen nakit akımları gerçekleşmeyecek ve bankanın likiditesi etkilenecektir. Sorunlu kredilerin beklenmedik ölçüde artması bankanın dışarıdan algılanmasını da olumsuz etkileyecek ve kredibilitesini düşürecektir. Fon sağlama ve fon maliyetleri artık banka için daha olumsuz bir yapıya bürünecektir. Aktif kalitesinin bozulması ilave likidite ihtiyacını gerektirecektir. Donmuş kredilerin tahsilâtının da olmaması dolayısıyla bunları finanse edecek ilave fon maliyeti

---

⁸² Özyurt, a.g.e. , s.6.

⁸³ Cebeci, a.g.e. , s.11.

doğacak, bu durum bankanın zararına neden olacaktır. Özkaynakların erimesi, ilave risklerin azaltılması veya ilave özkaynak ihtiyacını ortaya çıkaracaktır.⁸⁴

Kredi veren banka için verilen kredinin verimliliği önemli bir unsurdur. Ancak banka yalnız verimlilik oranı ile yetinmeyip bir işletmenin aldığı krediyi geriye ödeyip ödeyemeyeceği olasılığını da titizlikle ele almalıdır. Bunun için işletmenin taşıyabileceği kredi kapasitesi ve bu kapasitede kredinin geriye dönme şansının hesaplanması gerekmektedir.⁸⁵

Bankanın verdiği kredinin ödenmemesi kârlılığını olumsuz yönde etkiler. Önemli olan riskin doğru olarak tanımlanarak kontrol altına alınmasıdır. Bu şekilde banka risk düzeyi düşük getirisi fazla ve aktif kalitesi yüksek bir portföy oluşturabilir.

Kredi riski ayrıca nakit akımında sorunlara neden olabilmekte ve banka açısından belirsizlik yaratabilmektedir. Kredi riski sorunlu kredilerin varlığı ile yakından ilişkilidir. Bu şekilde kısa vadeli alacaklar uzun vadeli şekle dönüşebilmektedir. Nakit akımında beklenmeyen böyle bir gelişmenin, bankanın likiditesini de olumsuz etkileyeceği açıktır. Sorunlu krediler bankanın itibarı ve imajı açısından da problem yaratmaktadır. Böyle bir durumun varlığı ise bankanın fon sağlama serbestisinde ve maliyetlerinde olumsuz bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Bankanın kredi politikasını oluştururken açılan kredileri belirli kuruluşlar, belirli sektörler veya belirli bölgelerde yoğunlaştırması da gelecekte kredi riski ile karşı karşıya kalabileceğinin bir göstergesi olmaktadır.

Kısaca özetlemek gerekirse;

Verilen kredinin geri dönmemesi durumunda bankanın;

- Kârlılığı olumsuz yönde etkilenmekte,

---

⁸⁴ Aysen İşcan. **Banka Kredilerindeki Daralmanın Ekonomik Etkileri ve Krizlerdeki Gelişimi**, TCMB Yayınları, Ankara, Temmuz 2003, s.7.

⁸⁵ Demirtaş, a.g.e. , s.47-48.

- Nakit akım sorunu ortaya çıkmakta ve belirsizlik yaratmakta,
- Kısa vadeli alacaklar, uzun vadeli alacak haline dönüşerek likidite olumsuz etkilenmekte,
- Bankanın itibarı ve imajı zedelenmekte,
- Bu da bankanın fon sağlama serbestisine ve fon maliyetlerine olumsuz etki etmektedir.

Bankanın iflası ile sonuçlanabilecek bu durum bankacılığa olan güveni sarsarak, bankacılık krizlerine dönüşebilmektedir. Bu da ülke ekonomisine olumsuz etkiler yaparak ekonomik krizlere neden olabilmektedir.

Uluslararası düzeyde de kredilendirme yoluna giden bankalar için ülke riski, kredi riski yönetimi içinde önemli bir risk unsur olmaktadır. Yalnızca kredi değerliliğinin incelenmesi yeterli olmamakta, borçlunun bulunduğu ülkenin politik ve ekonomik koşullarında göz önüne alınması gerekmektedir. Bankanın girdiği birtakım taahhütler aynı şekilde aktif pasif yönetimi açısından çok önemlidir. Banka tarafından müşteriye gerçekleştireceği bir faaliyet ya da başka bir kurumdan alacağı kredi için özellikle teminat mektupları olarak verilen bir taahhüt ilgili müşterinin başarısız olması durumunda bir tür kredi riski olarak bankaya geri dönecektir.⁸⁶

Bankaların kredi talep edenlerin kredi riskini değerlendirebilmesi ve denetleyebilmesi açısından teklifi finansal aracılıkta önemli bir role sahip olduklarını göstermektedir. Son zamanlarda belli dönemlerde görülen kredi kayıpları ve borçluların kalitesinde görülen bozulmalar ve uymak zorunda kalınan daha yüksek sermaye rasyoları yüzünden bankaların kredilerin göreceli fiyatını yükseltme yani kredinin maliyetini artırma yoluna gittikleri görülmüştür. Banka kredilerinin belli birakım özellikleri dolayısıyla ve banka kredilerinin diğer kredi kaynaklarıyla ikame edilmesinin kısa dönemde maliyetli olması ya da

---

⁸⁶ İşcan, a.g.e. , s.66.

mümkün olamaması nedeniyle toplam talebi sarsıcı veya kırılmalıı arttırıcı önemli bir etki yaratmıştır.

4.2. Problemlı Kredi Kavramı

Problemlı krediler, sorunlu varlıklar (distressed asset) tanımının içinde yer alırlar. Borcun sahibi tarafından borçtan kaynaklanan yükümlölüklerin zamanda yerine getirilemediği tahvil, bono kredi gibi borç araçları ile birlikte ekonomik ortamdaki beklenmedik dalgalanmalar sebebiyle kayda değer oranda değer kaybına uğrayan gayrimenkuller ve alacaklar da sorunlu varlıklar nitelemesi kapsamında değerlendirilebilirler.⁸⁷

Sorunlu varlıklar kavramının bir alt başlığı olarak problemlı krediler banka ile borçla arasında yazılı bir taahhüt sonucu oluşan geri ödeme anlaşmasının önemli oranda bozulması neticesinde gerek anapara., gerek faiz tahsilatında bir gecikme durumunun doğduğu ve dolayısıyla zarar olasılığının belirlediği kredileri tanımlamak için kullanılır.

Problemlı krediler, faiz ve anapara tahsilâtında zorlukla karşılaşılan veya karşılaşma ihtimali bulunan kredilerdir. Dönem faiz tahsil edilmesine rağmen, firmanın durumunda bozulma emareleri görölmesi ileride hem dönem faizlerinin hem de anaparanın tahsil edilmeme riskini doğuracaktır. Bu nedenle, verilen kredide bugün için sorun bulunmamakla birlikte gelecekte risk ihtimali varsa, bu tür kredileri de problemlı krediler kategorisine sokmak gerekir. Örneğin, mali bünyesi sağlam, faiz ve işletme masraflarını karşılamakta zorluk çekmeyen bir müteahhit firmanın yurtdışında aldığı ve büyük ölçüde tamamladığı bir tahahüdün bedelini muhatapla aralarında ortaya çıkan bir anlaşmazlık nedeniyle anlamama ihtimali belirmişse, bu müteahhit firma üzerindeki Banka kredileri problemlı kredi haline gelmiş demektir.⁸⁸

---

⁸⁷ Nihal Sipahi. **Problemlı Kredilerin Yeninde Yapılandırılması Uluslararası Uygulamalar ve Türkiye Örneği**, TCMB Yayınları, Aralık 2003, s.16.

⁸⁸ Nihat Yılmaz. **Takipteki Krediler**, T. İşbankası Yayınları, Ankara, 1994, s.1.

Bankalarla müşteri durumundaki kişi ve kurumlar arasında düzenlenen bir anlaşma ile kredi kullandırma işlemi başlar. Bu işlemin üç farklı sonucu olabilir:⁸⁹

i. Bankanın muhatabı olan müşteri, yükümlülüğünü kredi sözleşme şartları gereğince yerine getirir ve banka borcu tahsil etmiş olur.

ii. Sözleşme sonrasında müşterinin ekonomik durumunda beklenmedik değişimler ortaya çıkar, kredi şartları ve kredinin geri ödenmesi planı hem bankayı, hem de müşteriyi memnun edecek şekilde yeniden planlanır.

iii. Müşteri bankadan almış olduğu krediyi sözleşme şartlarına uygun bir şekilde geriye ödeyemez ve böylelikle kredi problemlili hale gelmiş olur.

Üçüncü durumun işaret ettiği anapara ve faiz ödemeleri noktasında sorun yaşandığı durumlar haricinde de bir kredinin problemlili olarak nitelenmesi mümkündür. Anapara ve faiz ödemeleri hususunda bugün için bir sorun görünmemekle birlikte, eğer söz konusu kredi için bir risk olasılığı belirmiş gelecekteki ödemelerin yapılmayacağına ya da geciktirileceğine yönelik bir şüphe oluşmuşsa kredi, yine problemlili krediler kategorisi kapsamında ele alınmalıdır.

Her bankanın tahsis ettiği kredilerin belirli bir oranı problemlili krediye ve kredi zararına dönüşebilir. Ancak kredi yönetiminden sorumlu yöneticiler problemlili kredileri kabul edilebilir düzeyde tutabilme ve kredi kalitesinin bozulması halinde bankayı zarardan koruma beceri ve başarısını gösterebilmelidir.⁹⁰

Ekonomik yapının içerisinde yer alan finansal araçlardaki yenilikler ve sürekli gelişmelere bağlı olarak kredi hacmi devamlı genişlemekte ve bankaların plasmanları artış göstermektedir. Plasmanlardaki artışlarla birlikte dünya ve ülke

---

⁸⁹ Sipahi, a.g.e. , s.17.

⁹⁰ Tülay Akbulut. Ticari Bankalarda Kredilendirme Esasları ve Problemlili Krediler, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Y. Lisans Tezi, İstanbul, 2003, s.25.

ekonomisinde meydana gelen dalgalanmalar sektörlerde meydana gelen olumsuz gelişmeler, kredilerin vadesinde geri dönüşünü zorlaştırmaktadır.

4.2.1. Problemlı Kredileri Yaratan Etkenler

Problemlı kredileri yaratan sürece göz atıldığında, bu kredilerin oluşumunda rol oynayan etkenlerin iki ana başlık altında incelenmesinin mümkün olduğu görülmektedir.⁹¹

1) İç Etkenler

2) Dış Etkenler

İç Etkenler ifadesi, bir kredi kullandırma/geri ödeme ilişkisi içinde bulunan iki tarafın (banka ve müşteri) yetersizlikleri sonucu kredinin problemlı hale geldiği durumları için kullanılmaktadır. Bu tanım gereği, iç etkenlerin de bankalardan kaynaklanan nedenler ve firmaya ilişkin nedenler olmak üzere iki alt başlıkta ele alınması gerekmektedir.

Bir banka, kredi istihbaratı teminat alınması ve kredinin yönetilmesi konularında yetersizlik göstererek problemlı kredilerin oluşumunda pay sahibi olabilir.

Firmaya ilişkin nedenler ise genel olarak. Yönetim, pazarın durumu, firmanın finansal yapısı ve firmanın kredi kullanmasını gerektiren ürünün niteliği ile ilintili noktalarda ortaya çıkacaktır.

Dış Etkenler ise kredi ilişkisinde bulunan tarafların iradelerinden bağımsız olarak gerçekleşen çevresel nedenleri tanımlamaktadır. Ekonomik, politik, teknolojik ve doğal değişimlerin sebep olduğu sorunlar neticesinde kredilerin problemlı duruma gelmesi bu başlık altında değerlendirilebilir.

Problemlı kredilerin oluşumunda adı anılan tüm etkenler belli ölçüde rol oynamaktadırlar. Fakat dış etkenler sonucu kredilerin problemlı duruma gelmesi ekonomik açıdan daha büyük sorunların belirmesine neden olmaktadır. Çünkü

---

⁹¹ Sipahi, a.g.e. , s.19.

iç etkenlerin tesiriyle oluşan problemlı krediler çoğunlukla bireyseldirler ve gerek ekonominin, gerek krediyi kullandırmış olan bankanın genel durumu üzerinde kayda değer bir değişime sebep olmazlar. Oysa Dış Etkenler, piyasanın genelini etkilemekte ve dolayısıyla ekonomi üzerinde, bankacılık sektörü üzerinde yıkıcı sonuçlara yol açacak kerte de etkili olmaktadır.

4.2.3. Problemlı Kredilerin Bankalara ve Ekonomiye Getirdiği Sorunlar

4.2.2.1. Bankacılık Sektörü Üzerindeki Etkileri

Bankalar, özellikle özel sermayeli ticaret bankaları kar amacıyla kurulmuş müesseselerdir. Bankalar bir taraftan mevduat toplar ve belirli ücretler karşılığında bir takım hizmetler ifa ederken, diğer yandan kendi özvarlıklarını ve faiz vermek suretiyle topladığı mevduatı, mevduat çerçevesinde plase etmek suretiyle hem kendi karlılığını arttırmak, hem de ekonomiye katkıda bulunmak işlemlerini yerine getirir.

Kullandırılan nakdi kredilerin dönemlerinde faiz alınmaması, vadelerinde geri ödenmemesi, gayrinakdi kredilerden komisyon tahsil edilmemesi ve verilen mektup ve garantilerin iade edilmeyip tazmin edilmesi, bankaların karlılıklarını kısmen veya tamamen ortadan kaldıracılabileceği gibi büyük ölçüde yabancı kaynakla çalışan bu müesseselerin mali bünyelerinde onarılması güç yaralar açabilecektir.

Bir firma üzerindeki problemlı kredilerin muhasebe planı ve kredi tekniği yönünden normal plasman hesapları içerisinde alınıp Takipteki Krediler hesabına aktarılması sonucunda bu krediler Takipteki Kredi haline gelir.

Takipteki Kredileri, geri dönüşlerini sağlamak amacıyla teknik ve muhasebe olarak normal krediler içinden çıkarılan, yeni hesaplara alınan ve tasfiyeleri için girişimlerde bulunan krediler olarak tanımlayabiliriz. İstisnai hallerde bazı sorunlu krediler (Özellikle teminatın kuvvetli olması durumunda) normal kredi hesapları içerisinde ödeme planına bağlanarak tasfiye edilebilmektedir. Problemlı ve plasman hesapları içerisinde tasfiye imkanı

bulunmayan bir kredinin takipteki krediler hesabına alınmaması ileride kredinin geri dönme imkanının tamamıyla kaybolması veya zorlaşması riskini yaratabilir. Bu durumun hem bankalar hem de milli ekonomi açısından olumsuz sonuçlar yaratması tabiidir.⁹²

Bankacılık sektöründeki genel eğilime göre, takipte olan kredilerin toplam kullanılan krediye oranının yüzde 5'i aşmadığı durumlar olağan karşılanmakta, bu oranın artmasıyla birlikte banka için de riskin arttığı kabul edilmektedir.⁹³

Bankaların problemlı kredileri dolayımıyla karşı karşıya gelebileceği sorunları ekonomik ve psikolojik olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutmak mümkündür.⁹⁴

i. Ekonomik Sorunlar: Yasal düzenlemeler, bankaların problemlı kredilere yönelik gösterecekleri tutumu belirlemiştir ve belirli bir süre içinde tahsil edilmeyen krediler için kredinin süresi ve karşılık olarak gösterilen teminatlar göz önünde bulundurulurarak bir karılık ayırma zorunluluğu vardır. Dolayısıyla kredilerin TGA (Tahsili Gecikmiş Alacaklar)'ya dönüşüm oranında ortaya çıkacak bir artış, problemlı kredilere ayrılan karşılıkları arttıracak ve gelirlerini azaltacak dolayısıyla özkaynaklarını da olumsuz etkileyecektir. Bu durum da bankaların kaynaklarını gelir getirice alanlara plase etmesini engellerken, diğer yandan TGA (tahsili Gcikmiş Alacaklar) oranında oluşacak yükselme bankanın zararını arttıracak ve iflasına neden olabilecektir. Dünya ekonomik bunalımını takiben Türk bankacılık sisteminde yaşan iflas olayları buna örnektir. Çünkü söz konusu iflaslar büyük ölçüde Türk bankalarının kredilerinin TGA'ya dönüşüm oranındaki hızlı artıştan kaynaklanmıştır. Bunun yanında problemlı kredilerin takibinin bankaların idari giderlerinde bir artışa sebep olması da ekonomik sorunlar kalemi kapsamında değerlendirilebilir.

---

⁹² Yılmaz, a.g.e. , s.1.

⁹³ Takan, a.g.e. , s.46.

⁹⁴ Sipahi, a.g.e. , s.20.

ii. Psikolojik Sorunlar: Psikolojik sorunlar iki şekilde ortaya çıkabilir. Birincisi, banka yönetimi ile ilgilidir. Banka yöneticileri problemlı kredilerin takibi için zaman ve çaba sarf etmek zorunda kalacaklarından bankanın durumunun daha iyi bir duruma getirilebilmesi için gerekli çabayı göstermekte yetersiz kalacaklardır. İkinci olarak ise bir bankada problemlı kredilerin yüksek oranda seyir göstermesi müşteri gözünde bankanın itibarını zedeleyecektir. Bankanın imajında görülen bu olumsuzluk nedeniyle müşteri kaybı yaşanacak, bankanın büyümesi ve gelişmesi konusunda sorunlar yaşanacaktır.

Sonuç olarak, yüksek riskli ve sorunlu kredilerin bankaya olan maliyetleri şu şekilde özetlenebilir.⁹⁵

Sorunlu kredilere ayrılan fonlar daha yüksek getirili alternatif alanlara yönelemeyecektir. Sorunlu krediler, daha yakın ilgi ve takibi getireceğinden daha yüksek idari giderle yol açacaktır. Sorunlu krediler, yöneticilerin zamanlarını daha verimli alanlarda kullanmalarını engelleyecektir. Bankanın imajı ve piyasadaki ismi zedelenecek ve bu durum bankanın büyümesini ve gelişmesini olumsuz olarak etkileyecektir. Sorunlu krediler, hukuki konularda önemli ölçüde uzmanlığı gerektirmekte ve yüksek düzeyde hukuki giderlere neden olmaktadır. Sorunlu kredi miktarı yüksek olan bankalarda, düşük getiri ve sınırlı büyüme çalışanların moralini olumsuz yönde etkilemektedir. Sorunlu kredilerin normal kredilere oranı çok fazla olursa, bankanın faaliyetine son verilmesi ile karşı karşıya kalabilecektir.

4.2.2.2. Genel Olarak Ekonomiye Etkileri

Yukarıda da ifade edilmiş olduğu gibi problemlı kredilerin oranında görülen artış yalnızca bankacılık sektörünü zarara uğratmakla kalmaz, ülke ekonomisi üzerinde de olumsuz etkiye sahiptir. Bu etkilerin olası en düşük

---

⁹⁵ Takan, a.g.e. , s.346.

zararla atlatılmadığı durumlarda bir krizin bir başka kriz doğurduğu kısır döngünün ülkeyi bir kargaşa ortamına sürüklemesi kaçınılmaz olacaktır.⁹⁶

Problemlili kredilerin ülke ekonomisine getireceği sorunlar ise şu şekilde sıralanabilir:

i. Enflasyon yükselir: Problemlili krediler, bankaların kar oranında bir düşüş yaşanmasına neden oldukları için bankalar, kredilerin faizini yükseltmek durumunda kalırlar. Bazen kaynak maliyeti düşmüş olsa bile kredi faizlerini aşağı çekemezler. Dolayısıyla da enflasyon da belirgin bir artış gözlemlenir.

Mali başarısızlığın olumsuz sosyo-ekonomik etkilerin incelerken kredi kurumlarına olan etkisine de temas etmek gerekir. Şüphesiz kredi kurumunun geçireceği sarsıntı, kredi verilen işletmeler arasında mali başarısızlığın yaygınlığı ölçüsünde olacaktır. Ancak, durum ne olursa olsun her tahsil olunamayan kredi, gelecekte başkalarına verilecek kredi miktarında bir azalmaya yol açar. Bu durum, ekonomik açıdan net bir kayıp demektir. Buna ek olarak sorunun bir de “kredi adaleti” yönü vardır. Başarılı olacak işletme durukken, başarısız işletmeye kredi vermek adaletsizlik olur. Ekonomik açıdan bakıldığında aslında, burada bir “fırsat maliyeti” de söz konusudur. Kredi verilen bir işletmenin krediyi ödememiş olmasının kredi kurumuna maliyeti yalnızca kredi tutarı ile sınırlı değildir; burada işletmenin başarılı olması durumunda elde edilebilecek gelir de kaybedilmiş demektir. Ayrıca mali başarısızlıkların artması kredi veren kurumlarda tahsili gecikmiş alacakların artmasına ve dolayısıyla kredi faizlerinin yükselmesine yolaçacaktır ki bu da enflasyonu körükleyici bir etki ile sonuçlanır.⁹⁷

ii. Vergi gelirleri düşer: Problemlili krediler sebebiyle bankaların karları azalır. Kredi maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle de firmaların karlarında bir

---

⁹⁶ Sipahi, a.g.e. , s.21.

⁹⁷ Ramazan Aktaş. **Sorunlu Kredilerde Erken Uyarı Modelleri**, TBB Yayınları, İstanbul, Şubat 2000, s.19.

eksilme söz konusu olur. Bu ikisinin doğal sonucu olarak da devlet daha az vergi almak durumunda kalır.⁹⁸

iii. Piyasa olumsuz etkilenir: Problemlı kredilerin oranında görölen artış, bankaların iflası sonucunu doğurabilir. Bu durum gerek mevduat sahiplerini, gerek kredi kullananları ve kullandıranları olumsuz olarak etkileyecektir. Piyasa üzerinde görölmeye olası bir şok etkisi, finansal açıdan sorunsuz olan bankalarda bile sorun yaşanmasına yol açabilir.

Öte yandan iflas olayı sadece işletmeyi etkileyen bir boyut taşımamaktadır. İflasın ülke ekonomisi üzerinde yarattığı etkiler de son derece önemlidir. Dolayısıyla iflas ülke ekonomisinin gelişmesi bakımından kaçınılmaz olarak görölmektedir. Bu şekilde bir “bırakınız yapsınlar bırakınız geçsinler” anlayışının kendi içerisinde tutarlılığı olsa bile iflasın topluma yükleyeceği maliyeti hiç kimse inkâr edemez. Bu noktada japon toplumunun iflas konusundaki bakış açısı örnek verilebilir. Japon ekonomisinde iflas karşısında bankalar, batı ülkelerinde olduğu gibi kayıtsız durumda bulunmamakta, zor durumdaki işletmeyle birlikte çözüm arayışı içerisine girmektedir. Bu yüzden de, Japonya’da iflas oranı batı ülkelerine kıyasla daha düşüktür. Bu ülkede iflası tahmin etme amacıyla yapılan çalışmalarda, iflası tahmin etmede mali oranların önemli olmadığı saptanmıştır. Buna karşın “işletmenin sosyal önemi ve “işletmenin alacaklı banka ya da bankalarla olan ilişkisinin gücü” diye isimlendirilen iki değişkenin iflası tahmin etmede önemli olduğu bulunmuştur. Bu da, Japonyanın iflasın topluma yüklediği sorun konusunda Batı ülkelerinden farklı bir yaklaşımı olduğunu ortaya koymaktadır. Ülkemiz açısından da yukarıdaki tartışmaların benzerinin yapıldığı şu günlerde iflasın topluma birtakım sosyo-ekonomik sorunlar açtığı söylenebilir. Bu sorunlardan birincisi istihdam

---

⁹⁸ Sipahi, a.g.e. , s.21-22.

sorunudur. Ülkemiz gibi işsizliğin yoğun olduğu bir ekonomide iflasın neticesinde mevcut işsizlere yeni işsizler eklenmektedir.⁹⁹

iv. Üretim ve istihdam konularında sıkıntı yaşanır: Bankalardaki problemlili kredilerin artması sonucu banka, üretim istihdam gibi konularda kredi kullanmak için piyasadan gelen talebi karışalamakta güçlük çekecektir. Böylelikle de ülke ekonomisi zarar görecektir.

Bir diğler olumsuz etki, yeni yatırımlar üzerinde olur. Özellikle vatandaşların tasarrufları ile kurulan halka açık anonim ortaklıkların mali başarısızlığa uğrayarak ekonomik ve sosyal yaşamlarının son bulması tasarruf sahipleri üzerinde olumsuz bir etki yapar. Çünkü ilk girişiminde başarısızlığa uğrayan yatırımcı, büyük bir olasılıkla ikinci bir ortaklık girişiminde bulunmayabilir. Özellikle, Türkiye gibi çok ortaklı anonim şirketlerin özendirilmeye çalışıldığı bir ülkede, mali başarısızlık olayının yaygınlaşması bu kişilerin morali ve ekonomik hayata katılım kararı üzerinde olumsuz etki yaratabilir. Örneğin, Federal Almanya'daki işçilerimizin tasarruflarını ülke ekonomisine çekmek amacıyla kurulan çok ortaklı işletmelerin mali başarısızlıkları bu insanların küsmelerine ve yeni yatırımlara girişmelerine engel olmuştur.

Bir toplum içindeki ekonomik birimlere yapılan yatırım sadece bireysel yatırımcıların tasarrufları ile sınırlı değildir. Bundan daha önemli bir katılım işletmelerin diğler işletmelere iştiraki şeklinde olmaktadır. Herhangi bir ekonomide iflasların artması olayına bu açıdan yaklaşılması durumunda mali başarısızlığın toplum refahı bakımından olumsuz sonuçlar doğurduğu görülür. Bu tür iflaslar, bir bakıma zincirleme etkiye sahiptir. Çünkü bazı durumlarda mali başarısızlığa uğramış bir işletme kendisine iştirakte bulunmuş olan veya kendisiyle iş yapan işletmeleri de iflasa sürükleyebilir.

---

⁹⁹ Aktaş, a.g.e. , s.18–19.

Görüldüğü üzere problemlı krediler, hem bankacılık sektöründe hem de ülke ekonomisinde kayda değer sorunlar yaşanması için gerekli ortamı hazırlamaktadırlar. Kaldı ki, bu krediler banka krizlerin yol açmakta, banka krizleri de ülkede bir ekonomik krizin yaşanmasına sebep olmaktadır. Bu sebepten dolayı problemlı krediler sorununun üstesinden gelecek çözümlerin araştırılması gereklidir.

4.2.2.3. Problemlı Kredilerde Risk Azaltıcı Önlemler

Şu bir gerçektir ki her kredi olayında bir risk mevcuttur. Bunu asgariye indirmek kredi verilışı, kullanırılışı ve kredi müşterilerinin takibi sırasında aldığımız tedbirlere ve gösterilecek basirete bağılıdır. Bu da kredide emniyet unsurunun ne kadar önemli olduğunu bu unsur sağlanmadığı takdirde seyyaliyet ve randıman prensiplerinin uygulamaya konulamayacağını göstermektedir.¹⁰⁰

Şu halde, takipteki krediler olgusunu değiştirilmesi mümkün olmayan bir yazgı, plasman çalışmalarının doğal karşılanabilecek bir sonucu değil; doğmadan gerekli dikkat ve basiret gösterilerek ve tüm tedbirleri alarak asgariye düşürülebilecek, doğduktan sonra da yeterli ve etkin bir çalışma ile tahsil edilecek ve bankaya kar sağlayacak işlemler olarak düşünmeliyiz. Bunun için kredi kararı veren şahıs ve birimlerin başlangıçta riski azaltıcı önlemlere başvurması gerekir. Bunlar; ülkenin ekonomik ve mali bünyesinin iyi bilinmesi, dünyadaki ve özellikle ekonomik ilişkilerimiz olan ülkelerdeki mali, iktisadi ve siyasi durumun takip edilmesi, kredilendirilecek konuların ve firmaların isabetli seçimi, düzenlenecek belgelerin hukuki olarak eksiksiz olması, teminata alınacak senetlerin gerçek ticari ilişkiye dayanan, vadesinde ödenir olması, menkul rehni ve gayrimenkul ipoteklerinin yeterli ekspertiz değerli olması, kredinin kontrollü kullanırılması, başlangıçta veya yılda bir defa yapılan istihbarat ve mali tahlille yetinilmeyerek, firmaların sürekli takibinin sağlanması,

---

¹⁰⁰ Yılmaz, a.g.e. , s.5.

faiz ve komisyonların zamanında tahsili ve kredilerin vadelerinde tasfiyesi için önceden tedbirlerin alınması, şeklinde sıralanabilir.

4.3. Problemlı Tüketici Kredileri

4.3.1. Problemlı Tüketici Kredilerinin Ekonomiye Etkileri

Problemlı Tüketici kredilerinin ülke ekonomisine getirdiği etkiler, problemlı kredilerin yaptığı etkiyle paralellik taşımaktadır.

Tüketici kredisi diğer borçlanma türlerinden farklıdır. Sanayici veya tüccar hâsılat ve kazancını yükseltmeye faydalı olabileceğini hesaplayarak kredi almaktadır. Tüketici kredisi ise hâsılat veya kazancı yükseltmeyi amaçlamamakta, sadece kişilere bugünkü ihtiyaçlarını derhal karşılayabilmeleri için satın alma gücü sağlamaktadır. Bu yönü ile tüketici kredileri, tüketim tercihlerinin zaman içerisinde öne alınması işlevini gerçekleştirmektedir ki, ekonomik açıdan tüketici kredilerinin en önemli etkileri bu özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Söz konusu kredilerin talebi özendirerek, kişileri gelirlerinin üzerinde harcamaya iterek tüketim harcamalarını artıran nitelikte olması nedeniyle marjinal tüketim eğiliminin artmasında azımsanmayacak rolü vardır. Bu yüzden tüketici kredileri özellikle üretim imkânlarının sınırlı olduğu ülkelerde enflasyonist etkiler yaratabilecek bir kredi türü olması nedeniyle, arz esnekliği yüksek olan sanayileşmiş ülkelerde dahi yasal oylarla belirli denetim ve sınırlamalara tabi tutulmuştur.¹⁰¹

Kredi kullanan tüketiciler birçok ürünü ya da hizmete sahip olarak yaşamdan daha fazla doyum sağlayabilirler. Ödemelerin her ay düzenli bir biçimde yapılmasının gerekliliği aileleri tasarrufa yönlendirebilir ve gereksiz harcamaları engeller. Ayrıca enflasyonist ortamlarda ürün ve hizmet fiyatlarındaki büyük artış beklentisi, ürün ve hizmetlere duyulan ihtiyaç ve bunların çeşitli nedenlerle piyasadan kalkması olasılığı da tüketici kredisinin önemini arttıran faktörler arasında sayılabilir.

---

¹⁰¹ Bebitoğlu, a.g.e. , s.1.

Ancak, bilinçli olarak kullanılmayan tüketici kredilerinin bireylerin tüketim ve harcama eğilimlerini olumsuz yönde etkilediği de bir gerçektir. Tasarrufların azalması ve gelecekte ulaşılabilecek tasarruf potansiyelinin yok edilmesi bireyin gelecekteki likiditesini de olumsuz etkilemektedir. Tüketici kredisi kullanmayı yaşam biçimine dönüştüren aileler sürekli borç içinde olmaktan huzursuzluk duyabilirler ve gerçekten ihtiyaç duymadıkları ürün ve hizmetleri satın alabilirler. Kredi ile satın alma ödenen faiz oranlarından kaynaklanan ek bir maliyete tasarruf miktarı olarak düşünülduğünde faiz kaybına ve nakit ödemelerde gerçekleştirilen indirimlerden yararlanmamaya neden olmaktadır. Bilinçli bir tercih olarak başvurulmayan tüketici kredilerinin makro düzeyde bireysel borç yükünü ve bireysel borçların harcanabilir gelire oranını artırıcı bir etkiye yol açtığı da söylenebilir.¹⁰²

Tüketici borçları, çoğu ülkede son 20–30 yılda önemli ölçüde büyüme sergilenmiştir. Borçlarda görülen büyüme trendi, genelde artan borçluluğa karşılık olarak varlıklarda bir artış olduğu sürece, tek başına bir sorun kaynağı oluşturmaz. Bununla birlikte, bazı ülkelerde bu sahada faaliyet gösteren otoriteler, tüketici iflaslarının artan sayısının politika yapıcılar tarafından dikkate alınmasını gerektirecek ciddi sosyal ve ekonomik problemlerin göstergesi olduğunu düşünmektedirler. Modern ödeme sistemlerinin gerekli olan açılardan tam anlamıyla uygulamaya konulduğunda, tüketici borçlarının büyümesine büyük ölçüde katkıda bulunduğu inanmak için belli bir sebep yoktur. Fakat plastik kartların kolay paraya ve yüksek kredi maliyetlerine ilave bir yol açtığı inkâr edilemez. Tüketici kredilerinin özellikle de plastik kartların sürekli olarak teşvik edilmesi, bu tip pazarlama çabalarına tüketicilerin kredi değerliliğinin ve güvenilirliğinin yeterli bir şekilde kontrolü eşlik etmezse, tüketici borçluluğunda bir artışa yol açarak bazı sorunlara neden olabilir. Nakit ve çeke ilave olarak kredi kartların kullanımı, hane halklarının mali yönetimini izlemeyi zorlaştırabilir

---

¹⁰² Özlem Özgen, “Ankara’daki Farklı Gelir Gruplarındaki Öğretim Elemanlarının Tüketici Kredisi Kullanma Davranışları” **TBB Bankacılar Dergisi**, sayı 17,(Haziran 1996), s.20.

ancak, hesap ekstrelerinin düzenli olarak gönderilmesiyle ilgili hükümler hane halklarının finansal yönetimini kolaylaştırabilir. Öte yandan ebeveynlerinin izni olmadan kart verme ise başka bir sorun kaynağıdır.¹⁰³

Modern ödeme sistemlerinden yararlanan kullanıcılara, aynı zamanda üye işyerleri ile bankalar tarafından elektronik olarak depolanan verilerin güncelliğinin sağlanmasıyla ve gizliliğin korunmasıyla ilgilenirler. Sistemde gereken verilerin çoğu daha geleneksel ödeme sistemlerine kıyasla çok önceden elde edilmiş olup, bilgisayarlaşma bu önemli verilerin elde edilmesini ve analizini kolaylaştırmaktadır. Bu durum özellikle de EFTPOS için doğrudur. Bu sistemlerde, kişisel tüketim alışkanlıklarının gelişiminin kötüye kullanımı bakımından büyük bir potansiyel bulunmaktadır. Öte yandan gizlilik bir derecede tüketicilerin aşırı borçlanmaya karşı korunmasıyla da ilgilidir. Çünkü yeni teknolojiler etkin ve bağımsız kredi raporlama sistemlerinin oluşturulmasını kolaylaştırmaktadır. Bu, gizlilik görüşünün mutlak olmadığını ve diğer meşru çıkarılara karşı dengelenmesi gerektiğini göstermektedir.

Eğer tüketicinin banka hesabı geçmişte kabarıksa, bankacılık hizmetlerinden yararlanma tam bir ihtiyaç ve alışkanlık haline alacaktır. Bu nedenle bazı ülkelerde tüketiciler, büyük ölçüde orta sınıf tüketiciye uyan bir bankacılık sisteminin modern ödeme sistemlerinin dışında tutulacağı bir duruma yol açıp açmayacağını sorgulamaktadırlar. Öte yandan EFT maliyetleri düşürdüğünden, geleneksel finansal kurumların karlı olarak hizmet vermediği tüketicilere bankacılık hizmetleri ulaştırılabilir. Bankaların asgari bankacılık hizmetlerini tüm tüketicilere sağlamak sorumluluğu bankalar istemeselr bile birçok ülkede tartışılmaktadır.

4.3.2. Tüketici Kredileri ve Kredi Kartlarında Risk Kavramı

Tüketici Kredileri ve kredi kartlarında risk, ürün tasarımı ve tahsis aşamasında veya kredi kullandırma süreci içerisinde meydana gelebilir.¹⁰⁴

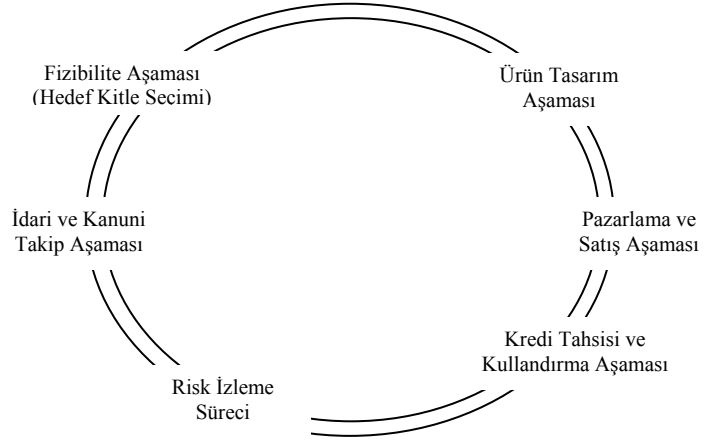
---

¹⁰³ Yetim, a.g.e. , s.44.

Ürün tasarımı ve tahsisi aşamasında, sorunlu kredilerin oluşumunda değişik faktörler rol almaktadır. Krediyi ürün tasarımından geri dönüşüne ya da yasal sürecin başlangıcına kadar devamlılık arzeden bir süreç olarak değerlendirmek rasyonel bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımı “Kredi Hayat Döngüsü” olarak tanımlamak mümkündür. Sorun, bu hayat döngüsünün herhangi bir aşamasında başlamış olabilir.

Şekil 6. Kredi Hayat Döngüsü Aşamaları

Kaynak: Cebeci, a.g.e. , s.22.

Kredi kullandırım süreci içerisinde, tüketici kredisi ve kredi kartlarında risk unsurunun başlangıcı kurumsal nitelikli kredilerden farklılıklar gösterir.

Tüketici kredileri ve kredi kartları risk oluşumu açısından ticari kredilerden farklılık arzederken aynı zamanda kendi içlerinde de kredi riskinin oluşumu açısından farklılık gösterirler.

Kredi kartlarında risk, limit tahsisi ve kartın müşteriye teslimi ile başlarken tüketici kredilerinde risk, kredi limitinin tahsisi ve kredinin kullandırımı ile başlar.

¹⁰⁴ Cebeci, a.g.e. , s.22.

Tüketici kredilerinde müşterinin riski en fazla tahsis edilen limitin faizli bakiyesi ve ferileri kadar olmaktadır.

Kredi kartlarında ise müşterinin riski;

- Ürün özelliğinden kaynaklanan sebepler,
- Yurtdışında yapılan harcamalardaki yetkilendirme sorunu,
- Kartların limit altı harcama yapmaya elverişli olması,
- Limit üstü harcama opsiyonunun bulunması (% 20),
- Sürekli minimum tutarların ödenmesinin borç bakiyesinin artmasına olanak sağlaması,
- Taksitlendirilen harcama ve nakit avansların günlük faizlendirilmesi vs.

Nedenlerden ötürü tahsis edilen limitin çok üzerinde borç bakiyesi oluşması mümkün olmaktadır.

Bireysel kredilerin sorunlu hale gelmesinin nedenlerini bankadan, müşteriden ve piyasadan, kaynaklanan nedenler adı altında sınıflandırabiliriz.¹⁰⁵

A) Bankadan Kaynaklanan Nedenler:

Bankaların kredi tahsis öncesi, kredi tahsis ve kullandırım aşamasında ya da kullandırım sonrasında yeterince inceleme ve izleme faaliyetlerinde bulunmaması gerekli verileri toplamaması ve değişen zamanlarda bu veriler izlememesi yüzünden ve teknik eksikliklerden kaynaklanmaktadır.

B) Müşteriden Kaynaklanan Nedenler;

Bireylerde tüketim ve harcama bilincinin oluşmaması, sorumsuzluk ve kötü niyet, bireyin ekonomik koşullarında meydana gelen negatif yönlü gelişmeler, kredibilite ve moralite yetersizliği, kredi kültürünün oluşmaması kredi

---

¹⁰⁵ Cebeci, a.g.e. ,s.25.

geri dönüşlerine ilişkin prosedürlere uymamak, etkin borç yönetimi yapmamak olarak sayılabilir.

C) Piyasadan Kaynaklanan Nedenler;

Ekonomide meydana gelen dalgalanmalar ve belirsizlik, sektörel olumsuzluklar, işten çıkarılmalar ve enflasyonist ortam olarak sıralanabilir.

4.3.2.1. Geciken Gün Sayısı

Tüketici kredisi ve kredi kartlarında en önemli olumsuzluk kriteri, vadesi gelen kredinin ödenmemesi ve ödeme yapılmayan vadeden itibaren geçen süredir ki buna geciken gün sayısı denilmektedir.¹⁰⁶

Vadeden itibaren geçen sürenin artması, sorunlu kredinin risk derecesini artırır. Geciken gün sayısı arttıkça kredinin tahsil kabiliyeti zayıflar. Ortalama 90 günlük bir izleme sürecinin sonunda tahsil edilemeyen banka alacağı için idari takip süreci başlatır. Bu süre alınan aksiyonlar ve diğer olumsuzluk kriterlerine göre artar veya azalır. Geciken gün sayısının artması faiz ve fer'ileriyle birlikte banka alacağını artırır.

4.3.2.2. Minimum Ödeme Tutarı

Kredi kartı harcamalarında borcun tamamının ödenmeyip, sürekli minimum ödeme tutarının tahsil edilmesidir.

Sürekli minimum ödeme tutarının ödenmesi; borç bakiyesinin katlanarak artmasına, borcun müşterinin borç ödeme gücünü aşmasına, limit/risk dengesinin bozularak kredinin zaman içinde sorunlu kredi haline gelmesine neden olur.

4.3.3. Tüketicilerin Kredi Değerliğinin Araştırılması:

Tüketici kredilerine olan talebin hızla artması nedeniyle, pek çok ülkede sistemin kötüye kullanılmasını önlemek amacıyla kredi kullanan tüketiciler

---

¹⁰⁶ Cebeci, a.g.e. , s.32.

hakkında bilgi toplamak için ortak bir istihbarat biriminin kurulması gerekli görülmüştür.¹⁰⁷

Bu amaçla Kredi İstihbarat kuruluşları (Credit Reporting Agency) adı altında potansiyel kredi kullanıcılarının kredibiliteleri hakkında bilgi toplayıp depolayan ve bunları kredi veren kurumların ortak kullanımına sunan kuruluşlar oluşturulmuştur. Böylece tüketiciler hakkında toplanan veriler merkezileştirilerek onların borç durumları ve yükümlülüklerini yerine getirip getirmediikleri konusunda edinilen bilgilerle risklerin sınırlandırılması sağlanmaktadır.

Kredi İstihbarat kuruluşları, pozitif ve negatif kayıtlar tutarlar. Pozitif kayıtlar bütün kredili alımlar için tüketicinin toplam mali yükümlülüğünü ortaya koyan bir sistemdir. Negatif kayıtlar ise yapılmamış ödemeler ve ödemelerdeki gecikmeler için tutulur.

Burada toplanacak ve tüketicilerin kredi değerlendirmesinde kullanılacak bu bilgiler doğru ve güncel olmalıdır. Tüketicinin kendisi hakkında bilgi toplanması ancak onun kendi rızasıyla olabilir. Aynı zamanda, tüketicinin korunması açısından tüketicilerin kendi haklarında toplanan bu bilgilerin içeriğini öğrenme ve yanlış olanlarını düzeltme hakkına da sahip olmaları gereklidir. Ayrıca bu tür kuruluşlardan bilgi sızdırma gibi muhtemel tehlikeler de sözkonusudur ki Kredi İstihbarat Kuruluşu bu tür uygulamalara karşı önleyici tedbirler almak zorundadır.

Dünyada değişik adlar altında organize olmuş müşterilere ait kredi değerliliği bilgilerini tek bir merkezde tutan kuruluşlar vardır.

4.3.4. Veri Bankaları

Yaygın ve artan bir özellik taşıyan kredi kartı ve tüketici kredileri ekonomik yaşamda önemli bir yer tutmaktadır. Kredilendirme kararını verilebilmesi için kullanıcının kredi değerliliğine ve güvenilirliğine ilişkin gerekli

---

¹⁰⁷ Alpergin, a.g.e. , s.16.

bilgilerin çeşitli kaynaklardan elde edilebilmesi mümkündür.¹⁰⁸ Bu veriler bireysel çabalarla piyasadan resmi bir kurumdan veya bu işe özgü çalışmalar yapmak üzere kurulmuş bir şirketten elde edilebilir. Bankacılık sektörü ile veri bankaları (databank) paralel gelişme göstermişlerdir. Veri bankaları ya da risk merkezleri olarak da anılan bu kuruluşlar, tüketiciler konusunda bilgilerin alınabileceği en önemli kaynaklardır. Tüketiciler ve tüketici kredileri hakkında bu merkez tarafından depolanan bilgilerin kontrolünün titizlikle yapılması, gizlilik, güvenlik ve güvenilirlik özelliklerini içermesi ve sadece amaca yönelik olarak ve izin verilenler tarafından yasal hükümler dâhilinde kullanılabilmesi mümkündür. Risk merkezleri, tüketicinin aşırı borçluluğunun sınırlandırılmasına; kredi yoluyla katlanılan riskin uygun karar sürecinin sağlanması sonucunda ucuzlatılmasına imkân verirler. Merkezlerde depolanan veriler sonuç olarak ya negatif ya da pozitif olma özelliğine sahiptir. Yani hakkında istihbarat yapılan gerçek ya da tüzel kişi daha önce borçlarını ödemede temerrüde düşmüş, ödeme gücü olmayan bir başka deyimle moralitesi zayıf biridir veya kredi değerliliği ve güvenilirliği vardır. Merkezler on-line bağlantılı olarak bilgisayar ortamında ve/veya daha geleneksel olarak hizmetler sunmaktadırlar. Çoğunlukla özel olarak veya nadiren de olsa kamu karakterli olarak faaliyet gösterirler. Hizmetler, hizmet sunanlara ve aynı zamanda tüketicilere yöneliktir. Tüketici, istediği zaman kendisi hakkında söz konusu merkezlerden bilgi alabilir. Bu sistemin açıklık prensibinin ve insan haklarının bir sonucudur. Risk merkezleri; Fransa, İtalya, Hollanda, İngiltere, Norveç, İsviçre, Finlandiya, Japonya, Belçika, Almanya ve A.B.D. gibi gelişmiş ülkelerde genelde özel sektör ağırlıklı olarak oldukça ileri düzeylerde faaliyet göstermektedirler.

Veri bankalarının temel amaçları, kredi kartları ve tüketici kredilerinden kaynaklanan risklerin azaltılması sınıflandırılması ve nihai aşamada tümüyle elimine edilmesi veya sınırlandırılması şeklinde ifade edilebilir. Veri bankaları uygulamada negatif ve/veya pozitif bilgi toplamakta ve işlemektedirler. Veri

---

¹⁰⁸ Yetim, a.g.e. , s.47.

bankalarının bankalar ile banka dışı kart ihraç eden kurumlarla olan iletişimi, telefon. fax. posta ve/veya online bilgisayar sistemlerinin kullanımı yoluyla mümkündür. Kredi kurumlarının veri bankalarınınca sunulan hizmetlerden aidat ödeyerek sürekli olarak ya da ihtiyaç halinde belli bir ücret ödeme yollarıyla yararlanmaları imkân dâhilindedir. Uygulamada ücretlerin görü üyelik aidatı ya da hizmet başına ücret veya komisyon ya da ikisinin bileşimi olarak ifade edilen veri bankası hizmet tarifesi şeklindeki yöntemler tercih edilebilmektedir.

Almanya'da SCHUFA olarak bilinen Kredi risklerini azaltma amacına yönelik bir koruma birliği şeklinde veri bankası mevcuttur. Banka. limited şirket şeklinde ve bölgesel olarak yaygın bir düzeyde faaliyet göstermektedir. Şirket faaliyetlerinden esas itibariyle finans piyasasında faaliyette bulunan banka ve benzeri kurumlar ile tüketicilere hizmet sunan bazı kurumsal örgütlenmeler yararlanmaktadırlar.

Belçika'da ilk veri bankası 1985 yılında kurulmuş olup, negatif bazda perakende kredilerine ilişkin bilgilerin işlenmesi alanında faaliyetine başlamıştır. Bu kuruma yapılan yıllık müracaatların milyonların üzerinde olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca, pozitif bazda hizmet veren bilgi bankaları da mevcuttur.

Japonya'da ilk tüzel kişiliği haiz veri bankası 1973 yılında kurulmuştur. Hâlihazırda merkezi olarak faaliyet gösteren kurumun bankalar gibi sürekli üyeleriyle banka dışı kredi kartı ihraç eden kurumlar gibi finans kuruluşlarından oluşan ortak üyeleri bulunmaktadır. Kurum nezdinde toplanan bilgiler kalemler itibariyle on milyonlarla ifade edilmektedir.

Finlandiya'da ilk veri bankası 1961 yılında kurulmuştur. Kuruluş, ülke nüfusunun üçte birinden fazlasına ait bilgileri depolamış durumdadır. Bankalar ile banka dışı finans kurumları ve kart çıkaran kurumlar, bankanın sürekli müşterilerini teşkil etmektedir.

İsviçre, Amerika, Fransa, İtalya, Hollanda, Norveç ve İngiltere'de de veri bankaları uygulaması bulunmaktadır. Hollanda bunlardan en gelişmiş olan veri bankası sistemine sahiptir. İngiltere ve Norveç'te veri bankaları daha çok ticari

kesime yönelik hizmet vermektedirler. Fransa ve İtalya'da veri bankaları negatif nitelikli bilgi üretmektedirler. Amerika'da ise veri bankacılığı neredeyse ayrı bir sektör olarak hizmet vermektedir.

4.4. Türkiye'de Problemlı Tüketici Kredileri

4.4.1. Türk Bankacılık Sisteminin Kredi Politikaları ve Kredilerin Yapısının Değerlendirilmesi

Türk bankacılık sistemi hemen hemen tüm ülkelerde gözleendiği gibi oligopolistik bir yapıdadır. Oligopolcü piyasa içerisinde firmalar çok sayıda küçük alıcılara satış gerçekleştirmektedir. Sistemde çok sayıda banka bulunmasına karşın az sayıda banka mevduat ve kredi pazarlarında önemli paya sahip bulunmaktadır.¹⁰⁹

Türkiye'de fon akımlarının önemli bir bölümü bankacılık kesimi üzerinden yapılmaktadır. Son yıllarda banka dışı mali kuruluşların sayı ve büyüklüğü artma eğiliminde olmakla birlikte, bankacılık sektörü toplam mal sektör aktifleri içinde % 75 civarında paya sahip bulunmaktadır. Banka dışı diğer mali kuruluşların önemli bir kısmının bankaların iştirakleri olduğu dikkate alındığında mali sektörde bankaların ağırlığının daha da yüksek olduğu görülmektedir.

Türk mali sistemi 1980 yılından başlayarak uygulamaya konulan liberal politikalar sonucunda önemli ölçüde yapısal değişikliğe uğramış, dinamizm kazanmıştır. Selektif kredi politikalarının kaldırılması, mevduat ve kredi faizlerine serbesti tanınması ve liberal kambiyo düzenlemelerin de etkisiyle banka sayısı, İstihdam, hizmet çeşitliliği ve teknolojik altyapı konularında hızlı bir genişleme süreci yaşamıştır. Bu kapsamda 1980 yılında 43 olan banka sayısı 1990 yılında 64'e 1999 yılında ise en yüksek değeri olan 81'e yükselmiştir. Tablo 7'den de görüleceği gibi banka sayısı 1999 da en yüksek değeri aldıktan sonra ülke ekonomisinde meydana gelen krizlerin etkisiyle 2000 ve 2001 kriz yıllarında hızlı bir azalma sürecine girmiştir.

---

¹⁰⁹ İşçan, a.g.e. , s.73-74.

Tablo 7. Türkiye’de Dönemler İtibarıyla Banka Sayısı

		1980	1990	1994	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ticari Bankalar		31	54	55	59	60	62	61	46	41
	Kamu	8	7	6	5	4	4	4	3	3
	Özel	19	25	29	35	36	31	28	22	21
	Yabancı	4	22	20	18	18	19	18	15	15
	TMSF	-	-	-	1	2	8	11	6	2
Kalk.veYat.Bank.		6	10	12	13	15	19	18	15	14
	Kamu	4	3	3	3	3	3	3	3	3
	Özel	2	4	6	7	9	13	12	9	8
	Yabancı	-	3	3	3	3	3	3	3	3
TOPLAM		37	64	67	72	75	81	79	61	55

Kaynak: BDDK, Türkiye Bankalar Birliği

Bankacılık sektörü mali aracılık fonksiyonunu; makro ekonomik istikrarsızlık yüksek kamu açıkları, kamu bankalarının sistemi çarpıtıcı etkileri, risk algılama ve yönetiminin zayıflaması gibi nedenlerle etkin bir şekilde yerine getirememiştir.

1980 sonrasında uygulanmaya başlanan ekonomi politikalarının bankacılık sektörü bilânço yapısı üzerindeki etkilerinden biri kaynak maliyetinde meydana gelen hızlı artış olmuştur. Bu dönemler kaynak maliyetini yükselten başlıca etkenler arasında;

i. Serbest faiz uygulamasına geçilmesinin ardından mevduat ve kredi faizlerinin artması,

ii. Ekonomideki istikrarsız gelişme. kamu açıklarının artması ve bu nedenle enflasyonun yüksek düzeylerde seyretmesinin yarattığı faiz ve kur riskleri ile banka işletme giderlerindeki artış,

iii. Kaynakların vade yapısının kısılması,

iv. Mevduat munzam karşılıkları ve disonibilite oranlarının ve bankacılık sektörüne uygulanan bazı fon prim ve kesintilerin yüksekliği sayılabilir.

Yükselen kaynak maliyeti nedeniyle kredi riskinde meydana gelen artış bankaları aktif ve pasif yönetiminde daha dikkatli davranmaya ve yeni bankacılık ürünleri geliştirmeye yöneltmiştir.

Tablo 8. Tüketici Kredilerinin Dağılımı

Dönem		Taşıt	Konut	Diğer****	Toplam
1997	TL	317.818	28.314	219.175	565.307
	YP	22.500	11.684	760	34.944
	Toplam	340.318	39.998	219.935	600.251
1998	TL	441.415	43.397	634.787	1.119.599
	YP	28.213	25.575	6.118	59.905
	Toplam	469.628	68.972	640.905	1.179.504
1999	TL	414.011	29.475	742.301	1.185.787
	YP	33.143	17.033	13.102	63.278
	Toplam	447.154	46.508	755.403	1.249.065
2000	TL	2.249.283	519.327	2.586.364	5.354.974
	YP	90.225	153.877	88.213	332.315
	Toplam	2.339.508	673.204	2.674.577	5.687.289
2001	TL	258.485	17.693	773.940	1.050.118
	YP	27.525	30.399	38.870	96.794
	Toplam	286.010	48.092	812.810	1.146.912
2002	TL	1.089.639	132.536	1.802.348	3.024.523
	YP	108.678	125.483	57.885	292.046
	Toplam	1.198.317	258.019	1.860.233	3.316.569
2003	TL	4.400.794	523.973	4.876.651	9.801.418
	YP	288.167	280.994	112.255	681.416
	Toplam	4.688.961	804.967	4.988.906	10.482.834
2004	TL	8.081.026	2.225.843	10.034.758	20.341.627
	YP	375.489	486.788	139.788	1.002.065
	Toplam	8.456.515	2.712.631	10.174.546	21.343.692
2005	TP	1.833.636	4.478.967	3.452.673	9.765.276
	YP	2.404	0	214	2.618
	Toplam	1.836.040	4.478.967	3.452.887	9.767.894

Kaynak: TBB'nin raporlarından tarafımızca derlenmiştir.

1999 yılında tüketici kredilerinin içindeki diğer kredilerin payı giderek artış göstermiş ve 2001 en yüksek seviyeye çıkmıştır. Kullanılan tüketici kredilerinin %71'e yakın bölümünü kredi kartlarını da içeren diğer krediler oluşturmaktadır. Tüketici kredilerinin içindeki teminatsız kredilerin payının arttığı

yıllar, bu kredilerin geri dönmesinde sorun yaşanmasıyla beraber aynı zamanda krizlerin yaşanmasında göz ardı edilemeyecek nitelikte katkılarda bulunmuştur.

Tablo 9.Kullanılan Tüketici Kredisinde Geri Dönme oranı

<u>Yıl</u>	<u>Tüketici Kredisı Miktarı</u>	<u>Kanuni Takipteki T. K. Miktarı</u>	<u>(%)</u>
1997	600.251	38.421	6.40
1998	1.179.251	34.987	2.97
1999	1.249.065	72.262	5.78
2000	5.687.289	66.747	1.17
2001	1.146.912	70.308	6.13
2002	3.316.569	44.561	1.34
2003	10.482.834	32.579	0.31
2004	21.343.692	59.588	0.28
2005	32.217.988	112.452	0.35

Kaynak: TBB'nin raporlarından tarafımızca derlenmiştir.

Kullandırılan tüketici kredilerinin geri dönme oranı en çok 1997 yılında %6,4 oranındadır. Daha sonra 2001 yılında %6.13 ile en yüksek ikinci seviyesine ulaşmıştır. Bunu 1999 yılı %5.78 ile izlemektedir.

Tablo 10. Kanuni Takipteki Tüketici Kredileri

Dönem		Kullandırılan Miktar, Milyar TL			
		Taşıt	Konut	Diğer	Toplam
1997	TL	5.281	405	11.426	17.112
	YP	35	20.860	414	21.309
	Toplam	5.316	21.265	11.840	38.421
1998	TL	9.745	1.110	23.300	34.155
	YP	345	390	97	832
	Toplam	10.090	1.500	23.397	34.987
1999	TL	20.089	2.557	49.258	71.904
	YP	122	118	118	358
	Toplam	20.211	2.675	49.376	72.262
2000	TL	13.346	2.569	46.005	61.920
	YP	832	3.942	53	4.827
	Toplam	14.178	6.511	46.058	66.747
2001	TL	22.498	4.646	36.465	63.609
	YP	3.192	734	2.773	6.699
	Toplam	25.690	5.380	39.238	70.308
2002	TL	14.840	6.972	17.125	38.937
	YP	1.351	1.450	2.823	5.624
	Toplam	16.191	8.422	19.948	44.561
2003	TL	11.756	1.743	14.274	27.773
	YP	140	467	4.199	4.806
	Toplam	11.896	2.210	18.473	32.579
2004	TL	31.303	4.103	20.402	55.808
	YP	435	402	2.943	3.780
	Toplam	31.738	4.505	23.345	59.588
2005	TP	46.313	10.649	55.490	112.452
	YP	0	0	0	0
	Toplam	46.313	10.649	55.490	112.452

Kaynak: TBB'nin raporlarından tarafımızca derlenmiştir.

Tablo 11. Kanuni Takipteki Tüketici Kredilerindeki Teminatsız Krediler

<u>Dönem</u>	<u>Toplam Takipteki Krediler</u>	<u>Diğer Kredi Miktarı</u>	<u>%</u>
1997	38.421	11.840	30.81
1998	39.987	23.397	66.87
1999	72.262	49.376	68.33
2000	66.747	46.058	69.00
2001	70.308	39.238	55.81
2002	44.561	19.948	44.76
2003	32.579	18.473	56.70
2004	59.588	23.345	39.18
2005	112.452	55.490	49.35

Kaynak: TBB'nin raporlarından tarafımızca derlenmiştir.

Tablo 10'da kanuni takipteki tüketici kredilerinin dağılımı görülmektedir. Tablo 11'de ise bu dağılımda kredi kartlarını da içeren diğer kaleminin oranı incelenmiştir. Özellikle 2000 yılında geri dönmeyen kredilerin en büyük kısmını ki %70 'e varan bir miktarını kredi kartları oluşturmaktadır. Bunu 1999 yılı ve 1998 yılı izlemektedir.

Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerinin yaşanmasının ardından bankalar, krizlerde teminatsız tüketici kredilerinin katkısını anlamış ve kredi kartlarını da içeren bu kredilerin kullanımına sınırlamalar getirmiştir. 2001 yılında %71 olan bu pay,2002 yılında %56 ya inmiş ve 2005 yılında ise %35'lere kadar azalmıştır. Buradan yaşanan krizlerden sonra bankaların teminatlı tüketici kredilerine ağırlık verdiği görülmektedir.

4.4.2. Kasım 2000 – Şubat 2001 Krizleri ve Bankacılık Sektörüne Etkileri

2000 yılı başında enflasyonu düşürmek ve ekonomide büyüme ortamını yeniden sağlamak amacıyla kapsamlı bir ekonomik program uygulamaya konulmuştur. Program kapsamında sıkı maliye politikası uygulanması ve yapısal reformların hayata geçirilmesinin yanısıra, enflasyonist beklentileri hızla aşağıya çekmek için döviz kurları hedeflenen enflasyona göre belirlenerek önceden açıklanmış ve para politikası likidite genişlemesini yabancı kaynak girişine bağlayan bir çerçeveye oturtulmuştur.¹¹⁰

2000 yılı başında uygulamaya konulan enflasyonla mücadele programı bankacılık sisteminin bilânço yapısının şekillenmesinde de önemli ölçüde etkili olmuştur. Programın uygulanmaya başlamasıyla birlikte, bankacılık kesimi faiz oranlarının daha da düşeceği beklentisi altında yüksek faizli kaynaklara uzun süre bağımlı kalmamak yönünde hareket etmiştir. Diğer yandan, döviz sepetinin hedeflenen enflasyona göre belirlenerek önceden açıklanmış olması, yabancı para cinsinden kaynakları Türk lirası cinsinden kaynaklara göre daha cazip hale getirmiştir. Bu çerçevede bankaların bir bölümü kaynaklarının kısa vadeli ve döviz cinsinden kullanımlarının ise uzun vadeli ve Türk lirası cinsinden gelişmesi yönünde bir eğilim içine girmeye başlamıştır.

2000 yılında bankacılık sektörünün aktif yapısında da belirgin bir değişim gözlenmiş ve kredilerin payında önemli bir artış olurken, likiditesi yüksek olan menkul kıymet portföyünün toplam aktifler içindeki payı azalmıştır.

Bu azalmada istirrar programı ile başlayan para ve maliye politikaları neticesinde kamu borçlanma gereksiniminin ve buna bağlı olarak ihraç edilen kamu kâğıtları hacminin görece olarak azalması ve faiz oranlarının düşmesi sonucu kamu kâğıtlarının cazibesini bir ölçüde yitirmesi etkili olmuştur. Böylece, menkul değerler cüzdanının toplam aktiflere oranı Aralık 1999'da yüzde

---

¹¹⁰ Sipahi, a.g.e. , s.119.

17,2'den Aralık 2000'de yüzde 11,5'e gerilerken, kredilerin toplam aktiflere oranı yüzde 30,1'den yüzde 32,9'a yükselmiştir. Krediler içinde özellikle tüketici kredilerinde çok hızlı bir artış gözlenmiş ve tüketici kredileri bir önceki yılsonuna öre yaklaşık dört kat artış göstermiştir.

Yasal olarak tüketici kredilerinin yabancı para cinsinden kullanılmasının yürürlükteki mevzuat yönünden mümkün olmaması ve yabancı para kaynakları yüksek faizle kredi olarak kullanırmanın bankalara cazip gelmemesi nedeniyle mevduattaki yapının tersine, yabancı para cinsinden kredilerdeki artış sınırlı kalmış, Türk lirası cinsinden krediler ise önemli oranda artmıştır.

Tablo 12. Menkul Değerler Cüzdanı ve Kredilerin Toplam Aktifler İçerisindeki Payı(1999–2001)

	1999	2000	2001
Menkul Değerler Cüzdanı¹/Toplam Aktifler	21,6	19,9	37,7
Krediler/Toplam Aktifler	30,1	32,9	24,6
Tüketici Kredileri/Toplam Krediler	5,4	15,4	6,1
Yabancı Para Krediler/Toplam Krediler	48,2	37,6	49,3
Kredi/Mevduat	45,0	50,0	35,0

¹Bağlı menkul kıymetleri de içermektedir.

Kaynak: TCMB, <http://www.tbb.org.tr/turkce/40yil.htm>

Aktif ve pasif yapısındaki bu gelişmeler sonucunda 2000 yılında bankacılık kesimimin likidite faiz, kredi ve kur risklerine karşı duyarlılığı daha da artmıştır. Bu yapıda Kasım 2000 tarihinde yaşanan kriz sonucu faiz oranlarının önemli ölçüde yükselmesi özellikle aşırı gecelik borçlanma ihtiyacında olan kamu bankalarıyla TMSF kapsamındaki bankaların mali yapılarını daha da bozmuştur.

Bu gelişmeler sonucunda bankacılık sektörünün içinde bulunduğu sorunlar daha da ağırlaşmış ve yeni sorunlar ortaya çıkmıştır. Zaten geçmişten gelen ağır bir kredi riski taşıyan ve Kasım Krizi sonrasında likidite ve faiz riski

nedeniyle de ciddi sorunlar yaşıyan bankacılık sektörü Şubat krizi sonrasında ilave olarak kur riskinden kaynaklanan kayıplarla karşı karşıya kalmıştır. Kriz döneminde faiz oranlarındaki hızlı artış bir yandan fonlama maliyetlerini yükseltmek, diğer yandan menkul değerler cüzdanının piyasa değerini azaltmak suretiyle banka bilançolarını olumsuz yönde etkilemiştir. Faizlerdeki yükselme, kısa vadeli fon talebi önemli boyutlarda olan kamu ve fon bankalarının ciddi zararlarla karşılaşmasına yol açmıştır. Likit olan özel ve yabancı bankaların faizlerdeki yükselme nedeniyle karşılaştığı fonlama zararları ise sınırlı kalmıştır. Konsolide bazda değerlendirildiğinde kamu bankaları Türk lirasının değer kaybından etkilenmezken, özel bankalar kur riski nedeniyle bazı sorunlar yaşamıştır. Yaşanan krizlerin reel sektörde ciddi bir daralmaya yola çıktığı dikkate alındığında bankacılık kesiminin, aktif kalitesinin zayıflaması ve kredi riskinin artması gibi sorunlarla karşılaşması sürpriz değildir.

Şubat 2001 krizinin ardından likit kalma isteyen bankalar, kredi hacmini daraltmışlardır. Zaten reel kredi faiz oranlarının yüksek olması kredi maliyetlerinin artmasına neden olmuş bu dönemde bankacılık sistemi daha az maliyetli fakat daha yüksek getirili hazine bonoları ve devlet tahviline yönelmiştir.¹¹¹

Kredilerde 2001 yılında görülen azalmanın arz yönlü nedenini 2000 yılı enflasyonu düşürme programı çerçevesinde sorgulamak gerekmektedir. Zira, bu program gereğince döviz sepetinin hedeflenen enflasyona göre belirlenerek önceden açıklanmış olması, yabancı para cinsinden kaynakları Türk lirası cinsinden kaynaklara göre daha cazip hale getirmiş, bu çerçevede bankaların bir bölümü kaynaklarının kısa vadeli ve döviz cinsinden kullanımlarının ise uzun vadeli ve Türk lirası cinsinden gelişmesi yönünde bir eğilim içine girmişlerdir. Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleriyle de sözkonusu açık pozisyon ve vade uyumsuzluğu nedeniyle önemli ölçüde sermaye kaybı ile karşı karşıya kalmışlardır. Bu durumda bankalar, bir taraftan sermaye yeterlilik rasyosu

---

¹¹¹ İşçan, a.g.e. , s.77.

gereklerini yerine getirmeye çalışırken, diğer taraftan da kredi verdikleri firmaların geleceğine yönelik belirsizliklerin artması yüzünden daha önce vermiş oldukları bazı kredileri de geri çağırmışlardır. Bunun sonucunda ekonomik daralma önemli boyutlara varmış ve geri dönmeyen kredi sorunu ağırlaşmıştır.¹¹²

Kriz sonrası dönemde bankacılık sistemin kredi arzını etkileyen bir başka önemli faktör geri dönmeyen kredilerdeki artış olmuştur. Zira, ekonomik akitvitedeki daralma şirket ve hanehalkı bilançolarındaki kötüleşme ve varlık fiyatlarındaki düşüş bankaların sorunlu kredilerinde de önemli bir artışa yol açmıştır. Mayıs 2001’de “Bankacılık Sektöre Yeniden Yapılandırma Programı” çerçevesinde gerçekleştirilen üç aşamalı denetim gerçekleşinceye kadar bankaların problemlili alacakların takipteki alacaklar arasında sınıflandırmamaları, yeterli karşılık ayırmamaları ve üstelik gelir reeskontları yoluyla kaydi gelir yaratma yoluna gitmeleri nedenleriyle sektörün tahsili gecikmiş alacakları gerçeği yansıtmadığı gibi sektör olduğundan daha karlı gösterilmiştir. Ancak, sektörün yeniden sermayelendirilmesi operasyonu sonucu bankaların bilançolarının birbirinden bağımsız üçlü denetime tabi tutulması sistematik gizli maliyetleri ortaya çıkarmıştır. Özel bankalar grubunda üçlü denetim sonrası artan tahsili gecikmiş alacaklara ilave olarak TMSF bankaları ve kamu bankalarının şüpheli kredileri için karşılık ayırmada daha radikal davranmaları ve karşılık yönetmeliğindeki değişikliğin de etkisiyle tahsili gecikmiş alacaklar daha da yükselerek tarihsel olarak en yüksek değerlerine ulaşmıştır. Nitekim sektörün 2000 yılsonu itibariyle 12,4 olan TGA dönüşüm oranı, hem “Yeniden Yapılandırma Programı” kapsamında bankaların kredilerin idaha etkin sınıflandırması hem de 2001 yılı içinde TMSF’ye alınan 8 bankanın bilançolarında yapılan düzeltmeler sonucunda Aralık 2001 tarihinde yüzde 41,4’e yükselmiştir.

---

¹¹² Ekin Toksözgür. **Kredi Kanalı Etkin Çalışması ve Türkiye Uygulaması**, T.C.M.B. Yayınları, Ankara,2003, s.114

Tablo 13. Grup Bazında TGA Dönüşüm Oranları

%	2000 ¹	2001 ²	2002 ³
Kamu Bankaları	13,2	59,5	59,6
Özel Bankalar ⁴	6,5	38,1	9,8
Yabancı Bankalar	2,6	5,9	5,2
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	2,6	12,0	4,2
TMSF Bankaları	73,4	205,5	227,0
Sektör	12,4	41,4	21,2
TMSF Hariç Sektör	8,0	39,0	16,9

Kaynak: <http://www.bddk.org.tr/turce/yayinlarveraporlar/tablolara>

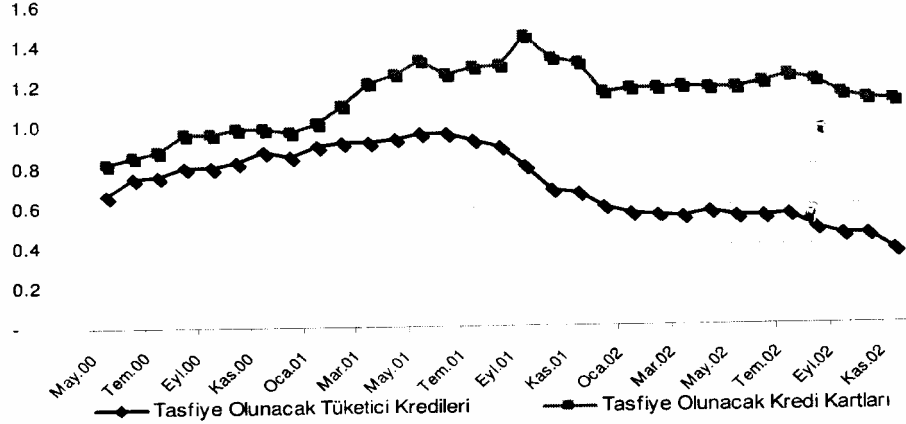
2000/2001 krizi sonrası dönemde kredi kanalının çalışmasını engelleyen faktörlere bakıldığında ise, yukarıda ifade edildiği şekliyle bankaların eriyen sermayeleri ve yerine koyma maliyetinin artmasına rağmen sermaye yeterliliği rasyosunun yasal olarak yüzde 8 ora oranda tutturulması zorunluluğu kredi tayinlaması, hızla daralan iç taleple firmaların kredi kullanma ve geri ödeme kapasitesinin daralması ve buna bağlı olarak hızla artan TGA oranları dikkati çekmektedir.

Dolayısıyla bu aşamada tasfiye olunacak kredi kartları ve tüketici kredilerine bakarak, krizlerin hanehalkı bilânçoları üzerindeki etkilerini görebiliriz. Görüldüğü üzere özellikle Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizini kapayan dönemde hem tasfiye olunacak tüketici kredileri hem de tasfiye olunacak kredi kartlarında sürekli bir artış olduğu gözlemlenmektedir. Bu bize kredi talebi cephesinde bulunan hanehalkının bilânçolarının kötüleştiğinin bir göstergesi olabilir.¹¹³

---

¹¹³ İşcan, a.g.e. , s.96.

Grafik 1: Mevduat Bankalarının Takipteki Reel Tüketici Kredileri ve Kredi Kartları (Milyar TL)

Kaynak: <http://www.tcmb.gov.tr>

Geri dönmeyen kredilerdeki artış hem bankacılık sisteminin yeniden kredi vermesini zorlaştırmakta hem de ekonomideki üretken kapasitenin daralmasına neden olarak kredi talebini azaltmaktadır. Kriz döneminde iç talepteki daralmadan kaynaklanan üretim fazlasının ihracata yönlendirilmesi yoluyla reel sektör, üretim yerine mevcut stoklarını eritmeye başlamıştır. Özellikle kredi talep edenler açısından faiz ve döviz kuru öngörülemezdir. Kaynak maliyetleri ve kredi risklerindeki artıştan dolayı bankaların kredi müşterilerine teklif ettikleri yüksek faiz oranları nedeniyle reel sektörde faaliyet gösteren firmaların ve hane halkının kredi kullanmaya istekli olmamaları kredi talebini olumsuz etkilemiştir. Reel ücretlerdeki gerileme, istihdamdaki daralma ve tüketici kredi faiz oranının çok fazla artmasından dolayı geri dönmeyen tüketici kredilerinde önemli bir artış olmuştur. Geri dönmeyen tüketici kredilerindeki artışın nedenlerinden birisi de kredilerin verilme aşamasında bankaların yeterince inceleme ve araştırma yapmadan kredi verdikleri olduğunu belirtmek gerekir.

Tüketici kredilerinin ticari ve kurumsal kredilere nazaran daha az risk taşıdığı yönündeki genel yargı, konut, otomobil ve için kullanılan kredilerde, kredi alınan mal karşılık gösterildiği ya da garanti edildiği ve göreceli olarak

miktar açısından daha küçük krediler olduğu için genel anlamda doğru kabul edilir.¹¹⁴

Ancak, bu genel yargıyı değiştirebilecek hususlardan bir tanesi tüketici kredilerinin beklenildiği gibi tamamen taşır ve konut alımlarında yoğunlaşmamasıdır. Aksine dayanıklı tüketim malları, mesleki eğitim, tahıl gıda ve giyim vb mal ve hizmet alımlarını finanse etme amacı da tüketici kredisi kullanımında önemli yer tutmaktadır.

Mal ve hizmet amaçlı tüketici kredilerinin 29 Eylül 2000 tarihi itibarıyla % 12'si konut, % 52'si otomobil, %36'sı ise dayanıklı tüketim malları, eğitim tatil, giyim, gibi mal ve hizmet alımlarına ilişkindir. Kullanılan kredi miktarı yerine, kredi kullanan kişi sayısı dikkate alındığında konut ve otomobil alımı dışında başka amaçlarla kredi kullananların oranının % 85 olduğu gözle çarpılmaktadır. Konut ve otomobil dışındaki mal ve hizmetlerin kredinin geri ödenmemesi halinde haczedilme ve bu suretle edinilen emtianın elden çıkarılarak nakde dönüştürülme olasılığının, konut ve otomobile göre düşük olduğunu kabul etmek gerekir. Bu kredilerden bir bölümünün de hizmet alımlarında kullanıldığı düşünüldüğünde, hizmetin geri alınma veya nakde dönüştürülme şansı yoktur.

Bu açıdan karşılığı ya da garantisi olduğu saviyle bu tür kredileri risksiz ya da düşük riskli olarak nitelendirmenin çok iyimser bir yaklaşım olacağı düşünülmektedir.

Diğer taraftan, tüketici kredisi kullanan banka müşterilerinin önemli bir bölümünü sabit gelirli ücretlilerin oluşturduğu düşünüldüğünde, 2001 yılı ve sonrasında hükümetin uygulayacağı gelir politikası önem kazanmaktadır. Gelir politikasının bankaların tüketici kredileri nedeniyle karşılaşılabilecekleri kredi riski üzerinde temel belirleyicilerden birisi olacağına inanılmaktadır.

---

¹¹⁴ Ercan Türkan. **Enflasyonla Mücadele Programı Tüketici Kredileri ve Muhtemel Riskler**, BDDK Yayınları, Ekim 2000, s.21.

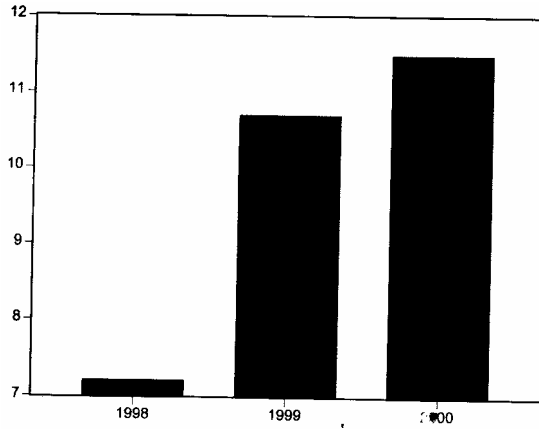
Tablo 14. Türk Ticari Bankaları Tüketici Kredileri (1997–2002) (Milyar TL)

Dönem	Kişi Sayısı	Kredi Büyüklüğü	Default Miktarı	Default (%) Olasılığı
1997 1. Üçay	245.017	82.158	3.339	4,06
1997 2. Üçay	307.872	138.483	3.332	2,41
1997 3. Üçay	325.652	158.692	2.361	1,49
1997 4. Üçay	359.535	220.918	5.252	2,38
1998 1. Üçay	414.040	200.371	6.177	3,08
1998 2. Üçay	414.040	273.899	8.849	3,23
1998 3. Üçay	631.500	357.580	10.662	2,98
1998 4. Üçay	524.438	347.654	9.783	2,81
1999 1. Üçay	311.939	199.938	17.069	8,54
1999 2. Üçay	350.283	271.198	19.239	7,09
1999 3. Üçay	378.640	276.369	18.177	6,58
1999 4. Üçay	443.221	501.560	19.059	3,80
2000 1. Üçay	637.853	1.011.525	24.566	2,43
2000 2. Üçay	892.394	1.766.346	16.708	0,95
2000 3. Üçay	786.130	1.731.857	10.893	0,63
2000 4. Üçay	494.283	1.177.561	19.535	1,66
2001 1. Üçay	205.072	247.848	27.988	11,29
2001 2. Üçay	163.052	200.601	35.974	17,93
2001 3. Üçay	252.229	302.058	14.070	4,66
2001 4. Üçay	246.680	396.405	10.704	2,70
2002 1. Üçay	249.363	387.487	9.842	2,54
2002 2. Üçay	403.086	919.047	16.640	1,81
Ortalama	405.944	507.706	14.101	4,32

Kaynak: İktisat İşletme ve Finans Dergisi Sayı 18, (Ağustos,2003)

Türkiye'nin yaşadığı tüketime dayalı kredi artışı, tüketici kredilerindeki dikkat çekici artıştan da anlaşılacağı üzere büyük cari hesaplar açığına etki eden önemli bir faktör olmuştur.¹¹⁵

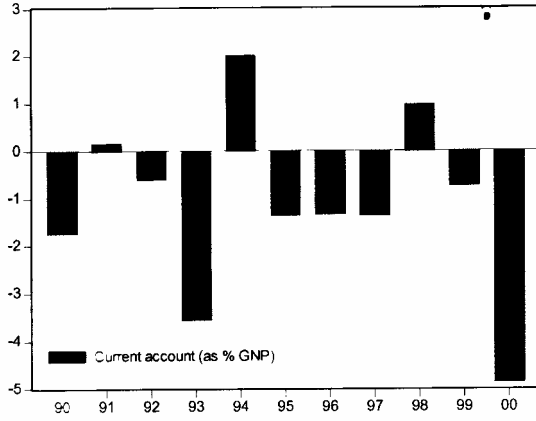
Grafik 2. Geriye Dönmeyen Krediler (Toplam Kredilerin yüzdesi olarak)

Kaynak: Serdengeçti, a.g.e. ,s.4

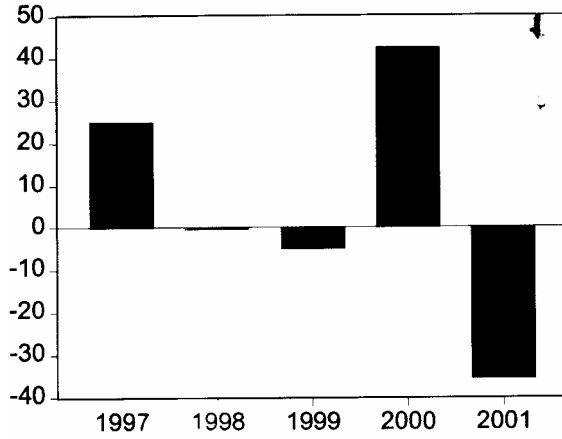
¹¹⁵ Süreyya Serdengeçti. "Şubat 2001 Krizi Üzerine Düşünceler" TCMB Yayınları, Ankara, 2002, s.4.

Grafik 3. Cari Hesap Gelişmeleri

Kaynak: Serdengeçti, a.g.e. ,s.4

Grafik 4. Tüketim Malları İthalatında Artış (ABD doları, yıllık)

Kaynak: Serdengeçti, a.g.e. ,s.4

Geri dönmeyen kredilerdeki artış hem bankacılık sisteminin yeniden kredi vermesini zorlaştırmakta, hem de ekonomideki üretimin daralmasına neden olarak kredi talebini azaltmaktadır.

Ekonomi büyürken geri dönmeyen kredilerin görece düşük, karlılık düzeyinin ise yüksek olması dolayısıyla banka bilançoları sağlıklı görülmektedir. Ekonomik dalgalanmalarla birlikte bankacılık sisteminin üstlenmiş olduğu kredi riskleri realize olmaya başlamakta ve geri dönmeyen krediler artmaktadır. Bu artışa paralel olarak bankaları daha fazla karşılık ayırmak zorunda bırakmaktadır. Bankalar bu durumda birtakım kredilerini ya geri çağırarak ya da yeni kredi kararları alırken daha ihtiyatlı davranacak ya da kredi arzını daaltacaklardır. Dolayısıyla dönem başı olarak üstlenilen risklerin dönem sonu olarak realize olması sonucunda bankalar ellerindeki kaynakların bir kısmını karşılık olarak tutmak zorunda kaldıklarından ekonomideki kredi hacmi daha da daralmakta ve ekonomik bunalım süreci derinleşmektedir.¹¹⁶

Sonuç olarak, ekonominin durgunluğa girdiği dönemlerde geri dönmeyen krediler artmakta; ekonomik aktivitenin canlandığı genişleme dönemlerinde ise azalmaktadır. Bankaların genişleme dönemlerinde aldıkları yanlış kredi kararları ancak dönem sonunda ve ekonomik olarak yavaşlamayla birlikte görünür hale gelmektedir.

4.4.3. Problemlili Kredilerin Sınıflandırılması ve Karşılık ayrılması Uygulaması

Finansal piyasalar ve finansal kurumlar, piyasa mekanizmasının geçerli olduğu ekonomilerde önemli işlevlere sahiptir. Finansal sektörün temel işlevi finansal tasarrufları toplamak ve bunları vadesinde ödemek üzere borçlanmak yoluyla kullanmak isteyenlere kullandırmaktır. Bu sektörün sağlıklı olarak çalışması en küçük mali tasarrufların dahi ekonomik faaliyetin finansmanına kazandırılmasına etkin olarak sunulmasına, kaynakların doğru yerde ve verimli kullanılması da yatırımları ve üretimin artırılmasına imkân verecektir. Böylece sürekli ve istikrar içinde büyümeye katkı sağlanabilecektir.¹¹⁷

---

¹¹⁶ İşcan, a.g.e. , s.99.

¹¹⁷ www.tbb.org.tr/turkce/dergi/dergi48/dunyabankasi.doc

Sermaye piyasası henüz gelişme aşamasında olan ülkemizde bankacılık geleneksel olarak finansal sektörde çok önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle. Cumhuriyet döneminde büyümenin sürdürülmesi ve kalkınmanın sağlanması amacıyla bankalara çok özel görevler yüklenilmiştir. Bankalar yurtiçinden ve yurtdışından sağladıkları kaynakları, kredi vermek ve/veya iştirak edinmek yoluyla özel ve kamu sektörüne kullandırmıştır.

Bankalar kredi kullanırken, kredilerin geri dönebilirliği için, tasarruf sahiplerinin tercihlerini yakından izlemek ve davranışlarındaki muhtemel değişikliklerin neden olabileceği olumsuzluklar için önceden gerekli önlemleri almak durumundadırlar. Alacakların zamanında tahsil edilememesi bir banka açısından ciddi sıkıntılara yol açar. Banka sistemi açısından ise sistemik krizlerin ana nedenidir. Bankalar vadesinde tahsil edemedikleri alacakları için karşılık ayırmak zorundadırlar.

Alacaklarını zamanında tahsil edemeyen banka sistemi, 1999 yılından itibaren hem Bankalar Kanunu'nda yapılan değişikliklerden hem de ekonomide yaşanan krizlerden etkilenmiştir. Düzenlemelerde yapılan değişikliklerde tahsil edilemeyen alacakların neredeyse tamamı için bir yıllık sürede karşılık ayrılması istenirken teminatların dikkate alınma oranları da düşürülmüştür. Yeni düzenlemelere uyum sağlamaya çalışan bankalar bu kez Cumhuriyet tarihinin en ağır krizin yaşamışlardır. Bu krizde diğer kesimler yanında banka sistemide çok ağır olumsuz darbelere maruz kalmıştır. Bankalar sermayelerinin ve alacaklarının önemli bir bölümünü kaybetmişlerdir. Krizin tüm ağır koşullarına rağmen bankalardan alacakları için karşılıklarını tam olarak ayırmaları talep edilirken, bankalar mümkün olduğunca kredi müşterilerine iyi niyetli davranışlar artan sermaye kısıtına rağmen iyi niyetli müşterileri için karşılıklı anlayış ve dayanışma içinde borçların ertelenmesine ve/veya yeniden yapılandırılmasına imkan veren uygulamaları (İstanbul Yaklaşımı) hayata geçirmişlerdir.

Kredi sınırlandırması; bankaların kredi portföylerini gözden geçirmeleri ve kredilerini kategorilendirme ya da derecelendirilme süreçlerini ifade etmekte; bu süreçte kredi ile ilgili alınan risk ve diğer etkenler kredilerin karakteristik

özelliklerini belirlemektedir. Bankaların kredilere ilişkin sürekli olarak takip edeceği inceleme ve sınıflandırma süreci, kredi portföylerinin kalitesini izlemede ve kredi portföyünde meydana gelebilecek kötüleşmede gereken çözümü üretebilmelerini sağlayacaktır. Bankaların hem daha geçerli bir gözlem yapabilmek, hem de bankalararası karşılaştırma kriterlerini karşılamak amacıyla sıklıkla yasa koyucuların banka raporlamaları için aradığı standart sınıflandırma kriterlerinden daha karmaşık bir sınıflandırma sistemi kullanması gerekmektedir. Bu raporda özellikle belirtilmemişse iç sınıflandırma sistemleri değil düzenleyici sınıflandırma sistemleri esas alınmıştır.

Muhasebe açısından bakıldığında kredi sözleşmesinde belirtilen koşullar uyarınca vadesi geldiğinde kredinin anaparası ve faizinin tahsil edemeyeceği muhtemel hale gelen krediler tahisli şüpheli krediler (impaired loan) olarak tanımlanmalı ve bu krediler için karşılık ayrılmalıdır. Böylelikle kredi zarar karşılıkları bankaların kredilerinin değerlerinde gerçekleşen azalmaların tanınmasında kullanım bir yöntem olmaktadır. Banka yöneticilerinin kredi portföylerindeki kredi zararlarını mevcut bilgileri temel alarak değerlendirmeleri beklenmektedir. Bazen bankalar, karşılıkların banka karlılığı ve hissedarlara dağıtılan isteksiz davranabilmektedir. Diğer durumlarda banka kredi zarar karşılıklarının vergiden düşülebildiği durumlarda sorumlu olunan vergi miktarını azaltmak amacıyla kredi zarar karşılıklarını olduğundan fazla göstermek suretiyle kar oranları üzerinde avantaj sağlanmaya çalışılmaktadır.

Hem kredi sınıflandırması hem de karşılık ayrılması birçok ülkede kavramsal farklılıklara yol açtığı gibi uygulamada da farklılık göstermektedir. Bununla birlikte belli kavramlarda benzerlikler de mevcuttur. Ancak uluslararası kabul görmüş tanımların mevcut olmaması sorun yaratmaktadır. Örneğin, özel ve genel karşılık kavramları birçok düzenlemede mevcutken, birçok ülkede farklı şekilde yorumlanmıştır. Kavramlar arasındaki bu farklılıkların sonucu olarak düzenleyici sermayenin tanımı farklı kurumsal yapılarda değişkenlik göstermekte, bu durum özellikle bankanın mali performansının uluslararası karşılaştırılmasında temel mali rasyoların yorumlanmasını güçleştirmektedir.

Ayrıca bir kredinin “tahsili gecikmiş” tanımına girmesi için ne kadar zaman geçmesi gerektiği ile aynı risk profilindeki tahsili şüpheli kredilere (impaired loan) ne kadar karşılık ayrılacağı konularında farklılık bulunmaktadır. Bu farklılıkların bilinmesi, bankaların hem mali hem de sermaye rasyolarının yorumlanmasında çok büyük önem taşımaktadır.

4.4.3.1. Karşılıklar Kararnamesi

Türkiyede problemlı krediler konusundaki uygulamaları standart hale getirmek, bir kredinin hangi nitelikleri taşıdığında problemlı olarak nitelenebileceğini açığa kavuşturmak ve izlenecek prosedürde eşgüdüm sağlamak için 20.12.1999 tarih ve 99/13761 sayılı kararname ile 31.03.2000 tarihinde yayınlanan Tebliğ ile açıklığa kavuşturulmuştur.

4.4.3.1.1. Krediler ve Diğer Alacaklar Kavramı

4491 sayılı Kanun ile değişik 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 11'nci maddesinin 1. fıkrasına göre bir bankanın:

- Vereceği nakdi krediler, teminat mektupları, aval, ciro ve kabuller gibi gayrinakdi krediler,
- Satın alacağı tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları,
- Tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette vereceği ödüncüler,
- Varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar,
- Vadesi geçmiş nakdi krediler ve gayrinakdi kredilerin nakde dönüştürülen bedelleri,
- Ortaklık payları,

İzlendikleri hesaba bakılmaksızın Bankalar Kanunu'nun uygulanmasında kredi sayılmaktadır.

Bu itibarla, krediler ve diğer alacaklar;

- Kullandırılan ve mali tabloların aktifinde kredi hesapları altında izlenen nakdi kredileri,
- Aktifte izlendikleri hesaba bakılmaksızın bankacılıkla ilgili mevzuat çerçevesinde nakdi kredi sayılan alacakları,
- Tazmin edilen veya nakde dönüşmüş gayrinakdi kredi bedelleri,
- Bunlar dışında kalan diğer tüm alacakları ve
- Nazım hesaplarda izlenen gayrinakdi kredileri

Kapsamaktadır.¹¹⁸

4.4.3.1.2. Krediler ve Diğer Alacakların Gruplandırılması

Bankalar, kredilerin gruplandırma işlemini yaparken; kredinin açılmasından sonra normal seyrinde devam edip etmediğini, teminat durumunu ve vadesinde ödenmeme süresini dikkate alması gerekmektedir.

a) Birinci Grup-Standart Nitelikli Krediler ve Diğer Alacaklar

Bu grupta tasnif edilecek krediler ve diğer alacaklar:

- Bankacılık ilke ve teamüllerine finansman prensiplerine uygun şekilde açılıp kullandırılan,
- Yeterince güvence altına alınmış,
- Anapara ve faiz ödemelerinin borçlunun ödeme gücüne ve nakit akımına göre belirlendiği,
- Ödemelerin süresinde yapıldığı ve yapılacağı tahmin edildiği,
- Mevcut koşullar altında mevcut ve gelecekte geri ödeme problemleri beklenmeyen ve tamamen tahsil edilebilecek krediler ve diğer alacaklardır.

Bu grup altında tasnif edilecek krediler ve diğer alacaklara ilişkin olarak borçluların “kredi değerliliğinde hiçbir zayıflama” tespit edilmemiş olmalı ve bu krediler ve diğer alacaklarda “zafiyet (zayıflık) belirtisi” bulunmamalıdır. Bu

---

¹¹⁸ Takan, a.g.e. , s. 358 -359.

krediler bankacılıktaki cemniyet, seyyaliyet ve verimlilik prensiplerine uygun bir şekilde kredilendirilebilir finansman yapısına sahip kişilere ve teşebbüslere açılıp kullanılan kredilerdir.

b) İkinci Grup Yakın İzlemedeki Krediler ve Diğer Alacaklar

Bu grupta tasnif edilecek krediler ve diğer alacaklar;

* Mevcut koşullarda borçlunun ödeme gücünde ve nakit akımında gözlenen ya da tahmin edilen olumsuz gelişmeler nedeniyle anapara ve faiz ödemelerinin kredi sözleşmesinde yer alan şartlara uygun olarak zamanında yapılmasında sorunların doğabileceğinin tahmin edildiği ve bu hususta tereddütlerin bulunduğu,

* Sorunların giderilmemesi durumunda borcun tamamının geri ödenmesinin tehlike arz edeceği krediler ve diğer alacaklardır.

Bu grup altında tasnif edilecek krediler ve diğer alacaklar, vadesi gelen ve ödenmesi gereken kredi tutarlarının tamamının tahsilinin sağlanacağına kuvvetle muhtemel olması nedeniyle “zafiyete uğramamış” olduğuna kanaat ettirmekle birlikte, borçlunun ödeme gücünde ve nakit akımında bankaca gözlenen ya da tahmin edilen bazı olumsuz gelişmeler nedeniyle düzensiz ve kontrolü güç bir nakit akımı yapısına sahip, bu olumsuz gelişmeleri oluşturan sorunların giderilememesi durumunda “zafiyete uğrama” ihtimali yüksek olan krediler ve diğer alacaklardır.

Bu grup altında tasnif edilecek krediler ve diğer alacaklar, geri ödenmeleri kuvvetle muhtemel bulunmakla beraber mazur görülecek çeşitli sebeplerle tahsillerinin gecikmesi vadelerinden veya ödenmesi gereken tarihlerden itibaren 90 günü geçmeyen kredileri ve diğer alacakları da kapsar.

Kredileri ve diğer alacakları bu süreyi geçirmemiş dahi olsa, ödeme yükümlülüğünün yerine getirilememesinin bir hata ya da mazur görülecek bir nedene dayanması hususu ve diğer kriterler de dikkate alınmak suretiyle söz konusu krediler ve diğer alacaklar üçüncü dördüncü, beşinci grup krediler ve diğer alacaklar içinde tasnif edilebilirler.

Bu krediler bankacılıktaki emniyet, seyyaliyet ve verimlilik prensiplerine uygun bir şekilde açılmış bulunmakla birlikte, yapılan finansal analizler bakımından önemli bir ölçüde finansal risk içeren ve yakından izlenilmesi gereken finansal yapısına sahip kişilere ve teşebbüslere açılıp kullanılan kredilerdir.

Birinci grup-standart nitelikli krediler ve diğer alacaklar altında izlenen krediler ve kredilere ilişkin tüm alacaklar ile diğer alacaklar, ödenmesi gereken tarihte ödenmemeleri durumunda ödenmesi gereken tarihi izleyen ay içinde bu gruba alınırlar. Bankanın alacaklarının ödenmesi gereken tarihten itibaren 90 gün içerisinde ödenmesi halinde ve kredinin yeniden seyyaliyet kazanması durumunda ilgili alacaklar birinci grup-standart nitelikli krediler ve diğer alacaklar altında tasnif edilir.

c) Üçüncü Grup-Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler ve Diğer Alacaklar

Bu gruba tasnif edilecek krediler ve diğer alacaklar;

- Borçlunun özkaynaklarının ve verdiği teminatların borcun vadesinde ödenmesini karşılamada yetersiz bulunması nedeniyle borcun tamamının tahsil imkanının sınırlı olduğu ve/veya;
- Anaparanın veya faizin ya da her ikisinin tahsilinin vadesinden veya ödenmesi gereken tarihten itibaren 90 günden fazla geciktiği, gözlenen sorunların düzeltilmemesi durumunda bir zarara yol açabilmesi muhtemel olan

krediler ve diğer alacaklardır.

Vadesinde ödenmemesi suretiyle ödeme yükümlülüğü yerine getirilmeyen bir kredinin borçlusuna “Krediler ve Diğer Alacakların Yenilenmesi Yeniden Finanse Edilerek Yapılandırılması ve Diğer Bir İtfa Planına Bağlanmamasına İlişkin Usul ve Esaslar”a uygun olmayan bir şekilde bir başka kredi açılarak ya da açılmış olan bir krediden ilave edilerek kullanıdırma yapılarak, tahsili gecikmiş olan faizlerin ve/veya anaparanın finanse edilmesi

durumunda söz konusu kredi de yukarıda bahsi geçen 90 günlük sürenin sonunda bu grup altında tasnif edilir.

Bu çerçevede, vadelerinden veya ödenmesi gereken tarihlerden itibaren tahsillerinin gecikmesi 90 günü geçen ancak 180 günü geçmeyen krediler ve diğer alacaklar bu grupta izlenir.

Borçlunun özkaynaklarının ve verdiği teminatların borcun vadesinde ödenmesini karşılamada yetersiz bulunması nedeniyle borcun tamamının tahsil imkanının sınırlı olarak kabul edilmesi, bankanın yapmış olduğu tahmin ve hesaplamalara dayalı değerlendirmede teminatların ve özkaynak gücünün ilave likidite sağlamaya yetmeyecek bir mahiyet taşıması, bu çerçevede işletme sermayesi finansmanında sıkıntılar yaşanması nedeniyle anaparanın veya faiz yada her ikisinin bankaca tahsilinin vadesinden ya da ödenmesi gereken tarihten itibaren 90 günden fazla gecikeceği kuvvetle muhtemel olan ve banka tarafından buna kanaat getirilen bir durumu gösterir.

Bu grup altında tasnif edilecek krediler ve diğer alacaklar “zafiyete uğramış” olduklarına kanaat getirilen krediler ve alacaklardır. Diğer taraftan, bu grup altında tasnif edilecek krediler ve diğer alacaklarla ilgili olarak, bu kapsamda izlenecek borçluların “kredi değerliliğinin önemli ölçüde zayıflamış” olduğu kabul edilmiştir.

Kredi değerliliğine ve kredinin zafiyetine ilişkin olarak yukarıda belirtilen özellikle anaparanın veya faizin ya da her ikisinin de vadesinden ya da ödenmesi gereken tarihten itibaren tahsilinin 90 günden fazla gecikmiş olması durumundan ayrı bir durumu veya beraber bir durumu da gösterebilir.

d) Dördüncü Grup-Tahsili Şüpheli Krediler ve Diğer Alacaklar

Bu grupta tasnif edilecek krediler ve diğer alacaklar:

- Mevcut şartlarda geri ödenmesi veya tasfiyesi muhtemel görülmeyen ve/veya
- Anapara veya faizin ya da her ikisinin vadesinden veya ödenmesi gereken tarihten itibaren tahsilinin 180 günden fazla geciktiği. belirli

bir zafiyet taşımakla beraber, firmaların birleşme ya da finansman bulma imkanı, sermaye artırımını veya enjeksiyonu gibi bazı faktörlerin kredinin durumunu olumlu yönde etkilemesinin beklenmesi nedeniyle tam anlamıyla zarar niteliği

Taşımadığı düşünülen krediler ve diğer alacaklardır.

Bu itibarla, vadelerinden veya ödenmesi gereken tarihlerden itibaren tahsillerinin gecikmesi 180 günü geçen alacaklar bu grupta izlenir.

Bu grup altında tasnif edilecek krediler ve diğer alacaklar, mevcut şartlarda vadesi gelen ve ödenmesi gereken kredi tutarlarının tamamının kredi anlaşmasında yer alan hususlar çerçevesinde banka tarafından tahsilinin sağlanamayacağına kuvvetle muhtemel olması nedeniyle “zafiyete uğramış” olduğu ve borçlularının “kredi değerliliğinin önemli ölçüde zayıflamış” olduğu kabul edilen kredilerdir. Bununla birlikte, birleşme veya yeni finansman bulma imkânı, sermaye artırımını ya da enjeksiyonu gibi bazı faktörlerin kredinin durumunu kredi değerliliğini olumlu yönde etkilemesinin beklenmesi nedeniyle tam anlamıyla zarar niteliği taşımadığı düşünülen krediler ve diğer alacaklardır. Bu özellik anaparanın veya faizin ya da her ikisinin de vadesinden veya ödenmesi gereken tarihten itibaren tahsilinin 180 günden fazla gecikmiş olması durumundan ayrı bir durumu ya da beraber bir durumu da gösterebilir.

e) Beşinci Grup-Zarar niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar

Bu grupta tasnif edilecek krediler ve diğer alacaklar:

- Tahsilinin mümkün olmadığına kanaat getirilen ve/veya
- Anapara veya faizin ya da her ikisinin de vadesinden veya ödenmesi gereken tarihten itibaren tahsilinin 12 yıldan fazla gecikmiş olduğu krediler ve diğer alacaklardır.

Bu grup altında tasnif edilecek krediler ve diğer alacaklar, üçüncü ve dördüncü gruplarda belirtilen özellikleri ihtiva edebilmelerinin yanında esasen vadesi gelen ve ödenmesi gereken kredi tutarlarının tamamının bir yılı aşacak bir sürede tahsilinin sağlanamayacağına kuvvetle muhtemel olması nedeniyle.

“zafiyete uğramış” olduğuna ve kredi borçlularının “kredi değerliliğini tam anlamıyla yitirildiğine” banka tarafından kanaat getirilen krediler ve diğer alacaklardır. Bu özellik, anaparanın veya faizin ya da her ikisinin de vadesinden veya ödenmesi gereken tarihten itibaren tahsilinin bir yıldan fazla gecikmiş olması durumundan ayrı bir durum ya da beraber birdurum da gösterebilir.

f) Donuk Krediler ve Diğer Alacaklar

Üçüncü dördüncü veya beşinci grup krediler ve diğer alacaklar tasnifi altında izlenen ve anaparanın ve/veya faizin vadesinden ya da ödenmesi gereken tarihten itibaren tahsilini 90 günden fazla gecikmiş olduğu tüm alacaklar 99/13761 sayılı Karar ve Tebliğin uygulanmasında donuk alacak kabul edilmektedir. Bu itibarla, “Donuk Alacak” kavramının içine üçüncü grup veya dördüncü grup ya da beşinci grup krediler ve diğer alacaklar tasnifi altında izlenen tüm kredilerle alacaklar dahildir.

Anaparaya ilave edilsin veya edilmesin yeniden finanse edilsin ya da edilmesin tahakkuk ettirilen faizlerin ve borçlu üzerindeki faiz benzeri yüklerin bu genelgede belirtilen sürelerle uyum olarak borçlu tarafından ödenmemesi ya da tahsilinin gecikmesi durumunda kredinin tamamı donuk alacak haline gelir. Bir kredi müşterisinin banka tarafından verilmiş birden çok kredisinin mevcut bulunması ve bu kredilerden birinin dahi yapılan tasnif gereği donuk alacak olarak kabul edilmesi durumunda, söz konusu kredi müşterisinin “bankaya olan tüm borçları donuk alacak” olarak aynı grupta tasnif edilir.

Birden çok kredisi bulunan bir kredi müşterisinin donuk alacak haline gelmesi nedeniyle donuk alacak olarak kabul edilen ve vadeleri henüz gelmemiş olan diğer kredileri, “donuk alacak haline gelen ilk kredinin tamamen geri ödenmesi durumunda” kredi değerlendirilerek yeniden tasnif edilir.”Vadesi gelmeyen sözkonusu kredilerin” donuk alacak olarak nitelendirilmesinin gerektiren bir durum mevcut değil ise, bu krediler donuk alacak statüsünden çıkarılarak birinci veya ikinci krediler ve diğer alacaklar arasında tasnif edilebilir.

Yukarıda tanımı yapılan donuk alacaklardan özellikle borçlu cari hesap şeklinde kullanılan ve herhangi bir vade kaydı bulunmayan nakdi kredilerle,

- Dönem faizleri ile komisyon gibi diğer alacakların 90 günden fazla sürede ödenmeyerek anaparaya ilave edilmesi,
- Borcun, hesabın katledilmesini izleyen 90 günden fazla sürede ödenmeyerek anaparaya ilave edilmesi,
- Borcun, hesabın katledilmesini izleyen 90 günden fazla sürede ödenmemesi,
- “Kredilerin ve Diğer Alacakların yenilenmesi Yeniden Finanse Edilerek Yapılandırılması ve Yeni bir İtfa Planına Bağlanmasına İlişkin Usul ve Esas lar”a uygun olmayan bir şekilde kredi borçlusuna bir başka kredi açılarak tahsili gecikmiş olan faizlerin ve anaparanın finanse edilmesi,
- Hesap limitinin 90 günden daha fazla sürekli olarak aşılması

Durumunda alacak, donuk alacak kabul edilerek ilgili grupta tasnif edilmesi gerekir.

Kısaca özetlemek gerekirse; Karşılıklar Karamnamesi uyarınca anapara ve/veya faizin vadesinden ya da ödenmesi gereken tarihten itibaren 90 gün geçmiş olmasına karşın tahsil edilemeyen alacaklar, üçüncü, dördüncü veya beşinci grup krediler veya diğer alacaklar sınıfı kapsamında değerlendirilirler ve donuk alacak olarak tanımlanırlar. Eğer bir müşteri ile bankaarasında birden fazla kredi kullandırma ilişkisi söz konusuysa ve müşterinin kullamış olduğu kredilerden bir tanesi donuk alacak tanımlaması içinde ise, bu müşterinin diğer kredileri de donuk alacak sınıflaması kapsamında ele alınır. Donuk alacak olarak nitelenen ilk kredinin anapara ve faizinin tamamen ödendiği durumlarda ise diğer kredi borçları kendi nitelikleri itibariyle donuk alacak olarak

tanımlanmalarını gerektirir koşullar oluşmadığı sürece, diğer gruplar altında sınıflandırılırlar.¹¹⁹

4.4.4. Türkiye’de Tüketici Kredilerinde Görülen Aksaklıklar

Kredilerde geri ödememe riski kredinin çoğunlukla verilme kararı aşamasında doğar. Yani kredibilitesi yeterli olmayan firma veya kişiye kredi verilmişse verilen kredinin riski yüksek demektir.¹²⁰

1988 yılından itibaren verilmeye başlayan tüketici kredilerinde kredi kullandıran kuruluşlar açısından kredi değerliliği sorunu gündeme gelmiştir.

Türkiye’deki uygulamaya bakıldığında sistem tüketici istekleri doğrultusunda gelişmediği için kredi veren bir kısım bankaların alt yapılarında önemli eksiklikler vardır. Otomasyon yapıları istenen düzeye ulaşmamıştır. Bu eksiklikler kredi değerlendirmesinin gerçekçi ve süratli yapılmasını engellemektedir.

Ülkemizde tüketici kredisi uygulamasının yaygınlaşması ile bu alanda bazı yetersizlikler ve aksaklıklar ortaya çıkmıştır. Bunları kısaca;

a) Bankaların Karşılaştıkları Yan Risk Sorunu

Yan riski kısaca şöyle tarif edebiliriz; kredibilitesi olmayan veya belirli bir limit üzerinde kredi alması sakıncalı görülen firmaların, kredibilitesi olan firmaların kredilerinden yararlandırılması yahut tüketici kredisi gibi ticari nitelikli olmayan krediler ile finanse edilmesidir.

Bazı bankaların şubelerindeki uygulamada çeşitli nedenlerden dolayı ticari kredi kullandıramadıkları kişi veya kurumların mevcut kredilerini çeşitli nedenlerden dolayı (Genel Müdürlükçe firmanın riskli görülmesi, teminatların yetersiz olması vs.) arttıramadıkları durumlarda, tüketici kredileri yoluyla bu kişi veya kurumların finanse edilmeleriyle yan risk sorunu ortaya çıkmaktadır.

---

¹¹⁹ Sipahi, a.g.e. , s.18.

¹²⁰ Ali Ağcakalan. 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanunun Tüketici Kredilerine Etkisi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Y. Lisans Tezi, İstanbul, 1996

Bu durum tüketici kredilerinin anlamını kaybetmesidişında pratikte önemli bir sorun doğurmamaktadır. Serbest meslek sahibi kişilerin tüketici kredilerinden yadsınmayacak bir pay aldığı dikkate alındığında işlerini geliştirme yönünde kullandıkları düşünölmektedir. Bu soruna işletme ve donanım kredilerinde satış ve fatura ibrazının sunulması mecburiyetinin sağlanmasıyla çözüm bulunabilecektir.¹²¹

b) Kredinin Başka Kişi Adına Alınması

Kredi kullanıcı ile ödeyici kişinin farklı olması aralarında bir problem sözkonusu olduğu durumlarda geri ödenmeme riskini gündeme getirebilecektir.

c) Kredinin Geri Dönmemeye Riski

Ticari kredilerde olduğu gibi tüketici kredilerinde de en önemli risk ödenmeme halidir.

Daha çok kamu kesiminde çalışan memurlar, öğretmenler ve özel sektör çalışanlarının özellikle otomobil, dayanıklı eveşyası almak amacıyla başvurduğu tüketici kredisi uygulaması büyük ilgi görmektedir. Ancak krediyi faiziyle geri ödeme aşamasında çok sayıda borçlunun zorlandığı dikkati çekmektedir. Bunun üzerine tüketicilerle bankalar arasında sorunlar başlamaktadır.¹²²

Banka yetkilileri icraya verilenlerin yüzde itibariyle önemli oranlara ulaşmadığına dikkat çekerek, bu kadar firenin normal olduğunu fakat tüketicilerin daha dikatli davranmaları gerektiğini vurgulamaktadırlar.

Verilen tüketici kredilerinin artan hacmi ile birlikte kanuni takibe alınan miktarda artmıştır.

---

¹²¹ Zühal Karabulut. Tüketici Kredilerinde Riskin Azaltılması, İstanbul Üniversitesi, Sosyal bilimler Enstitüsü, Y. Lisans Tezi, İstanbul, 1992, s.67.

¹²² Akgülten, a.g.e. , s.136.

Bu durum, bankanın takip giderlerinin artmasına ve tahsil edilmeme durumunda ve karında gerilemeye neden olmaktadır. Kredinin geri dönüşünü kolaylaştırmak ve sağlamak için;¹²³

- Kredi açmaya yetkili organların tarafsızlığını sağlama,
- Teminat unsuruna önem verme,
- Olumlu moraliteye sahip kişilere kredi verme,
- Kredi talep eden kişilerle ilgili istihbaratı sağlıklı yapma,
- Güvenilir meslek gruplarına ve düzenli gelire sahip kişilere yönelme,
- Kredi miktarı ve taksitlerinin bireyin ödeme gücüyle orantılı olmasını sağlamak gerekmektedir.

Geri dönmeme sorunu arşılaşılan sorunlar içinde en önemli olanı ve en tehlike arzedenidir. Çünkü sorumsuz tüketici davranışları yahut ekonomik faktörlerde görülen belirsizlik ve değişim sonucu görülebilen kredilerin geri dönmemesindeki artışlar ciddi boyutlara ulaştığında bankaların mali sistemindeki bozulmalar bankacılık sistemine duyulan güveni sarsarak bankacılık krizlerine neden olabilmektedir.

Problemlili krediler, yüksek faiz döneminin başladığı Temmuz 1980'den ve özellikle Aralık 1983'den sonra bankalar ve ekonomimiz için önemli bir sorun haline gelmiştir. Yüksek faiz oranlarının yanısıra mürekkep faiz, fon ve gider vergi gibi ilave yükler nedeniyle kredi maliyeti enflasyonun ve paranın ortalama getirisinin oldukça üzerine çıkmış, bu durum yetersiz özkaynakla çalışan başka bir deyişle özvarlık/yabancı kaynak dengesi bozuk olan firmalarda geri ödeme sorunu yaratmıştır. Mali bünyesi yabancı kaynak hâkimiyeti altında bulunan ve yönetim zaafı gösteren birçok tüccar ve sanayici firma ve dönemde aldıkları

---

¹²³ Karabulut, a.g.e. , s.68.

kredilerin faiz ve anaparalarını ödeyememişler ve faaliyetlerini durdurmak zorunda kalmışlardır.¹²⁴

Bu tür firmalar üzerinde donuklaşan ve geri dönmeyen krediler milli ekonomimizi enflasyon, istihdam ve gelir dağılımı açısından olumsuz yönde etkilemiştir. Verilen kredilerin geri dönmemesi ya da faiz tahsiledilememesi bankaların karlarını düşürdüğü için bankalar ya mevcut kredilerin faizlerini yükseltmek zorunda kalmışlar ya da kaynak maliyetindeki azalmaya rağmen kredi faizlerini yeterli ölçüde aşağı çekememişlerdir. Bu durum süerkil olarak maliyet enflasyonunun beslenmesine yol açmıştır. Diğer taraftan faiz oranı büyük ölçüde para arz ve talebi tarafından belirlendiği için, dönmeyen krediler ve alınmayan faizler para arzının azalmasına dolayısıyla faiz oranının artmasına neden olmaktadır.

Geri dönmeyen paralar yeni istihdam alanları yaratacak finansman kaynaklarının azalmasına, dolayısıyla işsizliğin artmasına neden de olmaktadır.

Yüksek kredi maliyeti nedeyile firmaların problemlili krediler nedeniyle ise bankaların zarar etmeleri ya da az kar etmeleri devletin vergi gelirlerinin, dolayısıyla sosyal refahın azalmasına neden olmaktadır. Problemlili kredilerin yarattığı yüksek enflasyon ise gelir dağılımını olumsuz yönde etkilemektedir.

Ülkemizde kredi kartları konusunda sorunlarla karşılaşılmasının nedenlerinden biri de kartın ödeme aracı olmaktan çok kredi aracı olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır. Elbette bu kartların kredi niteliği de vardır fakat kartlar çok kısa vadeler için kullanılmalı ve kişinin ödeme gücünü aşmamalıdır.

Geçmiş dönemde yeterli müşteri bilgi bankası eksikliğinden de kaynaklanan yanlış kart verme politikalarının da etkisiyle bankalar önemli ödeyememe sorunlarıyla karşılaşmışlardır. Aynı kişi çok sayıda bankadan kart almış ve mali gücünün üzerinde kredi kullanarak ödeme güçlüğüne düşmüştür.

---

¹²⁴ Yılmaz, a.g.e. , s.2.

Ayrıca, yasak olmasının arağmen işyerleri üsülsüz şekilde kartlara taksit yapmışlardır.¹²⁵

Tablo 15. Kullandırılan Tüketici Kredileri (Milyar TL)

		Toplam Miktar	Mal ve hizmet gruplarına göre dağılımı			Kişi Sayısı (Adet)	İdari Takip Takip	Kanuni Tal
			Taşıt	Konut	Diğer			
1999	TL	1.185.787	414.011	29.475	742.301	1.471.113	1.282	71.904
	YP*	63.278	33.143	17.033	13.102	12.970	0	358
	Toplam	1.249.065	447.154	46.508	755.403	1.484.083	1.282	72.262
2000	TL	5.354.974	2.249.283	519.327	2.586.364	2.774.453	3.685	61.920
	YP	332.315	90.225	153.877	88.213	36.207	1.357	4.827
	Toplam	5.687.289	2.339.508	673.204	2.674.577	2.810.660	5.042	66.747
2001	TL	1.050.118	258.485	17.693	773.940	863.920	10.924	63.609
	YP	96.794	27.525	30.399	38.870	3.113	7.504	6.699
	Toplam	1.146.912	286.010	48.092	812.810	867.033	18.428	70.308
2002	TL	3.024.523	1.089.639	132.536	1.802.348	1.269.030	108	38.937
	YP	292.046	108.678	125.483	57.885	5.862	141	5.624
	Toplam	3.316.569	1.198.317	258.019	1.860.233	1.274.892	249	44.561
2003	TL	9.797.009	4.400.794	519.564	4.876.651	2.269.627	13	27.773
	YP	681.416	288.167	280.994	112.255	11.382	0	4.806
	Toplam	10.478.425	4.688.961	800.558	4.988.906	2.281.009	13	32.579

* Dövizle endeksli olarak verilen tüketici kredilerinin TL cinsinden değerini ifade eder.

Kaynak: TBB

Geri dönmeyen kredi kartları miktarı Mart 2004 itibariyle 345 trilyon TL'ye ulaşmıştır. Borcunu ödemeyen kredi kartı sahiplerinin sayısı 1998 yılında 43.391 iken 2001 yılında 149.527'ye yükselmiştir. 2003 yılında bu rakam 74.243 adettir.¹²⁶

d) Tüketicinin Bilinçsiz Olması

Bu sorunun çözümü amacıyla bireyin reklamlarla yanlış yönlendirilmesinin ve bankayı (kredi kurumlarını) koruyucu sözleşmeler yapılmasının önlenmesi için yasal düzenlemelerin mevcudiyeti gereklidir.¹²⁷

¹²⁵ Eyüp Yılmaz. "Plastik Kartlar ve Ekonomi", **Activeline Dergisi**, (Haziran 2006)

¹²⁶ Selçuk Duranlar. "Türkiyede Kredi Kartları Üzerine Bir İnceleme", **Finansal Politik Dergisi**, Sayı 482, s.62.

¹²⁷ Karabulut, a.g.e. , s.59.

Avrupa'daki mevcut uygulamada devlet tarafından ödeme süresinin, ödeme miktarının. ilimitlerin vb. kredi koşullarının saptandığı yasal düzenlemeler yapılmaktadır.

Reklâm yönetmelikleriyle tüketici piyasasının şeffaflaşmasını sağlayıcı, yanılmayı önleyici bilinç verici reklâmların yapılması esas alınmaktadır.

Ayrıca bazı ülkelerde sözleşmelerin yapıldığı tarihten itibaren belirli bir süre sonra cayma imkânının olduğu (Cooling off dönemi genellikle bir haftadır.) uygulamalar vardır.

4077 sayılı kanun bu açığı kapatmaktadır. Yalnız tüketicinin haklarını iyi bilmesi ve bunları kullanabilmesi için devlet ve derneklerin etkili bir çalışma yapması gerekmektedir.¹²⁸

e) Yasal Takip Sürecinin Uzun ve Masraflı Olması

Yasal takip süreci özellikle ülkemizde uzun ve masraflıdır.

f) Tüketici Kredileri Faizlerinin Yüksekliği

Tüketici kredi faizleri, ticari kredilere göre daha yüksek bulunmaktadır. Bunu şöyle açıklayabiliriz; bankaların tüketici kredisi olarak plase ettiği fonların maliyeti ile ticari kredi olarak plase edilen fonların aliyeti arasında bir fark yoktur. Dolayısıyla bankaların topladıkları mevduattan merkez bankasının ayatırdıkları munzam karşılık, dispoibilite, Merkez Bankası'nda serbest karşılık olarak tutmak zorunda oldukları yükü ve aynı zamanda kredi faizi üzerinden ödenen fon ve gider vergilerinin yükü tamamen kredi maliyetine ve tüketiciye yansımaktadır. Ayrıca tüketici kredilerinin işlem maliyeti rakamların küçük olması ve sayısal olarak çok geniş kitlelere hitap etmesi ve aylık bazda takiplerinin yapılması bakımından işlem maliyetleri ticari kredilere göre yüksektir. Dolayısıyla bu kredilerin ilave maliyetlerinden ötürü ticari kredi faizlerine göre tüketici kredisi faizleri yüksek olmaktadır.

---

¹²⁸ Ağcakalan, a.g.e. , s.165–166.

Bu konudaki çözüm önerilerinden birisi, tükerci kredisi olarak plase edilen fonlardan mevduat munzam karşılığının alınmaması veya oranının düşük tutulmasıdır. Mevduat munzam karşılık ödenmediği takdirde bankaların bu konuya tahsis edilmiş olan kaynak maliyeti düşecektir. Ayrıca yapılan istatistiksel tüketici kredisi kullanan kesimin genellikle düzenli fakat sabit gelirli kesimi oluşturan memurlar, işçiler ve serbest meslek sahipleri gibi gelir grupları olduğu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bu kredilerde yapılacak iyileştirme çalışmaları ile devletin bu kesimlere destek vermesi, ucuz maliyetli kredi sağlanması ile mümkün olabilecektir.

Ayrıca, maliyetlerin düşük olması kullanan kişiye de ucuz maliyet sağlayacak hem üzerindeki kredi yükü azalacaktır.

Buna karşılık Ağustos 1992'den itibaren tüketici kredilerinin karşılık gösterilerek Varlığa Dayalı Menkul Kıymet ihraç edilmesi, tüketici kredisi faizlerinin aşağı çekilmesini sağlamıştır.

4.4.4.1.Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu

Kanun No. 5464

Kabul Tarihi: 23.2.2006

Amaç

Madde 1 - Bu Kanunun amacı; banka kartları ve kredi kartlarının çıkarılmasına, kullanımına, takas ve mahsup işlemlerine ilişkin usûl ve esasları düzenlemek suretiyle kartlı ödemeler sisteminin etkin çalışmasını sağlamaktır.

Kapsam

Madde 2 - Kartlı sistem kuran, kart çıkaran, üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar ile üye işyerleri ve kart hamilleri bu Kanun hükümlerine tâbidir.

Kendi işyerleri ile sınırlı olmak üzere, mal veya hizmetlerin vadeli satışı ile alıcının borç alacak durumunun izlenmesi amacıyla kart çıkaran veya sistem oluşturan veya herhangi bir kredilendirme işlemi yapılmaksızın veya

hesaba bağılı olmaksızın önceden belirlenen bir tutarla sınırlı olmak üzere kart düzenleyen gerçek veya tüzel kişiler bu Kanun hükümlerine tâbi değildir.

Tanımlar

Madde 3 - Bu Kanunun uygulanmasında;

- a) Kurul: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunu,
- b) Kurum: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunu,
- c) Banka: Mevduat bankaları ve katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarını,
- d) Banka kartı: Mevduat hesabı veya özel carî hesapların kullanımı dahil bankacılık hizmetlerinden yararlanmayı sağlayan kartı,
- e) Kredi kartı: Nakit kullanımı gerekmeksizin mal ve hizmet alımı veya nakit çekme olanağı sağlayan basılı kartı veya fizikî varlığı bulunmayan kart numarasını,
- f) Kartlı sistem kuruluşu: Banka kartı veya kredi kartı sistemi kuran ve bu sisteme göre kart çıkarma veya üye işyeri anlaşması yapma yetkisi veren kuruluşları,
- g) Kart çıkaran kuruluş: Banka kartı veya kredi kartı düzenleme yetkisini haiz bankalar ile diğer kuruluşları,
- h) Üye işyeri anlaşması yapan kuruluş: Banka kartı veya kredi kartı kabulünü sağlamak amacıyla işyerleriyle anlaşma yapan bankalar ya da kuruluşları,
- i) Üye işyeri: Üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar ile yaptığı sözleşme çerçevesinde kart hamiline mal ve hizmet satmayı veya nakit temin etmeyi kabul eden gerçek veya tüzel kişiyi,
- j) Kart hamili: Banka kartı veya kredi kartı hizmetlerinden yararlanan gerçek veya tüzel kişiyi,
- k) Harcama belgesi: Banka kartı veya kredi kartı ile yapılan işlemler ile ilgili olarak üye işyeri tarafından düzenlenen, kart hamilinin işleminden doğan borcu ile diğer bilgileri gösteren ve kart hamilinin kimliğinin bir kod numarası, şifre veya

kimliği belirleyici başka bir yöntemle belirlendiği haller dışında kart hamili tarafından imzalanan belgeyi,

l) Nakit ödeme belgesi: Bankalarca veya yetkili üye işyerlerince banka kartı veya kredi kartı hamiline yapılan nakit ödemelerde düzenlenerek, kart hamilinin kimliğinin bir kod numarası, şifre veya kimliği belirleyici başka bir yöntemle belirlendiği haller dışında kart hamili tarafından imzalanan belgeyi,

m) Son ödeme tarihi: Kart hamilinin, dönem borcunu veya ödemesi gereken asgarî tutarını gecikmeye düşmeden ödeyebileceği son günü,

n) Dönem borcu: Hesap kesim tarihine kadar oluşan borç ve alacak kayıtlarının bakiyesi ile önceki hesap özeti bakiyesinin toplamını,

o) Asgarî tutar: Dönem borcunun ödenmesi gereken en az tutarını,

p) Alacak belgesi: Banka kartı veya kredi kartı kullanılarak alınmış olan malın iadesi veya hizmetin alımından vazgeçilmesi veya yapılan işlemin iptali halinde kart hamilinin hesabına alacak kaydedilmek üzere üye işyeri tarafından düzenlenen belgeyi,

r) Bildirim, talep, şikâyet ve itirazlar: Kart hamilinin yazılı olarak, elektronik ortamda veya telefon ile yapacağı bildirim, talep, şikâyet ve itirazları,

ifade eder.

İzne Tâbi İşlemler

Faaliyet izni

Madde 4 - Kartlı sistem kurma, kart çıkarma, üye işyerleri ile anlaşma yapma, bilgi alışverişi, takas ve mahsuplaşma faaliyetinde bulunmak isteyen kuruluşların Kuruldan izin almaları şarttır.

Bu kuruluşların;

a) Anonim şirket şeklinde kurulması,

b) Kurucularının gerekli malî güç ve itibara sahip bulunması, işin gerektirdiği dürüstlük ve yeterliliğe sahip olması ve banka ortaklarında aranan diğer nitelikleri haiz olması,

c) Hisse senetlerinin nakit karşılığı çıkarılması ve tamamının nama yazılı olması, tüzel kişi kurucuların yönetim ve denetimine sahip gerçek kişilerin kim olduğunun belgelenmesi,

d) Nakden ve her türlü muvazaadan arî olarak ödenmiş olan sermayesinin altı milyon Yeni Türk Lirasından az olmaması,

e) Ana sözleşmesinin bu Kanun hükümlerine uygun olması,

f) Bu Kanun kapsamındaki işlemleri gerçekleştirebilecek yönetim, yeterli personel ve teknik donanıma sahip olması, şikâyet ve itirazlarla ilgili birimleri oluşturması,

g) (d) bendinde belirtilen sermayenin yüzde beşi tutarındaki sisteme giriş payının Kurum hesabına yatırıldığına dair belgenin ibraz edilmesi, şarttır.

Kuruluşların bu Kanun kapsamındaki faaliyetlerinin kurumsal yönetim hükümlerine uygunluğunu sağlaması zorunludur.

Merkezi yurt dışında bulunan kartlı sistem kuruluşlarının Türkiye'de şube ya da kredi kartı sistemi kurmamak, kart çıkarmamak ve üye işyeri anlaşması yapmamak kaydıyla temsilcilik açmaları Kurulun iznine tâbidir.

Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usûl ve esaslar Kurumca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

Faaliyet izninin iptali

Madde 5 - Kartlı sistem kurma, kart çıkarma, üye işyerleri ile anlaşma yapma, bilgi alışverişi, takas ve mahsuplaşma kuruluşlarının, 4 üncü maddede belirtilen şartları kaybetmesi, iznin gerçeğe aykırı beyanlarla alınmış olduğunun tespit edilmesi, iznin alınmasından itibaren altı ay içinde faaliyete geçilmemesi veya bir yıl içinde kesintisiz altı ay süre ile faaliyette bulunulmamış olması hallerinden birinin gerçekleşmesi halinde Kurul, bu Kanun kapsamındaki işlemlere ilişkin faaliyet iznini iptal edebilir.

Faaliyet izni verilmesine ilişkin kararlar ile verilmiş olan izinlerin iptaline ilişkin gerekçeli kararlar Resmî Gazetede yayımlanır.

Ana sözleşme, pay edinim ve devirleri

Madde 6 - Kartlı sistem kurma, kart çıkarma, üye işyerleri ile anlaşma yapma, bilgi alışverişi, takas ve mahsuplaşma kuruluşlarının ana sözleşme ve değişiklikleri, pay edinim ve devirleri ve dolaylı pay sahipliğinin belirlenmesine ilişkin hususlar Kurulca belirlenir.

İzin başvurularının değerlendirilmesi

Madde 7 - Bu Kanun hükümleri uyarınca Kuruma yapılan izin başvuruları, denetimin etkin bir şekilde ifa edilmesine engel olabilecek nitelikte doğrudan veya dolaylı herhangi bir ilişkinin varlığı veya izne tâbi işlem için öngörülen koşulların, niteliklerin, yeterliliklerin izin başvurusu esnasında ya da değerlendirme sürecinde sağlanamaması veya kaybedilmesi halinde Kurulca reddedilir. Red kararları ilgililere gerekçeli olarak bildirilir.

Kart Çıkaran Kuruluşların Yükümlülükleri

Kart çıkarma ve buna ilişkin yükümlülükler

Madde 8 - Kart çıkaran kuruluşlar, talepte bulunmayan veya sözleşme imzalamayan kişiler adına hiçbir şekil ve surette kart veremezler. Bu kuruluşlarca genel müdürlük veya şube haricinde kredi kartı talebi toplanabilecek yerler Kurumun uygun görüşü alınarak Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği tarafından müştereken belirlenir.

Asgarî tutarın son ödeme tarihini takip eden üç ay içinde ödenmemesi durumunda kart çıkaran kuruluşça kart hamiline yapılacak bildirimden itibaren bir aylık süre içerisinde bu tutarın ödenmemesi ya da banka kartı ile kredi kartı kullanımından dolayı adli cezaların uygulanması halinde, ilgili kart çıkaran kuruluşça kart hamiline verilen kredi kartları iptal edilir ve borcun tamamı ödeninceye kadar yeni kredi kartı düzenlenemez.

Kart çıkaran kuruluşlar, kartların düzenli ve güvenli kullanımı ile bildirim, talep, şikâyet ve itirazlara ilişkin gerekli tedbirleri almaya yönelik sistemi kurmak ve kesintisiz olarak açık tutmakla yükümlüdür.

Kart çıkaran kuruluşlar, kartın verilmesi anında kart hamilini yeteri derecede bilgilendirmek ve talep edilmesi halinde, gerçekleştirilmiş işlemlere ait kayıtları otuz günü geçmemek üzere işlemin mahiyetine uygun bir süre zarfında sağlamakla yükümlüdür. Yurt dışı işlemlerinde bu süre altmış gün olarak uygulanır.

Kart çıkaran kuruluşlar, kartların kullanılması bir kod numarası, şifre ya da kimliği belirleyici başka bir yöntemin kullanılmasını gerektiriyorsa, bu tür bilgilerin gizli kalması amacıyla gerekli önlemleri almak ve harcama ve alacak belgesinin müşteri nüshası üzerinde ve yazışmalarda kart numarasının açıkça yer almasını engellemekle yükümlüdür.

Kart çıkaran kuruluşlar, banka kartı ve kredi kartlarının asıl kart hamiline teslim edilmesini sağlayacak önlemleri almak, reşit olmayan ek kart hamilleri adına düzenlenen banka ve kredi kartlarının asıl kart hamillerine teslimini sağlamakla yükümlüdür.

Kredi kartı limiti

Madde 9 - Kart çıkaran kuruluşlar, kredi kartı almak isteyen kişilerin yasaklılık veya engel durumu, ekonomik ve sosyal durumu, aylık veya yıllık ortalama geliri, diğer kart çıkaran kuruluşlarca bu kişilere tahsis edilen kredi kartı limiti, bir model veya skorum sistemi sonuçları, müşterini tanı ilkeleri ile 29 uncu madde çerçevesinde temin edilecek bilgileri dikkate alarak yapacakları değerlendirmeye istinaden kullanım limiti tespit etmek zorundadır. Kart çıkaran kuruluşlar kart limitlerini bu hüküm çerçevesinde güncelleyebilirler. Kart çıkaran kuruluşlar, kart hamilleri talep etmedikçe kart limitlerini artıramazlar. Kart hamillerinin harcamalarıyla kart limitlerini aşmaları halinde, aşılacak miktara işlem tarihi ile ödeme tarihi arasındaki süre için, akdi faizden başka herhangi bir ücret talep edilemez.

Kart çıkaran kuruluş tarafından bir gerçek kişinin sahip olduğu tüm kredi kartları için tanınacak toplam kredi kartları limiti, ilk yıl için, ilgilinin aylık ortalama net gelirinin iki katını, ikinci yıl için ise, dört katını aşamaz. Bu fıkra uygulamasında bin Yeni Türk Lirasına kadar limitler hariç olmak üzere, aylık

veya yıllık ortalama gelir düzeyi kart hamili tarafından beyan edilen ve ilgili kuruluşlarca teyit edilen gelirler üzerinden tespit edilir.

Kart hamilinin talebi üzerine üçüncü kişiler adına asıl karta bağlı ve asıl kart limitini aşmamak kaydı ile ek kredi kartı düzenlenebilir.

Kurul, ikinci fıkrada yer alan sınırlama da dahil olmak üzere, kart çıkaran kuruluşların genel ve bireysel risk sınır ve oranlarını belirlemeye yetkilidir.

Hesap özeti

Madde 10 - Kurulca belirlenecek usûl ve esaslar çerçevesinde, kredi kartı hesap özeti düzenlenmesi, yazılı veya kart hamilinin talebi üzerine elektronik ortam veya başka etkin yollarla bildirilmesi zorunludur.

Şikâyet ve itirazlar

Madde 11 - Kart çıkaran kuruluşlar, kart ve ek kart hamillerinin kart kullanımıyla ilgili olarak yapacakları şikâyet ve itiraz başvurularını, başvuru tarihinden itibaren yirmi gün içinde hamilin başvuru yöntemi kullanılarak ve gerekçeli bir şekilde cevaplandırmak zorundadır. Kuruluşlar, kart ve ek kart hamillerinin şikâyet ve itirazlarının ilgili birimlerine kolaylıkla ulaşmasını sağlayacak tedbirleri almakla yükümlüdür.

Kredi kartı ile yapılan işlemlere, son ödeme tarihinden itibaren on gün içinde, kart çıkaran kuruluşa başvurmak suretiyle itiraz edilebilir. Kredi kartı hamili, yapacağı başvuruda, hesap özeti hangi unsurlarına itiraz ettiğini gerekçesiyle belirtmek zorundadır. Süresi içerisinde itiraz edilmeyen hesap özeti kesinleşir. Hesap özeti kesinleşmesi genel hükümlere göre dava hakkını ortadan kaldırmaz.

Kartın haksız kullanımı ve sigortalanması

Madde 12 - Kartın ya da 16 ncı maddede belirtilen bilgilerin kaybolması veya çalınması halinde kart hamili, yapacağı bildirimden önceki yirmidört saat içinde gerçekleşen hukuka aykırı kullanımdan doğan zararlardan yüzelli Yeni Türk Lirası ile sınırlı olmak üzere sorumludur. Hukuka aykırı kullanımın, hamilin ağır

ihmaline veya kastına dayanması veya bildirim yapılmaması hallerinde bu sınır uygulanmaz.

Kart çıkaran kuruluş, yapılacak talep ve ilgili sigorta prim bedelinin ödenmesi koşulu ile kart hamilinin birinci fıkrada belirtilen yüzelli Yeni Türk Lirası tutarındaki sorumluluğunun sigortalanmasını sağlamakla yükümlüdür. Kartların sigortalanması ve sorumluluğun paylaşılmasına ilişkin usûl ve esaslar Kurum tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Kurumsal yönetime ilişkin hükümler

Madde 13 - Kart çıkarma, bilgi alışverişi, takas ve mahsuplaşma faaliyetinde bulunan kuruluşların yönetim ve teşkilat yapısına, muhasebe ve raporlama sistemine ve kurumsal yönetime ilişkin usûl ve esaslar Kurulca belirlenir.

Kart çıkaran kuruluşlar, kredi kartlarına uyguladıkları faiz, gecikme faizi, yıllık ücret ve her türlü komisyon oranları ile istenilen diğer bilgileri kamuoyuna yayınlanmak üzere aylık olarak Kuruma iletir. Yayınlanacak bilgi ve belgelerin içeriği ve yayınlama usûl ve esasları Kurulca belirlenir.

Koruyucu hükümler

Madde 14 - Kurul, bu Kanunun 4 üncü maddesi uyarınca faaliyet izni verilen kuruluşların varlıkları, alacakları, özkaynakları, borç, yükümlülük ve taahhütleri, gelir ve giderleri arasındaki ilgi ve dengelerin ve malî bünyeyi etkileyen diğer tüm unsurların ve maruz kalınan risklerin tespiti, tahlili, izlenmesi, ölçülmesi ve değerlendirilmesi amacıyla sermaye ve likidite yeterliliği de dahil sınırlamalar ve standart oranlar belirlemek suretiyle, gerekli düzenlemeleri yapmaya ve bunlar hakkında her türlü tedbiri almaya yetkilidir.

Bu Kanunun 4 üncü maddesi uyarınca faaliyet izni verilen kuruluşlar, yapılan düzenlemelere uymak, belirlenen sınırlamaları ve standart oranları hesaplamak, tutturmak ve idame ettirmek ve bunlara ilişkin olarak Kurul tarafından istenen tedbirleri belirlenen süreler içinde almak ve uygulamakla yükümlüdür.

Kart Hamillerinin Yüklülükleri

Kart kullanımına ilişkin yüklülükler

Madde 15 - Kart kullanımından doğan sorumluluk, sözleşme imzalandığı ve kartın zilyetliğine geçtiği veya fizikî varlığı bulunmayan kart numarasının öğrenildiği andan itibaren, kart hamiline aittir.

Kartın imza hanesinin kart hamili tarafından imzalanmış olması zorunludur. Üye işyerinin talep etmesi durumunda kart hamili, kartın kullanımı sırasında kimlik belgesi ibraz etmek zorundadır.

Bu Kanunun 20 nci maddesi uyarınca harcama belgesi düzenlenmeksizin çeşitli iletişim araçları yoluyla veya sipariş formu vasıtasıyla yapılan mal ve hizmet alımlarındaki hukuka aykırı kullanımlardan kaynaklanan zararlardan kart hamili sorumlu tutulamaz.

Bildirim zorunluluğu

Madde 16 - Kart hamili, kendisine tevdi edilen kartı ve kartın kullanılması bir kod numarası, şifre veya kimliği belirleyici başka bir yöntemin kullanılmasını gerektiriyorsa bu bilgileri güvenli bir şekilde korumak ve başkaları tarafından kullanılmasına engel olacak önlemleri almak, kartın kaybolması, çalınması veya iradesi dışında gerçekleşmiş herhangi bir işlemi öğrenmesi halinde kart çıkaran kuruluşu derhal haberdar etmek zorundadır.

Kart hamili adresinde meydana gelen değişiklikleri, değişiklik tarihinden itibaren onbeş gün içinde kart çıkaran kuruluşa bildirmekle yükümlüdür.

Üye İşyeri ve Üye İşyeri Anlaşması Yapan Kuruluşlara İlişkin Yüklülükler

Kartın kontrol ve kabulü

Madde 17 - Üye işyerleri, kart hamillerinin yapmış oldukları mal ve hizmet alımlarının bedelini banka kartı ya da kredi kartı ile ödeme taleplerini kabul etmek zorundadır. Bu zorunluluk indirim dönemlerinde de geçerlidir. Üye işyerleri, kart hamilinden kartın kullanılması dolayısıyla komisyon veya benzeri

bir isim altında ilave bir ödemede bulunmasını isteyemez. Bu hükme aykırı davranılması halinde, üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar tarafından üye işyeri sözleşmesi feshedilir ve bir yıl süreyle yeni bir sözleşme yapılamaz.

Üye işyerleri, mal ve hizmet bedeli karşılığını banka kartı veya kredi kartı ile ödemek isteyen kişilerin imza gerektiren işlemlerde imza kontrolünü yapmak, kartın tahrifata uğrayıp uğramadığını kontrol etmek ve üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlarca kendilerine ulaştırılan bilgiler çerçevesinde kartın geçerliliğini tespit etmekle yükümlü olup, gerekli durumlarda kart üzerinde yer alan bilgilerle kimlik belgesi üzerinde yer alan bilgileri karşılaştırmak üzere geçerli bir kimlik belgesi ibrazını talep etmek ve harcama belgesi üzerindeki bilgilerle kredi kartı üzerindeki bilgileri karşılaştırarak kontrol etmekle yükümlüdür. Bu kontrollerin yapılmamasından doğan zararlardan üye işyerleri sorumludur.

Bilgilendirme ve sistemin güvenliğini sağlanması

Madde 18 - Üye işyerleri, banka kartı ve kredi kartı ile işlem yapıldığını gösteren işaretleri, işyerinin girişinde ve kart hamilleri tarafından kolayca görülebilecek bir yere koymak, üye işyeri sözleşmeleri herhangi bir nedenle sona erdiği takdirde de, bu işaretleri kaldırmakla yükümlüdür. Üye işyerleri, teknik bir nedenle geçici bir süreyle işlem yapılamadığı hallerde kart hamillerini uyarmakla yükümlüdür.

Üye işyerleri, 20 nci madde uyarınca harcama belgesi düzenlenmeksizin çeşitli iletişim araçları yoluyla veya sipariş formu vasıtasıyla işlem yapılmasına olanak sağlamak üzere kuracakları sistemlerin güvenli bir şekilde çalışmasını temin etmekle yükümlüdür.

Harcama ve alacak belgesi

Madde 19 - Üye işyerleri, mal ve hizmet bedellerinin banka kartı ya da kredi kartı ile ödenmesi veya nakit talep edilmesi halinde, 20 nci madde hükümleri saklı kalmak kaydıyla, elektronik ya da mekanik cihazları kullanarak harcama belgesi veya nakit ödeme belgesi düzenlemek ve aslını sözleşmede belirtilen süre içinde muhafaza etmek ve bir nüshayı da kart hamiline vermek zorundadır.

Bu hükme aykırılık halinde satılan hizmet veya mal bedeli üye işyeri anlaşması yapan kuruluştan talep edilemez.

Üye işyerleri kart kullanılarak satın alınmış bir malın iadesi veya hizmetin alımından vazgeçilmesi veya yapılan işlemin iptali halinde, alacak belgesi düzenleyerek bir nüshasını kart hamiline verdikten sonra diğer bir nüshayı da muhafaza etmekle yükümlüdür.

İmza gerektirmeyen işlemler

Madde 20 - İşlemin niteliği nedeniyle harcama ve alacak belgesi düzenleme imkânı olmayan hallerde kartlar, hamil tarafından çeşitli iletişim araçları ile kart numarası bildirilmek veya imza yerine geçen kod numarası, şifre ya da kimliği belirleyici benzeri başka bir yöntemle işlem yapılmak suretiyle de kullanılabilir.

Üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar

Madde 21 - Üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar, kartın kabulü hususunda kart çıkaran kuruluştan onay alınmasını sağlayacak alt yapıyı oluşturmakla yükümlüdür. Üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar sözleşme yaptıkları işyerleri için işlem limiti tespit edebilir.

Üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar, sözleşme yaptıkları üye işyerlerine kart hamillerinin gerçekleştirdikleri işlem bedellerini sözleşme hükümlerine uygun olarak ödemek zorundadır.

Anlaşma yapılacak üye işyerlerinin kapsamını ve işlem türlerini sınırlandırmaya Kurul yetkilidir.

İşlem limiti

Madde 22 - Üye işyerleri, tek bir kredi kartı ile yapılacak harcama tutarının belirlenen işlem limitini aşması halinde kart çıkaran kuruluştan kartın kabulü için yetki almakla yükümlü tutulmuş ise harcamanın tamamı için yetki almak zorundadır. Aynı kart ile aynı ödeme işlemi için birden fazla harcama belgesi düzenlenemez. Bu hükme aykırı davranılması halinde üye işyerleri satılan hizmet veya mal bedelini üye işyeri anlaşması yapan kuruluştan talep edemez.

Bilgilerin saklanması

Madde 23 - Üye işyerleri, kartın kullanımı sonucunda kart ve kart hamili ile ilgili edindikleri bilgileri, kanunla yetkili kılınan kişi, kurum ve kuruluşlar hariç olmak üzere kart hamilinin yazılı rızasını almadan başkasına açıklayamaz, saklayamaz ve kopyalayamaz. Üye işyerleri, kart bilgilerini üye işyeri anlaşması yaptığı kuruluş dışındaki şahıs veya kuruluşlarla paylaşamaz, satamaz, satın alamaz ve takas edemez. Üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar, bu fıkranın uygulanmasını gözetmekle yükümlüdür.

Kart çıkaran kuruluşlar, edindikleri kişisel bilgileri gizli tutmak, kendi hizmetlerinin pazarlanması dışında başka amaçlarla kullanmamak ve kanunla yetkili kılınan kişi, kurum ve kuruluşlar dışında kalanların bu bilgilere ulaşmasını engellemek amacıyla gereken önlemleri almakla yükümlüdür.

Sözleşme Şekli ve Genel İşlem Şartları

Sözleşme şartları

Madde 24 - Kart çıkaran kuruluşlar ile kart hamilleri arasındaki ilişkiler, bu Kanun ve ilgili diğer mevzuat çerçevesinde en az oniki punto ve koyu siyah harflerle hazırlanacak yazılı sözleşme ile düzenlenir. Sözleşmenin bir örneği, kart hamiline ve varsa kefile verilir. Sözleşme hükümleri ve kartın kullanımı hakkında kart hamiline ayrıntılı bilgi verilmesi zorunludur.

Kart çıkaran kuruluşların kart hamilleri ile akdedeceği sözleşmelerin şekil ve içeriğinde yer alması gereken asgarî hususlar Kurulca belirlenir.

Sözleşmede belirtilen asgarî tutar, dönem borcunun yüzde yirmisinden aşağı olamaz. Hesap özetinde yer alan asgarî ödeme tutarı son ödeme tarihinde ödenmediği takdirde kart hamili ödenmeyen tutar için sözleşmede öngörülen gecikme faizi dışında bir yükümlülük altına sokulamaz.

Kart hamilinin yaptığı işlemler nedeniyle, sözleşmede yer almayan faiz, komisyon veya masraf gibi adlar altında hiçbir şekil ve surette ödeme talep edilemez ve kart hamilinin hesabından kesinti yapılamaz. Sözleşmede kart hamilinin haklarını zedeleyici ve kart çıkaran kuruluş lehine tek taraflı haksız şartlar sağlayan hükümlere yer verilemez.

Kart hamilinin borcu kefile bildirilmedikçe, kefil için temerrüt durumunun oluşmayacağı sözleşmede gösterilir. Sözleşme hükümlerinde kefilin sorumluluğunu artırıcı nitelikteki değişikliklere ve kartın kullanım limitinin yükseltilmesine ilişkin olarak kefilin ilave şartlara dair sorumluluğunun başlaması için kefilin yazılı onayının alınması şarttır. Kredi kartı kullanımlarındaki kefalet, Borçlar Kanununda belirtilen adi kefalet hükümlerine tâbidir. Asıl borçluya başvurulup borcun tahsili için tüm yollar denenmeden kefilden borcun ifası istenemez.

Sözleşme değişiklikleri

Madde 25 - Sözleşmede yapılacak değişiklikler kart hamiline bildirilir. Bu değişiklikler bildirim yapıldığı döneme ilişkin son ödeme tarihinden itibaren hüküm ifade eder. Bildirimin ait olduğu döneme ilişkin son ödeme tarihinden sonra kartın kullanılmaya devam olunması halinde, sözleşmede meydana gelen değişikliklerin kabul edildiği addolunur. Faiz oranının artırılması durumunda ise bu değişikliğin hüküm ifade edebilmesi için otuz gün önceden kart hamiline bildirilmesi zorunludur. Kart hamili faiz artırımına ilişkin bildirim tarihinden itibaren en geç altmış gün içinde tüm borcunu ödeyip kredi kartını kullanmaya son verdiği takdirde faiz artışından etkilenmez.

Kart hamili, talep etmek suretiyle kartı iptal ettirmek ve sözleşmeyi feshetmek hakkına sahiptir.

Faiz hesaplaması

Madde 26 - Bir hesap dönemine ilişkin toplam borç tutarı veya hesap bakiyesi üzerinden, o döneme ilişkin hesap özeti düzenlendiği hesap kesim tarihinden önceki bir tarih itibarıyla faiz yürütülebileceğine ilişkin kayıtlar hükümsüzdür. Nakit kullanımına ilişkin borçlar hakkında işlem tarihi esas alınabilir. Nakit kullanımı kapsamında değerlendirilecek işlemler Kurulca belirlenir.

Dönem borcunun bir kısmının ödenmesi halinde kalan hesap bakiyesi üzerinden faiz hesaplanır. Kalan hesap bakiyesine, asgarî tutar ve üzerinde

ödeme yapılması durumunda akdi faiz, asgarî tutarın altında ödeme yapılması durumunda ise gecikme faizi uygulanır. Temerrüt hali de dahil olmak üzere, kart uygulamasından doğan borçlarda bileşik faiz uygulanmaz.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, azami akdi ve gecikme faiz oranlarını tespit etmeye yetkilidir ve belirlediği bu oranları 3 ayda bir açıklar.

Hesap kesim tarihi ile son ödeme tarihi arasında on günden az bir süre olamaz.

Katılım bankaları açısından bu Kanun uygulamasında yer alan faiz kâr payı, gecikme faizi ise gecikme cezası olarak uygulanır.

4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanununun 10 uncu maddesinin ikinci fıkrasının (f) bendi kredi kartları için uygulanmaz.

Denetim ve Alınacak Önlemler

Denetim

Madde 27 - Bu Kanununun 4 üncü maddesine istinaden faaliyet izni verilen kuruluşların, bu Kanun hükümleri çerçevesinde gerçekleştirdikleri faaliyetlerin denetim ve gözetimi Kurum tarafından sağlanır. Bu kuruluşlar, öncelikle iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemleri, muhasebe ve finansal raporlama birimi kurmak, finansal tablolara ilişkin bilgi ve belgeler başta olmak üzere her türlü kayıt, bilgi, belge, yapı ve sistemlerini denetime uygun ve hazır hale getirmek zorundadırlar.

Kanun kapsamında yer alan kişi ve kuruluşlar, Kurulca belirlenecek usûl ve esaslar çerçevesinde gizli dahi olsa bu Kanunun uygulanması ile ilgili olarak her türlü bilgi ve belgeyi talep üzerine Kuruma tevdi etmekle yükümlüdür.

Denetim ve gözetime ilişkin usûl ve esaslar Kurum tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Alınacak önlemler

Madde 28 - Yapılan denetimler sonucunda, 14 üncü madde çerçevesinde tespit edilen hususlar ile ilgili tedbirleri almayan, bu Kanunun 4 üncü maddesine istinaden faaliyet izni verilen kuruluşların faaliyet iznini kaldırmaya en az beş üyesinin aynı yöndeki oyuyla Kurul yetkilidir.

Kuruluşlar ve Kurumlar Arası İşbirliği

Bilgi alışverişi, takas ve mahsup işlemleri

Madde 29 - Kart hamillerinin risk durumlarının izlenmesi, değerlendirilmesi, kontrolü ve müşteri hizmetlerinin yerine getirilmesi amacıyla yapılacak bilgi ve belge alışverişi veya kartların kullanımından doğan borç ve alacakların takas ve mahsup işlemleri kart çıkaran kuruluşların aralarında akdedecekleri yazılı sözleşmeler çerçevesinde kendi aralarında veya en az beş kart çıkaran kuruluş tarafından kurulacak şirketler vasıtasıyla gerçekleştirilir. Bilgi alışverişine ilişkin olarak kurulacak sistemlerden, ilgili gerçek ve tüzel kişiler ücret karşılığında faydalanır. Bu hakkın kullanımına veya alınan bilgi ve belgelere ilişkin uyuşmazlıklarda bu Kanunun 44 üncü maddesi hükümleri uygulanır. Bu hüküm gereğince yapılacak bilgi ve belge alışverişi 31 inci maddenin ikinci fıkrası hükmü dışındadır.

Birinci fıkraya istinaden kurulacak şirketler, Kurumca istenilen tüm bilgi ve belgeleri belirlenen usûl ve esaslara uygun olarak vermekle yükümlüdür. Kurum, alınacak bilgi ve belgeleri gözetim ve denetim sisteminde ve yapılacak kanunî işlemlerde kullanmaya yetkilidir.

Bu şirketlerin faaliyet usûl ve esasları, üyelik şartları ile gözetim ve denetimine ilişkin hususlar Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının görüşü alınmak suretiyle Kurul tarafından yönetmelikle düzenlenir. Kurulca gerek görülmesi halinde bu şirketlerin gözetim ve denetimine ilişkin yetki Kurum tarafından Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ile birlikte kullanılabilir.

Kurumlar arası işbirliği

Madde 30 - Bu Kanunun uygulanması ve kredi kartları politikalarının yürütülmesiyle ilgili konularda; Kurum, Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Rekabet Kurumu, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ve Kurulca belirlenecek diğer kurumlar karşılıklı mütalâa veya bilgi teatisinde bulunurlar.

Kurum ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası bu Kanunda belirtilen görevleri yerine getirmek amacıyla veri tabanlarında yer alan ve birlikte üzerinde uzlaşılan bilgileri gizlilik hükümleri çerçevesinde paylaşırlar.

Bilgi paylaşımına ve diğer hususlara dair yapılacak işbirliğine ilişkin usul ve esaslar ilgili tarafların görüşü alınmak suretiyle Kurulca belirlenir.

Kanunî Yükümlülükler

Sırların saklanması

Madde 31 - Kurul üyeleri ile Kurum personeli, görevleri sırasında öğrendikleri bu Kanun kapsamındaki kuruluşlara, kart hamillerine ve kefillere ait sırları kanunen açıkça yetkili olanlardan başkasına açıklayamaz ve kendi yararlarına kullanamazlar.

Kartlı sistem kuran, kart çıkaran, üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar, 29 uncu maddede yer alan kuruluşlar ile üye işyerleri, bunların ortakları, yönetim kurulu üyeleri, mensupları, bunlar adına hareket eden kişiler ile görevlileri, sıfat ve görevleri dolayısıyla öğrendikleri sırları kanunen açıkça yetkili kılınan mercilerden başkasına açıklayamazlar. Kart çıkaran kuruluşların destek hizmeti aldığı kuruluş ve çalışanları hakkında da bu hüküm uygulanır.

İspat yükü

Madde 32 - Kart numarası bildirilmek suretiyle üye işyerinden telefon, elektronik ortam, sipariş formu veya diğer iletişim araçları yoluyla yapılan işlemlerden doğacak anlaşmazlıklarda ispat yükü üye işyerine aittir.

Kart çıkaran kuruluş ile kart hamili arasında oluşabilecek herhangi bir uyuşmazlık halinde, işlemin hatasız bir şekilde kaydedildiği, hesaba intikal ettirildiği ve herhangi bir teknik yetersizlik veya arıza halinin bulunmadığını ispat etme yükümlülüğü kart çıkaran kuruluşa aittir.

Bu Kanun kapsamında telefonla yapılan bildirimlerin, konuşmaların kaydedildiği çağrı merkezlerine veya ilgili yerlerde sağlanan kayıt cihazları aracılığıyla yapılması zorunludur. Kart çıkaran kuruluşların ilân ettikleri ve duyurdukları çağrı merkezlerine iletilen telefonla yapılan bildirimlere ilişkin ses kayıtları, bildirim tarihinden itibaren bir yıl süreyle saklanır. Bunlardan ihtilafı olanların bu süre ile sınırlı olmaksızın ihtilaf sonuçlanıncaya kadar muhafazası zorunludur.

Mikrofilmlerden veya mikrofişlerden alınan kopyalar ya da elektronik veya manyetik ortamlardan çıkarılan bilgileri içeren belgeler, bu kopya ve belgelerin birbirlerini teyit etmeleri kaydıyla asıllarına gerek kalmaksızın 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 68 inci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen belgelerden sayılır.

Özen yükümlülüğü

Madde 33 - Kartlı sistem kuran, kart çıkaran, üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar ve üye işyerleri bu Kanun ve ilgili düzenlemeler ile getirilen yükümlülüklerin yerine getirilmesinde gerekli basiret ve özeni göstermekle yükümlüdür.

Mesleki faaliyetin korunması

Madde 34 - Bu Kanuna göre kartlı sistem kurma, kart çıkarma veya üye işyerleri ile anlaşma yapma yetkisi olanlar dışında, hiçbir gerçek veya tüzel kişi aslen veya fer'an meslek edinerek kartlı sistem kuramaz, kart çıkaramaz veya üye işyerleri ile anlaşma yapamaz, ticaret unvanları ve her türlü belgeleri ile ilân ve reklâmlarında bu işlerle uğraştıkları izlenimini yaratacak hiçbir kelime veya tâbiri kullanamazlar.

İdarî ve Adlî Cezalar

İdarî para cezaları

Madde 35 - Kurul kararıyla ve gerekçesi belirtilmek suretiyle bu Kanun kapsamındaki kuruluşlara, bu Kanunun;

a) 8 inci maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarına aykırılık halinde ikibin Yeni Türk Lirasından onbin Yeni Türk Lirasına kadar,

b) 9 uncu maddesinin birinci fıkrasına aykırılık halinde ikibin Yeni Türk Lirasından onbin Yeni Türk Lirasına kadar, ikinci fıkrasına aykırılık halinde beşbin Yeni Türk Lirasından az olmamak üzere, aykırılık oluşturan tutarın yüzde biri tutarına kadar,

c) 10 uncu maddesi ve 11 inci maddesinin birinci fıkrasına aykırılık halinde ikibin Yeni Türk Lirasından onbin Yeni Türk Lirasına kadar,

d) 14 üncü maddesi hükümlerine aykırılık halinde onbin Yeni Türk Lirasından ellibin Yeni Türk Lirasına kadar,

e) 18 inci maddesinin ikinci fıkrasına aykırılık halinde ikibin Yeni Türk Lirasından onbin Yeni Türk Lirasına kadar,

f) 24 üncü ve 25 inci maddelerine aykırılık halinde ikibin Yeni Türk Lirasından onbin Yeni Türk Lirasına kadar,

g) 27 nci maddesinin birinci fıkrasına aykırılık halinde onbin Yeni Türk Lirasından ellibin Yeni Türk Lirasına kadar,

h) İlgili maddelerine göre, Kurul tarafından bu Kanuna dayanılarak alınan kararlara, çıkarılan yönetmelik ve tebliğlere ve yapılan diğer düzenlemelere uyulmaması halinde ikibin Yeni Türk Lirasından onbin Yeni Türk Lirasına kadar veya aykırılık teşkil eden tutarın yüzde biri oranına kadar,

idarî para cezası uygulanır.

Bu Kanunda belirtilen para cezaları her yıl başında 5326 sayılı Kabahatler Kanununun ilgili hükümleri uyarınca artırılır.

Sahte belge düzenlenmesi

Madde 36 - Gerçeğe aykırı olarak harcama belgesi, nakit ödeme belgesi ya da alacak belgesi düzenlemek veya bu belgelerde ne surette olursa olsun tahrifat yapmak suretiyle kendisine veya başkasına yarar sağlayanlar, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılırlar.

Gerçeğe aykırı beyan, sözleşme ve eki belgelerde sahtecilik

Madde 37 - Banka kartı veya kredi kartını kaybettiği ya da çaldığı yolunda gerçeğe aykırı beyanda bulunarak kartı bizzat kullanan veya başkasına kullandıran kart hamilleri ile bunları bilerek kullananlar bir yıldan üç yıla kadar hapis ve ikibin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılırlar.

Kredi kartı veya üye işyeri sözleşmesinde veya eki belgelerde sahtecilik yapanlar veya sözleşme imzalamak amacıyla sahte belge ibraz edenler bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına mahkûm edilirler.

İzinsiz kart çıkarma

Madde 38 - Bu Kanunun 4 üncü maddesinde belirtilen izinleri almaksızın kartlı sistem kuran, kredi kartı çıkaran veya üye işyeri anlaşması yapan veya ticaret unvanları, her türlü belgeleri, ilân ve reklamları veya kamuoyuna yaptıkları açıklamalarda bu işlerle uğraştıkları izlenimini yaratacak söz ve deyimleri kullanan gerçek kişiler ile tüzel kişilerin görevlileri bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılırlar.

Birinci fıkraya aykırılık halinde Kurumun, ilgili Cumhuriyet Başsavcılığını muhatap talebi üzerine sulh ceza hâkimince, dava açılması halinde davaya bakan mahkemece işyerlerinin faaliyetleri ve reklamları geçici olarak durdurulur, ilânları toplatılır. Bu tedbirler, hâkim kararı ile kaldırılıncaya kadar devam eder. Bu kararlara karşı itiraz yolu açıktır.

Bilgi güvenliği yükümlülüğüne aykırı davranılması

Madde 39 - Bu Kanunun 8 inci maddesinin beşinci fıkrası ve 23 üncü maddesi hükümlerine kasten aykırı hareket eden kuruluşlar, üye işyerleri ve üye işyeri anlaşması yapan kuruluşların işlerini fiilen yöneten görevlileri ve işlemi

yapan kişiler, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılırlar.

Kartların kullanılması için zorunlu olup gizli kalması gereken kod numarası, kart numarası, şifre ya da kimliği belirleyici başka bir yöntemin dikkatsizlik veya tedbirsizlik veya meslekte yetersizlik veya emir ve kurallara aykırılık nedeniyle açığa çıkmasına neden olan kart çıkaran kuruluşlar, üye işyerleri ve üye işyeri anlaşması yapan kuruluşların işlerini fiilen yöneten görevli ve ilgili mensupları bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılırlar.

Bu Kanunun 31 inci maddesine aykırı davrananlar hakkında bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adlî para cezası uygulanır.

Üye işyerlerinin cezaî sorumluluğu

Madde 40 - Bu Kanunun 17 nci maddesinin birinci fıkrasına, 18 inci maddesindeki banka kartı ve kredi kartı ile işlem yapıldığını gösteren işaretleri kaldırma yükümlülüğüne ve 19 uncu maddesinin ikinci fıkrasına aykırı hareket eden üye işyerlerinin işlerini fiilen yöneten görevli ve ilgili mensupları bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılırlar.

Denetimde istenilen bilgi ve belgeleri vermemek

Madde 41 - Bu Kanunun 27 nci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca istenilen bilgi ve belgeleri vermeyenler ile bu bilgi ve belgeleri gerçeğe aykırı olarak verenler, üç aydan bir yıla kadar hapis ve binbeşyüz güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılırlar.

Kovuşturma usulü

Madde 42 - Bu Kanunun 38 inci, 39 uncu ve 41 inci maddelerinde belirtilen suçlara ilişkin soruşturma ve kovuşturma yapılması, Kurum tarafından Cumhuriyet Başsavcılığına yazılı başvuruda bulunulmasına bağlıdır. Bu başvuru muhakeme şartı niteliğindedir. Bu fıkra uyarınca yapılan soruşturmalar neticesinde açılan kamu davalarında, başvuruda bulunması halinde Kurum, başvuru tarihinde müdahil sıfatını kazanır.

Birinci fıkra hükümlerine göre başlatılan soruşturmalar neticesinde Cumhuriyet savcılarını kovuşturmayaya yer olmadığına karar verirlerse, bu karar Kuruma tebliğ edilir. Kurum, kendisine tebliğ edilecek bu kararlara karşı 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununa göre itiraza yetkilidir. Kamu davası açılması halinde, iddianamenin bir örneği Kuruma tebliğ edilir.

Bu Kanunun 39 uncu maddesinde belirtilen suçtan dolayı ilgililerin Cumhuriyet Başsavcılığına başvuru hakkı saklıdır.

Diğer Hükümler

Kurumsal kredi kartları

Madde 43 - Bu Kanunun 8 inci maddesinin ikinci fıkrası, 9 uncu, 12 nci, 24 üncü, 25 inci, 26 ncı ve 44 üncü maddesi hükümleri tacirlere verilen kurumsal kredi kartları hakkında uygulanmaz.

Yetkili mahkeme ve merciler

Madde 44 - Bu Kanunun uygulanmasıyla ilgili uyuşmazlıklarda kart hamilinin tüketici olması halinde, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 22 nci ve 23 üncü maddesi hükümleri uygulanır.

Kart çıkaran kuruluşlar tarafından kart hamilleri aleyhine açılacak davalarda 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun görev ve yetkiye ilişkin hükümleri uygulanır.

Tebliğat

Madde 45 - Bu Kanun uyarınca kart hamiline ve kefillerine yapılacak ihtarlar 7201 sayılı Tebliğat Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla, sözleşmedeki veya başvuru formundaki adresine, kart hamilinin bu adresini değiştirdiğini bildirmiş olması halinde ise bildirilen son adresine yapılır.

Katılma payı

Madde 46 - Bankalar hariç olmak üzere, bu Kanunun 4 üncü maddesi uyarınca faaliyet izni verilen kuruluşlar bir önceki yıl sonu bilanço toplamının onbinde üçünü geçmemek üzere Kurulca belirlenecek oranda katılma payını Kuruma öderler.

Belirlenen süre içerisinde ödenmeyen katılma payları 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil edilir.

Bu kuruluşlarca Kuruma ödenen katılım payı tutarları kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edilir.

Parasal tutarlar

Madde 47 - Para cezalarına ilişkin hükümler hariç olmak üzere, bu Kanundaki parasal tutar ve sınırlardan her biri, her yıl, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından açıklanan üretici fiyatları endeksindeki artış oranının gerektirdiği miktarı geçmemek üzere Kurul kararıyla artırılabilir.

Yönetmelikler

Madde 48 - Bu Kanuna göre çıkarılacak yönetmelikler bir yıl içerisinde hazırlanarak Kurumca yürürlüğe konulur.

Geçici Madde 1 - Bu Kanun hükümleri kapsamına giren kuruluşlar durumlarını bir yıl içinde bu Kanun hükümlerine uygun hale getirmek zorundadırlar.

Geçici Madde 2 - Bankalar hariç olmak üzere, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte 4 üncü maddede belirtilen faaliyetlerde bulunan kuruluşlar, anılan maddede öngörülen yönetmeliğin yayımı tarihinden başlayarak üç ay içinde Kuruma başvurarak gerekli izinleri almak zorundadır.

Geçici Madde 3 - Bu Kanunun kapsamındaki kart çıkaran kuruluşlar faiz hesaplamasına ilişkin uygulamalarını üç ay, diğer uygulamalarını ise bir yıl içerisinde bu Kanun hükümlerine uygun hale getirmek zorundadırlar.

Ancak, 24 üncü maddenin üçüncü fıkrasındaki asgarî tutar bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay yüzde on olarak uygulanır.

Geçici Madde 4 – Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla, kendisine dönem sonu borcunun ödenmesi için ihtar çekilmiş veya haklarında icra takibi başlatılmış ya da 31.1.2006 tarihine kadar temerrüde düşmüş olan kredi kartı borçluları, altmış gün içerisinde ilgili kredi kartı veren kuruluşa veya avukatına yazılı olarak, güncel tebligat adresi de belirtmek suretiyle müracaat ederek,

borçlarını taksitle ödemek istediklerini beyan etmeleri halinde, düzenlenecek ödeme plânını imzalamaları ve ilk taksiti de peşin ödemeleri şartıyla kendisine bildirilen son dönem borcu tamamen tahsil edilinceye kadar yıllık % 18 faiz oranı üzerinden hesaplanacak borç tutarını; icra takibine konu olmuş ise takip, dava masraf ve harçları, vekâlet ücreti ile birlikte onsekiz eşit taksitte ödeme hakkına sahip olurlar.

Temerrüt tarihindeki ana para borcu kart çıkaran kuruluş tarafından kart hamiline o tarihte gönderilen son dönem borcunda belirtilen toplam borç tutarıdır.

Kredi kartı borçlusunun bu maddenin birinci fıkrasına uygun olarak alacaklıya müracaat etmesi ve yapılan ödeme plânı doğrultusunda taksit tutarlarını ödemesi şartıyla, halihazırda yapılmış işlemler baki kalmak kaydıyla icra işlemleri durur, İcra ve İflas Kanununda belirtilen süreler işlemez.

Kredi kartı borçlusu bu ödeme plânına karşı ancak, plân doğrultusunda ödeme yapmak ve ödemelere devam etmek koşulu ile itiraz yoluna başvurabilir.

İşbu geçici madde kapsamında yeniden yapılandırılan borçlarda, borçlunun yapılandırma öncesi dönemde borca vaki itirazları ortadan kalkar. Ödeme plânı uyarınca son taksitin de vadesinde ödenmesi üzerine icra takibi sona erer.

Taksitlerden herhangi birinin vadesinde ödenmemesi halinde bu madde ile sağlanan haklar ortadan kalkar ve bu Kanunun 26 ncı maddesinde belirtilen gecikme faizi üzerinden mevcut icra takip işlemlerine devam edilir.

İşbu geçici madde Kanunun yürürlüğe giriş tarihinden önce yapılmış ödemeleri geri isteme hakkı vermez.

Yürürlük

Madde 49 - Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 50 - Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

4.4.4.2.Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanununun Değerlendirilmesi

1 Mart 2006 tarihinde yürürlüğe giren yeni kredi kartı kanunu ile bir takım düzenlemelere gidilerek kredi kartı kullanımında karşılaşılan bir takım aksaklıkların giderilmesi amaçlanmıştır. Yeni düzenlemeye göre, kredi kartı kuruluşları talepte bulunmayan ya da sözleşme imzalamayan kişiler adına hiçbir şekilde kart veremeyecektir.

31 Ocak 2006 'ya dek icra takibi başlamış ya da temerrüde düşmüş olan kart borçlularının iki ay içinde başvurması halinde borçların bir kereye mahsus olarak yıllık yüzde 18 faiz oranında 18 eşit taksitte ödeme imkânı getirilmiştir.

Kredi kartı limitleri için yapılan düzenleme ile ilk defa kart alacakların limitinin bir yıl süreyle aylık gelirin iki katını ikinci yıl ise dört katını aşmayacağı belirlenmiştir.

Kredi kartlarının asgari ödeme tutarı ise borcun ilk altı ay için yüzde 10, daha sonrasında ise en az yüzde 20 sinden az olmayacağı belirtilmiş ve asgari ödeme tutarını son ödeme tarihi itibarıyla üç ay içinde ödeyemeyen kullanıcıların kredi kartları iptal edilmesi kararlaştırılmıştır.

Uygulanacak akdi ve gecikme faizinin Merkez Bankası tarafından üç ayda bir açıklanması uygulamasına gidilmiştir.

Ana hatları bu şekilde çizilebilecek olan yeni kredi kartları kanunu düşünce olarak olumlu bir adım olması kabul edilmekle beraber, kredi kartları kullanımında karşılaşılan aksaklıkları tamamıyla çözemeyecek olduğu aşikârdır.

Ülkemiz gibi marjinal tüketim meylinin yüksek olduğu ve kredi kartı kullanma davranışının yeterince bilinçli olarak yaygınlaşmadığı gelişmekte olan ülkelerde kredi kartının yaratabileceği risklere karşı bireyler yasalarla daha keskin hatlarla korunması gerekmektedir. Yasada özellikle kredi kartı limiti ve asgari ödeme tutarı konuları yumuşak karın niteliğini korumakta ve kişilerin inisiyatifine bırakılmaktadır. Oysaki olmayan gelirin harcanamayacağı gerçeğinden hareketle kredi kartı limitinin gelirin iki katı olması, hele ki ikinci

yıldan itibaren dört katına çıkabilmesi fikri bankalar açısından cazip ancak bireyler açısından oldukça kötü sonuçlar verebilecek niteliktedir.

Kredi kartında en büyük sorun kredi kartı borcunun tamamının kapatılmaması halinde ortaya çıkmaktadır. Burumda uygulanan yüksek faizler nedeniyle kart borcu katlanarak büyümekte ve ödenmesi imkânsız boyutlara ulaşmaktadır. Asgari ödeme tutarının yüzde 10 ya da 20 olarak uygulanması halinde söz konusu durumda herhangi bir iyileşme emaresinin gözlenmeyeceği açıktır. Aksine asgari ödeme tutarı kavramı tarafımızca bireyler için düşünülmüş bir kolaylıktan çok, bir kambur niteliğindedir. Bu kavramın tamamen kaldırılması ya da en azından borcun yarısından daha fazlası olması gerekmektedir. Çünkü zamanında borcunun ancak beşte birini ödeyebilen birey, geri kalanına faiz uygulanmış şeklini daha sonra ödeyebilmesi neredeyse mucize kabul edilebilir.

Yasanın olumlu yönü olarak faizin borcun ödenmeyen kısmına uygulanmasını, asgari ödeme tutarının ödenmesi halinde kalan kısma gecikme yerine akdi faiz uygulanacak olması olarak sayılabilir. Özetle yeni yasa geçmiş uygulamaların bir takım eksiklerini gidermesine rağmen, tamamını ortadan kaldırmamıştır. Yasa halen bireylerden çok bankalar ve kredi kuruluşlarının yararına görünmektedir.

4.4.5. Tüketici Kredilerinde Riskin Azaltılması Yöntemleri

4.4.5.1. Tüketici Kredilerinin Teminatlandırılması

İster ticari kredi olsun, isterse tüketici kredisi olsun verilen kredinin geri alınmasındaki riski azaltmak için bankalar, bazı teminatları kredi talep edenden isterler. Teminatlar; aynı ve şahsi teminat olarak iki grupta toplanır.¹²⁹

Tüketici kredilerinde istenen önemli bir teminat türü kefalettir. Şahsi teminat yani kefalete, gerçek veya tüzel kişini borç kefil olasıdır. Bu açıdan kefilin güvenilirliği ve mal varlığı oldukça önemlidir. Kefil (BK 484) borcun kefaletnamede gösterilen belli miktardan başka, kefalet konusu paranın bir yıllık direnme faizi ve işleyecek faizden de sorumludur.

Diğer alınan teminat ise aynı teminattır. Aynı teminattan kasıt, tüketicinin sahip olduğu paraya çevrilebilen mallar anlaşılır. Eğer bu mallar bir borcun teminatı olarak gösterilirse maddi teminat anlaşılır. Maddi teminat rehin ile oluşur. Rehin ise beş türüdür. Bunlar; gayrimenkul rehni, menkul rehni, ticari işletme rehni, alacak rehni ve hapis hakkıdır.

Tüketici kredilerinde en çok kullanılan gayrimenkul rehnidir. Bu rehin, sözleşmesine dayanılarak tapu kütüğüne tescil edilerek kurulur. Gayrimenkul rehnini en yaygın türü ipotektir.

4.4.5.2. Sigorta Sisteminin Geliştirilmesi

Kredinin geri dönmeme riskini azaltan diğer bir uygulama da, kredinin sigortalanmasıdır. Sigortanın konusu kredi kullanan müşterinin (intihar hariç) ölümü halinde kredi teminatının sigorta şirketinin üstlenmesidir. Sigorta bedeli, kullandırılan kredinin % 20 fazlası kadardır. Bir yıllık sürelerle düzenlenir. Sigortadan 18–65 yaş arası kişiler faydalanır.

---

¹²⁹ Tulumbacı, a.g.e. , s.82.

Limit ve vadesine göre kredi türlerinin sigortasının yapılması ile herhangi bir şekilde kredinin karşılıksız kalması durumunda sigortadan para alınarak kredi kurumunun zararı karşılanabilecektir.¹³⁰

Ülkemizdeki uygulamada bu konuda her bankanın kendi iç sorunudur ve iç direktiflerle konuya çözüm bulunmaktadır. Hemen hemen her bankanın iştiraki olan bir sigorta kuruluşu mevcuttur ve sigortalama sisteminde bu kuruluşlar devreye girmektedir. Bu durum ise yeknesaklığa engel olmakta, bireye farklı maliyetler getirebilmektedir.

Yeni bir düzenleme ile tüketici kredisinin sigortalanması tek bir sigorta kuruluşuna verilebilir veya primlerde tekdüzelik sağlayan bir Merkez Bankası kararı ile çözümlenebilir. Riskin gerçekleşmesi durumunda (iradi ödememe, ölüm, kaza vb. hallerde) sigortadan tazminat alınmakta, risk kapatıldıktan sonra kalan bakiye kredi kullanıcıya ya da mirasçılara verilmektedir.

4.4.5.3. Tüketici Kredisini Maliyetlerinin Aşağıya Çekilmesi

Tüketici kredisini kullandıran bütün bankaların kredi fiyatını söylerken aynı formülü kullanması faizlerin disiplin altına alınmasını sağlayacaktır.

İşçi, emekli ve memur kesimi tasarruflarının değerlendirilmesiyle ileri bir tarihte yapacakları refah yükseltilmesini tüketici kredisine bugünden yapmaktadırlar. Bu kesime devletin destek vermesi (bu kesimin kullandığı kredilerin mevduat münzam karşılık yükü azaltılabilir). İle maliyet düşürülmektedir.

Maliyetin azaltılması sonucunda dar gelirli kişilerin ödeme tutarları ve kredinin geri dönmeme riski azalacaktır.

4.4.5.4. Tüketicinin Korunması ile Riskin Azaltılması

Riskin azaltılmasını temin açısından diğer önemli bir nokta tüketicinin korunmasını ve eğitilmesini sağlamaktır.

---

¹³⁰ Karabulut, a.g.e. , s.64–65.

Tüketicinin korunmasında etkin yöntemlerin başında tüketici kredisi sağlayan kurumların gözetiminin yapılması gelmektedir.

Tüketici kredisi veren kuruluşların gereken kurallara uymadıkları zaman lisanslarının geri alınması tüketicileri koruyan yasal düzenlemelerin etkin bir biçimde uygulanması ve tüketici eğitiminin sağlanması yoluyla özellikle düşük gelir grubundan olanların aşırı borç altına girmelerinin engellenmesi bu yöntemlerin arasında yer almaktadır.

4.4.5.5. Bilgi Bankası Merkezlerinin Kurulması

Tüketici kredilerinde riski azaltacak önlemlerden en önemlilerinden biri tüketici kredisi kullanan müşteriler hakkında bilgilerin toplanacağı ve sistemin kötüye kullanılmasını engelleyecek ortak bir istihbarat biriminin bulunmasıdır.¹³¹ Kredilerin sağlıklı dönüşümünü sağlamak için gerçek ihtiyaç sahiplerinin ödeme güçlerinin doğru belirlenmesi gerekmektedir. Bunu gerçekleştirmek için de kredi talep eden kişilerle ilgili objektif kriterlere göre derlenmiş ve değerlendirilmiş bilgilere dayanılarak yapılan kredi değerliliği çalışmalarının sonuçlarının saklandığı bilgi bankası niteliğindeki merkezi bir istihbarat birimine ihtiyaç vardır. Tüketici kredisi kullanan kişilerle ilgili olumlu ve olumsuz bilgilerin toplanıp derlendiği bilgi bankası tüketici kredisi riskini önlemede büyük bir önem taşır.

Bankacılık sektöründe, kredi kartları ve tüketici kredileriyle ilgili uygulamalarda, tüketicilerin başvuruları esnasında ve kredilendirme sürecinde esas itibarıyla bankaların istihbarat birimleriyle T.C. Merkez bankası Risk Santralizasyonu'ndan elde edilen bilgiler kullanılmaktadır. Bunların dışında, kredi kartlarında BKM aracılığıyla derlenen, işlenen ve üye işyerleriyle kart çıkaran üye bankalara ve merkezden hizmet alan diğer kurumlara gönderilen listeler bulunmaktadır. Ancak, gelişmiş ülkelerde görülen veri merkezlerine benzer organize ve kapsamlı kurumsal örgütlenmeler ülkemizde çok sınırlı bir şekilde

---

¹³¹ Ağcakalan, a.g.e. ,s.118.

ve dağınık olarak göze çarpmaktadır. Bu nedenle ölkemizde veri bankalarının batıda görölen uygulama bağlamında oluşturulması gerekmektedir.¹³²

Bu amaçla oluşturulan kuruluşlara kısaca değinelim:

A) Merkez Bankası Risk Santralizasyon Merkezi

Tüketici kredisi uygulamasında kredilerin geri ödenmemesi durumunda ortaya çıkan sorunlara çözüm bulmaya yönelik olarak 1992 yılında Türk Bankalar Birliği'nce alınan bir karar doğrultusunda T.C. Merkez Bankası bünyesinde bir "Risk Santralizasyon Merkezi" oluşturulması benimsenmiştir.¹³³

Zira, yapılan çalışmalarında daha sağlıklı yürüyebilmesi için tüketici kredisi piyasası hakkında düzenli ve güncel istatistiki verilere gereksinim vardır.

Bu bağlamda, bankaların şubeleri üçer aylık dönemler itibariyle hazırladıkları "Tüketici Kredisi Bilgi Formu" adlı belgeyi genel müdürlüklerine göndermekle yükümlüdürler. Her bankanın genel müdürlüğü daha sonra bu belgeleri Türk bankalar Birliği'ne göndermektedir. Ferdi Kredi Negatif Bilgi Formu adlı bu belge aşağıda görölmektedir.

---

¹³² Yetim, a.g.e. , s.106.

¹³³ İmren, a.g.e. , s.86- 87.

Şekil 6. Ferdi Kredi Negatif Bilgi Formu Bildirim Dönemi 28.2.1998

A- KİMLİK BİLGİLERİ
SOYADI : Ünal
ADI : Mehmet Zafer
NÜFUS CUZDANI SERİ : T07
NÜFUS CUZDANI NO : 901234
DOĞDUĞU GÜN, AY, YIL : 12.09.1954
DOĞDUĞU İL, İLÇE : Ankara- Altındağ
SİCİL NO CİNSİ : SS
SİCİL NO : 1041752121

B- KREDİ BİLGİLERİ
İDARİ VEYA KANUNİ TAKİBE
İNTİKAL TARİHİ : 17 Ocak 1991
İNTİKAL BAKİYESİ : 7.850.000.-
BİLDİRİM DÖNEMİNDEKİ
BAKİYESİ : 5.350.000

ŞEKERBANK T.A.Ş.
.....ŞUBESİ
İmza İmza

Kaynak: İmren, a.g.e. , s.86

TC Merkez Bankası bünyesinde Ankara'da işlevini sürdürmekte olan "Risk santralizasyon merkezi" tüketici kredisi veren bankaların bilgisayar ağı vasıtasıyla ulaşabilecekleri bir "Bilgi İşlem Merkezi" kurmuştur.

Bir banka kendisine tüketici kredisi için başvuran kişi ile ilgili şahsi bilgileri v.s. bilgisayara girerek ana merkezde o kişi hakkında herhangi bir olumsuz bilgi olup olmadığını araştırabilir. Şöyle ki eğer o kişi daha önce ya da bu banka ile aynı dönemde başka bir bankaya da tüketici kredisi için başvurmuş ve borcunu çeşitli nedenlerden ötürü ödeyememişse, budurum bilgisayarda gözükür ve dolayısıyla banka kişinin tüketici kredisi başvurusunu geri çevirebilir.

Bu uygulama daha önceleri de büyük boyutlar olmayan "Batık Tüketici Kredileri"ni daha aza indirgemeyi amaçlamaktadır.

Bir banka için müşterisinin veya kredi isteklisinin toplam kredi limiti ve risk bilgileri karar verme sürecinde önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Risk Santralizasyon Müdürlüğü'nün amacı, bankalara düzenli olarak ve zamanında kişiler hakkında en gerçek, en güncel ve en detaylı bilgiyi vermektir. Bu tür bir hizmetin etkinliği ve başarısı, bankaların istihbarat maliyetini azaltır. Zamandan tasarruf sağlar. Risk Santralizasyonu'nun tüm bilgileri gizli olup, medeni ve diğer kanun hükümlerince korunmaktadır.

Kredi talebi banka tarafından onaylanan müşteriden genel olarak şu belgeler istenmektedir:

- Kişinin nüfus cüzdan fotokopisi,
- Bankanın başvuru yapılan şubesi tarafından tanınmayan kişilerden oturdukları yerin (köy/mahalle) muhtarlığından onaylı ikametgâh il muhaberi,
- Her iki kefilin de nüfus cüzdan fotokopileri,
- Borcu ve kefillerin noterden tasdikli imza beyannameleri,
- Herhangi bir iş yerinde çalışanlardan o işyerinde çalıştıklarını belirten tasdikli bir belge ve son bir aya ait maaş bordrosu ya da maaşları üzerinde haciz gibi herhangi bir takyidatın bulunmadığını bildirir bir yazı,
- Serbest çalışanlardan Oda/Birlik/Baro sicil belesi ve vergi levhası fotokopileri,
- Emeklilerden bağlı buldukları sosyal güvenlik kuruluşu (T.C. Emekli Sandığı. SSK. Bağkur. Özel Sandık) tarafından düzenlenen kimlik belgesinin fotokopisi,
- Gayrimenkul sahibi olanlardan tapu fotokopisi,
- Seçilen toplam taksitler kadar borçlu ve kefilin müşterek müteselsil borçlu olarak imzalayacakları senetler,
- Müşterinin talepte bulunduğu kredi miktarı 15 milyon TL'nin üzerinde ise Bankalar Kanunu'nun 46. maddesi gereğince "Hesap Vaziyeti" alınır.

TCMB bünyesinde negatif nitelikli ferdi kredi ve kredi kartları sisteminin işleyişi aşağıdaki gibidir.

Negatif nitelikli bireysel kredilere ilişkin bilgi değişimi 1211 sayılı TCMB Kanunu'nun 44 üncü maddesine dayalı olarak bankalar ve özel finans kurumları

ile bankamız arasında sürdürülmekte ve uygulama, bankaların 30 Haziran 2001 tarih ve 24448 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Bankalarca Karşılık Ayrılacak Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik” hükümleri doğrultusunda “Tasfiye Olunacak Alacaklar Hesabı”na ve/veya “Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar Hesabı”na intikal ettirdikleri asgari bildirim limiti üzerindeki ferdi kredi ve kredi kartları alacaklarına ait özel şahıs borçlularının temel kimlik bilgilerinin değişimini içermektedir. 2001 yılından önce bir limit belirlenmemiş, bu tarihten sonra yıl bazında belirlenen asgari bildirim limitleri ise ilişik tabloda dipnot şeklinde verilmektedir.¹³⁴

Negatif nitelikli bireysel kredilere ilişkin uygulamada borcu vadesinde ödememesi nedeniyle kimlik bilgileri M.B. (Merkez Bankası) bildirilen banka müşterileri ile bu müşterilerden daha sonra borcunu ödeyenlerin bilgileri, M.B. santralize edilerek aylık dönemler halinde sisteme katılan bankalara aktarılmakta ve bu bilgiler bireylerin kredilendirilmesi aşamasında değerlendirilmek amacıyla referans kaynak olarak bankaların veri tabanlarında tutulmaktadır.

Sistem içinde. M.B’nin işlevi, bankalar tarafından bildirilen kredi borçluların ait kimlik bilgilerinin kredi taleplerini kendi yetkileri çerçevesinde değerlendirmek durumundaki diğer bankalara iletilmesi ile sınırlı olup, bu konuda M.B herhangi bir müdahalesi ve taraf olma konusu sözkonusu değildir. Ancak bir yanlışlık sonucu kimlik bilgisi M.B.’na bildirilen kişiler, bankaların talebi üzerine sistemden çıkartılmakta hatalı bildirimlerde ise yine bankaların talebi ile düzeltme yapılabilmektedir.

Bildirimler kayıt sayısı bazında olup, aynı kişinin birden fazla bankadan ferdi kredi ve/veya kredi kartı yoluyla kredi kullanması mümkün bulunmaktadır. Bu risklerle ilgili borcun ödenmemesi durumunda bankalarca ilgili takip

---

¹³⁴ www.tcmb.gov.tr/yeni/bgm/negatif_giris.html_5k

hesaplarına alınmaktadır. Diğer bir ifade ile sistemde her biri yarı bir bildirim olarak yer alan aynı şahsın birden fazla risk kaydı bulunmaktadır.

Ayrıca, Merkez Bankasınca Ocak 2000 döneinden itibaren başlatılan uygulamaya göre, nezdimizdeki negatif nitelikli ferdi kredi ve kredi kartları kütüğünden, tahsil bilidirmi yapılmış kayıtlarda 3 takvim yılını, takip bilidirimi yapılmış ancak tahsil bilidrimi olmayan kayıtlarda ise 5 takvim yılını doldurmuş olanlar silinmektedir. 3 veya 5 takvim yılını doldurmuş kayıtların silinmesi nedeniyle, eski dönemlere ait kayıt sayılarında değişme olabilmektedir. Sisteme katılımcı bankaların kendi bilgisayarlarında oluşturdukları dosyaların M.B. bilgisayarlarıyla herhangi bir ilgisi olmadığından. söz konusu bilgilerin bankaların M.B.bilgisayarlarıyla herhangi bir ilgisi olmadığından, söz konusu bilgilerin bankaların kütüklerinden silinip silinmemesi veya dikkate alınıp alınmaması bankaların kendi yetkilerinde bulunmaktadır.

Diğer taraftan, 31.12.2003 tarih ve 25333 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak aynı gün yürürlüğe giren 5033 sayılı “Karşılıksız Çek ve Protestolu Senetler ile Kredi ve Kredi Kartları Borçlarına İlişkin Kayıtların Dikkate Alınmaması Hakkında Kanun” uyarınca, ödenmesi gereken tarihi 23.12.2003 (hariç)’den öncesine ait olan ve Bankamız nezdindeki negatif nitelikli bireysel krediler kütüğünde yer alan kayıtlardan tahsil bildirimi yapılmış olanların tamamı silinmiştir. Ödenmesi gereken tarihi 23.12.2003’den önce olan ancak tahsil bildirimi bulunmayan kayıtlardan 31.03.2004 tarihine kadar ödenecekler ile anılan tarihe kadar bankalarca ödeme planına bağlanacak borçlara ilişkin kayıtlar da borcun tamamının ödendiğin aracı bankaca Merkez Bankasına bildirilmesi halinde 5033 sayılı Yasa gereğince silinecektir.

Ancak ilgililerce bankalara yapılacak müracaatlarda 5033 sayılı Kanun kapsamına giren negatif nitelikli ferdi kredi ve kredi kartları kayıtları ile karşılaşılması durumunda, bu bilgilerin M.B.’da bulunan kayıtlar değil, M.B.’a daha önce duyuruları yapılmış bankaların kendi bilgisayarlarında bulunan bilgiler olduğunun bilinmesi gerekmektedir.

İlişik tabloda, 3 veya 5 takvim yılını doldurması nedeniyle silinen kayıtlar ile 5033 sayılı Kanun kapsamında silinen sayıtlar yer almamaktadır.

Tablo 16. Negatif Nitelikli Kredi Kartlarının Dökümü

Negatif Nitelikli Ferdi Kredi ve Kredi Kartı Adetlerinin Dönemler İtibariyle Dökümü (The Detail Of The Number Of Non-Performing Consumer Loans and Credit Card Holders)										
Yılı (Years)	Ay (Months)	FERDİ KREDİLER (CONSUMER LOANS) (A)			KREDİ KARTLARI (CREDIT CARDS) (B)			FERDİ KREDİ VE KREDİ KARTLARI TOPLAMI (SUM OF THE CONSUMER LOANS AND CREDIT CARDS) (C=A+B)		
		Borcunu Ödemeyenlerin Sayısı (The Number of Unpaid Debt)	Borcunu Gecikmiş Olanak Ödemeyen Sayısı (The Number of Debt not Paid on Time)	TOPLAM (TOTAL)	Borcunu Ödemeyenlerin Sayısı (The Number of Unpaid Debt)	Borcunu Gecikmiş Olanak Ödemeyen Sayısı (The Number of Debt not Paid on Time)	TOPLAM (TOTAL)	Borcunu Ödemeyenlerin Sayısı (The Number of Unpaid Debt)	Borcunu Gecikmiş Olanak Ödemeyenlerin Sayısı (The Number of Debt not Paid on Time)	GENEL TOPLAM (GENERAL TOTAL)
2001		34.540	1.292	35.832	109.650	10.272	119.922	144.190	11.564	155.754
2002		6.077	460	6.537	40.859	8.144	49.003	46.936	8.604	55.540
2003		4.493	2.013	6.506	42.032	20.430	62.462	46.525	22.443	68.968
2004		11.044	10.124	21.168	71.981	49.832	121.813	83.025	59.956	142.981
2005	OCAK (JANUARY)	883	445	1.328	11.761	4.590	16.351	12.644	5.035	17.679
	ŞUBAT (FEBRUARY)	1.345	555	1.900	14.850	5.683	20.533	16.195	6.238	22.433
	MART (MARCH)	1.328	540	1.868	19.146	5.442	24.588	20.474	5.982	26.456
	NİSAN (APRIL)	1.768	565	2.333	23.869	6.307	30.176	25.637	6.872	32.509
	MAYIS (MAY)	1.827	498	2.325	21.927	4.916	26.843	23.754	5.414	29.168
	HAZİRAN (JUNE)	1.777	470	2.247	22.721	4.917	27.638	24.498	5.387	29.885
	TEMMUZ (JULY)	1.435	304	1.739	26.051	4.647	30.698	27.486	4.951	32.437
	AĞUSTOS (AUGUST)	1.530	311	1.841	23.933	3.691	27.624	25.463	4.002	29.465
	EYLÜL (SEPTEMBER)	1.936	245	2.181	26.628	2.914	29.542	28.564	3.159	31.723
	EKİM (OCTOBER)	2.257	203	2.460	27.552	1.598	29.150	29.809	1.801	31.610
	KASIM (NOVEMBER)	2.484	87	2.571	27.150	398	27.548	29.634	485	30.119
2005 TOPLAMI(2005 TOTAL)		18.570	4.223	22.793	245.588	45.103	290.691	264.158	49.326	313.484
T O P L A M (TOTAL)**		74.724	18.112	92.836	510.110	133.781	643.891	584.834	151.893	736.727

Finansal Kurumlar Genel Müdürlüğü

Kaynak: www.tcmb.gov.tr

- Ferdi kredi ve kredi kartlarında, asgari bildirim limiti uygulamasına 2001 yılından itibaren başlanmıştır.
- 2001 yılı asgari bildirim limiti ana para tutarı 50 milyon liradır.
- 2002 yılı asgari bildirim limiti ana para tutarı 100 milyon liradır.
- 2003 yılı asgari bildirim limiti ana para tutarı 200 milyon liradır.
- 2004 yılı asgari bildirim limiti ana para tutarı 250 milyon liradır.
- 2005 yılı asgari bildirim limiti ana para tutarı 250 YTL.

B) Bankalararası Kart Merkez (B.K.M)

Ülkemizde kredi kartları ve tüketici kredileri 1990'lı yılların başından bu yana önemli bir gelişme kaydetmiştir. Mali sektör içerisinde sunulan hizmet açısından bireysel bankacılık sektörü önemli bir pay almaya başlamıştır.¹³⁵Bankalar, bu hizmetlere rekabet koşullarına uyum sağlamak, atıl fonlarını yüksek bir getiri oranından plase etmek, şirketler üzerinde yoğunlaşan riskleri dağıtmak, karlılığı artırmak, müşteri kazanmak gibi amaçlarla yönelmektedirler. Konu, sürekli olarak gündemdedir. Bankacılık sektörünün uzun yıllar boyunca en önemli sorunlarından birisi donuk krediler olmuştur. Toplam kredi portföyünün yapısı, tüketici kredilerine doğru önlenemez bir şekilde değişim geçirmektedir. Bankaların toplam kredi portföyleri içerisinde önemli pay almaya başlayan tüketici kredileri ve kart içeren harcama kalemleri aynı zamanda henüz fazla olmamasın karşın, takipteki alacaklar içerisinde sorun teşkil eden ve göze çarpan bir tutara ulaşmaya başlamıştır. 34 civarında banka kart ihraç etmektedir. Plastik kart sayısının kesin olmamakla beraber 20 milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir. Sektördeki bankaların yarısından fazlası tüketici kredisi kullanırmaktadır. Kredi kartları ve tüketici kredileri konusundaki birimler artık organizasyon şemalarında ihtisaslaşmış ve önem verilen ayrı ihtisas merkezleri haline gelmiştir. Ülkemizde bireysel bankacılık sistemi vasıtasıyla sunulan hizmetler konusunda yasal bir çerçeve yoktur. Bu durum, kullanıcılar ve hizmet sunanlar açısından çeşitli sakıncaları beraberinde getirmektedir. Bu nedenlerle, risk merkezlerine büyük ihtiyaç duyulmaktadır. Sistemin organizasyon ve iletişim sorunlarını çözebilmek için bu amaçlarla Bankalararası Kart Merkezi A.Ş. (BKM) 13 kurucu bankanın katılımı ile kurularak faaliyetine başlamış ve bu konudaki çok önemli bir boşluğu doldurmuştur.

Bankalararası Kart Merkezi 1990 yılında kurulduğunda kredi kartı ihraç eden 13 kuruluş, kurucu üye olarak kaydedilmişti. 1991 yılı sonunda ise toplam

---

¹³⁵ Yetim, a.g.e. , s.47.

Visa ve EC/MC kartlarını çıkaran BKM ortağı/üyesi kuruluş sayısı toplam 19'a ulaşmıştır. Diğer kredi kartlarını çıkaran kuruluşlar da BKM'nın bazı hizmetlerinden yararlanmaktadır. BKM'ye üye kuruluşlar şunlardır:¹³⁶

Akbank T.A.Ş.

İktisat Bankası

Osmanlı Bankası

Pamukbank T.A.Ş.

Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş.

T. Emlak Bankası A.Ş.

T. Garanti Bankası A.Ş.

T. Halk Bankası A.Ş.

T. İş Bankası A.Ş.

T. Tütüncüler Bankası A.Ş.

T. Vakıflar Bankası T.A.O.

T.C. Ziraat Bankası

Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.

Bankalararası kart merkezi tamamen özel bir nitelik taşımakta ve kamu payı bulunmamaktadır. Bu merkeze üye olmanın zorulu hale getirilmesi hazırlanacak yasal çerçevenin bu faaliyetler içermesi gerektiği düşünölmektedir. Ya da Bankalar Birliği benzeri bir örgütlenmenin kredi kartı ve tüketici kredilerinden oluşın bireysel sektör için oluşturulması da önerilebilir.

---

¹³⁶ Türkiye'de Kredi Kartı Uygulaması.,T.İş Bankası Yayınları, Nisan 1993, s.16.

C) Kredi Kayıt Bürosu (K.K.B)

Kredi bürosu kavramını Türk Finans Sektörü ile buluşturan bir kurum olarak da nitelendirilebilen Kredi Kayıt Bürosu A.Ş. (KKB) 1990'lı yılların başında Türkiye Bankalar Birliği'nin önderliğinde yürütülen uzun soluklu çalışmaların bir sonucu olarak 1995 yılında finans sektöründen 11 kuruluşun ortaklığı ile kurulmuş bir şirkettir. K.K.B. kuruluşunu takip eden dört yıllık hazırlık süreci sonunda. 1999 yılının nisan ayında bireysel kredilere yönelik her türlü verinin ve bilginin üyeleri arasında paylaşılmasına olanak sağlayan Bireysel Büro Sistemi ve ürünleriyle sektördeki faaliyetlerine başladığında veritabanında sadece 4.5 milyon kredi hesap kaydı bulunuyordu ve aynı yılın sonuna kadar geçen dokuz aylık dönemde veri tabanında üyelerince gerçekleştirilen sorgulama sayısı sadece 84 bin idi. 2004 yılı sonuna gelindiğinde ise, yani faaliyetlerine başladığı günden yalnızca beşbuçuk yıl sonra KKB veritabanındaki kredi hesap kaydı sayısı 48.2 milyona bu veritabanındaki bilgilere ulaşmak için KKB üyelerince gerçekleştirilen sorgulama sayısı ise 37 milyona ulaşmıştır.¹³⁷

Bugün finans sektörünün önde gelen 26 kuruluşu bireysel kredi ve kredi kartı müşterilerine ait tüm bilgileri gönüllü olarak birbirleriyle paylaşıyorlar. Bu kuruluşlar; Akbank T.A.Ş. (ortak). Alternatifbank A.Ş. Anadolubank A.Ş. Anadolu Cetelem Tüketici Finansmanı A.Ş. Asya Finans Kurumu A.Ş.. Bank Europa A.Ş.. Citibank N.A.. Denizbank A.Ş. (ortak). Finansbank A.Ş. HSBC Bank A.Ş. Koçbank A.Ş. (ortak). Koç Fiat Kredi Tüketici Finansmanı A.Ş. Koç Tüketici Finansmanı ve Kart Hizmetleri A.Ş.. Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş. Oyakbank A.Ş.. Şekerbank T.A.Ş. (ortak). T.C. Ziraat Bankası A.Ş. (ortak). Tekstil Bankası A.Ş. T. Garanti Bankası A.Ş. (ortak). T. Halk Bankası A.Ş. (ortak). T. İş Bankası A.Ş. (ortak). Türk Dış TicaretBankası A.Ş. Türk ekonomi Bankası A.Ş. T. Vakıflar Bankası T.A.O. (ortak). Volkswagen Doğu Tüketici Finansmanı A.Ş. Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. (ortak)'dir.

---

¹³⁷ www.tbb.org.tr/turkce/dergi/dergi51/KKB.doc

KKB, bankacılık sektöründe bilgi paylaşımı konusunda adeta bir devrim gerçekleştirmiştir. Bundan sadece yedi yıl önce, birçok bankacı, bankaların değil kredi hesap bilgilerini müşterilerinin demografik bilgilerini bile birbirleriyle paylaşmayı kabul edebileceklerine ihtimal vermiyorlardı. Bugün ise; sektörün toplam pazar payının yaklaşık % 98'ine sahip olan KKB üyesi 26 finans kuruluşu bireysel kredi ürünlerine yönelik tüm bililerini birbirleriyle “gönüllü” olarak paylaşmaktadır. Sektörde birbirine rakip olan bu kuruluşları gönüllü olarak bir araya getiren en önemli olgu ise; KKB'nin şirket yapısı bu yapının doğal sonucu olarak benimsemiş olduğu ve titizlikle uyguladığı “üyeler arası eşitlik ilkesi” ve ürün ve hizmetlerinin üyelerine sağladığı önemli katkılardır.

KKB, ortağı olan 10 bankanın eşit ortaklık payına sahip olarak ve Yönetim Kurulu'da da eşit oy hakkına sahip ikişer temsilciyle temsil edildikleri bir şirkettir ve Yönetim Kurulunun “eşitlik ilkesi” ön planda tutularak oluşturulan bu yapısı, şirket yönetiminin de kurumsal ve özerk yönetim yapısını kolaylıkla benimsemesine ve bunun doğal sonucu olarak da “üyelerarası eşitlik ilkesi” bağlamında davranış biçimi geliştirmesine olanak sağlamıştır.

Bireysel kredi bürosu olarak, geçen yedi yıllık süreç içinde KKB'nin göstermiş olduğu gelişim sonucunda “bilgi paylaşımı” ile sektöre sağladığı katma değer sadece kredi risklerinin asgariye indirilmesi ile sınırlı değildir. Kötü niyetli girişimlerin ve ilgili kurumsal ve bireysel mağduriyetlerin önlenmesi, bilişim çağının gereği olan teknolojilerin minimum maliyetlerle ve en kısa sürede sektörün kullanımına sunulabilmesi, Basel Komitesi gibi uluslararası standart koyucuların ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme kurumu (BDDK) gibi düzenleme ve denetleme yetkisine sahip kuruluşların kararlarının kolaylıkla uygulanabilmesi gibi konular açısından da KKB'nin sektöre önemli ölçüde katma değer sağladığı bir gerçektir.

SONUÇ

Tüketici kredileri hem fertler hem de ekonomi açısından son derece önem arz etmektedir. Fertler kullanım kolaylığı nedeniyle kredi ihtiyaçlarını kredi kartları ile karşılama yoluna gitmektedirler. Amacına uygun olarak kullanıldığında borçlarını 30 güne varan bir vade süresi sonunda ödeyen fertler, böylece maaş veya diğer gelirleri ile giderleri arasındaki vade uyumsuzluğunu herhangi bir maliyete katlanmadan giderme olanağını bulur. Banka tarafından gönderilen hesap özetleri sayesinde harcamaları analiz ederek, gereksiz harcamaları sınırlandırarak gelir-gider dengesini kurmak, yani bütçe yapmak alışkanlığını kazanabilirler.

Ekonomik yapı içerisinde ise tüketici kredileri ekonomik faaliyetlerin durgun olduğu dönemlerde eldeki atıl fonları değerlendirerek sistemin canlanmasında rol oynayan etkin bir ajandır. Harcamaların kayıt altına alınmasını sağladığı için ülkede vergi gelirleri artışına da neden olmaktadır. Doğru kullanıldığında ekonomik faaliyetleri dengelemesi ve katkıda bulunmasının yanısıra, bilinçli kullanılmadığında geri dönüşünde sorunlar yaşanması nedeniyle tüketici kredilerinin ekonomide hâsıl ettiği etkiler dikkatle incelenmelidir.

Ülkemizde birçok batı ülkesinden farklı olarak bireysel kredi kullanımı, kredi kartlarıyla başlamış ve tüketici kredileri uygulamasına bundan çok daha sonra bireysel ihtiyaçlardan çok, atıl kalan fonları değerlendirme amacıyla geçilmiş ve teşvik edilmiştir.

Ülkemizde 2002 sonunda %15 olan bireysel kredilerin toplam krediler içindeki payı, 2005 yılı sonunda %31 civarına yükselmiştir. Bu baş döndürücü artışın arkasında bankalar açısından tüketici kredilerinin ve kredi kartlarının daha avantajlı görülmesinin yanısıra, tüketicilerin körüklenen harcama arzusu da etkilidir.

Bankalar, tüketici kredileri ve kredi kartlarından enflasyon üzerinde faiz getirisi elde ederler. Bu kredilerin işlem maliyetlerinin kurumsal kredilere göre düşük olması ve riskin tabana yayılması nedeniyle bankalarca daha düşük riskli olarak nitelendirilmesi de bu artışın sebepleri arasında sayılabilir. Ayrıca krediler konusunda bir diğer genel kural da, müşterinin güvenilirliği ne kadar fazla ise risk priminin, dolayısıyla da faiz oranının o derece düşük olmasıdır. Ancak bankalar, kredi kartlarında bu kuralı uygulamamaktadır; yani en güvenilir müşteri kitlesine de riskli müşterilere uygulanan faiz oranı uygulanmaktadır. Diğer bir ifadeyle müşteriler arasında fark gözetilmeden yüksek bir sabit bir faiz uygulanmaktadır. Ancak bankalar açısından durum her zaman böyle avantajlı olmayabilmektedir. Kredi verilmesinde yapılan bir takım hatalar, ekonomik konjonktürde meydana gelen değişimler bankalardan alınan bu kredilerin geri dönüşünde sorunlar yaratabilir. Kurumsal kredilere göre riskin tabana yayılması ve daha küçük tutarlarda olduğu için az riskli kabul edilmesi yargısı görüldüğü üzere ülkemizde çok da anlam taşımamaktadır. Çünkü son yıllarda bu kredilerin diğer krediler içerisindeki payı hızla artmaktadır. Dayanıklı tüketim malları, mesleki amaç, eğitim, tatil, gıda, giyim gibi seçenekleri içeren diğer tüketici kredilerinin 2002 yılı sonundan itibaren en büyük paya sahip olduğu görülmektedir. Bu kredilerin teminatsız olduğu düşünüldüğünde miktarlarındaki artışın dikkatle incelenmesi hususunun önemi daha iyi anlaşılabilir. Bankalar ve ekonomi açısından da geri dönmeye en fazla risk oluşturan durum budur ki bu kısım kredi kartlarını da içermektedir. Dolayısıyla bu kredilerin geri dönüşünde yaşanacak sorunlar(konut, taşıt vs.)alınan teminatla büyük ölçüde giderilebilecekken, konut ve taşıt kredileri haricindeki mal ve hizmet alımlarındaki kredilerde bu olasılık azalmakta hatta sözkonusu olmamaktadır.

Tüketici kredileri ve kredi kartları tüketiciler açısından da ihtiyaçları gidermede etkili ve kolay bir çözüm olanağı sunarken birçok riski de beraberinde getirmektedir. Marjinal tüketim meylinin yüksek olması bireylerin kredi kartları ile gelirinin üzerinde harcama yapmasına neden olmuş ve birçok kişi bu yüzden ödeme güçlüğüne düşerek verilen kredilerin geri dönüşünde

sıkıntılar yaşanmıştır. Ülkemiz gibi finansal sistemin iç de dış şoklara karşı aşırı kırılganlığının yanısıra bilinçsiz tüketici davranışları da bu riskleri arttırmaktadır. Özellikle bireysel kredi ve kredi kartlarını kullanan çoğunluğun sabit gelirli olduğu düşünüldüğünde gelirden fazla yapılan harcamalar kişileri ödeme güçlüğüne düşürmektedir. Kredi kartlarını nakit avans için kullanmak veya alışveriş borcunu kısmen veya tamamen ödemeyerek krediye girmek büyük bir hatadır. Nakit ihtiyacı söz konusu olduğunda, bireysel kredi kullanılması daha uygun bir tercihtir. Çünkü tüketici kredilerin maliyeti kredi kartına göre çok daha düşüktür. Yıllık olarak hesaplandığında yaklaşık olarak yarısı kadarına tekabül etmektedir. Ayrıca tüketici kredilerde ödenecek taksit tutarı ve miktarı en baştan itibaren bellidir. Müşteri durumundaki birey, aldığı para ile taksit tutar ve toplamını önceden görerek karar verme durumundadır. Kredi kartlarında ise, maliyetin önceden hesaplanabilmesi imkânsız gibidir.

Tüketiciler açısından belki de dikkat edilecek en önemli husus, tüketici kredilerinin ve kredi kartlarının bir zenginleşme aracı olmadığı ve olmayan bir gelirin de harcanamayacağı gerçeğidir. Kişilerin kredi kartı sayısını ya da harcamalarını artırarak zenginleşmesi sözkonusu değildir. Kredi kartları bireylere kredi imkânı sunar ancak bu kredinin ergeç geri ödemesi olacağı ve bunun da diğer kredilere göre oldukça maliyetli olduğu unutulmamalıdır. Kredi kartları gelire orantılı olarak kullanıldığı takdirde bireyler açısından avantajlı olmakla beraber ki tüketici bir dönem faizsiz kredi kullanma olanağına sahipken ve bankalar açısından bu durum pek de karlı değilken; son ödeme gününde kapatılmayan krediler ve nakit çekimler sözkonusu olduğunda durum tersine dönecek ve aşırı faizlerden bankalar kazanacaktır ki zaten bankaların bu sektördeki esas gelirini bu gibi durumlar oluşturmaktadır. Bu yüzden özellikle kredi kartlarının kredi verme aracından çok ödeme aracı olarak görülmesi ve gelire paralel olarak kullanılması tüketiciler açısından daha mantıklı bir davranıştır.

Özellikle gelişmekte olan ekonomiler için önem arz eden tüketici kredilerinin gerek yasal altyapısının güçlendirilmesi, gerek uygulamasındaki problemlerin değerlendirilerek çözüme kavuşturulması gerekmektedir.

Kredilerin geri dönüşünde sorunlar yaşanması ve dönmeyen miktarın artışı sadece tüketiciyi, ilgili bankayı değil; bankacılık sistemini, üretimi, istihdamı sonuç olarak ekonomiyi derinden etkiler. Geri dönmeyen kredilerdeki artış, hem bankacılık sisteminin yeniden kredi vermesini zorlaştırmakta, hem de ekonomideki üretim hacminin daralmasına yolaçmaktadır. Ayrıca toplum içinde sosyal çöküntü ve huzursuzluk yaratmaktadır. Talebin üretimle desteklenmediği durumlarda ise artan tüketim harcamaları enflasyona neden olmaktadır. Bankacılık kesimine duyulan güvenin azalması sonucu ardarda çekilen mevduatlar bankaların asli görevlerini yerine getirememesine ve nihayetinde bankacılık krizlerine neden olabilmektedir. Ülkemizde yaşanan Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri öncesi bireysel kredilerdeki dikkat çekici boyutlardaki artış gözardı edilemez. Kriz sonrası dönemde ise, istihdamdaki azalma ile birlikte bireysel kredilerin de reel olarak azaldığı görülmektedir. 2004 yılında ise istihdam artış hızı ile birlikte bireysel krediler de hızlı bir şekilde artmıştır, örneğin, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası 2005 yılı Ağustos ayı verilerine göre; tüketim harcamaları hızla artmış bu da tüketici kredileri ve kredi kartlarıyla sağlanmıştır. Hanehalkında görülen bu hızlı borçlanma sonucunda tüketici kredilerinin takibe dönüşüm oranı azalmakta ancak, kredi kartlarında bu oran artmaktadır. Negatif nitelikli ferdi kredi ve kredi kartı sayısının, en önemli payını kredi kartları oluşturmaktadır. Nitekim kredi kartlarının payı, 2003 yılı sonunda %81 iken, 2004 yılı sonunda %93'e yükselmiş, Mayıs 2005'te ise %92 olarak gerçekleşmiştir.

Artan kredi hacmindeki bireysel kredilerin hızla artışı kredi riskinin tabana yayılması açısından olumlu olmasına rağmen, bu kredilerin sabit faizli olmaları faiz riski açısından çok sağlıklı değildir. Bu yüzden tüm ekonomik birimlere görev düşmektedir. Bankalar, kredi verirken ve verdikten sonra gerekli inceleme ve izlemeyi sürdürmeli; tüketiciler, bilinçli olarak tüketici kredileri ve kredi

kartlarından faydalanmalı, gereksiz harcamalar için ya da gelirlerinin üzerinde kullanmamalıdır. Devlet ise kişi ve kurumlar için gerek hukuksal gerekse teknolojik altyapıya ağırlık vermeli, bir an önce gerekli düzenlemelerin yapılıp değişken faizli tüketici kredilerine geçilmeli ve risk oluşturan unsurları yakından takip etmelidir.

KAYNAKÇA

- 1) Ağcakalan, Ali. 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun Tüketici Kredilerine Etkisi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, İstanbul, 1996.
- 2) Akbulut, Tülay. Ticari Bankalarda Kredilendirme Esasları ve Problemleri Krediler, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, İstanbul, 2003.
- 3) Akgüç, Öztin. **Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi**, Arayış Yayınları, İstanbul, 2000.
- 4) Akgülten, Ayşe. Tüketici Kredileri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, İstanbul, 1997.
- 5) Aktaş, Ramazan. **Sorunlu Kredilerde Erken Uyarı Modelleri**, T.B.B. Yayınları, İstanbul, 2000.
- 6) Alpergin, Pelin. **Bireysel Bankacılık**, T.B.B. Yayınları, Ankara, 1990
- 7) Akyün, Nail. Dünyada ve Türkiyede Tüketici Kredileri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, İstanbul, 1995.
- 8) Baydemir, Mehmet. **Her Yönüyle Kredi Kartları**, MS Destek SMMM Yayınları, İstanbul, 2004.
- 9) Bebitoğlu, Asuman. **Tüketici Kredileri**, T. İş Bankası Yayınları, 1999.
- 10) Berk, Niyazi. **Bankacılıkta Pazara Yönelik Kredi Yönetimi**, Beta Yayınları, İstanbul, 2001.
- 11) Buhur, Oğuzhan. **Tüketici Kredisi Açısından Kredi Kartı Uygulaması**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2004.
- 12) Cebeci, Enver. **Bireysel Kredi Kartlarında Risk İzleme ve Değerlendirmesi**, T.B.B. Yayınları, İstanbul, 2004.

- 13) Çam, Ali. **Kredi ve Faiz Oranı İlişkisi Hakkında Aktif Pasif yönetimi ve Türk Bankacılık sisteminde Net Faiz Marjı**,BDDK Yayınları, 2002.
- 14) Demirtaş, Nazım. **Bankacılıkta Kredi Değerliğinin Tespiti ve Kredi Riski Yönetimi**, BDDK Yayınları, İstanbul, 2002.
- 15) Duranlar, Selçuk. “Türkiye’de Kredi Kartları Üzerine Bir İnceleme” **Finans Politik Dergisi**, Sayı 482, (2004)
- 16) Eratay, Sertan. “Kredi Riskinin Tanımı Ölçümlene Yöntemleri ve Modelleri” **Active Dergisi**, Ağustos 2003.
- 17) İmren, Arzu. **Tüketici Kredileri Türkiye’deki ve Dünyadaki Örnekler**, Era Yayınları, İstanbul, 1994.
- 18) İşcan, Ayşen. **Banka Kredilerindeki Daralmanın Ekonomik Etkileri ve Krizlerdeki Gelişimi**, TCMB Yayınları, Ankara, 2003.
- 19) Karabulut, Zühal. Tüketici Kredilerinde Riskin Azaltılması, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, İstanbul, 1992.
- 20) Küçük, Mehmet. **Tüketici Kredileri**, T.B.B. Yayınları, Ankara, 1998.
- 21) Orman, Dilek. Bireysel Bankacılık Risk yönetiminde Başvuru Değerlendirme Sistemi Uygulaması, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, İstanbul, 2001.
- 22) Özgen, Özgün. “Ankara’da Farklı Gelir Gruplarındaki Öğretim Elemanlarının Tüketici Kredisi Kullanma Davranışları”, **T.B.B. Bankacılar Dergisi**, Sayı 17, Haziran 1996.
- 23) Özyurt, Gülçin. “Kredi Türevleri ve Uygulamaları”, **Active Dergisi**, Ağustos 2003.
- 24) Sevimay, Hayri. “Tüketici Kredileri Sistemi” **Maliye Yazıları Dergisi**, Nisan 1990.

25) Sipahi, Nihal. Problemlı Kredilerin Yeniden Yapılandırılması Uluslararası Uygulamalar ve Türkiye Örneği, TCMB Yayınları, 2003.

26) Takan, Mehmet. Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim, Nobel Yayınları, Ankara, 2002.

27) Toksözgür, Ekin. Kredi Kanalının Etkin Çalışması ve Türkiye Uygulaması, T.C.M.B. Yayınları, 2003.

28) Tulumbacı, Hülya. Tüketici Kredileri, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, İstanbul, 1994.

29) Tüketici Kredileri ve Batı Ülkelerindeki Uygulamalar, İTO Yayınları, İstanbul 1992.

30) Türkan, Ercan. Enflasyonla Mücadele Programı Tüketici Kredileri ve Muhtemel Riskler, BDDK Yayınları, 2000.

31) Türk Bankacılık Sektörünün 10 Yıllık Gelişimi, Vakıfbank Yayınları, No:29, 2003.

32) Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması, T. İşBankası Yayınları, 1993.

33) Varol, Kübra. “Enflasyon Oranı Küçüldükçe Tüketici Kredileri Büyüyor” Activeline Dergisi, Sayı 52, (Temmuz 2004)

34) Yetim, Sedat. Kredi Kartları ve Tüketici Kredileri, SPK Yayınları, 1997.

35) Yılmaz, Eyyüp. Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri, Türkmen Yayınları, İstanbul 2000.

36) Yılmaz, Eyyüp. “Plastik Kartlar ve Ekonomi” Activeline Dergisi, (Haziran 2006)

37) Yılmaz, Figen. Tüketici Kredileri, T. İş Bankası Yayınları, 1994.

38) Yılmaz, Nihat. Takipteki Krediler, T. İş Bankası Yayınları, Ankara, 1994.

Yararlanılan İnternet Linkleri

1) www.tcmb.gov.tr/yeni/b.g.m./nnk/negatif_giris.html.sk

2) www.tbb.org.tr/turkce/dergi/dergi48/dünyabankasi.doc

3) www.tbb.org.tr/turkce/dergi/dergi51/KKB.doc

EKLER:

TBB Tüketici Kredileri Konsolide Raporları

(1997-2001dönemi),(2000–2004dönemi),(2005 dönemi),(2006dönemi)

BKM Yıllara Göre İstatistikî Veriler (1999–2005 dönemi)

TCMB EVDS Verileri(02.06.2000–25.08.2006 dönemi)

Tüketici Kredileri Konsolide Raporu*
1997 - 2001 Dönemi

I. Tüketici Kredileri, Milyar TL

Dönem		Kullandırılan**			
		Miktar	Kişi Sayısı, (Adet)	İdari Takip.	Kanuni Takip.
1997	TL	565.307	1.230.240	214	17.118
	YP***	34.944	7.836	0	1.029
	Toplam	600.251	1.238.076	214	18.147
1998	TL	1.119.599	1.865.630	484	34.155
	YP	59.905	12.832	0	832
	Toplam	1.179.504	1.878.462	484	34.987
1999	TL	1.185.787	1.471.113	1.282	71.904
	YP	63.278	12.970	0	358
	Toplam	1.249.065	1.484.083	1.282	72.262
2000	TL	5.354.974	2.774.453	3.685	61.920
	YP	332.315	36.207	1.357	4.827
	Toplam	5.687.289	2.810.660	5.042	66.747
2001	TL	1.050.118	863.920	10.924	63.609
	YP	96.794	3.113	7.504	6.699
	Toplam	1.146.912	867.033	18.428	70.308

Bakiye****			
Miktar	Kişi Sayısı, (Adet)	İdari Takip.	Kanuni Takip.
368.107	926.747	122	5.695
27.862	7.661	0	157
395.969	934.408	122	5.852
620.004	1.404.568	238	15.922
49.013	12.639	24	894
669.017	1.417.207	262	16.816
754.683	1.467.524	1.166	36.496
78.633	26.249	6	695
833.316	1.493.773	1.172	37.191
3.576.906	2.691.867	6.386	146.720
223.242	37.574	1.392	5.943
3.800.148	2.729.441	7.778	152.663
1.757.551	1.623.634	2.076	50.693
151.836	8.920	73	4.160
1.909.387	1.632.554	2.149	54.853

II. Tüketici Kredisi Dağılımı

1. Mal ve hizmet gruplarına göre dağılım

1.1. Kullandırılan Miktar, Milyar TL

Dönem		Taahhüt	Konut	Diğer*****	Toplam
1997	TL	317.818	28.314	219.175	565.307
	YP	22.500	11.684	760	34.944
	Toplam	340.318	39.998	219.935	600.251
1998	TL	441.415	43.397	634.787	1.119.599
	YP	28.213	25.575	6.118	59.905
	Toplam	469.628	68.972	640.905	1.179.504
1999	TL	414.011	29.475	742.301	1.185.787
	YP	33.143	17.033	13.102	63.278
	Toplam	447.154	46.508	755.403	1.249.065
2000	TL	2.249.283	519.327	2.586.364	5.354.974
	YP	90.225	153.877	88.213	332.315
	Toplam	2.339.508	673.204	2.674.577	5.687.289
2001	TL	258.485	17.693	773.940	1.050.118
	YP	27.525	30.399	38.870	96.794
	Toplam	286.010	48.092	812.810	1.146.912

1.2. Kişi Sayısı

Taahhüt	Konut	Diğer	Toplam
171.910	15.344	1.042.986	1.230.240
4.518	2.315	1.003	7.836
176.428	17.659	1.043.989	1.238.076
153.384	16.591	1.695.655	1.865.630
5.013	2.001	5.818	12.832
158.397	18.592	1.701.473	1.878.462
106.410	9.941	1.354.762	1.471.113
5.061	645	7.264	12.970
111.471	10.586	1.362.026	1.484.083
342.989	55.859	2.375.605	2.774.453
9.868	2.756	23.583	36.207
352.857	58.615	2.399.188	2.810.660
46.192	2.457	815.271	863.920
916	454	1.743	3.113
47.108	2.911	817.014	867.033

1.3. Bakiye Miktar, Milyar TL

Dönem		Taahhüt	Konut	Diğer*****	Toplam
1997	TL	230.775	19.228	118.104	368.107
	YP	17.518	9.926	418	27.862
	Toplam	248.293	29.154	118.522	395.969
1998	TL	299.230	28.142	292.632	620.004
	YP	21.409	23.053	4.551	49.013
	Toplam	320.639	51.195	297.183	669.017
1999	TL	290.406	28.349	435.928	754.683
	YP	35.113	30.616	12.904	78.633
	Toplam	325.519	58.965	448.832	833.316
2000	TL	1.509.983	462.072	1.604.851	3.576.906
	YP	78.000	108.131	37.111	223.242
	Toplam	1.587.983	570.203	1.641.962	3.800.148
2001	TL	668.937	279.402	809.212	1.757.551
	YP	46.504	76.781	28.551	151.836
	Toplam	715.441	356.183	837.763	1.909.387

1.4. Bakiye Kişi Sayısı

Taahhüt	Konut	Diğer	Toplam
167.520	13.576	745.651	926.747
4.311	2.462	888	7.661
171.831	16.038	746.539	934.408
169.310	14.585	1.220.673	1.404.568
5.714	2.047	4.878	12.639
175.024	16.632	1.225.551	1.417.207
109.450	12.644	1.345.430	1.467.524
10.002	4.426	11.821	26.249
119.452	17.070	1.357.251	1.493.773
320.599	79.093	2.292.175	2.691.867
14.616	2.517	20.441	37.574
335.215	81.610	2.312.616	2.729.441
199.628	45.439	1.378.567	1.623.634
2.741	1.411	4.768	8.920
202.369	46.850	1.383.335	1.632.554

* Türkiye Bankalar Birliği'ne "Tüketici Kredisi Bilgi Formu" gönderen 21 bankanın bilgilerini içermektedir. Banka isimleri ekte listelenmektedir.

** İlgili dönem içerisinde verilen tüketici kredisi miktarını ifade eder.

*** Döviz endeksi olarak verilen tüketici kredilerinin TL cinsinden değerini ifade eder.

**** Belirtilen dönem sonunda hazırlanan hesap planındaki tüketici kredisi ile ilgili hesapların bakiyelerini ifade eder.

***** Dayanıklı tüketim malları, mesleki amaç, eğitim, tatil, gıda, giyim vb. seçenekleri içermektedir.

1.5. Kanuni Takipteki Tüketici Kredileri

Dönem		Kullanılan Miktar, Milyar TL			
		Taahhüt	Konut	Diğer	Toplam
1997	TL	5.281	405	11.426	17.112
	YP	35	20.860	414	21.309
	Toplam	5.316	21.265	11.840	38.421
1998	TL	9.745	1.110	23.300	34.155
	YP	345	390	97	832
	Toplam	10.090	1.500	23.397	34.987
1999	TL	20.089	2.557	49.258	71.904
	YP	122	118	118	358
	Toplam	20.211	2.675	49.376	72.262
2000	TL	13.346	2.569	46.005	61.920
	YP	832	3.942	53	4.827
	Toplam	14.178	6.511	46.058	66.747
2001	TL	22.498	4.646	36.465	63.609
	YP	3.192	734	2.773	6.699
	Toplam	25.690	5.380	39.238	70.308

2. Meslek gruplarına göre dağılım

2.1. Kullanılan Miktar, Milyar TL

Dönem		Ücretli	Serbest Meslek	Diğer	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
1997	TL	182.188	143.106	221.014	18.999	565.307
	YP	4.258	4.210	21.381	5.095	34.944
	Toplam	186.446	147.316	242.395	24.094	600.251
1998	TL	509.657	259.951	324.464	25.527	1.119.599
	YP	13.808	10.261	18.765	17.072	59.905
	Toplam	523.465	270.212	343.229	42.599	1.179.504
1999	TL	578.160	217.746	340.138	49.743	1.185.787
	YP	25.111	10.590	15.548	12.029	63.278
	Toplam	603.271	228.336	355.686	61.772	1.249.065
2000	TL	2.860.396	1.039.889	1.330.813	123.876	5.354.974
	YP	152.567	99.566	68.563	11.619	332.315
	Toplam	3.012.963	1.139.455	1.399.376	135.495	5.687.289
2001	TL	517.716	96.708	400.873	34.821	1.050.118
	YP	46.142	17.406	22.966	10.280	96.794
	Toplam	563.858	114.114	423.839	45.101	1.146.912

2.2. Kişi Sayısı

Dönem		Ücretli	Serbest Meslek	Diğer	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
1997	TL	771.045	160.082	282.560	16.553	1.230.240
	YP	1.959	864	3.612	1.401	7.836
	Toplam	773.004	160.946	286.172	17.954	1.238.076
1998	TL	1.145.772	223.710	485.672	10.476	1.865.630
	YP	4.572	2.665	3.430	2.165	12.832
	Toplam	1.150.344	226.375	489.102	12.641	1.878.462
1999	TL	909.230	149.616	394.893	17.374	1.471.113
	YP	4.827	3.364	1.731	3.048	12.970
	Toplam	914.057	152.980	396.624	20.422	1.484.083
2000	TL	1.713.791	319.027	716.331	25.304	2.774.453
	YP	18.689	10.877	5.454	1.187	36.207
	Toplam	1.732.480	329.904	721.785	26.491	2.810.660
2001	TL	429.491	51.683	376.414	6.332	863.920
	YP	1.765	719	540	89	3.113
	Toplam	431.256	52.402	376.954	6.421	867.033

3. Yaş gruplarına göre dağılım

3.1. Kullanılan Miktar, Milyar TL

Dönem		18-25	26-35	36-55	56-65	66+	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
1997	TL	30.410	134.763	196.212	43.766	24.222	135.934	565.307
	YP	838	3.767	10.258	3.045	1.803	15.233	34.944
	Toplam	31.248	138.530	206.470	46.811	26.025	151.167	600.251
1998	TL	55.410	232.643	337.439	80.269	60.871	352.967	1.119.599
	YP	1.676	7.985	14.885	4.599	2.763	27.998	59.905
	Toplam	57.086	240.628	352.324	84.868	63.634	380.965	1.179.504
1999	TL	61.942	298.484	412.621	48.641	27.854	336.245	1.185.787
	YP	2.803	15.219	20.946	4.043	490	19.777	63.278
	Toplam	64.745	313.703	433.567	52.684	28.344	356.022	1.249.065
2000	TL	308.623	1.393.938	2.167.368	442.579	119.264	923.202	5.354.974
	YP	16.219	98.010	159.638	18.839	2.823	36.786	332.315
	Toplam	324.842	1.491.948	2.327.006	461.418	122.087	959.988	5.687.289
2001	TL	54.064	232.483	394.218	49.380	30.747	289.226	1.050.118
	YP	2.642	19.801	34.360	6.454	1.202	32.335	96.794
	Toplam	56.706	252.284	428.578	55.834	31.949	321.561	1.146.912

3.2. Kişi Sayısı

Dönem		18-25	26-35	36-55	56-65	66+	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
1997	TL	73.280	368.654	458.182	89.534	31.665	208.925	1.230.240
	YP	203	1.282	2.475	797	407	2.672	7.836
	Toplam	73.483	369.936	460.657	90.331	32.072	211.597	1.238.076
1998	TL	88.471	401.727	485.724	118.399	70.444	700.865	1.865.630
	YP	343	2.516	3.543	958	581	4.891	12.832
	Toplam	88.814	404.243	489.267	119.357	71.025	705.756	1.878.462
1999	TL	70.172	364.797	429.189	53.958	20.025	532.972	1.471.113
	YP	343	3.442	3.853	888	56	4.388	12.970
	Toplam	70.515	368.239	433.042	54.846	20.081	537.360	1.484.083
2000	TL	146.160	660.420	925.765	215.782	40.502	785.824	2.774.453
	YP	1.576	13.424	16.095	2.619	199	2.294	36.207
	Toplam	147.736	673.844	941.860	218.401	40.701	788.118	2.810.660
2001	TL	38.644	171.041	253.238	26.509	7.160	367.328	863.920
	YP	224	1.097	1.064	183	51	494	3.113
	Toplam	38.868	172.138	254.302	26.692	7.211	367.822	867.033

4. Gelir gruplarına göre dağılım

4.1. Kullandırılan Miktar, Milyar TL

Dönem		0 - 50 milyon	50 - 100 milyon	100 - 150 milyon	150 - 250 milyon	250 + milyon	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
1997	TL	112.055	75.542	41.350	47.301	170.541	118.518	565.307
	YP	2.806	1.903	1.385	929	5.691	22.230	34.944
	Toplam	114.861	77.445	42.735	48.230	176.232	140.748	600.251
1998	TL	193.978	87.468	69.871	101.146	367.181	299.955	1.119.599
	YP	2.502	2.264	1.770	1.502	14.668	37.200	59.905
	Toplam	196.480	89.732	71.641	102.648	381.849	337.155	1.179.504
1999	TL	127.352	22.218	37.421	107.715	473.693	417.388	1.185.787
	YP	1.978	71	105	564	25.933	34.627	63.278
	Toplam	129.330	22.289	37.526	108.279	499.626	452.015	1.249.065
2000	TL	510.761	74.270	142.565	330.589	2.858.730	1.438.059	5.354.974
	YP	8.322	240	87	3.717	219.940	100.009	332.315
	Toplam	519.083	74.510	142.652	334.306	3.078.670	1.538.068	5.687.289
2001	TL	199.398	2.308	3.391	14.047	478.943	352.031	1.050.118
	YP	3.097	19	106	134	44.125	49.313	96.794
	Toplam	202.495	2.327	3.497	14.181	523.068	401.344	1.146.912

4.2. Kişi Sayısı

Dönem		0 - 50 milyon	50 - 100 milyon	100 - 150 milyon	150 - 250 milyon	250 + milyon	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
1997	TL	402.194	263.562	107.750	104.628	122.137	229.969	1.230.240
	YP	1.055	755	382	445	1.029	4.170	7.836
	Toplam	403.249	264.317	108.132	105.073	123.166	234.139	1.238.076
1998	TL	278.369	257.829	141.187	144.340	301.371	742.534	1.865.630
	YP	517	558	385	703	2.024	8.645	12.832
	Toplam	278.886	258.387	141.572	145.043	303.395	751.179	1.878.462
1999	TL	170.424	54.651	81.466	151.211	379.643	633.718	1.471.113
	YP	165	14	43	363	2.575	9.810	12.970
	Toplam	170.589	54.665	81.509	151.574	382.218	643.528	1.484.083
2000	TL	338.011	51.388	102.454	223.814	1.021.497	1.037.289	2.774.453
	YP	360	27	53	4.255	14.692	16.820	36.207
	Toplam	338.371	51.415	102.507	228.069	1.036.189	1.054.109	2.810.660
2001	TL	153.666	2.201	3.354	16.443	263.422	424.834	863.920
	YP	87	5	3	16	1.948	1.054	3.113
	Toplam	153.753	2.206	3.357	16.459	265.370	425.888	867.033

5. Eğitim düzeyine göre dağılım

5.1. Kullanılan Miktar, Milyar TL

Dönem		İlk-ortaokul	Lise	Fakülte ve Yüksekokul	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
1997	TL	119.623	159.740	138.952	146.992	565.307
	YP	3.294	3.683	7.728	20.239	34.944
	Toplam	122.917	163.423	146.680	167.231	600.251
1998	TL	199.367	287.907	330.396	301.929	1.119.599
	YP	6.544	8.851	14.226	30.285	59.905
	Toplam	205.911	296.758	344.622	332.214	1.179.504
1999	TL	165.274	286.499	286.979	447.035	1.185.787
	YP	3.353	9.917	22.715	27.293	63.278
	Toplam	168.627	296.416	309.694	474.328	1.249.065
2000	TL	990.912	1.564.147	1.392.208	1.407.707	5.354.974
	YP	25.256	69.307	168.118	69.634	332.315
	Toplam	1.016.168	1.633.454	1.560.326	1.477.341	5.687.289
2001	TL	124.694	212.890	213.558	498.976	1.050.118
	YP	10.134	12.858	41.359	32.443	96.794
	Toplam	134.828	225.748	254.917	531.419	1.146.912

5.2. Kişi Sayısı

Dönem		İlk-ortaokul	Lise	Fakülte ve Yüksekokul	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
1997	TL	245.378	406.262	270.897	307.703	1.230.240
	YP	1.028	966	1.920	3.922	7.836
	Toplam	246.406	407.228	272.817	311.625	1.238.076
1998	TL	332.219	461.696	463.831	607.884	1.865.630
	YP	1.109	2.146	3.737	5.840	12.832
	Toplam	333.328	463.842	467.568	613.724	1.878.462
1999	TL	183.833	365.706	276.102	645.472	1.471.113
	YP	576	2.609	4.759	5.026	12.970
	Toplam	184.409	368.315	280.861	650.498	1.484.083
2000	TL	461.856	711.806	577.882	1.022.909	2.774.453
	YP	2.362	10.590	19.256	3.999	36.207
	Toplam	464.218	722.396	597.138	1.026.908	2.810.660
2001	TL	100.765	138.690	112.287	512.178	863.920
	YP	285	681	1.547	600	3.113
	Toplam	101.050	139.371	113.834	512.778	867.033

6. Vade Dilimlerine göre dağılım

6.1. Kullanılan Miktar, Milyar TL

Dönem		3-6 ay	7-9 ay	10-12 ay	13-18 ay	19-24 ay	25-36 ay	37 +	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
1997	TL	40.762	33.446	254.137	157.546	44.632	4.591	335	29.858	565.307
	YP	1.641	622	13.252	3.390	5.213	2.799	558	7.469	34.944
	Toplam	42.403	34.068	267.389	160.936	49.845	7.390	893	37.327	600.251
1998	TL	91.129	82.331	430.714	223.353	57.951	14.906	2.149	217.066	1.119.599
	YP	3.516	822	18.741	3.270	3.433	1.430	1.631	27.063	59.905
	Toplam	94.645	83.153	449.455	226.623	61.384	16.336	3.780	244.129	1.179.504
1999	TL	102.347	54.020	521.284	166.637	60.452	11.522	766	268.759	1.185.787
	YP	3.450	1.308	14.839	6.424	10.628	3.699	2.875	20.055	63.278
	Toplam	105.797	55.328	536.123	173.061	71.080	15.221	3.641	288.814	1.249.065
2000	TL	129.957	96.903	1.353.238	878.999	1.067.025	870.795	333.457	624.600	5.354.974
	YP	9.376	5.240	46.169	23.831	70.780	56.385	91.959	28.575	332.315
	Toplam	139.333	102.143	1.399.407	902.830	1.137.805	927.180	425.416	653.175	5.687.289
2001	TL	96.797	30.897	413.375	174.344	57.172	33.056	1.990	242.487	1.050.118
	YP	16.603	2.411	13.218	7.631	23.396	12.583	17.569	3.383	96.794
	Toplam	113.400	33.308	426.593	181.975	80.568	45.639	19.559	245.870	1.146.912

6.2. Kişi Sayısı

Dönem		3-6 ay	7-9 ay	10-12 ay	13-18 ay	19-24 ay	25-36 ay	37 +	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
1997	TL	112.525	65.445	529.384	245.445	75.824	3.365	204	198.048	1.230.240
	YP	614	186	3.510	549	549	275	30	2.123	7.836
	Toplam	113.139	65.631	532.894	245.994	76.373	3.640	234	200.171	1.238.076
1998	TL	119.306	76.642	610.656	250.538	78.948	6.057	575	722.908	1.865.630
	YP	848	277	4.247	761	768	120	132	5.679	12.832
	Toplam	120.154	76.919	614.903	251.299	79.716	6.177	707	728.587	1.878.462
1999	TL	101.411	42.928	483.710	154.128	70.574	2.263	624	615.475	1.471.113
	YP	557	248	1.768	561	1.214	183	106	8.333	12.970
	Toplam	101.968	43.176	485.478	154.689	71.788	2.446	730	623.808	1.484.083
2000	TL	91.818	60.241	807.112	440.796	273.734	149.167	59.228	892.357	2.774.453
	YP	843	518	7.470	2.436	2.349	5.813	2.833	13.945	36.207
	Toplam	92.661	60.759	814.582	443.232	276.083	154.980	62.061	906.302	2.810.660
2001	TL	42.446	17.182	279.102	90.437	12.163	3.342	742	418.506	863.920
	YP	323	148	737	307	539	221	415	423	3.113
	Toplam	42.769	17.330	279.839	90.744	12.702	3.563	1.157	418.929	867.033

Tüketici Kredileri Konsolide Raporu 2000 - 2004 Dönemi

I. Tüketici Kredileri, Milyar TL

Dönem		Kullandırılan*			
		Miktar	Kişi Sayısı, (Adet)	İdari Takip.	Kanuni Takip.
2000	TL	5.354.974	2.774.453	3.685	61.920
	YP**	332.315	36.207	1.357	4.827
	Toplam	5.687.289	2.810.660	5.042	66.747
2001	TL	1.050.118	863.920	10.924	63.609
	YP	96.794	3.113	7.504	6.699
	Toplam	1.146.912	867.033	18.428	70.308
2002	TL	3.024.523	1.269.030	108	38.937
	YP	292.046	5.862	141	5.624
	Toplam	3.316.569	1.274.892	249	44.561
2003	TL	9.801.418	2.270.620	13	27.773
	YP	681.416	11.382	0	4.806
	Toplam	10.482.834	2.282.002	13	32.579
2004	TL	20.341.627	3.384.157	156	55.808
	YP	1.002.065	11.988	0	3.780
	Toplam	21.343.692	3.396.145	156	59.588

Bakiye***			
Miktar	Kişi Sayısı, (Adet)	İdari Takip.	Kanuni Takip.
3.576.906	2.691.867	6.386	146.720
223.242	37.574	1.392	5.943
3.800.148	2.729.441	7.778	152.663
1.761.151	1.634.365	2.030	50.739
151.867	8.925	73	4.160
1.913.018	1.643.290	2.103	54.899
2.498.161	1.647.433	3.722	47.034
276.615	7.901	1.472	3.189
2.774.776	1.655.334	5.194	50.223
7.706.506	2.461.930	6.699	48.269
568.639	13.335	1.672	1.781
8.275.145	2.475.265	8.371	50.050
15.924.234	3.518.789	14.220	104.042
869.803	15.372	2.015	2.367
16.794.037	3.534.161	16.235	106.409

II. Tüketici Kredisi Dağılımı

1. Mal ve hizmet gruplarına göre dağılım

1.1. Kullandırılan Miktar, Milyar TL

Dönem		Kullandırılan Miktar, Milyar TL			Toplam
		Taşıt	Konut	Diğer****	
2000	TL	2.249.283	519.327	2.586.364	5.354.974
	YP	90.225	153.877	88.213	332.315
	Toplam	2.339.508	673.204	2.674.577	5.687.289
2001	TL	258.485	17.693	773.940	1.050.118
	YP	27.525	30.399	38.870	96.794
	Toplam	286.010	48.092	812.810	1.146.912
2002	TL	1.089.639	132.536	1.802.348	3.024.523
	YP	108.678	125.483	57.885	292.046
	Toplam	1.198.317	258.019	1.860.233	3.316.569
2003	TL	4.400.794	523.973	4.876.651	9.801.418
	YP	288.167	280.994	112.255	681.416
	Toplam	4.688.961	804.967	4.988.906	10.482.834
2004	TL	8.081.026	2.225.843	10.034.758	20.341.627
	YP	375.489	486.788	139.788	1.002.065
	Toplam	8.456.515	2.712.631	10.174.546	21.343.692

1.2. Kişi Sayısı

Kişi Sayısı			
Taşıt	Konut	Diğer	Toplam
342.989	55.859	2.375.605	2.774.453
9.868	2.756	23.583	36.207
352.857	58.615	2.399.188	2.810.660
46.192	2.457	815.271	863.920
916	454	1.743	3.113
47.108	2.911	817.014	867.033
77.037	9.767	1.182.226	1.269.030
2.103	1.148	2.611	5.862
79.140	10.915	1.184.837	1.274.892
233.706	24.298	2.012.616	2.270.620
4.801	2.694	3.887	11.382
238.507	26.992	2.016.503	2.282.002
395.810	96.678	2.891.669	3.384.157
5.723	3.771	2.494	11.988
401.533	100.449	2.894.163	3.396.145

1.3. Bakiye Miktar, Milyar TL

Dönem		Bakiye Miktar, Milyar TL			Toplam
		Taşıt	Konut	Diğer****	
2000	TL	1.509.983	462.072	1.604.851	3.576.906
	YP	78.000	108.131	37.111	223.242
	Toplam	1.587.983	570.203	1.641.962	3.800.148
2001	TL	699.282	276.192	785.677	1.761.151
	YP	49.992	76.781	25.094	151.867
	Toplam	749.274	352.973	810.771	1.913.018
2002	TL	922.382	171.614	1.404.165	2.498.161
	YP	117.223	135.184	24.208	276.615
	Toplam	1.039.605	306.798	1.428.373	2.774.776
2003	TL	3.712.287	537.776	3.456.443	7.706.506
	YP	269.170	263.602	35.867	568.639
	Toplam	3.981.457	801.378	3.492.310	8.275.145
2004	TL	6.988.003	1.982.439	6.953.792	15.924.234
	YP	315.431	456.657	97.715	869.803
	Toplam	7.303.434	2.439.096	7.051.507	16.794.037

1.4. Bakiye Kişi Sayısı

Bakiye Kişi Sayısı			
Taşıt	Konut	Diğer	Toplam
320.599	79.093	2.292.175	2.691.867
14.616	2.517	20.441	37.574
335.215	81.610	2.312.616	2.729.441
203.863	42.188	1.388.314	1.634.365
2.868	1.412	4.645	8.925
206.731	43.600	1.392.959	1.643.290
119.182	27.778	1.500.473	1.647.433
3.828	1.568	2.505	7.901
123.010	29.346	1.502.978	1.655.334
252.654	38.566	2.170.710	2.461.930
6.541	3.438	3.356	13.335
259.195	42.004	2.174.066	2.475.265
392.909	213.120	2.912.760	3.518.789
7.202	5.669	2.501	15.372
400.111	218.789	2.915.261	3.534.161

* İlgili dönemde verilen tüketici kredisi miktarını ifade eder.

** Döviz endeksli olarak verilen tüketici kredilerinin TL cinsinden değerini ifade eder.

*** Belirtilen dönem sonunda hazırlanan hesap planındaki tüketici kredisi ile ilgili hesapların bakiyelerini ifade eder.

**** Dayanıklı tüketim malları, mesleki amaç, eğitim, tatil, gıda, giyim vb. seçenekleri içermektedir.

1.5. Kanuni Takipteki Tüketici Kredileri

Dönem		Kullandırılan Miktar, Milyar TL			
		Taşıt	Konut	Diğer	Toplam
2000	TL	13.346	2.569	46.005	61.920
	YP	832	3.942	53	4.827
	Toplam	14.178	6.511	46.058	66.747
2001	TL	22.498	4.646	36.465	63.609
	YP	3.192	734	2.773	6.699
	Toplam	25.690	5.380	39.238	70.308
2002	TL	14.840	6.972	17.125	38.937
	YP	1.351	1.450	2.823	5.624
	Toplam	16.191	8.422	19.948	44.561
2003	TL	11.756	1.743	14.274	27.773
	YP	140	467	4.199	4.806
	Toplam	11.896	2.210	18.473	32.579
2004	TL	31.303	4.103	20.402	55.808
	YP	435	402	2.943	3.780
	Toplam	31.738	4.505	23.345	59.588

2. Meslek gruplarına göre dağılım

2.1. Kullandırılan Miktar, Milyar TL

Dönem		Ücretli	Serbest Meslek	Diğer	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
2000	TL	2.860.396	1.039.889	1.330.813	123.876	5.354.974
	YP	152.567	99.566	68.563	11.619	332.315
	Toplam	3.012.963	1.139.455	1.399.376	135.495	5.687.289
2001	TL	517.716	96.708	400.873	34.821	1.050.118
	YP	46.142	17.406	22.966	10.280	96.794
	Toplam	563.858	114.114	423.839	45.101	1.146.912
2002	TL	1.328.170	243.596	908.815	543.942	3.024.523
	YP	138.296	52.388	96.721	4.641	292.046
	Toplam	1.466.466	295.984	1.005.536	548.583	3.316.569
2003	TL	4.784.590	995.261	2.810.381	1.211.186	9.801.418
	YP	222.889	112.652	326.678	19.197	681.416
	Toplam	5.007.479	1.107.913	3.137.059	1.230.383	10.482.834
2004	TL	9.278.579	1.776.978	5.406.401	3.879.669	20.341.627
	YP	305.777	139.724	506.653	49.911	1.002.065
	Toplam	9.584.356	1.916.702	5.913.054	3.929.580	21.343.692

2.2. Kişi Sayısı

Dönem		Ücretli	Serbest Meslek	Diğer	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
2000	TL	1.713.791	319.027	716.331	25.304	2.774.453
	YP	18.689	10.877	5.454	1.187	36.207
	Toplam	1.732.480	329.904	721.785	26.491	2.810.660
2001	TL	429.491	51.683	376.414	6.332	863.920
	YP	1.765	719	540	89	3.113
	Toplam	431.256	52.402	376.954	6.421	867.033
2002	TL	617.166	51.163	182.241	418.460	1.269.030
	YP	2.931	1.311	1.562	58	5.862
	Toplam	620.097	52.474	183.803	418.518	1.274.892
2003	TL	1.199.910	102.987	176.589	791.134	2.270.620
	YP	4.429	1.830	4.851	272	11.382
	Toplam	1.204.339	104.817	181.440	791.406	2.282.002
2004	TL	1.489.571	166.670	480.670	1.247.246	3.384.157
	YP	3.807	1.607	5.979	595	11.988
	Toplam	1.493.378	168.277	486.649	1.247.841	3.396.145

3. Yaş gruplarına göre dağılım

3.1. Kullandırılan Miktar, Milyar TL

Dönem		18-25	26-35	36-55	56-65	66+	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
2000	TL	308.623	1.393.938	2.167.368	442.579	119.264	923.202	5.354.974
	YP	16.219	98.010	159.638	18.839	2.823	36.786	332.315
	Toplam	324.842	1.491.948	2.327.006	461.418	122.087	959.988	5.687.289
2001	TL	54.064	232.483	394.218	49.380	30.747	289.226	1.050.118
	YP	2.642	19.801	34.360	6.454	1.202	32.335	96.794
	Toplam	56.706	252.284	428.578	55.834	31.949	321.561	1.146.912
2002	TL	165.451	717.818	1.081.380	113.069	62.616	884.189	3.024.523
	YP	12.007	59.719	137.714	15.796	4.016	62.794	292.046
	Toplam	177.458	777.537	1.219.094	128.865	66.632	946.983	3.316.569
2003	TL	516.454	2.425.591	3.721.089	411.113	184.829	2.542.342	9.801.418
	YP	34.664	128.756	358.225	32.083	11.772	115.916	681.416
	Toplam	551.118	2.554.347	4.079.314	443.196	196.601	2.658.258	10.482.834
2004	TL	967.530	4.584.516	7.790.041	982.437	319.237	5.697.866	20.341.627
	YP	37.542	183.062	525.244	65.146	16.211	174.860	1.002.065
	Toplam	1.005.072	4.767.578	8.315.285	1.047.583	335.448	5.872.726	21.343.692

3.2. Kişi Sayısı

Dönem		18-25	26-35	36-55	56-65	66+	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
2000	TL	146.160	660.420	925.765	215.782	40.502	785.824	2.774.453
	YP	1.576	13.424	16.095	2.619	199	2.294	36.207
	Toplam	147.736	673.844	941.860	218.401	40.701	788.118	2.810.660
2001	TL	38.644	171.041	253.238	26.509	7.160	367.328	863.920
	YP	224	1.097	1.064	183	51	494	3.113
	Toplam	38.868	172.138	254.302	26.692	7.211	367.822	867.033
2002	TL	70.845	274.800	341.642	34.462	10.237	537.044	1.269.030
	YP	390	1.918	2.392	402	58	702	5.862
	Toplam	71.235	276.718	344.034	34.864	10.295	537.746	1.274.892
2003	TL	121.243	538.305	669.397	79.896	22.988	838.791	2.270.620
	YP	713	2.595	5.323	711	206	1.834	11.382
	Toplam	121.956	540.900	674.720	80.607	23.194	840.625	2.282.002
2004	TL	166.263	748.076	1.005.736	127.171	34.867	1.302.044	3.384.157
	YP	570	2.835	5.891	697	151	1.844	11.988
	Toplam	166.833	750.911	1.011.627	127.868	35.018	1.303.888	3.396.145

4. Gelir gruplarına göre dağılım

4.1. Kullanılan Miktar, Milyar TL

Dönem		0 - 50 milyon	50 - 100 milyon	100 - 150 milyon	150 - 250 milyon	250 + milyon	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
2000	TL	510.761	74.270	142.565	330.589	2.858.730	1.438.059	5.354.974
	YP	8.322	240	87	3.717	219.940	100.009	332.315
	Toplam	519.083	74.510	142.652	334.306	3.078.670	1.538.068	5.687.289
2001	TL	199.398	2.308	3.391	14.047	478.943	352.031	1.050.118
	YP	3.097	19	106	134	44.125	49.313	96.794
	Toplam	202.495	2.327	3.497	14.181	523.068	401.344	1.146.912
2002	TL	293.200	767	574	5.411	1.313.497	1.411.074	3.024.523
	YP	6.898	106	62	357	168.089	116.534	292.046
	Toplam	300.098	873	636	5.768	1.481.586	1.527.608	3.316.569
2003	TL	577.429	3.974	1.068	11.301	5.807.656	3.399.990	9.801.418
	YP	20.401	116	5	3	348.997	311.894	681.416
	Toplam	597.830	4.090	1.073	11.304	6.156.653	3.711.884	10.482.834
2004	TL	1.426.292	10.891	3.267	5.897	11.237.092	7.658.188	20.341.627
	YP	32.487	228	0	35	591.676	377.639	1.002.065
	Toplam	1.458.779	11.119	3.267	5.932	11.828.768	8.035.827	21.343.692

4.2. Kişi Sayısı

Dönem		0 - 50 milyon	50 - 100 milyon	100 - 150 milyon	150 - 250 milyon	250 + milyon	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
2000	TL	338.011	51.388	102.454	223.814	1.021.497	1.037.289	2.774.453
	YP	360	27	53	4.255	14.692	16.820	36.207
	Toplam	338.371	51.415	102.507	228.069	1.036.189	1.054.109	2.810.660
2001	TL	153.666	2.201	3.354	16.443	263.422	424.834	863.920
	YP	87	5	3	16	1.948	1.054	3.113
	Toplam	153.753	2.206	3.357	16.459	265.370	425.888	867.033
2002	TL	163.401	574	662	5.616	463.088	635.689	1.269.030
	YP	103	6	1	6	3.159	2.587	5.862
	Toplam	163.504	580	663	5.622	466.247	638.276	1.274.892
2003	TL	224.035	1.202	386	5.763	1.070.594	968.640	2.270.620
	YP	355	6	2	2	6.131	4.886	11.382
	Toplam	224.390	1.208	388	5.765	1.076.725	973.526	2.282.002
2004	TL	306.650	1.789	619	1.770	1.577.494	1.495.835	3.384.157
	YP	372	4	0	3	6.986	4.623	11.988
	Toplam	307.022	1.793	619	1.773	1.584.480	1.500.458	3.396.145

5. Eğitim düzeyine göre dağılım

5.1. Kullanılan Miktar, Milyar TL

Dönem		İlk-ortaokul	Lise	Fakülte ve Yüksekokul	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
2000	TL	990.912	1.564.147	1.392.208	1.407.707	5.354.974
	YP	25.256	69.307	168.118	69.634	332.315
	Toplam	1.016.168	1.633.454	1.560.326	1.477.341	5.687.289
2001	TL	124.694	212.890	213.558	498.976	1.050.118
	YP	10.134	12.858	41.359	32.443	96.794
	Toplam	134.828	225.748	254.917	531.419	1.146.912
2002	TL	319.271	546.594	538.336	1.620.322	3.024.523
	YP	16.312	49.112	121.312	105.310	292.046
	Toplam	335.583	595.706	659.648	1.725.632	3.316.569
2003	TL	1.261.836	2.076.603	2.260.665	4.202.314	9.801.418
	YP	45.162	89.992	245.395	300.867	681.416
	Toplam	1.306.998	2.166.595	2.506.060	4.503.181	10.482.834
2004	TL	2.841.682	4.387.269	4.438.703	8.673.973	20.341.627
	YP	73.919	143.413	382.117	402.616	1.002.065
	Toplam	2.915.601	4.530.682	4.820.820	9.076.589	21.343.692

5.2. Kişi Sayısı

Dönem		İlk-ortaokul	Lise	Fakülte ve Yüksekokul	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
2000	TL	461.856	711.806	577.882	1.022.909	2.774.453
	YP	2.362	10.590	19.256	3.999	36.207
	Toplam	464.218	722.396	597.138	1.026.908	2.810.660
2001	TL	100.765	138.690	112.287	512.178	863.920
	YP	285	681	1.547	600	3.113
	Toplam	101.050	139.371	113.834	512.778	867.033
2002	TL	132.568	213.492	177.145	745.825	1.269.030
	YP	351	1.372	2.621	1.518	5.862
	Toplam	132.919	214.864	179.766	747.343	1.274.892
2003	TL	258.262	473.132	383.836	1.155.390	2.270.620
	YP	1.084	1.858	3.974	4.466	11.382
	Toplam	259.346	474.990	387.810	1.159.856	2.282.002
2004	TL	428.708	706.032	564.111	1.685.306	3.384.157
	YP	1.015	1.933	4.219	4.821	11.988
	Toplam	429.723	707.965	568.330	1.690.127	3.396.145

6. Vade Dilimlerine göre dağılım

6.1. Kullandırılan Miktar, Milyar TL

Dönem		3-6 ay	7-9 ay	10-12 ay	13-18 ay	19-24 ay	25-36 ay	37 +	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
2000	TL	129.957	96.903	1.353.238	878.999	1.067.025	870.795	333.457	624.600	5.354.974
	YP	9.376	5.240	46.169	23.831	70.780	56.385	91.959	28.575	332.315
	Toplam	139.333	102.143	1.399.407	902.830	1.137.805	927.180	425.416	653.175	5.687.289
2001	TL	96.797	30.897	413.375	174.344	57.172	33.056	1.990	242.487	1.050.118
	YP	16.603	2.411	13.218	7.631	23.396	12.583	17.569	3.383	96.794
	Toplam	113.400	33.308	426.593	181.975	80.568	45.639	19.559	245.870	1.146.912
2002	TL	157.220	70.037	1.056.876	537.642	517.708	83.166	1.937	599.937	3.024.523
	YP	25.271	2.267	36.336	18.420	59.219	74.810	64.562	11.161	292.046
	Toplam	182.491	72.304	1.093.212	556.062	576.927	157.976	66.499	611.098	3.316.569
2003	TL	293.298	174.313	2.217.479	1.773.968	2.354.440	1.509.842	369.407	1.108.671	9.801.418
	YP	31.190	5.067	62.547	63.988	164.825	183.619	167.027	3.153	681.416
	Toplam	324.488	179.380	2.280.026	1.837.956	2.519.265	1.693.461	536.434	1.111.824	10.482.834
2004	TL	388.047	286.329	3.035.344	2.265.850	5.118.479	4.110.458	1.647.042	3.490.078	20.341.627
	YP	22.569	7.838	87.279	60.848	189.259	313.524	313.693	7.055	1.002.065
	Toplam	410.616	294.167	3.122.623	2.326.698	5.307.738	4.423.982	1.960.735	3.497.133	21.343.692

6.2. Kişi Sayısı

Dönem		3-6 ay	7-9 ay	10-12 ay	13-18 ay	19-24 ay	25-36 ay	37 +	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
2000	TL	91.818	60.241	807.112	440.796	273.734	149.167	59.228	892.357	2.774.453
	YP	843	518	7.470	2.436	2.349	5.813	2.833	13.945	36.207
	Toplam	92.661	60.759	814.582	443.232	276.083	154.980	62.061	906.302	2.810.660
2001	TL	42.446	17.182	279.102	90.437	12.163	3.342	742	418.506	863.920
	YP	323	148	737	307	539	221	415	423	3.113
	Toplam	42.769	17.330	279.839	90.744	12.702	3.563	1.157	418.929	867.033
2002	TL	58.906	25.173	424.399	135.905	46.342	7.168	149	570.988	1.269.030
	YP	273	148	1.020	566	1.362	1.015	569	909	5.862
	Toplam	59.179	25.321	425.419	136.471	47.704	8.183	718	571.897	1.274.892
2003	TL	89.387	53.677	639.826	331.109	211.533	102.239	19.372	823.477	2.270.620
	YP	1.070	137	1.700	1.314	3.251	2.314	1.566	30	11.382
	Toplam	90.457	53.814	641.526	332.423	214.784	104.553	20.938	823.507	2.282.002
2004	TL	176.585	58.661	704.808	364.482	505.524	256.572	74.243	1.243.282	3.384.157
	YP	469	132	1.501	960	2.830	3.687	2.333	76	11.988
	Toplam	177.054	58.793	706.309	365.442	508.354	260.259	76.576	1.243.358	3.396.145

Tüketici Kredileri ve Konut Kredileri Konsolide Raporu*

01.10.2005 - 31.12.2005 Dönemi ve

01.04.2005-31.12.2005 Toplamı

I. Tüketici Kredileri, Bin YTL

Dönem		Kullandırılan**			
		Miktar	Kişi Sayısı, (Adet)	İdari Takip.	Kanuni Takip.
2005 Haziran	TP	10.159.357	2.790.646	9.864	27.017
	YP	374	17	0	0
	Toplam	10.159.731	2.790.663	9.864	27.017
2005 Eylül	TP	12.287.913	3.204.524	692	35.366
	YP	2.450	67	0	0
	Toplam	12.290.363	3.204.591	692	35.366
2005 Aralık	TP	9.765.276	1.057.169	2.152	50.069
	YP	2.618	101	0	0
	Toplam	9.767.894	1.057.270	2.152	50.069

Bakiye***				
Miktar	Kişi Sayısı, (Adet)	İdari Takip.	Kanuni Takip.	
19.537.164	5.220.231	25.652	150.540	
665	53	0	15	
19.537.829	5.220.284	25.652	150.555	
23.675.184	5.568.225	12.289	230.458	
3.594	155	0	17	
23.678.778	5.568.380	12.289	230.475	
28.259.935	5.770.030	10.877	244.448	
5.551	237	0	16	
28.265.486	5.770.267	10.877	244.464	

2005	TP	32.212.546	7.052.339	12.708	112.452
Toplam	YP	5.442	185	0	0
*****	Toplam	32.217.988	7.052.524	12.708	112.452

28.259.935	5.770.030	10.877	244.448
5.551	237	0	16
28.265.486	5.770.267	10.877	244.464

II. Tüketici Kredisi Dağılımı

1. Mal ve hizmet gruplarına göre dağılım

1.1. Kullandırılan Miktar, Bin YTL

Dönem		Taahhüt	Konut	İhtiyaç	Diğer	Toplam
2005 Haziran	TP	1.676.193	3.070.679	5.399.289	13.196	10.159.357
	YP	148	0	170	56	374
	Toplam	1.676.341	3.070.679	5.399.459	13.252	10.159.731
2005 Eylül	TP	1.795.850	4.085.606	6.394.830	11.627	12.287.913
	YP	1.865	277	260	48	2.450
	Toplam	1.797.715	4.085.883	6.395.090	11.675	12.290.363
2005 Aralık	TP	1.833.636	4.478.967	3.438.541	14.132	9.765.276
	YP	2.404	0	68	146	2.618
	Toplam	1.836.040	4.478.967	3.438.609	14.278	9.767.894

1.2. Kişi Sayısı

Dönem		Taahhüt	Konut	İhtiyaç	Diğer	Toplam
2005 Haziran	TP	92.403	72.398	2.625.480	365	2.790.646
	YP	5	0	3	9	17
	Toplam	92.408	72.398	2.625.483	374	2.790.663
2005 Eylül	TP	96.105	90.842	3.016.588	989	3.204.524
	YP	56	2	7	2	67
	Toplam	96.161	90.844	3.016.595	991	3.204.591
2005 Aralık	TP	97.011	79.340	877.441	3.377	1.057.169
	YP	85	0	1	15	101
	Toplam	97.096	79.340	877.442	3.392	1.057.270

2005	TP	5.305.679	11.635.252	15.232.660	38.955	32.212.546
Toplam	YP	4.417	277	498	250	5.442
*****	Toplam	5.310.096	11.635.529	15.233.158	39.205	32.217.988

285.519	242.580	6.519.509	4.731	7.052.339
146	2	11	26	185
285.665	242.582	6.519.520	4.757	7.052.524

1.3. Bakiye Miktar, Bin YTL

Dönem		Taahhüt	Konut	İhtiyaç	Diğer	Toplam
2005 Haziran	TP	5.009.341	6.073.167	8.279.205	175.451	19.537.164
	YP	148	0	313	204	665
	Toplam	5.009.489	6.073.167	8.279.518	175.655	19.537.829
2005 Eylül	TP	5.494.421	8.993.970	8.973.323	213.470	23.675.184
	YP	2.510	276	510	298	3.594
	Toplam	5.496.931	8.994.246	8.973.833	213.768	23.678.778
2005 Aralık	TP	6.142.833	12.388.464	9.371.717	356.921	28.259.935
	YP	4.586	252	445	268	5.551
	Toplam	6.147.419	12.388.716	9.372.162	357.189	28.265.486

1.4. Bakiye Kişi Sayısı

Dönem		Taahhüt	Konut	İhtiyaç	Diğer	Toplam
2005 Haziran	TP	451.887	209.104	4.292.090	267.150	5.220.231
	YP	8	0	10	35	53
	Toplam	451.895	209.104	4.292.100	267.185	5.220.284
2005 Eylül	TP	468.911	249.736	4.698.292	151.266	5.568.225
	YP	12	82	13	48	155
	Toplam	468.923	249.818	4.698.305	151.334	5.568.380
2005 Aralık	TP	503.529	315.778	4.861.185	89.538	5.770.030
	YP	172	2	21	42	237
	Toplam	503.701	315.780	4.861.206	89.580	5.770.267

2005	TP	6.142.833	12.388.464	9.371.717	356.921	28.259.935
Toplam	YP	4.586	252	445	268	5.551
*****	Toplam	6.147.419	12.388.716	9.372.162	357.189	28.265.486

503.529	315.778	4.861.185	89.538	5.770.030
172	2	21	42	237
503.701	315.780	4.861.206	89.580	5.770.267

* Türkiye Bankalar Birliği'ne "Tüketici Kredisi Bilgi Formu" gönderen bankaların bilgilerini içermektedir. Banka isimleri ekte listelenmektedir.

** İlgili 3 ay içerisinde gerçek kişilerin aldıkları (ticari amaçlı olmayan) bireysel tüketici kredileri miktarını ifade eder.

*** Gerçek kişilerin aldıkları (ticari amaçlı olmayan) Yabancı Para bireysel tüketici kredilerinin bin YTL cinsinden değerini ifade eder.

**** Belirtilen dönem sonunda hazırlanan ve Tebliğ 17 kapsamında yayınlanan bireysel tüketici kredisi ile ilgili hesapların bakiyelerini ifade eder.

***** 2005 yılı toplamı Haziran, Eylül ve Aralık dönemlerinde kullandırılan tüketici kredileri miktarlarından oluşmaktadır.

1.5. Kanuni Takipteki Tüketici Kredileri

Dönem		Kullandırılan Miktar, Bin YTL				Toplam
		Taahhüt	Konut	İhtiyaç	Diğer	
2005 Haziran	TP	12.162	3.623	10.547	685	27.017
	YP	0	0	0	0	0
	Toplam	12.162	3.623	10.547	685	27.017
2005 Eylül	TP	14.674	2.287	18.266	139	35.366
	YP	0	0	0	0	0
	Toplam	14.674	2.287	18.266	139	35.366
2005 Aralık	TP	19.477	4.739	25.545	308	50.069
	YP	0	0	0	0	0
	Toplam	19.477	4.739	25.545	308	50.069
2005 Toplam *****	TP	46.313	10.649	54.358	1.132	112.452
	YP	0	0	0	0	0
	Toplam	46.313	10.649	54.358	1.132	112.452

2. Meslek gruplarına göre dağılım

2.1. Kullandırılan Miktar, Bin YTL

Dönem		Ücretli	Serbest Meslek	Diğer	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
2005 Haziran	TP	3.673.316	1.038.286	1.358.007	4.089.748	10.159.357
	YP	56	103	215	0	374
	Toplam	3.673.372	1.038.389	1.358.222	4.089.748	10.159.731
2005 Eylül	TP	4.138.155	1.248.780	1.615.831	5.285.147	12.287.913
	YP	402	167	1.881	0	2.450
	Toplam	4.138.557	1.248.947	1.617.712	5.285.147	12.290.363
2005 Aralık	TP	4.442.612	1.603.420	1.893.639	1.825.605	9.765.276
	YP	146	0	2.472	0	2.618
	Toplam	4.442.758	1.603.420	1.896.111	1.825.605	9.767.894
2005 Toplam *****	TP	12.254.083	3.890.486	4.867.477	11.200.500	32.212.546
	YP	604	270	4.568	0	5.442
	Toplam	12.254.687	3.890.756	4.872.045	11.200.500	32.217.988

2.2. Kişi Sayısı

Dönem		Ücretli	Serbest Meslek	Diğer	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
2005 Haziran	TP	500.417	53.815	91.085	2.145.329	2.790.646
	YP	9	3	5	0	17
	Toplam	500.426	53.818	91.090	2.145.329	2.790.663
2005 Eylül	TP	514.747	60.745	113.848	2.515.184	3.204.524
	YP	5	3	59	0	67
	Toplam	514.752	60.748	113.907	2.515.184	3.204.591
2005 Aralık	TP	535.879	65.309	117.498	338.483	1.057.169
	YP	15	0	86	0	101
	Toplam	535.894	65.309	117.584	338.483	1.057.270
2005 Toplam *****	TP	1.551.043	179.869	322.431	4.998.996	7.052.339
	YP	29	6	150	0	185
	Toplam	1.551.072	179.875	322.581	4.998.996	7.052.524

3. Yaş gruplarına göre dağılım

3.1. Kullandırılan Miktar, Bin YTL

Dönem		18-25	26-35	36-55	56-65	66+	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
2005 Haziran	TP	270.850	1.931.440	3.355.517	408.413	106.039	4.087.098	10.159.357
	YP	0	94	118	162	0	0	374
	Toplam	270.850	1.931.534	3.355.635	408.575	106.039	4.087.098	10.159.731
2005 Eylül	TP	320.030	2.247.533	3.849.801	464.521	97.294	5.308.734	12.287.913
	YP	160	887	1.320	52	31	0	2.450
	Toplam	320.190	2.248.420	3.851.121	464.573	97.325	5.308.734	12.290.363
2005 Aralık	TP	340.900	2.416.967	4.485.477	582.831	116.210	1.822.891	9.765.276
	YP	310	1.083	1.114	111	0	0	2.618
	Toplam	341.210	2.418.050	4.486.591	582.942	116.210	1.822.891	9.767.894
2005 Toplam ****	TP	931.780	6.595.940	11.690.795	1.455.765	319.543	11.218.723	32.212.546
	YP	470	2.064	2.552	325	31	0	5.442
	Toplam	932.250	6.598.004	11.693.347	1.456.090	319.574	11.218.723	32.217.988

3.2. Kişi Sayısı

Dönem		18-25	26-35	36-55	56-65	66+	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
2005 Haziran	TP	41.263	214.792	321.742	51.688	16.873	2.144.288	2.790.646
	YP	0	11	4	2	0	0	17
	Toplam	41.263	214.803	321.746	51.690	16.873	2.144.288	2.790.663
2005 Eylül	TP	45.934	226.312	342.470	55.739	16.928	2.517.141	3.204.524
	YP	4	28	33	1	1	0	67
	Toplam	45.938	226.340	342.503	55.740	16.929	2.517.141	3.204.591
2005 Aralık	TP	44.983	233.013	362.154	60.557	18.814	337.648	1.057.169
	YP	12	45	40	4	0	0	101
	Toplam	44.995	233.058	362.194	60.561	18.814	337.648	1.057.270
2005 Toplam ****	TP	132.180	674.117	1.026.366	167.984	52.615	4.999.077	7.052.339
	YP	16	84	77	7	1	0	185
	Toplam	132.196	674.201	1.026.443	167.991	52.616	4.999.077	7.052.524

4. Gelir gruplarına göre dağılım

4.1. Kullanılan Miktar, Bin YTL

Dönem		0 - 1.000 YTL	1.001-2.000 YTL	2.001-3.000 YTL	3.001-5.000 YTL	5.001 + YTL	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
2005 Haziran	TP	1.829.133	943.508	442.920	400.240	1.369.022	5.174.534	10.159.357
	YP	0	54	56	0	0	264	374
	Toplam	1.829.133	943.562	442.976	400.240	1.369.022	5.174.798	10.159.731
2005 Eylül	TP	1.987.757	1.240.826	603.925	489.099	1.745.292	6.221.014	12.287.913
	YP	0	256	432	407	694	661	2.450
	Toplam	1.987.757	1.241.082	604.357	489.506	1.745.986	6.221.675	12.290.363
2005 Aralık	TP	2.309.533	1.306.611	827.045	596.799	2.218.859	2.506.429	9.765.276
	YP	0	552	695	752	398	221	2.618
	Toplam	2.309.533	1.307.163	827.740	597.551	2.219.257	2.506.650	9.767.894
2005 Toplam *****	TP	6.126.423	3.490.945	1.873.890	1.486.138	5.333.173	13.901.977	32.212.546
	YP	0	862	1.183	1.159	1.092	1.146	5.442
	Toplam	6.126.423	3.491.807	1.875.073	1.487.297	5.334.265	13.903.123	32.217.988

4.2. Kişi Sayısı

Dönem		0 - 1.000 YTL	1.001-2.000 YTL	2.001-3.000 YTL	3.001-5.000 YTL	5.001 + YTL	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
2005 Haziran	TP	329.857	98.994	24.468	16.509	128.181	2.192.637	2.790.646
	YP	0	3	9	0	0	5	17
	Toplam	329.857	98.997	24.477	16.509	128.181	2.192.642	2.790.663
2005 Eylül	TP	317.427	126.928	34.344	20.549	79.171	2.626.105	3.204.524
	YP	0	12	16	15	12	12	67
	Toplam	317.427	126.940	34.360	20.564	79.183	2.626.117	3.204.591
2005 Aralık	TP	322.374	137.463	64.880	40.145	119.897	372.410	1.057.169
	YP	0	18	43	28	10	2	101
	Toplam	322.374	137.481	64.923	40.173	119.907	372.412	1.057.270
2005 Toplam *****	TP	969.658	363.385	123.692	77.203	327.249	5.191.152	7.052.339
	YP	0	33	68	43	22	19	185
	Toplam	969.658	363.418	123.760	77.246	327.271	5.191.171	7.052.524

5. Eğitim düzeyine göre dağılım

5.1. Kullanılan Miktar, Bin YTL

Dönem		İlk-ortaokul	Lise	Fakülte ve Yüksekokul	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
2005 Haziran	TP	1.071.866	1.917.375	2.178.174	4.991.942	10.159.357
	YP	20	166	188	0	374
	Toplam	1.071.886	1.917.541	2.178.362	4.991.942	10.159.731
2005 Eylül	TP	1.261.371	2.296.695	2.546.039	6.183.808	12.287.913
	YP	219	947	1.284	0	2.450
	Toplam	1.261.590	2.297.642	2.547.323	6.183.808	12.290.363
2005 Aralık	TP	1.455.015	2.607.870	2.989.558	2.712.833	9.765.276
	YP	612	859	1.147	0	2.618
	Toplam	1.455.627	2.608.729	2.990.705	2.712.833	9.767.894
2005 Toplam *****	TP	3.788.252	6.821.940	7.713.771	13.888.583	32.212.546
	YP	851	1.972	2.619	0	5.442
	Toplam	3.789.103	6.823.912	7.716.390	13.888.583	32.217.988

5.2. Kişi Sayısı

Dönem		İlk-ortaokul	Lise	Fakülte ve Yüksekokul	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
2005 Haziran	TP	156.814	206.223	181.831	2.245.778	2.790.646
	YP	1	3	13	0	17
	Toplam	156.815	206.226	181.844	2.245.778	2.790.663
2005 Eylül	TP	177.639	231.224	175.514	2.620.147	3.204.524
	YP	8	29	30	0	67
	Toplam	177.647	231.253	175.544	2.620.147	3.204.591
2005 Aralık	TP	182.606	253.223	187.887	433.443	1.057.169
	YP	19	36	46	0	101
	Toplam	182.625	253.259	187.943	433.443	1.057.270
2005 Toplam *****	TP	517.059	690.670	545.242	5.299.368	7.052.339
	YP	28	68	89	0	185
	Toplam	517.087	690.738	545.331	5.299.368	7.052.524

6. Vade Dilimlerine göre dağılım

6.1. Kullanılan Miktar, Bin YTL

Dönem		3-12 ay	13-18 ay	19-24 ay	25-36 ay	37-48 ay	49-72 ay	73 +	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
2005 Haziran	TP	714.033	380.809	1.279.981	1.114.845	752.617	993.715	1.261.834	3.661.523	10.159.357
	YP	56	132	69	63	5	0	49	0	374
	Toplam	714.089	380.941	1.280.050	1.114.908	752.622	993.715	1.261.883	3.661.523	10.159.731
2005 Eylül	TP	738.852	352.488	1.231.805	997.282	937.433	1.132.532	1.825.555	5.071.966	12.287.913
	YP	258	0	218	226	114	248	1.386	0	2.450
	Toplam	739.110	352.488	1.232.023	997.508	937.547	1.132.780	1.826.941	5.071.966	12.290.363
2005 Aralık	TP	725.201	381.370	1.513.499	1.022.172	952.658	1.404.966	2.458.946	1.306.464	9.765.276
	YP	68	0	13	158	43	242	1.948	146	2.618
	Toplam	725.269	381.370	1.513.512	1.022.330	952.701	1.405.208	2.460.894	1.306.610	9.767.894
2005 Toplam *****	TP	2.178.086	1.114.667	4.025.285	3.134.299	2.642.708	3.531.213	5.546.335	10.039.953	32.212.546
	YP	382	132	300	447	162	490	3.383	146	5.442
	Toplam	2.178.468	1.114.799	4.025.585	3.134.746	2.642.870	3.531.703	5.549.718	10.040.099	32.217.988

6.2. Kişi Sayısı

Dönem		3-12 ay	13-18 ay	19-24 ay	25-36 ay	37-48 ay	49-72 ay	73 +	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
2005 Haziran	TP	216.450	70.602	192.653	84.186	68.660	26.219	26.805	2.105.071	2.790.646
	YP	9	1	2	2	1	0	2	0	17
	Toplam	216.459	70.603	192.655	84.188	68.661	26.219	26.807	2.105.071	2.790.663
2005 Eylül	TP	229.741	66.748	189.866	71.163	79.049	29.237	35.241	2.503.479	3.204.524
	YP	5	0	7	4	5	12	34	0	67
	Toplam	229.746	66.748	189.873	71.167	79.054	29.249	35.275	2.503.479	3.204.591
2005 Aralık	TP	215.184	70.030	253.865	63.960	66.770	38.939	41.008	307.413	1.057.169
	YP	1	0	1	2	2	9	71	15	101
	Toplam	215.185	70.030	253.866	63.962	66.772	38.948	41.079	307.428	1.057.270
2005 Toplam *****	TP	661.375	207.380	636.384	219.309	214.479	94.395	103.054	4.915.963	7.052.339
	YP	15	1	10	8	8	21	107	15	185
	Toplam	661.390	207.381	636.394	219.317	214.487	94.416	103.161	4.915.978	7.052.524

Türkiye Bankalar Birliği
Tüketici Kredileri ve Konut Kredileri Konsolide Raporu*

I. Tüketici Kredileri, Bin YTL

Dönem		Kullandırılan**		
		Miktar	Kişi Sayısı, (Adet)	Kanuni Takip.
2005 Eylül	TP	12.287.913	3.204.524	35.366
	YP***	2.450	67	0
	Toplam	12.290.363	3.204.591	692
2005 Aralık	TP	9.765.276	1.057.169	50.069
	YP	2.618	101	0
	Toplam	9.767.894	1.057.270	2.152
2006 Mart	TP	11.005.900	1.136.921	51.073
	YP	823	26	0
	Toplam	11.006.723	1.136.947	2
2006 Haziran	TP	14.823.096	1.512.542	56.667
	YP	1.027	17	2
	Toplam	14.824.123	1.512.559	1.076
2006 Eylül	TP	6.972.433	1.142.826	71.496
	YP	1.158	29	3
	Toplam	6.973.591	1.142.855	940

Miktar	Kişi Sayısı, (Adet)	İdari Takip.	Kanuni Takip.
3.594	155	0	17
23.678.778	5.568.380	12.289	230.475
28.259.935	5.770.030	10.877	244.448
5.551	237	0	16
28.265.486	5.770.267	10.877	244.464
33.525.306	6.198.435	11.106	239.312
5.721	246	0	16
33.531.027	6.198.681	11.106	239.328
41.569.084	5.229.891	13.591	256.820
7.067	241	0	15
41.576.151	5.230.132	13.591	256.835
42.892.881	5.479.480	28.473	297.462
6.867	263	0	14
42.899.748	5.479.743	28.473	297.476

II. Tüketici Kredisi Dağılımı

1.1. Mal ve hizmet gruplarına göre dağılım

Dönem		Kullandırılan Miktar, Bin YTL				Toplam
		Taahhüt	Konut	İhtiyaç	Diğer	
2005 Eylül	TP	1.795.850	4.085.606	6.394.830	11.627	12.287.913
	YP	1.865	277	260	48	2.450
	Toplam	1.797.715	4.085.883	6.395.090	11.675	12.290.363
2005 Aralık	TP	1.833.636	4.478.967	3.438.541	14.132	9.765.276
	YP	2.404	0	68	146	2.618
	Toplam	1.836.040	4.478.967	3.438.609	14.278	9.767.894
2006 Mart	TP	1.443.827	5.225.733	4.205.344	130.996	11.005.900
	YP	493	0	250	80	823
	Toplam	1.444.320	5.225.733	4.205.594	131.076	11.006.723
2006 Haziran	TP	1.830.437	6.167.372	6.598.288	228.999	14.823.096
	YP	454	0	573	0	1.027
	Toplam	1.830.891	6.167.372	6.598.861	228.999	14.824.123
2006 Eylül	TP	920.747	1.733.237	4.095.564	222.885	6.972.433
	YP	932	0	226	0	1.158
	Toplam	921.679	1.733.237	4.095.790	222.885	6.973.591

Dönem		Kişi Sayısı				Toplam
		Taahhüt	Konut	İhtiyaç	Diğer	
2005 Eylül	TP	96.105	90.842	3.016.588	989	3.204.524
	YP	56	2	7	2	67
	Toplam	96.161	90.844	3.016.595	991	3.204.591
2005 Aralık	TP	97.011	79.340	877.441	3.377	1.057.169
	YP	85	0	1	15	101
	Toplam	97.096	79.340	877.442	3.392	1.057.270
2006 Mart	TP	74.866	89.076	906.779	66.200	1.136.921
	YP	17	0	5	4	26
	Toplam	74.883	89.076	906.784	66.204	1.136.947
2006 Haziran	TP	94.610	106.223	1.174.225	137.484	1.512.542
	YP	11	0	6	0	17
	Toplam	94.621	106.223	1.174.231	137.484	1.512.559
2006 Eylül	TP	43.449	32.819	925.941	140.617	1.142.826
	YP	23	0	6	0	29
	Toplam	43.472	32.819	925.947	140.617	1.142.855

Dönem		Bakiye Miktar, Bin YTL				Toplam
		Taahhüt	Konut	İhtiyaç	Diğer	
2005 Eylül	TP	5.494.421	8.993.970	8.973.323	213.470	23.675.184
	YP	2.510	276	510	298	3.594
	Toplam	5.496.931	8.994.246	8.973.833	213.768	23.678.778
2005 Aralık	TP	6.142.833	12.388.464	9.371.717	356.921	28.259.935
	YP	4.586	252	445	268	5.551
	Toplam	6.147.419	12.388.716	9.372.162	357.189	28.265.486
2006 Mart	TP	6.319.889	16.202.088	9.979.335	1.023.994	33.525.306
	YP	4.691	223	557	250	5.721
	Toplam	6.324.580	16.202.311	9.979.892	1.024.244	33.531.027
2006 Haziran	TP	6.861.396	20.474.766	13.048.552	1.184.370	41.569.084
	YP	5.762	46	968	291	7.067
	Toplam	6.867.158	20.474.812	13.049.520	1.184.661	41.576.151
2006 Eylül	TP	6.538.279	21.041.173	13.960.744	1.352.685	42.892.881
	YP	5.795	42	941	89	6.867
	Toplam	6.544.074	21.041.215	13.961.685	1.352.774	42.899.748

Dönem		Bakiye Kişi Sayısı				Toplam
		Taahhüt	Konut	İhtiyaç	Diğer	
2005 Eylül	TP	468.911	249.736	4.698.292	151.286	5.568.225
	YP	12	82	13	48	155
	Toplam	468.923	249.818	4.698.305	151.334	5.568.380
2005 Aralık	TP	503.529	315.778	4.861.185	89.538	5.770.030
	YP	172	2	21	42	237
	Toplam	503.701	315.780	4.861.206	89.580	5.770.267
2006 Mart	TP	508.687	381.365	4.926.304	382.079	6.198.435
	YP	182	2	25	37	246
	Toplam	508.869	381.367	4.926.329	382.116	6.198.681
2006 Haziran	TP	530.908	449.191	3.639.666	610.126	5.229.891
	YP	184	2	28	27	241
	Toplam	531.092	449.193	3.639.694	610.153	5.230.132
2006 Eylül	TP	515.754	460.561	3.800.686	702.479	5.479.480
	YP	208	3	31	21	263
	Toplam	515.962	460.564	3.800.717	702.500	5.479.743

* Türkiye Bankalar Birliğine "Tüketici Kredisi Bilgi Formu" gönderen bankaların bilgilerini içermektedir. Banka isimleri ekte listelenmektedir.

** İlgili 3 ay içerisinde gerçek kişilerin aldıkları (ticari amaçlı olmayan) bireysel tüketici kredileri miktarını ifade eder.

*** Gerçek kişilerin aldıkları (ticari amaçlı olmayan) Yabancı Para bireysel tüketici kredilerinin bin YTL cinsinden değerini ifade eder.

**** Belirtilen dönem sonunda hazırlanan ve Tebliğ 17 kapsamında yayınlanan bireysel tüketici kredisi ile ilgili hesapların bakiyelerini ifade eder.

Türkiye Bankalar Birliği
Tüketici Kredileri ve Konut Kredileri Konsolide Raporu

1.2. Kanuni Takipteki Tüketici Kredileri

Dönem		Kullanılan Miktar, Bin YTL				Toplam
		Taahhüt	Konut	İhtiyaç	Diğer	
2005 Eylül	TP	14.674	2.287	18.266	139	35.366
	YP	0	0	0	0	0
	Toplam	14.674	2.287	18.266	139	35.366
2005 Aralık	TP	19.477	4.739	25.545	308	50.069
	YP	0	0	0	0	0
	Toplam	19.477	4.739	25.545	308	50.069
2006 Mart	TP	18.558	5.716	21.316	5.483	51.073
	YP	0	0	0	0	0
	Toplam	18.558	5.716	21.316	5.483	51.073
2006 Haziran	TP	19.843	8.474	27.135	1.215	56.667
	YP	0	0	2	0	2
	Toplam	19.843	8.474	27.137	1.215	56.669
2006 Eylül	TP	19.666	12.126	26.745	12.959	71.496
	YP	1	0	1	1	3
	Toplam	19.667	12.126	26.746	12.960	71.499

2. Meslek gruplarına göre dağılım

Dönem		Kullanılan Miktar, Bin YTL				Toplam
		Ücretli	Serbest Meslek	Diğer	Sınıflandırma yapmayanlar	
2005 Eylül	TP	4.138.155	1.248.780	1.615.831	5.285.147	12.287.913
	YP	402	167	1.881	0	2.450
	Toplam	4.138.557	1.248.947	1.617.712	5.285.147	12.290.363
2005 Aralık	TP	4.442.612	1.603.420	1.893.639	1.825.605	9.765.276
	YP	146	0	2.472	0	2.618
	Toplam	4.442.758	1.603.420	1.896.111	1.825.605	9.767.894
2006 Mart	TP	4.650.686	1.807.423	2.307.174	2.240.617	11.005.900
	YP	93	0	730	0	823
	Toplam	4.650.779	1.807.423	2.307.904	2.240.617	11.006.723
2006 Haziran	TP	6.273.900	2.025.971	2.706.679	3.816.546	14.823.096
	YP	11	30	986	0	1.027
	Toplam	6.273.911	2.026.001	2.707.665	3.816.546	14.824.123
2006 Eylül	TP	2.692.658	964.440	1.249.148	2.066.187	6.972.433
	YP	61	56	1.041	0	1.158
	Toplam	2.692.719	964.496	1.250.189	2.066.187	6.973.591

Dönem		Kişi Sayısı				Toplam
		Ücretli	Serbest Meslek	Diğer	Sınıflandırma yapmayanlar	
2005 Eylül	TP	514.747	60.745	113.848	2.515.184	3.204.524
	YP	5	3	59	0	67
	Toplam	514.752	60.748	113.907	2.515.184	3.204.591
2005 Aralık	TP	535.879	65.309	117.498	338.483	1.057.169
	YP	15	0	86	0	101
	Toplam	535.894	65.309	117.584	338.483	1.057.270
2006 Mart	TP	521.779	77.601	189.103	348.438	1.136.921
	YP	5	0	21	0	26
	Toplam	521.784	77.601	189.124	348.438	1.136.947
2006 Haziran	TP	671.608	99.049	267.844	474.041	1.512.542
	YP	1	1	15	0	17
	Toplam	671.609	99.050	267.859	474.041	1.512.559
2006 Eylül	TP	423.933	67.732	207.873	443.288	1.142.826
	YP	2	1	26	0	29
	Toplam	423.935	67.733	207.899	443.288	1.142.855

Türkiye Bankalar Birliği
Tüketici Kredileri ve Konut Kredileri Konsolide Raporu

3. Yaş gruplarına göre dağılım

		Kullandırılan Miktar, Bin YTL					Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
Dönem		18-25	26-35	36-55	56-65	66+		
2005 Eylül	TP	320.030	2.247.533	3.849.801	464.521	97.294	5.308.734	12.287.913
	YP	160	887	1.320	52	31	0	2.450
	Toplam	320.190	2.248.420	3.851.121	464.573	97.325	5.308.734	12.290.363
2005 Aralık	TP	340.900	2.416.967	4.485.477	582.631	116.210	1.822.891	9.765.276
	YP	310	1.033	1.114	111	0	0	2.618
	Toplam	341.210	2.418.050	4.486.591	582.942	116.210	1.822.891	9.767.894
2006 Mart	TP	365.496	2.701.056	4.971.627	667.717	122.426	2.177.578	11.005.900
	YP	46	305	446	26	0	0	823
	Toplam	365.542	2.701.361	4.972.073	667.743	122.426	2.177.578	11.006.723
2006 Haziran	TP	493.128	3.423.987	6.230.648	806.407	166.465	3.702.461	14.823.096
	YP	60	174	689	0	104	0	1.027
	Toplam	493.188	3.424.161	6.231.337	806.407	166.569	3.702.461	14.824.123
2006 Eylül	TP	295.402	1.642.384	2.719.811	374.846	77.041	1.862.949	6.972.433
	YP	53	573	430	102	0	0	1.158
	Toplam	295.455	1.642.957	2.720.241	374.948	77.041	1.862.949	6.973.591

		Kişi Sayısı					Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
Dönem		18-25	26-35	36-55	56-65	66+		
2005 Eylül	TP	45.934	226.312	342.470	55.739	16.928	2.517.141	3.204.524
	YP	4	28	33	1	1	0	67
	Toplam	45.938	226.340	342.503	55.740	16.929	2.517.141	3.204.591
2005 Aralık	TP	44.983	233.013	362.154	60.557	18.814	337.648	1.057.169
	YP	12	45	40	4	0	0	101
	Toplam	44.995	233.058	362.194	60.561	18.814	337.648	1.057.270
2006 Mart	TP	52.106	262.468	390.497	67.987	20.021	343.842	1.136.921
	YP	2	13	10	1	0	0	26
	Toplam	52.108	262.481	390.507	67.988	20.021	343.842	1.136.947
2006 Haziran	TP	70.242	345.883	509.690	92.143	27.448	467.136	1.512.542
	YP	2	4	8	1	2	0	17
	Toplam	70.244	345.887	509.698	92.144	27.450	467.136	1.512.559
2006 Eylül	TP	60.586	248.244	335.637	59.976	18.002	420.381	1.142.826
	YP	2	15	10	2	0	0	29
	Toplam	60.588	248.259	335.647	59.978	18.002	420.381	1.142.855

Türkiye Bankalar Birliği
Tüketici Kredileri ve Konut Kredileri Konsolide Raporu

4. Gelir gruplarına göre dağılım

Dönem		Kullandırılan Miktar, Bin YTL					Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
		0 - 1.000 YTL	1.001-2.000 YTL	2.001-3.000 YTL	3.001-5.000 YTL	5.001 + YTL		
2005 Eylül	TP	1.987.757	1.240.826	603.925	489.099	1.745.292	6.221.014	12.287.913
	YP	0	256	432	407	694	661	2.450
	Toplam	1.987.757	1.241.082	604.357	489.506	1.745.986	6.221.675	12.290.363
2005 Aralık	TP	2.309.533	1.306.611	827.045	596.799	2.218.859	2.506.429	9.765.276
	YP	0	552	695	752	398	221	2.618
	Toplam	2.309.533	1.307.163	827.740	597.551	2.219.257	2.506.650	9.767.894
2006 Mart	TP	2.193.213	1.647.209	1.215.659	892.844	2.561.692	2.495.283	11.005.900
	YP	0	8	252	257	306	0	823
	Toplam	2.193.213	1.647.217	1.215.911	893.101	2.561.998	2.495.283	11.006.723
2006 Haziran	TP	3.159.745	2.346.994	1.069.010	968.871	3.169.412	4.109.064	14.823.096
	YP	313	72	31	113	498	0	1.027
	Toplam	3.160.058	2.347.066	1.069.041	968.984	3.169.910	4.109.064	14.824.123
2006 Eylül	TP	1.580.943	1.075.137	597.948	632.270	1.164.610	1.921.525	6.972.433
	YP	140	28	33	472	453	32	1.158
	Toplam	1.581.083	1.075.165	597.981	632.742	1.165.063	1.921.557	6.973.591

Dönem		Kişi Sayısı					Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
		0 - 1.000 YTL	1.001-2.000 YTL	2.001-3.000 YTL	3.001-5.000 YTL	5.001 + YTL		
2005 Eylül	TP	317.427	126.928	34.344	20.549	79.171	2.626.105	3.204.524
	YP	0	12	16	15	12	12	67
	Toplam	317.427	126.940	34.360	20.564	79.183	2.626.117	3.204.591
2005 Aralık	TP	322.374	137.463	64.880	40.145	119.897	372.410	1.057.169
	YP	0	18	43	28	10	2	101
	Toplam	322.374	137.481	64.923	40.173	119.907	372.412	1.057.270
2006 Mart	TP	327.725	173.717	92.182	57.783	126.035	359.479	1.136.921
	YP	0	1	11	9	5	0	26
	Toplam	327.725	173.718	92.193	57.792	126.040	359.479	1.136.947
2006 Haziran	TP	509.375	257.125	70.907	48.562	140.588	485.985	1.512.542
	YP	5	2	1	2	7	0	17
	Toplam	509.380	257.127	70.908	48.564	140.595	485.985	1.512.559
2006 Eylül	TP	374.385	175.887	54.758	54.966	53.774	429.056	1.142.826
	YP	1	1	2	14	10	1	29
	Toplam	374.386	175.888	54.760	54.980	53.784	429.057	1.142.855

Türkiye Bankalar Birliği
Tüketici Kredileri ve Konut Kredileri Konsolide Raporu

5. Eğitim düzeyine göre dağılım

		Kullanılan Miktar, Bin YTL				
Dönem		İlk-ortaokul	Lise	Fakülte ve Yüksekokul	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
2005 Eylül	TP	1.261.371	2.296.695	2.546.039	6.183.808	12.287.913
	YP	219	947	1.284	0	2.450
	Toplam	1.261.590	2.297.642	2.547.323	6.183.808	12.290.363
2005 Aralık	TP	1.455.015	2.607.870	2.989.558	2.712.833	9.765.276
	YP	612	859	1.147	0	2.618
	Toplam	1.455.627	2.608.729	2.990.705	2.712.833	9.767.894
2006 Mart	TP	1.769.533	2.971.447	3.126.731	3.138.189	11.005.900
	YP	80	303	440	0	823
	Toplam	1.769.613	2.971.750	3.127.171	3.138.189	11.006.723
2006 Haziran	TP	2.240.867	3.852.562	3.899.450	4.830.217	14.823.096
	YP	28	380	619	0	1.027
	Toplam	2.240.895	3.852.942	3.900.069	4.830.217	14.824.123
2006 Eylül	TP	1.121.033	1.774.812	1.638.053	2.438.535	6.972.433
	YP	44	381	733	0	1.158
	Toplam	1.121.077	1.775.193	1.638.786	2.438.535	6.973.591

		Kişi Sayısı				
Dönem		İlk-ortaokul	Lise	Fakülte ve Yüksekokul	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam
2005 Eylül	TP	177.639	231.224	175.514	2.620.147	3.204.524
	YP	8	29	30	0	67
	Toplam	177.647	231.253	175.544	2.620.147	3.204.591
2005 Aralık	TP	182.606	253.223	187.897	433.443	1.057.169
	YP	19	36	46	0	101
	Toplam	182.625	253.259	187.943	433.443	1.057.270
2006 Mart	TP	217.840	283.232	194.809	441.040	1.136.921
	YP	4	9	13	0	26
	Toplam	217.844	283.241	194.822	441.040	1.136.947
2006 Haziran	TP	301.700	383.069	258.861	568.912	1.512.542
	YP	1	5	11	0	17
	Toplam	301.701	383.074	258.872	568.912	1.512.559
2006 Eylül	TP	206.139	257.273	179.111	500.303	1.142.826
	YP	2	9	18	0	29
	Toplam	206.141	257.282	179.129	500.303	1.142.855

Türkiye Bankalar Birliği
Tüketici Kredileri ve Konut Kredileri Konsolide Raporu

6. Vade Dilimlerine göre dağılım

		Kullandırılan Miktar, Bin YTL									
Dönem		3-12 ay	13-18 ay	19-24 ay	25-36 ay	37-48 ay	49-72 ay	73 +	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam	
2005 Eylül	TP	738.852	352.488	1.231.805	997.282	937.433	1.132.532	1.825.555	5.071.966	12.287.913	
	YP	258	0	218	226	114	248	1.386	0	2.450	
	Toplam	739.110	352.488	1.232.023	997.508	937.547	1.132.780	1.826.941	5.071.966	12.290.363	
2005 Aralık	TP	725.201	381.370	1.513.499	1.022.172	952.658	1.404.966	2.458.946	1.306.464	9.765.276	
	YP	68	0	13	158	43	242	1.948	146	2.618	
	Toplam	725.269	381.370	1.513.512	1.022.330	952.701	1.405.208	2.460.894	1.306.610	9.767.894	
2006 Mart	TP	663.812	358.705	1.360.548	1.154.191	892.960	1.628.658	2.940.871	2.006.155	11.005.900	
	YP	309	0	21	0	90	0	403	0	823	
	Toplam	664.121	358.705	1.360.569	1.154.191	893.050	1.628.658	2.941.274	2.006.155	11.006.723	
2006 Haziran	TP	747.847	431.942	1.531.754	2.066.831	1.258.637	2.378.684	3.438.633	2.968.768	14.823.096	
	YP	188	0	98	63	73	0	605	0	1.027	
	Toplam	748.035	431.942	1.531.852	2.066.894	1.258.710	2.378.684	3.439.238	2.968.768	14.824.123	
2006 Eylül	TP	701.051	322.036	1.027.180	1.080.625	626.310	913.931	694.277	1.607.023	6.972.433	
	YP	181	0	0	44	33	308	592	0	1.158	
	Toplam	701.232	322.036	1.027.180	1.080.669	626.343	914.239	694.869	1.607.023	6.973.591	

		Kişi Sayısı									
Dönem		3-12 ay	13-18 ay	19-24 ay	25-36 ay	37-48 ay	49-72 ay	73 +	Sınıflandırma yapmayanlar	Toplam	
2005 Eylül	TP	229.741	66.748	189.866	71.163	79.049	29.237	35.241	2.503.479	3.204.524	
	YP	5	0	7	4	5	12	34	0	67	
	Toplam	229.746	66.748	189.873	71.167	79.054	29.249	35.275	2.503.479	3.204.591	
2005 Aralık	TP	215.184	70.030	253.865	63.960	66.770	38.939	41.008	307.413	1.057.169	
	YP	1	0	1	2	2	9	71	15	101	
	Toplam	215.185	70.030	253.866	63.962	66.772	38.948	41.079	307.428	1.057.270	
2006 Mart	TP	212.605	75.167	241.574	102.186	62.100	53.513	49.641	340.135	1.136.921	
	YP	7	0	2	0	2	0	15	0	26	
	Toplam	212.612	75.167	241.576	102.186	62.102	53.513	49.656	340.135	1.136.947	
2006 Haziran	TP	218.946	92.758	267.474	240.038	97.917	115.068	59.305	421.036	1.512.542	
	YP	3	0	2	2	1	0	9	0	17	
	Toplam	218.949	92.758	267.476	240.040	97.918	115.068	59.314	421.036	1.512.559	
2006 Eylül	TP	222.071	76.688	199.265	137.388	60.536	32.343	13.676	400.859	1.142.826	
	YP	3	0	0	3	1	7	15	0	29	
	Toplam	222.074	76.688	199.265	137.391	60.537	32.350	13.691	400.859	1.142.855	

Ek: Tüketici Kredisi Bilgi Formu Gönderen Bankalar

- 1 ABN AMRO Bank N.V.
- 2 Akbank T.A.Ş.
- 3 Alternatif Bank A.Ş.
- 4 Anadolubank A.Ş.
- 5 Arap Türk Bankası A.Ş.
- 6 Banca di Roma S.P.A.
- 7 Bank Mellat
- 8 BankEuropa Bankası A.Ş.
- 9 BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.
- 10 Birleşik Fon Bankası A.Ş.
- 11 Citibank A.Ş.
- 12 Denizbank A.Ş.
- 13 Finans Bank A.Ş.
- 14 Fortis Bank A.Ş.
- 15 GSD Yatırım Bankası A.Ş.
- 16 HSBC Bank A.Ş.
- 17 İller Bankası
- 18 Koçbank A.Ş.
- 19 MNG Bank A.Ş.
- 20 Nuroi Yatırım Bankası A.Ş.
- 21 Oyak Bank A.Ş.
- 22 Societe Generale(SA)
- 23 Şekerbank T.A.Ş.
- 24 Tekfenbank A.Ş.
- 25 Tekstil Bankası A.Ş.
- 26 Turkish Bank A.Ş.
- 27 Türk Ekonomi Bankası A.Ş.
- 28 Türk Eximbank
- 29 Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.
- 30 Türkiye Garanti Bankası A.Ş.
- 31 Türkiye Halk Bankası A.Ş.
- 32 Türkiye İş Bankası A.Ş.
- 33 Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.
- 34 Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.
- 35 Türkiye Vakıflar Bankası A.Ş.
- 36 WestLB AG
- 37 Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.

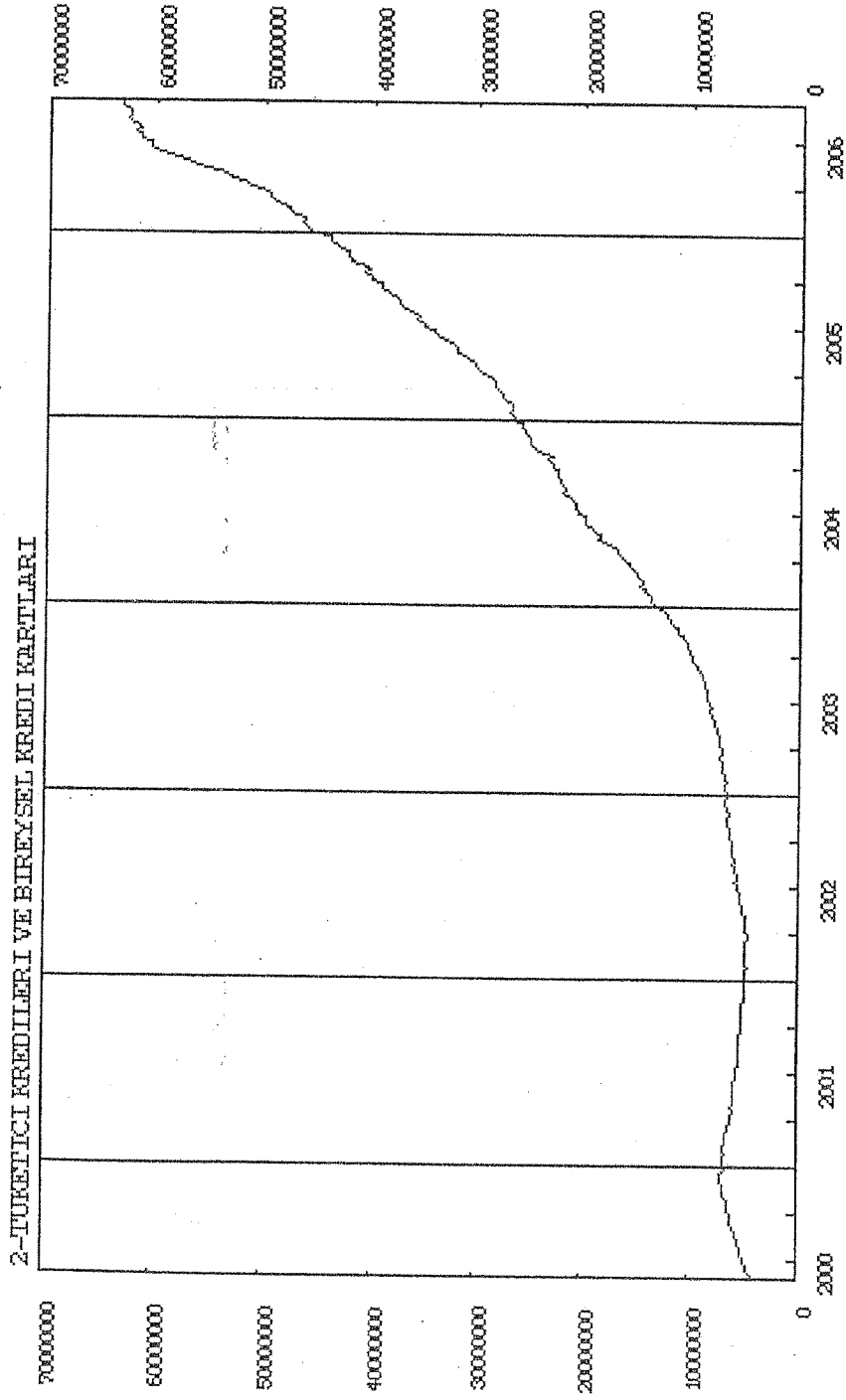
Yıllara Göre İstatistikî Bilgiler

Kredi Kartı Sayıları							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Visa	8.280.783	7.829.906	7.947.302	9.572.460	13.202.147	15.989.986	17.800.385
MasterCard	5.068.747	6.102.024	7.718.049	10.255.667	13.450.664	13.963.095	14.623.148
Diğer	58.947	64.876	40.019	35.040	28.317	25.162	9.800
Toplam	13.408.477	13.996.806	15.705.370	19.863.167	26.681.128	29.978.243	32.433.333
Banka Kartı Sayıları							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Electron (Visa)	6.393.759	6.721.452	7.801.830	9.424.197	11.942.762	17.895.007	26.541.163
Plus (Visa)	71.687	57.672	50.766	45.069	39.915	0	0
Electron ve Plus (Visa)	2.720.517	2.711.896	3.080.776	3.613.896	3.058.946	3.526.905	0
Cirrus ve Maestro (MasterCard)	13.873.135	14.628.251	16.966.124	20.601.196	24.506.797	25.624.465	26.365.813
Özel Logolu Banka Kartı	6.501.205	7.537.673	7.157.812	5.879.099	3.536.574	1.197.992	557.081
Toplam	29.560.303	31.656.944	35.067.308	39.563.457	43.084.994	48.243.369	53.464.057
ATM POS Sayıları							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Otomatik Vezne Makinası (ATM)	11.991	12.127	12.069	12.857	13.544	14.823	16.511
Satış Noktası Terminali (POS)	299.636	364.636	495.718	662.429	912.118	1.140.957	1.282.658
POS Banka Kartı İşlem Adet ve Tutarları							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
İşlem Adedi	3.590.032	5.449.228	8.550.522	12.428.032	19.928.312	33.773.664	50.048.349
İşlem Tutarı (Milyon YTL)	31	56	123	230	449	899	1.516
Kredi Kartı İşlem Adet ve Tutarları							
Visa/MasterCard ve Diğer kredi kartlarının yurtdışı kullanım adetleri (Turistlerin kullanımı dahil.) (Milyon)							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Alışveriş	405	464	596	788	1080	1241	1.272
Nakit Avans	60	48	42	45	56,3	60,8	61
Toplam	465	512	638	833	1136,3	1301,8	1.333
Visa/MasterCard ve Diğer kredi kartlarının yurtdışı kullanım cirosu (Turistlerin kullanımı dahil.) (Milyon YTL)							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Alışveriş	7.749	12.679	22.567	36.064	59.035	78.042	99.082
Nakit Avans	2.749	2.449	3.046	4.270	6.653	8.452	10.077
Toplam	10.498	15.128	25.613	40.334	65.688	86.494	109.159

BKM üyesi bankaların ihraç ettikleri Visa/MasterCard ve Diğer kredi kartlarının yurtiçi ve yurtdışı kullanım adetleri (Milyon)							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Alışveriş	405	463	594	787	1080	1241	1.275
Nakit Avans	58	45	39	42,7	54	59	60
Toplam	463	508	633	829,7	1134	1300	1.335
BKM üyesi bankaların ihraç ettikleri Visa/MasterCard ve Diğer kredi kartlarının yurtiçi ve yurtdışı kullanım cirosu (Milyon YTL)							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Alışveriş	7.620	12.161	21.942	35.672	58.509	77.417	98.779
Nakit Avans	2.617	2.137	2.537	3.743	6.118	7.864	9.624
Toplam	10.237	14.298	24.479	39.415	64.627	85.281	108.403
Kartlı Ödeme Sistemi Döviz Girdi Çıktısı							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Döviz Girdisi (Milyon USD)	1.165	1.081	1.261	1.373	1.663,52	3329,31	3.292
Döviz Çıktısı (Milyon USD)	647	457	543	726	948,41	1239,64	1.543

Kaynak: B.K.M

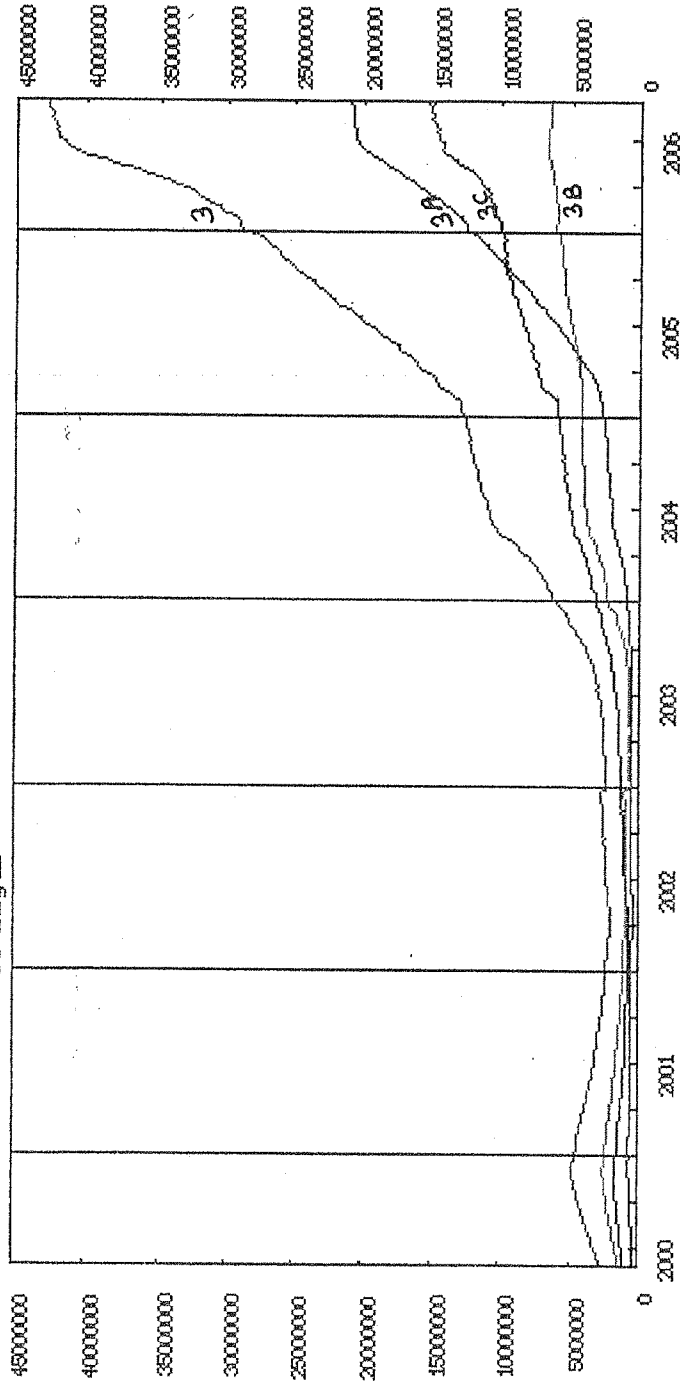
Kaynak: T.C.M.B

3-TUKETİCİ KREDİLERİ YTL

3A-Konut

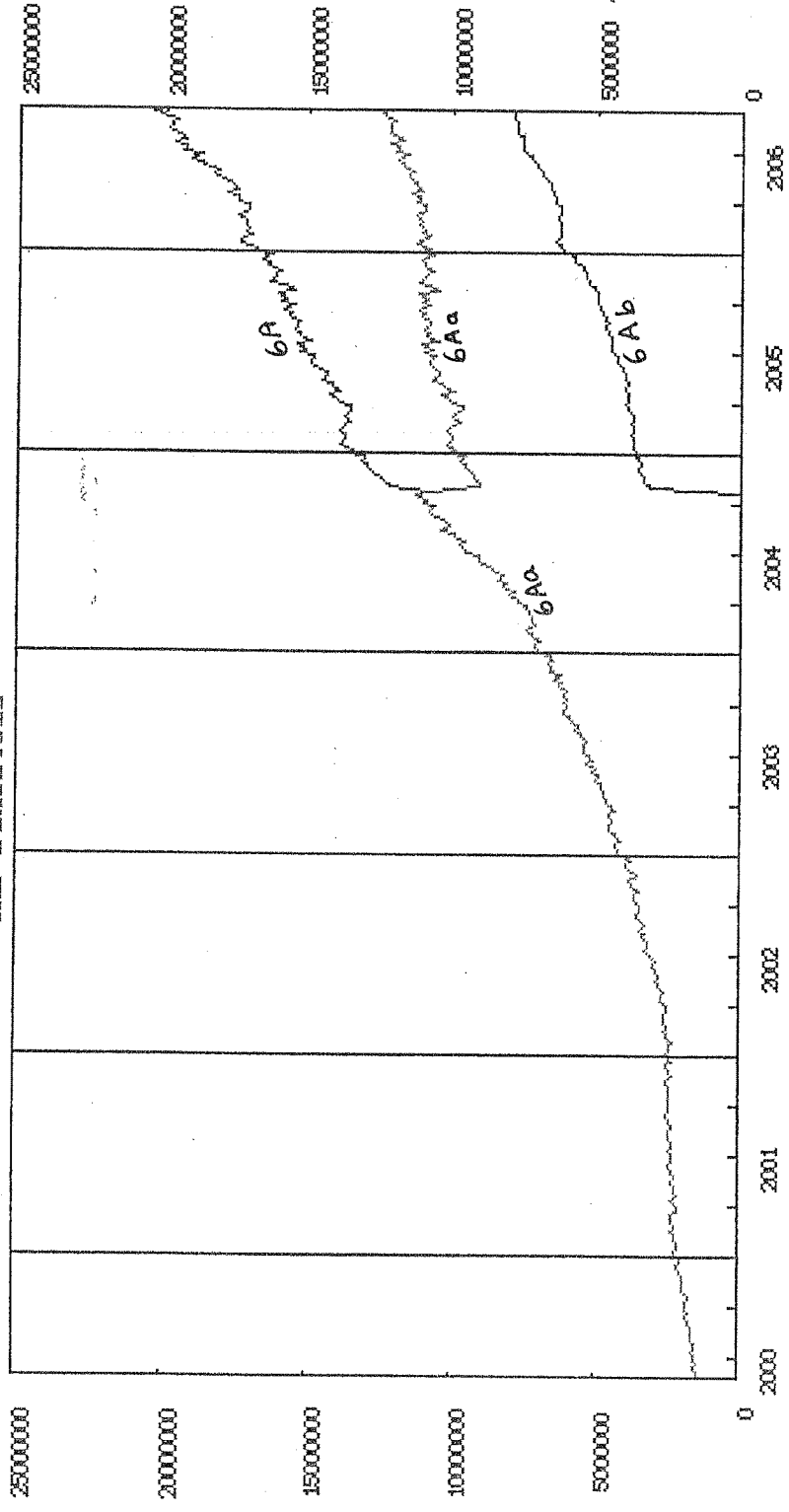
3B-Tasit

3C-Diger

Kaynak: T.C.M.B

6A-YTL
6Aa-Taksitli
6Ab-Taksitsiz

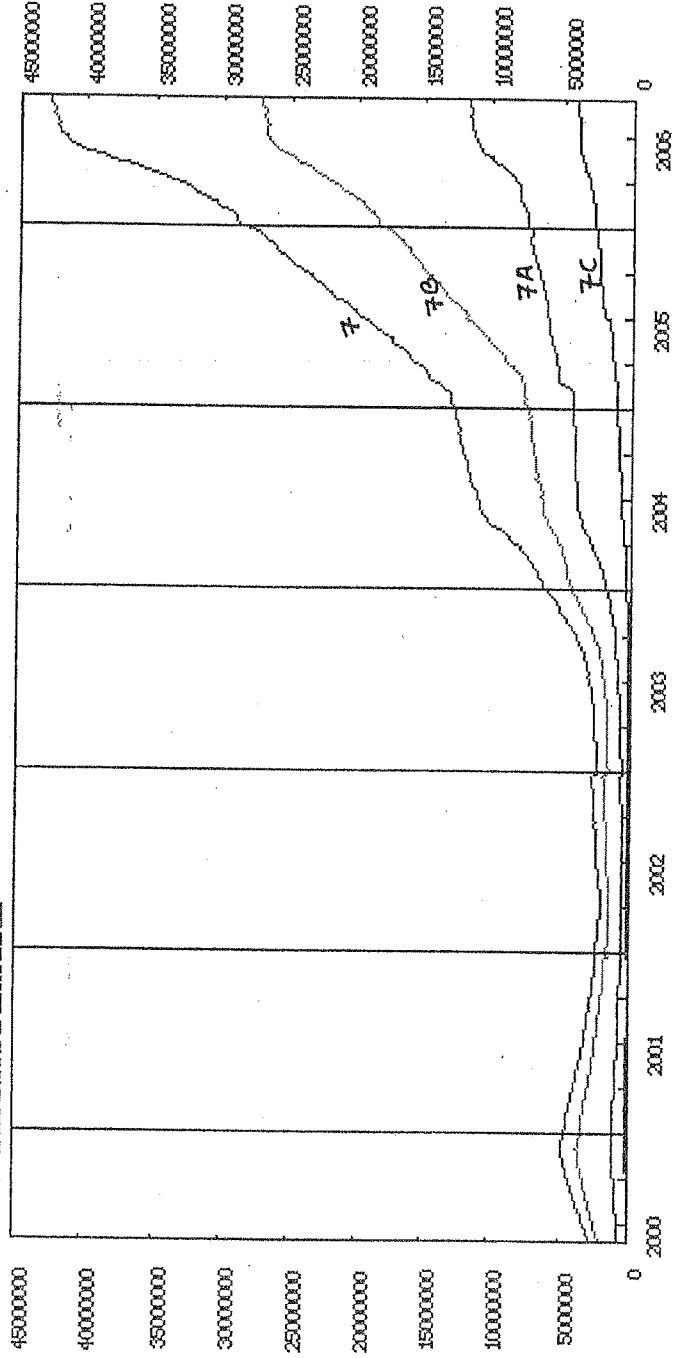
Kaynak: T.C.M.B

7-TURETICI KREDI LERİ (Banka Gruplarına Göre)

7A-Kamu Bankaları

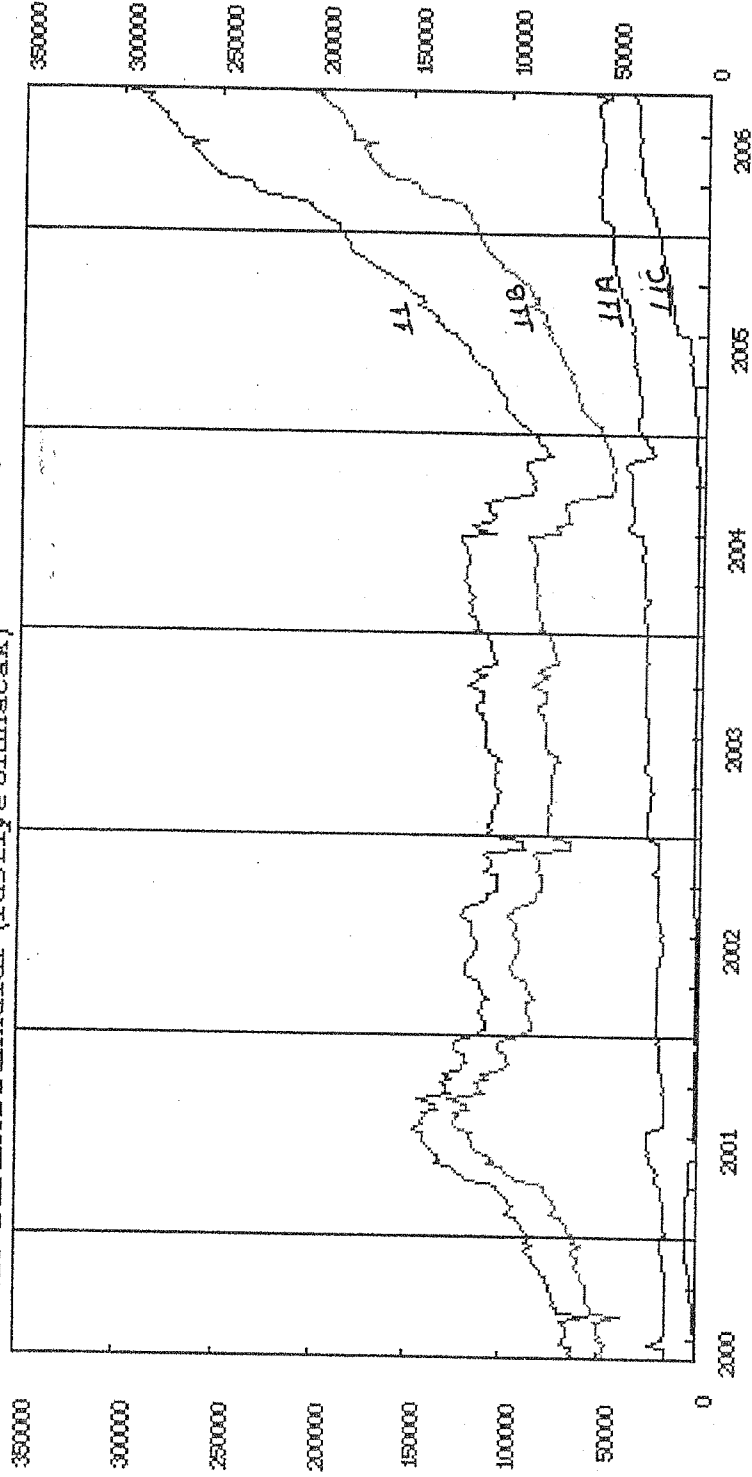
7B-Özel Bankalar

7C-Yabancı Bankalar

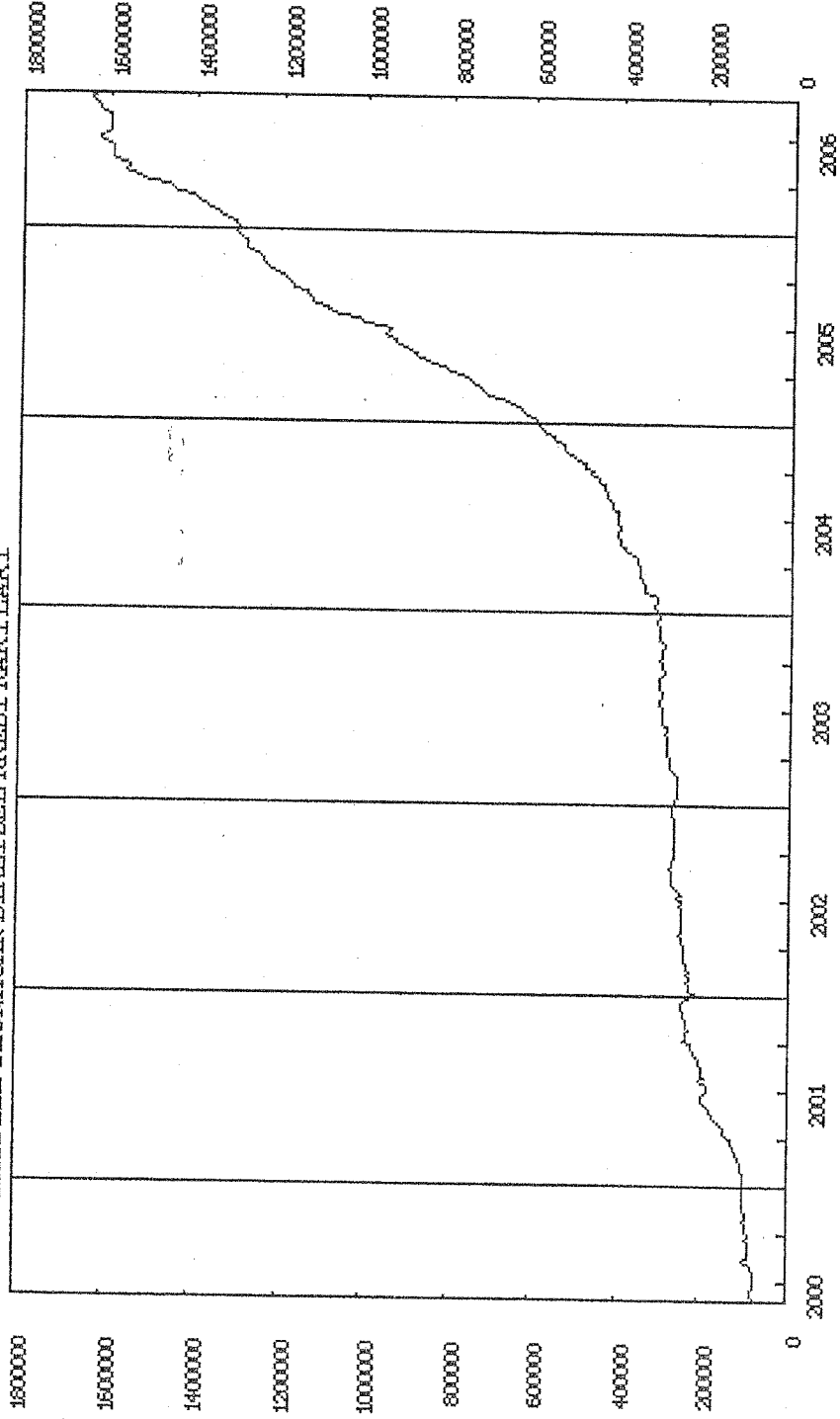
Kaynak: T.C.M.B

- 1.1-TASFİYE OLUNACAK TÜKETİCİ KREDİLERİ(A+B)
- 1.1A-Kamı Bankaları (Tasfiye olunacak)
- 1.1B-Özel Bankalar (Tasfiye olunacak)
- 1.1C-Yabancı Bankalar (Tasfiye olunacak)

Kaynak: T.C.M.B

14-TASFİYE OLUNACAK BİREYSEL KREDİ KAPITLARI

Kaynak: T.C.M.B

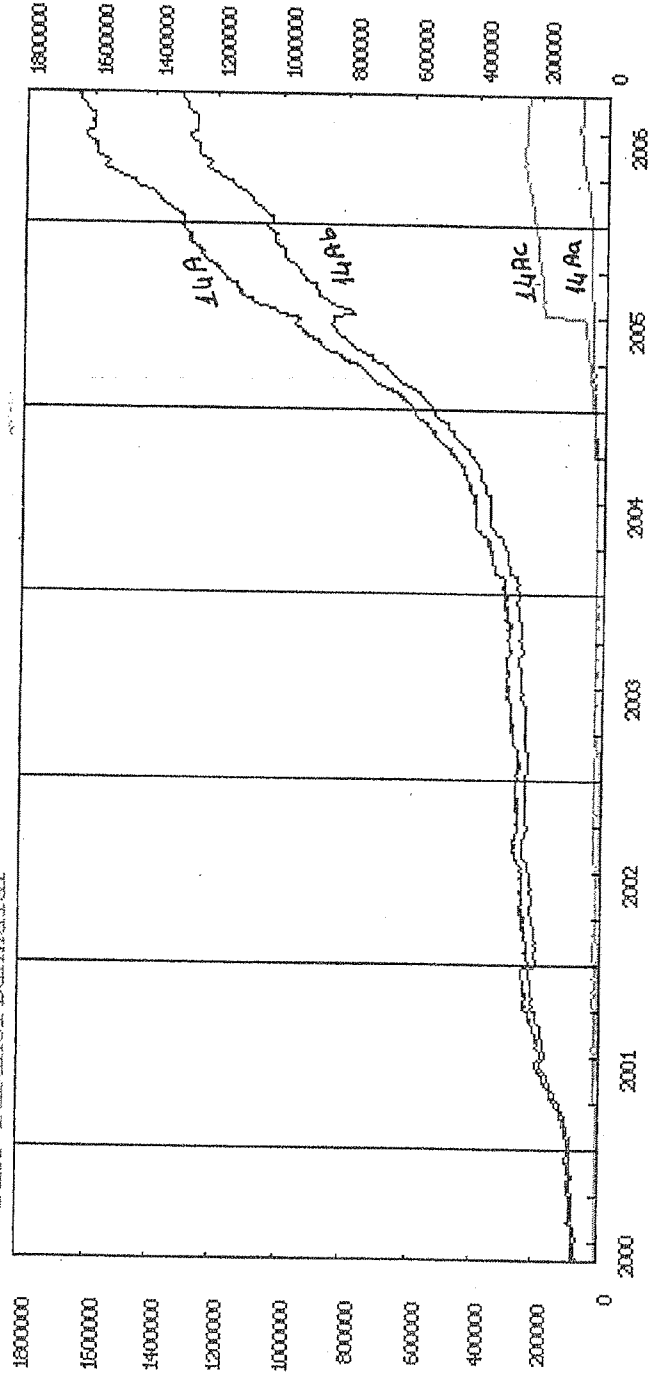
14-TASFİYE OLUNACAK BİREYSEL KREDİ KARTLARI

14R-YTL

14Aa-Kamu Bankaları

14Ab-Özel Bankalar

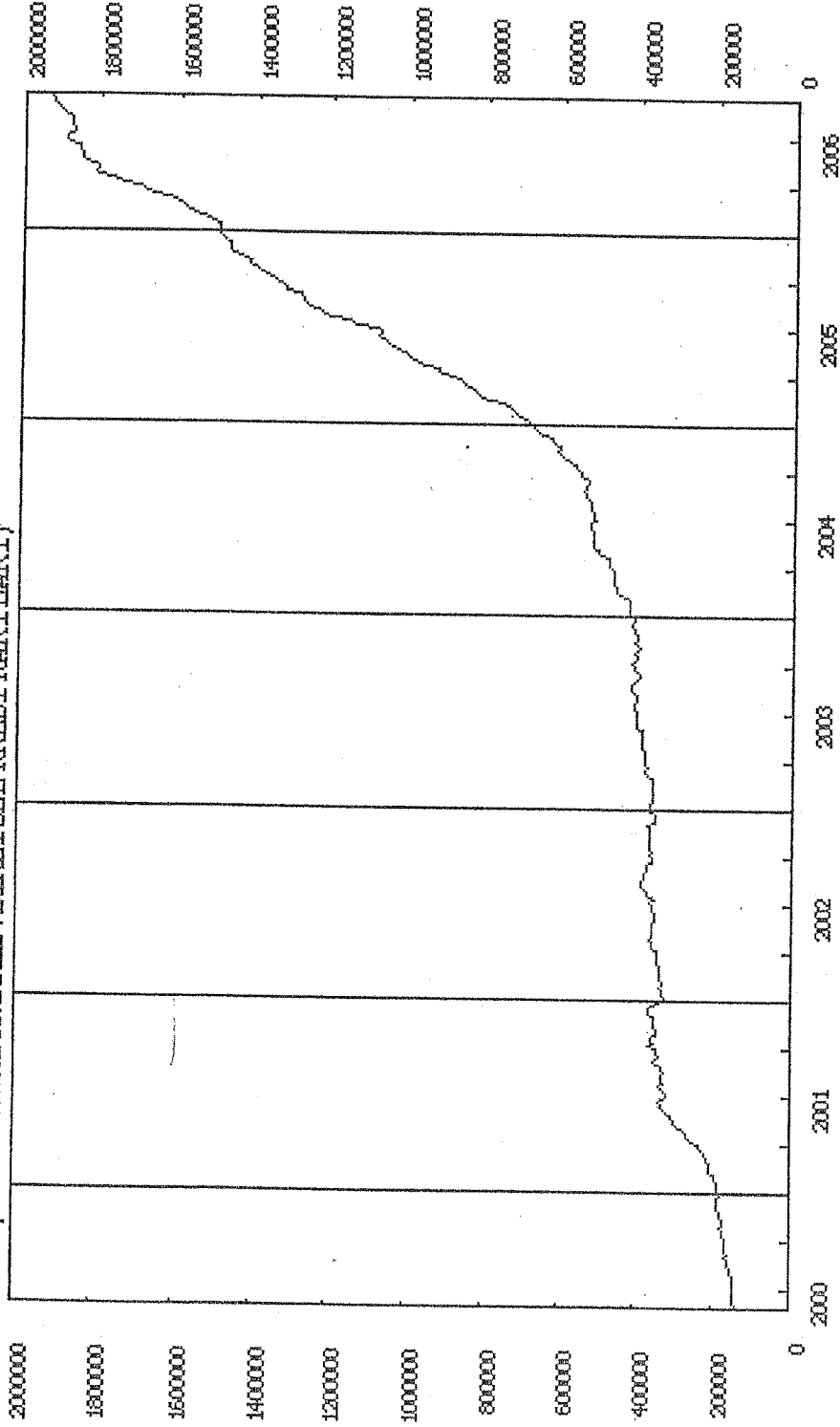
14Ac-Yabancı Bankalar

Kaynak: T.C.M.B

15-TOPLAM (TAS.OL.AI.TUK.KRED+BIREYSEL KREDI KARTLARI)

Kaynak: T.C.M.B

ÖZGEÇMİŞ

Doğum Yeri ve Yılı:	İSVİÇRE/1975		
Öğr. Gördüğü Kurumlar:	Başlama Yılı	Bitirme Yılı	Kurum Adı
Lise:	1989	1991	Bursa Çelebi Mehmet Lisesi
Lisans:	1993 1999	1997 2003	U.Ü. Fen Ed. Fak./Kimya Böl. U.Ü.İ.İ.B.F/İktisat Böl.
Yüksek Lisans:	2004	2007	U.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü
Doktora:			
Medeni Durum:	Bekâr		
Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi:	İyi derecede İngilizce		
Çalıştığı Kurumlar:	Başlama ve Ayrılma Tarihleri		Çalışılan Kurumun Adı
1.	30.06.2000	01.08.2001	Özel Tunçsiper Lisesi
2.	29.05.2006		SGK Kadıköy Müdürlüğü
Yurtdışı Görevleri:			
Kullandığı Burslar:			
Aldığı Ödüller:			
Üye Olduğu Bilimsel ve Mesleki Topluluklar:			
Editör veya Yayın Kurulu Üyelikleri:			
Yurt İçi ve Yurt Dışında katıldığı Projeler:			
Katıldığı Yurt İçi ve Yurt Dışı Bilimsel Toplantılar:			
Yayımlanan Çalışmalar:			
Diğer:			
			09.04.2007 Nazan BULUR

